

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น
ของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ

Executive Training Program for Local Leaders : Learning to
local development of leaders in Chaiyaphum province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา คล้ายเดช

พระศรีสัจญาณมุนี,ดร.

พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี,ดร.

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765021

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น
ของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ

Executive Training Program for Local Leaders : Learning to
local development of leaders in Chaiya Phum province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา คล้ายเดช

พระศรีสัจญาณมุนี, ดร.

พระมหาวิฑูรย์ สิริทิเมธี,ดร.

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765021

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Program

Executive Training Program for Local Leaders : Learning to
local development of leaders in Chaiya Phum province

By

Assistant Professor Dr. Panya Klaydesh

Phrasrisachayanamuni, Dr.

Phramaha Withun Sitthimethi, Dr.

Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2565

Research Project Funded by

Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800765021

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น ของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ
ผู้วิจัย:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา คล้ายเดช พระศรีสัจญาณมุนี,ดร. พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี,ดร.
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

บทคัดย่อ

แผนงานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ๒) เพื่อพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ๓) เพื่อพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ๔) เพื่อพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ และ ๕) เพื่อพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ แผนงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น ๕ โครงการย่อย จัดเป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี โดย ๑) ทำการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑,๒๐๐ คน โดยใช้แบบสอบถาม ๒) ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๑๕๐ คน ด้วยแบบสัมภาษณ์ และดำเนินการจัดทำกรสนทนากลุ่มย่อย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๒ กลุ่ม และ ๓) ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการดำเนินจัดโครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐๐ คน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติตารางไขว้ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ผู้นำท้องถิ่น มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง แบบมีส่วนร่วมและแบบผสมผสานกับแบบไพร่ฟ้า, ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีพฤติกรรมใน ๓ ด้าน คือ ด้านการครองตน ด้านการครองคน และด้านการครองงาน, ผู้นำท้องถิ่นที่มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันมีแนวโน้มทางพฤติกรรมทางการเมืองที่ต่างกันออกไป และผู้นำท้องถิ่นมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมพัฒนาพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก

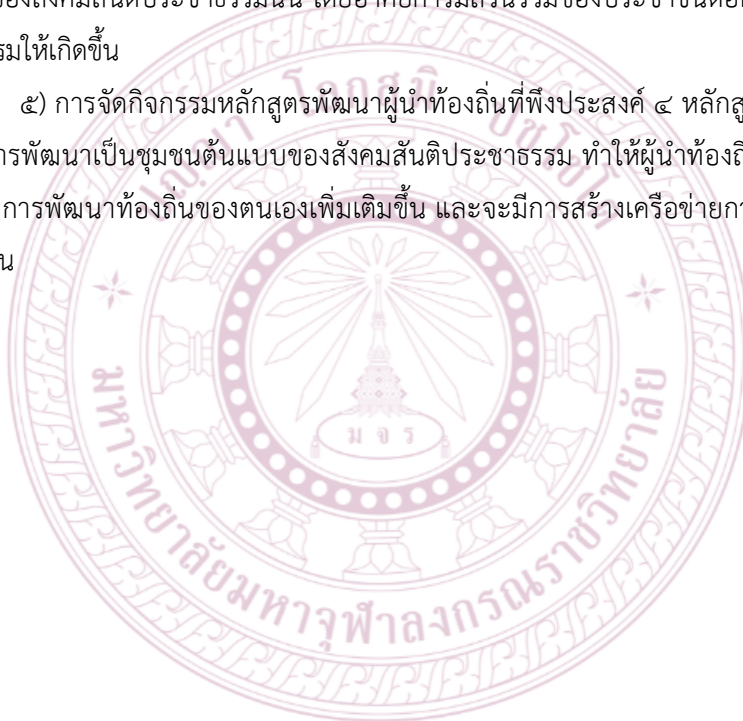
๒) การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีความสมบูรณ์ได้ต้องมุ่งในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น ใน ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมือง ๒) ด้านภาวะผู้นำ และ ๓) ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชนในท้องถิ่น

๓) ผู้นำท้องถิ่นแสวงหาสิ่งที่สามารถนำมาส่งเสริมให้เกิดความเป็นธรรมแก่ตัวผู้นำและสังคมโดยภาพรวม และการจัดกิจกรรมการอบรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นได้ตระหนักรู้ในความรับผิดชอบต่อผู้นำที่ต้องจัดการกับปัญหาและเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง

๔) บทบาทที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรม คือ (๑) บทบาทของพระสงฆ์ (๒) บทบาทของผู้นำ (๓) บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่ต้องให้ความสำคัญกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสังคมสันติประชาธรรมนั้น โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรมให้เกิดขึ้น

๕) การจัดกิจกรรมหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ๔ หลักสูตร ๘ กิจกรรมการเรียนรู้สู่การพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม ทำให้ผู้นำท้องถิ่นได้รับการปลูกฝังแนวคิดในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองเพิ่มเติมขึ้น และจะมีการสร้างเครือข่ายการพัฒนาท้องถิ่นให้ก้าวหน้าขึ้น

Research Tittle: Executive Training Program for Local Leaders : Learning to local development of leaders in Chaiya Phum province

Authors: Assistant Professor Dr. Panya Klaydesh
Phrasrisachayanamuni, Dr.
Phramaha Withun Sitthimethi, Dr.

Department: Chaiyaphum Buddhist Collage
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Academic Year: 2565/2022

Funds granted by: Thailand Science Research and Innovation Fund

ABSTRACT

The objectives of this research program were 1) to study political culture type for behavior development of local leaders in Chaiya Phum province 2) to develop the new political idea of local leaders in Chaiya Phum province 3) to develop the moral and social responsibility of local leaders in Chaiya Phum province 4) develop the peaceful society of local leaders in Chaiya Phum Province and 5) to develop the desirable local leadership curriculum in Chaiya Phum province. This research program which was divided in 5 research projects, was mixed methods as Qualitative, Quantitative and Action research. The sample group was 1200 people in Chaiya Phum Province by using of questionnaires, the key informants were 190 expert persons by using of in-depth interview forms, and to conduct 2 focus group discussions and 100 local leaders were developed by leadership development activity. The data was analyzed by using of statistics as Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation and Chi-Square test and to analyzed qualitative research by using of descriptive analysis.

The result was found that

1) Political Culture of local leaders were in the type of Participative Political Culture and Subjective & Participative Political Culture. There are 3 dimensions of good local leaders as self-occupancy, human occupancy and job occupancy. Political culture type is related to the political behavior of local leaders in Chaiya Phum

province. Local leaders satisfy in overall political behavior development activities at high level.

2) The development of the perfect new political idea of local leaders has to support democratic local self-governing in 3 dimensions: 1) Local political participation, 2) local leadership and 3) supporting on community group building and networks

3) Local leaders seek ways to promote justice for themselves and society as a whole. Ethics and social responsibility training activities are an activity organized for local leaders to realize their responsibilities to deal with problems and events rationally and solve the problem correctly

4) The roles that are important to the development of a peaceful society are (1) the role of the monks (2) the role of the leader (3) the role of the village committee that must pay attention to the rules, regulations, and regulations of that peaceful civil society By relying on the participation of the people to create a peaceful civil society to occur.

5) There are 4 curriculums and 8 learning activities of desirable local leadership development project. It is a model community development for peaceful society. This allows local leaders to cultivate their own local development ideas. And there will be a local development network to progress.

กิตติกรรมประกาศ

แผนงานวิจัยเรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ” ได้รับการสนับสนุนงบประมาณโดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบันพุทธศาสตร์ และบุคลากรของสถาบันวิจัยทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ตอบแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงปฏิบัติการสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ที่ได้เมตตาให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับงานวิจัย และผู้ประสานงานในแต่ละแห่งที่ได้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลในการทำงานวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้คงเป็นประโยชน์ทั้งทางด้านวิชาการ และการนำผลการวิจัยไปปรับใช้กับงานด้านวิชาการ และส่วนงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช และคณะ

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ.....	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ คำถามวิจัย.....	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๗
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๙
๑.๘ ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัย.....	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร.....	๑๐
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม.....	๑๓
๒.๓ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง.....	๑๔
๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม และพฤติกรรมประชาธิปไตย.....	๓๐
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำ.....	๕๗
๒.๖ แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์.....	๖๒
๒.๗ แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม.....	๖๕
๒.๘ แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม.....	๖๙
๒.๙ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม.....	๗๓
๒.๑๐ บริบทพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ.....	๘๔
๒.๑๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๙๒

บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย.....	๙๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๙๗
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๙๗
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๐๒
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๐๖
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๗
๓.๖ การนำเสนอผลการวิจัย.....	๑๐๘
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	๑๐๙
๔.๑ รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ.....	๑๐๙
๔.๒ การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ.....	๑๓๘
๔.๓ การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ.....	๑๕๖
๔.๔ การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ.....	๑๘๘
๔.๕ การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ.....	๒๐๑
๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๒๒๔
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๒๒๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๒๒๕
๕.๒ อภิปรายผล.....	๒๓๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๒๔๓
บรรณานุกรม.....	๒๔๔
ภาคผนวก.....	๒๕๓
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๒๕๔
ภาคผนวก ข หนังสือรับการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์.....	๒๙๕
ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่และกิจกรรมประกอบการวิจัย.....	๒๙๘
ภาคผนวก ง หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์และหนังสือตอบรับบทความวิจัย.....	๓๐๖
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย.....	๓๑๐
ประวัติผู้วิจัย.....	๓๑๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๒.๑ ตารางแสดงจำนวนครัวเรือนและจำนวนประชากรจังหวัดชัยภูมิ.....	๘๗
ตารางที่ ๓.๑ แสดงเทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง โครงการย่อยที่ ๒.....	๙๙
ตารางที่ ๓.๒ แสดงเทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง โครงการย่อยที่ ๔.....	๑๐๑
ตารางที่ ๔.๑ ตารางแสดงค่านิยามศัพท์และข้อคำถามตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรม	
ทางการเมือง.....	๑๑๓
ตารางที่ ๔.๒ ตารางแสดงจับคู่ไขว้กันเป็นคู่กระทงคำถามเพื่อสร้างเป็นเครื่องมือ	
ทดสอบตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง.....	๑๑๘
ตารางที่ ๔.๓ ตารางแสดงวิธีการคำนวณค่าคะแนนแบบวัฒนธรรมทางการเมือง.....	๑๒๔
ตารางที่ ๔.๔ แสดงจำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนโดยเฉลี่ยของรูปแบบวัฒนธรรม	
ทางการเมือง ของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ.....	๑๒๖
ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการ	
แปลผลระดับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ.....	๑๒๗
ตารางที่ ๔.๖ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแบบวัฒนธรรมทางการเมืองกับพฤติกรรม	
ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ.....	๑๒๙
ตารางที่ ๔.๗ แสดงแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ	
ที่ได้จากการสัมภาษณ์.....	๑๓๒
ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจใน	
กิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ.....	๑๓๖
ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปล	
ผลระดับความคิดเห็นต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัด	
ชัยภูมิ.....	๑๓๙

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๖
ภาพที่ ๒.๑ แสดงถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่เกิดจากปัจจัยทางจิตวิทยา.....	๒๙
ภาพที่ ๒.๒ แผนที่แสดงอาณาเขตจังหวัดชัยภูมิ.....	๘๕
ภาพที่ ๔.๑ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านข้อสัถยสุจริต และมีจิตสำนึกที่ดี.....	๑๕๘
ภาพที่ ๔.๒ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านกล้าตัดสินใจ กระทำสิ่งที่ถูกต้อง.....	๑๖๐
ภาพที่ ๔.๓ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม มีจิตสาธารณะ.....	๑๖๒
ภาพที่ ๔.๔ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน.....	๑๖๔
ภาพที่ ๔.๕ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านปฏิบัติหน้าที่เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ.....	๑๖๖
ภาพที่ ๔.๖ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี.....	๑๖๘
ภาพที่ ๔.๗ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี.....	๑๗๐
ภาพที่ ๔.๘ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค.....	๑๗๒
ภาพที่ ๔.๙ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม.....	๑๗๔
ภาพที่ ๔.๑๐ แสดงแนวทางในการแก้ปัญหาและการยุติปัญหาในชุมชน.....	๑๙๑
ภาพที่ ๔.๑๑ แสดงพัฒนาการทางสังคมสู่สังคมสันติประชาธรรม.....	๑๙๕
ภาพที่ ๔.๑๒ แสดงชุมชนวิถีพุทธ : ชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม.....	๑๙๙
ภาพที่ ๔.๑๓ ภาพที่ ๔.๑๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย“หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ”.....	๒๒๔

คำอธิบาย สัญลักษณ์ และคำย่อ
(เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัยฉบับนี้)

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

พระไตรปิฎก = เล่ม/ข้อ/หน้า

ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสูตรตันตปิฎก

ที.ปา. (ไทย)	= พระสูตรตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิภวรรค	ภาษาไทย
อง.จตุกก. (ไทย)	= พระสูตรตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	ภาษาไทย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ที่สลายข้อจำกัดในมิติเวลาและพื้นที่เกิดการเชื่อมโยงถึงกันอย่างไร้พรมแดน สภาพการณ์เช่นนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยในปัจจุบันและในอนาคต ทั้งนี้สภาวะการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงของโลกดังกล่าวนับวันจะทวีความรุนแรง และรวดเร็วขึ้น ส่งผลให้สังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมและจริยธรรม มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่ยึดวัตถุนิยมและเงินทองเป็นตัวตั้ง การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผ่านกระแสโลกาภิวัตน์ และโลกไซเบอร์

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การที่จะพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้จำเป็นต้องพัฒนาคน เพราะคนเป็นกำลังสำคัญขั้นมูลฐานที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ถึงแม้สภาพแวดล้อมหรือแรงผลักดันของสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นปัจจุบันจะเป็นอย่างไร ผู้นำท้องถิ่นก็ต้องตอบสนองในทิศทางที่ช่วยให้ท้องถิ่นเจริญรุ่งเรือง แม้ว่าการเมืองท้องถิ่นจะมีเรื่องอื่น ๆ ที่ต้องทำอีกมากมายก็ตาม ผู้นำทางการเมืองต้องเป็นผู้นำในการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของการเปลี่ยนแปลง ปัจจุบันมีสภาพแวดล้อมที่ต่างไปจากอดีตมาก แต่ผู้นำท้องถิ่นหลายคนยังมีรูปแบบในการนำแบบเดิม ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้นำท้องถิ่นต้องรู้ตัวและหาหนทางปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมต่อไป ไมเช่นนั้นก็จะทำให้การพัฒนาท้องถิ่นล่าช้า ไม่ทันการณ์และเกิดปัญหาและผลกระทบต่อท้องถิ่นตามมา

การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นได้มีโอกาสปกครองตนเอง โดยเลือกผู้นำท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ของท้องถิ่นให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในท้องถิ่น สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยที่ว่า การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน และปัญหาวิกฤติการณ์ของผู้นำที่ส่งผลกระทบจากโครงสร้างการปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้ส่งผลกระทบต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ การเว้นระยะห่างในการแสวงหาผู้แทนประชาชนในท้องถิ่นที่จะได้เข้ามาจัดสรรประโยชน์สาธารณะ ทำให้ท้องขาดการพัฒนาอย่างเท่าที่ควรจะเป็น หลักการแห่งการจัดสรรปันอำนาจขาดหายไปจากสังคมไทยมาเป็นระยะเวลากว่า ๑๐ ปีอันเนื่องจากรัฐประหาร และการเข้ามาควบคุมของหน่วยการปกครองส่วนกลางมากเกินไป การมีข้าราชการประจำที่ไม่ได้เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริงทำให้ผลประโยชน์ที่ควรจะมีเกิดขึ้นนั้นหายไป จนนำไปสู่การสร้างความรู้สึกที่ว่า ประชาชนไม่มีอิสระในการปกครองท้องถิ่นของตนเอง

อย่างแท้จริงแต่ประการใด ดังนั้น ผู้นำที่ดีในท้องถิ่นสามารถสร้างประโยชน์และคุณค่าให้เกิดขึ้นต่อท้องถิ่นได้ แต่ในทางตรงกันข้าม หากมีผู้นำท้องถิ่นที่เลวก็สามารถสร้างสิ่งที่ไร้ประโยชน์และไร้คุณค่าให้เกิดขึ้นแก่ท้องถิ่นได้เช่นเดียวกัน

องค์ประกอบที่สำคัญของผู้นำก็คือจรรยาบรรณของผู้นำ หรือของผู้ปกครอง ในฝูงโคแต่ละฝูง ย่อมมีโคที่เป็นผู้นำฝูงและฝูงโคนั้นย่อมเดินตามโคหัวหน้านั้นฉันใด ในหมู่มนุษย์ย่อมต้องมีหัวหน้าเป็นผู้นำหมู่คณะ และหมู่คณะนั้นย่อมดำเนินตามผู้นำของตนฉันนั้น^๑ ผู้นำในหมู่มนุษย์เราสมมติเรียกกันว่านักปกครอง จะเป็นนักปกครองระดับใดก็ตามถือว่ามีหน้าที่เป็นผู้นำสังคมในระดับของตนทั้งสิ้น และจัดว่าเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในสังคมนั้นๆ อาจนำสังคมของตนให้เจริญก้าวหน้าโดยไม่หยุดยั้งก็ได้ อาจนำสังคมของตนให้ถึงความวิบัติล่มจมก็ได้ ทั้งนี้อยู่ที่มโนธรรมสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมไปถึงนโยบายและวิธีการที่ผู้นำนั้นจะนำมาปกครองหรือบริหารหมู่คณะของตน

ในจังหวัดชัยภูมิมีนักปกครองผู้มีจรรยาบรรณเป็นหลักปฏิบัติ มีปฏิปทานักแน่นในจรรยาบรรณ ย่อมทำหน้าที่ในปกครองได้เป็นอย่างดี และสามารถยกระดับฐานะของตนให้สูงขึ้นได้เรื่อยๆ ทั้งจะสามารถนำสังคมที่ตนปกครองอยู่ให้เกิดสันติสุข ให้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปด้วย ในจังหวัดชัยภูมิ ปัจจุบันมีปัญหามากมาย เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด การฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือการคอร์รัปชัน ปัญหาความยากจน เป็นต้น สาเหตุของปัญหาต่างๆ ยากที่จะชี้ชัดลงไปได้ว่ามีสาเหตุมาจากส่วนใด ทั้งนี้เพราะปัญหาต่างๆ มีความซับซ้อนหลายประการยากที่จะตัดสินว่าเป็นปัญหาส่วนใดส่วนหนึ่งเพียงด้านเดียว การแก้ปัญหาก็เป็นเรื่องที่ยุ่ยาก ไม่ง่ายต่อการจัดการได้อย่างถูกต้อง เมื่อปัญหาเกิดขึ้นประชาชนมักปิดความรับผิดชอบกลับโทษสถาบันปกครองบ้าง สถาบันครอบครัวบ้าง สถาบันการศึกษาบ้าง สถาบันศาสนาบ้าง โทษสังคมบ้าง สิ่งแวดล้อมบ้าง เมื่อแก้ปัญหาก็กแก้ไม่ถูกจุด

การพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ที่ผ่านกระบวนการอบรมแล้วทำให้มีเป้าหมายในชีวิตหรืองานที่ได้รับ รวมถึงสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ย่อมทำให้ผู้นำสามารถพิชิตเป้าหมายของตนเอง และมีความสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคลรอบข้าง รวมถึงการเป็นผู้นำที่มีจริยธรรมที่ดีขององค์กรและเข้าใจภาวะผู้นำ กับการเปลี่ยนแปลงและการสร้างนวัตกรรมได้เป็นอย่างดี จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิน สุขสมกิจ^๒ เรื่อง พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำระดับกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธปรัชญามีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมความเป็นผู้นำ ทั้งนี้เพราะหลักพุทธปรัชญา มี

^๑ อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑ /๗๐ /๙๘.

^๒ สุวิน สุขสมกิจ, พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำระดับกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๒๙๖.

หลักธรรมสำหรับการปกครองตนเองและผู้อื่น หลักในการสร้างสัมพันธภาพอันดี ความสามัคคีของ หมู่คณะและความดีงามแห่งสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา ยังก่อให้เกิด อำนาจทางใจหรืออำนาจแห่งธรรม ที่จะทำให้ผู้อื่นรัก ศรัทธา และเชื่อถือด้วยความจริงใจ อำนาจนี้ เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามหลักความดี ความงาม และความจริง อันถูกต้องตามหลักแห่ง เหตุผลที่เกิดจากปัญญาผู้นำชนิดนี้จะมีธรรมานุภาพ แต่ผู้นำประเภทนี้จะเป็นผู้นำในทางวิญญาน (Spiritual Guide) ด้วย โดยจะใช้อำนาจเพื่อการครองใจผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นศรัทธาและเชื่อฟัง และสามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามไปในทางที่ถูกที่ควร โดยไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจการ บังคับการให้รางวัล การให้คุณและโทษ ตามระเบียบแบบแผนหรือธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น หลักพุทธ ปรัชญาจึงมีคุณค่าสำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำ มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย ของ ธวัช ไพรสงค์^๓ ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางการบริหารของนายกเทศมนตรี แม้จะเป็นเพียงการศึกษา ภาวะผู้นำของผู้นำท้องถิ่นแต่ก็เป็นผลสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของการบริหารของผู้นำทาง การเมือง จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนต่อความสำเร็จของผู้นำเทศบาลในการตอบสนอง ความต้องการของประชาชน ก็คือ การมีผู้นำทางการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำนิยามอย่าง ง่าย ๆ ว่า คือ วิธีการที่ทำให้บุคคลแต่ละคนได้รับการกระตุ้นให้บรรลุถึงเป้าหมายของกลุ่ม นี่เป็นความ ต้องการประการแรกของการบริหารงานที่ประสบความสำเร็จภาวะผู้นำจึงมีความเกี่ยวพันกับ กระบวนการบริหาร ในฐานะที่เป็นทั้งขั้นตอนและกลยุทธ์ในการที่จะผลักดันงานนั้นสำเร็จไปได้และมี ความยุติธรรม ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ รัชตกาญจน์ ดิษฐอ่วม^๔ ได้ศึกษาเรื่อง ตัวแบบผู้นำองค์การใน ทศวรรษหน้า ศึกษากรณี บริษัท วิฑูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะ ที่พึงมีของผู้นำสรุปได้จากการวิจัยสำหรับผู้นำองค์การในทศวรรษหน้า ที่มีความสำคัญและจำเป็น สูงสุด ๑๐ อันดับแรกมีดังนี้คือ มีลักษณะความเป็นผู้นำ มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มี วิสัยทัศน์ มีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีการ ยึดหยุ่นและปรับตัว มีการวางแผนการทำงาน มีวุฒิภาวะ และมีความยุติธรรม

การสร้างผู้นำให้เกิดความตระหนักรู้และเข้าใจ และรู้คุณค่าในการพัฒนาท้องถิ่นจะมี ส่วนทำให้ท้องถิ่นมีความเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ในอนาคต ดังนั้น การสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสมให้ เกิดขึ้นแก่ผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นการสร้างคุณค่าที่เหมาะสมต่อการพัฒนาท้องถิ่นได้

^๓ ธวัช ไพรสงค์, ภาวะผู้นำทางการบริหารของนายกเทศมนตรี,วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหา บัณฑิต, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๒), หน้า ๑๕๐.

^๔ รัชตกาญจน์ ดิษฐอ่วม, ตัวแทนผู้นำองค์การในทศวรรษหน้า : ศึกษากรณี บริษัท วิฑูการบิน แห่งประเทศไทย จำกัด, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒๐.

การสร้างหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นจึงเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการแสวงหาแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นที่เหมาะสม โดยหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญและร่วมกันศึกษาวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่และนำเสนอหลักสูตรการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น โดยสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมาย อันเป็นการเตรียมพร้อมสู่การคัดสรรผู้นำท้องถิ่นในอนาคตได้

ดังนั้น คณะผู้วิจัยมีความคาดหวังว่า การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นเพื่อให้รับรู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนที่จะพึงมีต่อประชาชนในสังคมนั้นๆ จะมีส่วนช่วยสร้างให้สังคมในท้องถิ่นนั้นๆ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความสุขตามความเป็นจริงและเป็นสังคมที่เป็นธรรมาภิบาลได้อย่างแท้จริง โดยคณะผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาวิจัยในประเด็นที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาผู้นำในมิติต่างๆ คือ การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น, การพัฒนาแนวคิดทางการเมืองแบบใหม่ให้กับผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น นำไปสู่การจัดโครงการพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่เป้าหมาย และร่วมกันพัฒนาเป็นสังคมสันติประชาธรรม โดยผ่านกระบวนการวิจัยแล้วจึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผลในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะได้นำไปพัฒนาต่อยอดพัฒนาเป็นโครงการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและศักยภาพสำหรับผู้นำท้องถิ่น วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๒.๔ เพื่อพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๒.๕ เพื่อพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๓ คำถามวิจัย

๑.๓.๑ รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร?

๑.๓.๒ การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร?

๑.๓.๓ การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร?

๑.๓.๔ การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร?

๑.๓.๕ การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร?

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาเรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำ ในจังหวัดชัยภูมิ” ได้แบ่งขอบเขตของการวิจัยออกเป็น ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ แผนพัฒนา และฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งสืบค้นงานวิจัย (Data sources) เพื่อใช้ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น ๕ ส่วนดังนี้

๑.๔.๒.๑ ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ๖ รูปแบบ ประกอบด้วย ๑) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบ ๒) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ๓) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ๔) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมไพร่ฟ้า ๕) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมมีส่วนร่วม และ ๖) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมไพร่ฟ้า และพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านการเคารพสิทธิผู้อื่น ๒) ด้านการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๓) ด้านการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม และ ๔) ด้านการมีส่วนร่วม

๑.๔.๒.๒ ทำการศึกษาศึกษาการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมือง โดยทำการศึกษเกี่ยวกับแนวคิดผู้นำท้องถิ่น แนวคิดการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่น แนวคิดประชาธิปไตยท้องถิ่น แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวคิดการพัฒนาท้องถิ่น และแนวคิดการสร้างเครือข่าย

๑.๔.๒.๓ ทำการศึกษาศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ตามคุณลักษณะด้านจริยธรรม ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒ มี ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๒) ด้านกล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ๓) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ๔) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ๕) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และ ๖) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ และแนวทางการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ตามแนวความคิดของจิระประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร มี ๓ ด้าน

คือ ๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ๒) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค และ ๓) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

๑.๔.๒.๔ ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมตามหลักพุทธธรรม, แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับสันติประชาธรรม, แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๔.๒.๕ ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดพัฒนามนุษย์ ความเป็นผู้นำ ทฤษฎีผู้นำพัฒนาสังคม และการเรียนรู้หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำไปเป็นกรอบในการสร้างและพัฒนากิจกรรมการอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้นำท้องถิ่น

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

โครงการนี้ เป็นชุดโครงการวิจัย คณะผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามชุดของแต่ละโครงการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ชุดโครงการย่อย ดังนี้

๑.๔.๓.๑ โครงการย่อยที่ ๑ รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔๐๐ คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๕ คน แบ่งออกเป็น ๑) กลุ่มผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๐ คน ๒) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๕ รูป/คน และ ๓) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๑๐ คน และ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน ๑๐๐ คน

๑.๔.๓.๒ โครงการย่อยที่ ๒ การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔๐๐ คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๓๐ คน แบ่งออกเป็น ๑) กลุ่มประชาชน ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๐ คน ๒) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๐ รูป/คน และ ๓) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๐ คน

๑.๔.๓.๓ โครงการย่อยที่ ๓ การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัย จำนวน ๗๐ คน และดำเนินการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑๕ รูป/คน แบ่งออกเป็น ๑) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน ๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน

๑.๔.๓.๔ โครงการย่อยที่ ๔ การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัย จำนวน ๔๐ รูป/คน โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๐ รูป/คน ๒) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ๑๒ คน และ ๓) กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น ๑๘ คน และ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน ๑๐๐ คน

๑.๔.๓.๕ **โครงการย่อยที่ ๕** การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๓๐ คน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน ๑๐๐ คน

๑.๔.๔ พื้นที่ทำการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการการวิจัย คือ จังหวัดชัยภูมิ ทั้ง ๑๖ อำเภอ (เชิงปริมาณ) และทำการเลือกเจาะจงเฉพาะพื้นที่ (เชิงคุณภาพ) จำนวน ๒ ตำบล ได้แก่ ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ และตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการเริ่มเก็บข้อมูลแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๕ ถึงวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๕

ในช่วง วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๕ ถึงวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๕ คณะผู้วิจัยลงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถามให้กับประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

ในช่วง วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๕ ถึง ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๕ คณะผู้วิจัยลงทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ประชาชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ราษฎรชาวบ้าน และผู้นำท้องถิ่นในเขตพื้นที่การวิจัยที่กำหนดไว้

ในช่วง วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๕ ถึง ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๕ คณะผู้วิจัยลงทำการเก็บเชิงปฏิบัติการ โดยการจัดโครงการอบรมจริยธรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การวิจัย พร้อมทั้งจัดการสนทนากลุ่มในพื้นที่การวิจัย

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

หลักสูตรพัฒนาผู้นำ หมายถึง หลักสูตรการจัดการอบรมที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาวิจัยอันนำไปสู่การพัฒนาเชิงประจักษ์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้นำท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

องค์ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่ผู้นำท้องถิ่น ในเขตพื้นที่จังหวัดชัยภูมิจะได้รับจากการอบรม และพร้อมที่จะนำไปพัฒนาต่อยอดเผยแพร่องค์ความรู้ไปสู่ประชาชนและสังคมต่อไป

ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนท้องถิ่นในการเป็นผู้ประสานและขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชน เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน ทั้งที่มีแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นทางการและผู้ที่ไม่มีตำแหน่งเป็นทางการ

รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของทัศนคติ หรือความโน้มเอียงทางความเชื่อ ความรู้สึก การรับรู้และการประเมินค่าของบุคคลที่มีต่อความเป็นไปของระบบการเมืองและส่วนต่างๆ ที่ประกอบเป็นระบบการเมือง โดยเกิดจากการ ถ่ายทอดการเรียนรู้ในสังคมที่แตกต่างกันไป

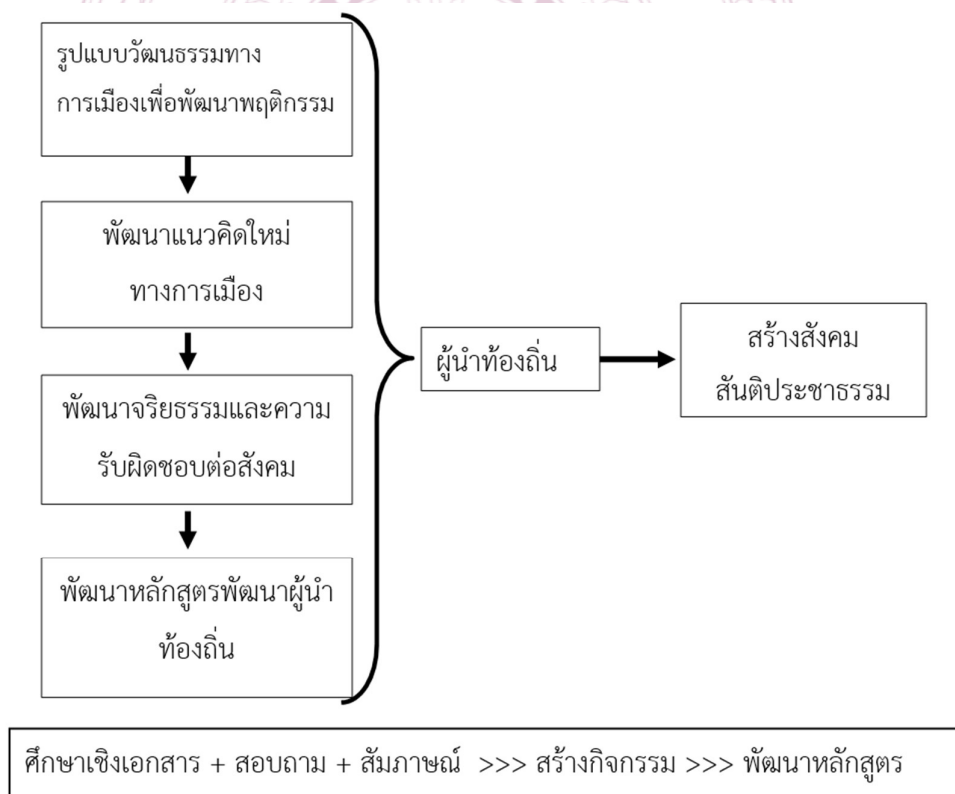
การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมือง หมายถึง การส่งเสริมให้เกิดแนวคิดการปกครองตนเองตามหลักการกระจายอำนาจ และการปกครองส่วนท้องถิ่นสอดคล้องกับวิถีชุมชนของตนเอง

การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง กระบวนการสร้างหลักในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ตนเองไม่เดือดร้อนเสียหายและไม่ทำให้อื่นเดือดร้อนเสียหาย และการยอมรับทั้งผลที่ดีและไม่ดีในหน้าที่ที่อยู่ในความดูแลของตน ต่อกลุ่มผู้คนที่อยู่อาศัยร่วมกัน

จริยธรรมผู้นำ หมายถึง หลักพฤติกรรมพื้นฐานที่ควรมีสำหรับผู้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้นำทั้งในระดับสูง ระดับกลาง และระดับล่าง หรือแม้กระทั่งในระดับตัวบุคคล

สังคมสันติประชาธรรม หมายถึง สังคมที่มีประชาธิปไตย มีการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี มีความยุติธรรม สังคมดีทำให้มีความสุข สุขภาพหรือสุขภาวะทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ เป็นสังคมที่มีการอยู่ร่วมกันด้วยสันติทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๗.๒ ทำให้ทราบการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๗.๓ ทำให้ทราบการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๗.๔ ทำให้ทราบการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๗.๕ ทำให้ทราบการพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๗.๖ ผลของชุดการวิจัยนี้ ทำให้มีหลักสูตร คู่มือ และกระบวนการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

๑.๘ ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัย

๑.๘.๑ ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๘.๒ ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๘.๓ ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๘.๔ ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๘.๕ ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ

๑.๘.๖ ได้มีหลักสูตร คู่มือ และกระบวนการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในชื่อโครงการ ว่า “เสวนาเครือข่ายผู้นำต้นแบบเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

๑.๘.๗ หน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป สามารถนำองค์ความรู้จากงานวิจัยชิ้นนี้ ไปใช้อ้างอิงเชิงวิชาการ และสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ด้านการเมืองการปกครองของประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสาน

๑.๘.๘ หน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป สามารถนำองค์ความรู้จากงานวิจัยชิ้นนี้ ไปใช้ในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นในเขตพื้นที่ของตนเองให้มีพื้นฐานทางด้านจริยธรรมที่เหมาะสม

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรพัฒนาผู้นำ
ท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำ ในจังหวัดชัยภูมิ มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม

๒.๓ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม และพฤติกรรมประชาธิปไตย

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำ

๒.๖ แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์

๒.๗ แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

๒.๘ แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม

๒.๙ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม

๒.๑๐ บริบทพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

๒.๑๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร

๒.๑.๑ ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นคำศัพท์ที่มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน บางความหมายมีขอบเขตกว้างบางความหมายมีขอบเขตแคบขึ้นอยู่กับมุมมองความคิดเห็นประสบการณ์ โบแชมพ์ (Beauchamp)^{*} กล่าวว่า ความหมายของหลักสูตรจะมีขอบเขตอยู่ภายใน ๓ สถานะดังต่อไปนี้ คือ หลักสูตรในฐานะของข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ หลักสูตรในฐานะของระบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร และหลักสูตรในฐานะของศาสตร์แขนงหนึ่งในวิทยาศาสตร์ ซึ่งความหมายของหลักสูตรอย่างที่สองนั้นเป็นการศึกษาหลักสูตรในลักษณะของความหมายที่หนึ่งและสอง สามารถมองได้เป็น ๒ ลักษณะคือ ความหมายที่แคบ ซึ่งหมายถึง ตัวรายวิชาหรือเนื้อหาสามารถใช้เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้ผู้เรียน เป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวังที่จะให้เด็กได้รับอาจเป็นแผนสำหรับจัดโอกาสทางการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่ผู้เรียนและ

^{*} Beauchamp, George A. Curriculum Theory. (Illinois : The Kagg Press, ,1981,pp.61-62)

ความหมายที่กว้างไปจนถึงมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้ผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่ตั้งจุดหมายเอาไว้ดังนั้น ความหมายของหลักสูตรจะต้องครอบคลุมเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑) เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว

๒) เป็นสิ่งที่ประกอบด้วย ประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ

๓) เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน

๔) ประกอบไปด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนซึ่งผู้เรียนได้ทำ ได้รับรู้และได้ตอบสนองต่อการแนะแนวทางของโรงเรียน

ตาบา (Taba)^๖ กล่าวว่า หลักสูตรคือแผนสำหรับการเรียนรู้ หลักสูตรทุกประเภทต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบที่แน่นอน ตามปกติหลักสูตรจะบรรจุข้อความที่เป็นจุดมุ่งหมายและจุดมุ่งหมายเฉพาะหลักสูตรนี้ชี้ให้เห็นถึงการเลือกและการจัดเนื้อหา ทั้งยังบ่งบอกหรือแสดงแนวทางที่แน่นอนของการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นเพราะมีจุดมุ่งหมายหรือการจัดเนื้อหาเป็นตัวกำหนดหรือไม่ก็ตาม ประการสุดท้ายหลักสูตรจะรวมแผนการประเมินผลเข้าไว้ด้วย

ณัฐพงศ์ชัย ไทรพงษ์พันธุ์^๗ ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า มวลประสบการณ์ที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายตาม ความสามารถซึ่งหลักสูตรสามารถอธิบายความหมายได้ ๒ อย่าง คือ ๑) หลักสูตรความหมายอย่างกว้าง และ ๒) หลักสูตรความหมายอย่างแคบ

หลักสูตร เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาของประเทศในระดับและประเภทต่างๆ เป็นเครื่องมือที่ทำให้ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของประเทศมีประสิทธิภาพ ซึ่งความสำคัญของหลักสูตรอาจสรุปได้ ดังนี้^๘

๑) เป็นแผนและแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติให้บรรลุตามความมุ่งหมายและนโยบาย

^๖ Taba,H. Curriculum Development Theory and Practice.New York : Harcourt, Brace and World., 1962.

^๗ ณัฐพงศ์ชัย ไทรพงษ์พันธุ์,การพัฒนาหลักสูตร,(ราชบุรี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง,๒๕๕๗),หน้า ๑๒๐

^๘ วิชัย วงษ์ใหญ่, กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,๒๕๔๓), หน้า ๔๗.

๒) เป็นหลักและแนวทางในการวางแผนวิชาการ การจัดและการบริหารการศึกษา การสรรหาและการพัฒนาบุคลากร การจัดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ นวัตกรรมการเรียนการสอน งบประมาณ อาคารสถานที่

๓) เป็นเครื่องมือในการควบคุมมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศ และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

๔) ระบบหลักสูตรจะกำหนดความมุ่งหมาย ขอบข่ายเนื้อหา แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งทรัพยากร และการประเมินผลสำหรับการจัดการศึกษาของครูและผู้บริหาร

๕) เป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาทางสังคม

หลักสูตรเปรียบเสมือนแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและเป็นแนวทางสำคัญในการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดสำคัญของมาตรฐานการศึกษาในแต่ละประเทศ ทั้งนี้เพราะการศึกษาของแต่ละประเทศจะดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ที่สำคัญ หลักสูตรยังมีความสำคัญอีกประการหนึ่งต่อการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน กล่าวคือผู้สอนจะใช้หลักสูตรเป็นเสมือนแม่แบบในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่หลงทางและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างครบถ้วน สำหรับความสำคัญของหลักสูตรกับผู้เรียน หากหลักสูตรนั้นเป็นหลักสูตรที่ดีจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงสร้างทักษะอื่นๆทั้งการเคารพสิทธิมนุษยชนและสามารถยอมรับในความหลากหลายของผู้คนได้

๒.๑.๒ รูปแบบหลักสูตรแบบต่างๆ

มารุต พัฒนาผล^๔ ได้สรุปรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่ว่า มุ่งเน้นบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการ พัฒนาหลักสูตรในการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม การยกย่องเนื้อหาสาระแต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยพิจารณาหรือจากผู้เชี่ยวชาญ การนำหลักสูตรที่พัฒนาได้แล้วไปทดลองใช้ในสถานศึกษานำร่อง การเตรียมความพร้อมด้านผู้สอน ผู้บริหารทุกระดับ และบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจหลักสูตรใหม่ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

^๔ มารุต พัฒนาผล, รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้, ๒๕๖๒), หน้า ๒๐.

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม

๒.๒.๑ ความหมายของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กรหนึ่งๆ ให้สามารถเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ทักษะความชำนาญและเจตคติ โดยการจัดการศึกษาให้แก่คนกลุ่มหนึ่ง แต่การจัดการศึกษานี้ทำขึ้นภายใต้เงื่อนไขบางประการ โดยมุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการอบรมมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทั้งในด้านความรู้ ทักษะในการปฏิบัติงาน รวมทั้งทำที่ที่แสดงถึงความพอใจในการทำงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ส่วนใหญ่พบว่า^{๑๐} การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งในการเพิ่มคุณภาพการทำงานของบุคลากรหรือเตรียมการให้บุคลากรพร้อมที่จะทำงานในหน้าที่นั่นเอง

๒.๒.๒ ความสำคัญและความจำเป็นในการฝึกอบรม

องค์กรรัฐบาลหรือองค์กรธุรกิจเอกชนต่างมีความพยายามบริหารและดำเนินงานในหน่วยงานของตนให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การบริหารบุคคล คือ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งการบริหารงานบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องพัฒนาให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและทันเหตุการณ์เสมอ เพราะองค์กรต้องดำเนินการอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อม สภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจในประเทศและโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา การพัฒนากำลังคนด้วยการพัฒนาปริมาณและคุณภาพของบุคลากร การจัดกิจกรรมวิเคราะห์ทักษะ ความรู้ พฤติกรรมและเจตคติของพนักงานแต่ละงานและจัดการฝึกอบรมแต่ละบุคคลตามงาน เพื่อปรับปรุงให้การทำงานมีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญยิ่ง^{๑๑} ผู้บริหารหรือผู้มีส่วนรับผิดชอบองค์กรดังกล่าวต้องมีความสามารถในการกำหนดความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร โดยต้องสำรวจหาข้อมูลให้ทราบว่าเมื่อไรมีความจำเป็นต้องอบรมบุคลากรกลุ่มใดในเรื่องอะไรและควรใช้วิธีใด ซึ่งความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรอาจจะมาจากปัจจัยภายในหรือภายนอกองค์กรหรือหน่วยงาน

^{๑๐} อติญาณ ศรีเกษตริน . “การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับพยาบาล”. ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓, หน้า ๕๒.

^{๑๑} เดชชัย สีนเจริญ, “การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล”. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเพื่อการพัฒนา, (มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๐.

๒.๓ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

๒.๓.๑ ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง

สังคมแต่ละแห่งจะบอกเรื่องราวเกี่ยวกับปทัสถานและค่านิยมที่มีลักษณะเฉพาะของตนแก่ผู้คนของตนเอง ในขณะที่เดียวกันนั้นคนก็มีความคิดเกี่ยวกับการเมืองโดยเฉพาะ เช่น ความคิดเกี่ยวกับการทำงานของระบบการเมือง สิ่งที่รัฐบาลกระทำ การอ้างสิทธิและพันธะต่อกัน ความเชื่อสัญลักษณ์และค่านิยมเกี่ยวกับระบบการเมืองเหล่านี้เองที่หล่อหลอมให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) ของชาติ หรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือ การเมืองของชาติ เมื่อพิจารณาในแง่ของจิตวิทยาการเมืองของชาติได้รับอิทธิพลจากสังคมหลายด้าน เช่น เศรษฐกิจ ศาสนา และประเพณี ส่วนมากวิถีของคนมาจากกระบวนการปกครองที่เป็นอยู่ เช่น สังคมอุตสาหกรรมต้องการบริการต่างๆ มากกว่าสังคมเกษตร เช่น ต้องการสวัสดิการ การขนส่ง การเคหะและสุขภาพ อีกทั้งเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมทางการเมืองก็ยิ่งเปลี่ยนไปตาม^{๑๒}

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของระบบทั้งหมดในสังคม^{๑๓} วัฒนธรรมทางการเมืองก็คือ แบบแผนของการดำเนินชีวิตทางการเมืองของสมาชิกในสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละสังคมจึงแตกต่างกันไปตามทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และจารีตประเพณีทางการเมืองของแต่ละสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่กำหนด บทบาทและพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในแต่ละสังคมและเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ลักษณะและรูปแบบของระบบการเมืองการปกครองในแต่ละสังคมแตกต่างกันอีกด้วย

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นคำที่ทำให้เกิดการโต้เถียงกัน แต่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเปรียบเทียบสังคมที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องย้อนกลับไปดูความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” (Culture) นักรัฐศาสตร์ก็เหมือนนักมานุษยวิทยา หรือนักสังคมวิทยา กล่าวคือ มองว่าวัฒนธรรมเป็นแบบแผนทางพฤติกรรมทั้งหมดของสังคม ๆ หนึ่ง ด้วยเหตุนี้พฤติกรรมของแต่ละคนจึงถูกกำหนดโดยวัฒนธรรม ไม่เว้นแม้แต่การเมือง ทุกวันนี้บางทีเราใช้วัฒนธรรมในความหมายที่จำกัด โดยเน้นความสูงส่งของวัฒนธรรมซึ่งหมายถึงวัฒนธรรมบางรูปแบบ เช่นการแสดงออกในรูปศิลปะ วรรณคดี ดนตรี อันเป็นผลผลิตของปัญญาชนบางกลุ่ม แม้มีจำนวนน้อยและแยกตัวออกจากสังคม แต่ปัญญาชนก็มักเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นของตนจะควบคุมสังคมไว้ได้ วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นผลผลิตของ

^{๑๒} เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, หลักรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๓๓

^{๑๓} กมล สมวิเชียร, วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาการเมือง, วรณไวทยาการ: รัฐศาสตร์, พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔, หน้า ๔๒

อุดมการณ์ของผู้ปกครองและผู้ทีสืบทอด เนื่องจากผู้ปกครองใช้วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมและต้องการให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม แต่การถ่ายทอดและกำหนดรูป

กาเบรียล เอ. อัลมอนต์ (Gabriel A. Almond)^{๑๔} อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลต่อที่มีต่อระบบการเมือง ต่อส่วนต่าง ๆ ที่เป็นระบบย่อยของระบบการเมือง และต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคล

ลูเซียน พาย (Lucien W. Pye) กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมือง ๔ ความหมาย ได้แก่

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความรู้สึกไว้วางใจหรือความไม่ไว้วางใจของบุคคลต่อบุคคลอื่น หรือต่อสถาบันทางการเมือง เช่น การมีความศรัทธา หรือความเชื่อมั่นต่อสถาบัน หรือต่อผู้นำทางการเมือง

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่ออำนาจทางการเมือง ซึ่งจะสะท้อนถึงการยอมรับและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง หรือผู้นำกับประชาชนทั่วไป ซึ่งทัศนคตินี้ส่งผลโดยตรงที่จะทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือหรือต่อต้านอำนาจทางการเมืองของผู้ปกครอง

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับเสรีภาพ และการควบคุมบังคับทางการเมือง กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมนั้น ให้การยอมรับหรือเคารพต่อเสรีภาพของประชาชนมากน้อยเพียงใด หรือมุ่งเน้นการใช้อำนาจบังคับเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

๔. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความรักภักดีและยึดมั่นในสังคมการเมือง บุคคล กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองช่วงสร้างเอกลักษณ์ทางการเมืองให้แก่บุคคลในสังคมที่ยึดมั่นร่วมกันและพร้อมที่จะต่อสู้ ปกป้องรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์นั้นให้คงอยู่ต่อไปอาจจะโดยการยอมเสียสละประโยชน์ส่วนรวมหรือสละผลประโยชน์ระยะสั้นเพื่อผลประโยชน์ระยะยาว เป็นต้น

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง ส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่บุคคลมีต่อระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองถูกกำหนดขึ้นหรือได้รับอิทธิพลจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา โดยผ่านกระบวนการอบรมหล่อหลอมของสังคม ในระดับต่าง ๆ และถ่ายทอดจากคนอีกรุ่นหนึ่ง ไปสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไปอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในแต่ละช่วงเวลา^{๑๕}

^{๑๔}สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, วัฒนธรรมทางการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑-๑๒

^{๑๕} อ้างอิงแล้ว สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, หน้า ๑๒-๑๓

วิลเลียม ที บลูม (William T. Bluhm) อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสังคมจะเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง ส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองคือ ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติ รวมทั้งการให้ความสนับสนุนทางการเมืองโดยทั่วไปของสมาชิกภายในระบบการเมือง^{๑๖}

ซินีวี เวอร์บา (Sidny Verba) อธิบายความว่า วัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนของความเชื่อทางการเมืองของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ทั้งนี้ความเชื่อทางการเมืองของบุคคลอาจจำแนกได้เป็นองแบบ ได้แก่ ความเชื่อทางการเมืองต่อสิ่งที่เป็นอย่าง (To be) และความเชื่อทางการเมืองต่อสิ่งที่มันเป็น (Ought to be) ^{๑๗} วัฒนธรรมทางการเมืองยังมีความหมายถึงเป้าหมายที่ผู้คนส่วนใหญ่ของสังคมมีส่วนร่วม รวมไปถึงกฎเกณฑ์ที่มีความเห็นพ้องต้องกัน^{๑๘}

ความเข้าใจนิยามและความหมายโดยทั่วไปของวัฒนธรรมทางการเมืองมีนัยสำคัญบอกถึงพื้นฐานในทางจิตวิทยาที่บุคคลผู้นั้นมีต่อระบบการเมือง ในลักษณะที่ประชาชนมีความรู้สึก มีความคิด และการตอบสนองที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสัญลักษณ์ (Symbols) สถาบันต่าง ๆ (Institutions) และกฎระเบียบ (Rules) ที่ประกอบขึ้นเป็นรากฐานสร้างให้เกิดความเป็นระเบียบแบบแผนทางการเมือง เข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองนอกจากจะเกิดขึ้นในระดับของปัจเจกบุคคลแล้ว ยังสามารถศึกษาและทำความเข้าใจในระดับสังคมในเรื่องความโน้มเอียงร่วมกัน (Collective Orientation) ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ถูกส่งผ่านกระบวนการหล่อหลอม การอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่สมาชิกชุมชนการเมืองนั้นๆ^{๑๙}

ทางด้านนักวิชาการประชาธิปไตย **โรเบิร์ต ดาห์ล (Robert Dahl)** ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมทางการเมืองในฐานะของการเป็นปัจจัยใช้อธิบายรูปแบบในความเป็นคู่และขัดแย้งกันข้ามทางการเมือง (Pattern of Political Opposition) สามรูปแบบของประชาชน ที่แสดงออกในเรื่องของแนวความคิด โลกทัศน์ ค่านิยมและพฤติกรรมทางการเมืองด้วย รูปแบบหนึ่ง ความโน้มเอียงในการแก้ไขปัญหา (Problem-Solving) ในลักษณะของพวกปฏิบัตินิยมกับอีกด้านหนึ่งคือพวกที่นิยมความเป็นเหตุเป็นผล รูปแบบที่สอง คือความโน้มเอียงไปทางด้านการแสดงออกร่วมกัน (Collective-

^{๑๖} Bluhm, William T. *Ideologies and Attitudes: Modern Political Culture*. (New Jersey: Prentice – Hall. 1974) pp. 5-6.

^{๑๗} R.C. Macridis. “Interest Groups in Comparative Politics” (*Journal of Politics*, Vol. XXIII, 1961), p.40.

^{๑๘} Sydney Verba. “Comparative Political Culture,” in Lucian W. Pye and Sidney Verba, ed., *Political Culture and Political Development*, (N.J.: Princeton University Press, 1965), p 516.

^{๑๙} Walter A Rosenbaum. *Political Cultuer*. (London: Thomas Nelson and Son Ltd., 1975), p. 4

Action) จัดอยู่ในประเภทของการให้ความร่วมมือกับอีกด้านหนึ่งคือไม่ให้ความร่วมมือ และรูปแบบสุดท้ายเป็นความโน้มเอียงที่เกี่ยวกับระบบการเมือง (Political-System) จัดอยู่ในประเภทที่มีความจรรีกรักดีกับอีกด้านหนึ่งที่เกิดความแปลกแยกต่อระบบการเมือง^{๒๐}

Jarol B. Manheim ได้ให้คำนิยามของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง คือแบบแผนของความเชื่อ ซึ่งปรากฏอยู่ในระบบการเมืองใด ๆ ในลักษณะที่ว่าจะต้องมีผลประโยชน์ขั้นพื้นฐานร่วมกันและการประเมินค่าที่เหมือนกัน ตลอดจนการมีความเห็นพ้องต้องกันอันเป็นผลจากการได้รับประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์เดียวกัน”^{๒๑}

Gabriel A Almond กับ G. Bingham Powell Jr. ได้ให้นิยามของวัฒนาทางการเมืองไว้ว่า “เป็นแบบแผนทัศนคติ และความโน้มเอียงต่อการเมืองของบุคคลแต่ละคนที่เป็นสมาชิกของระบบการเมืองใด ๆ แบบแผนของทัศนคติและความโน้มเอียงนี้เป็นเรื่องเชิงอัตวิสัย ซึ่งจะเป็นฐานที่สำคัญอันก่อให้เกิดกิจกรรมทางการเมืองขึ้น ความโน้มเอียงของบุคคลแต่ละคนนี้จะเกี่ยวกับองค์ประกอบหลายอย่าง คือ ๑). ความโน้มเอียงทางการรับรู้ หมายถึง ความรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสรรพสิ่งหรือความเชื่อทางการเมืองซึ่งอาจจะถูกต้องหรือไม่ก็ได้ ๒). ความโน้มเอียงทางความรู้สึก หมายถึง ความรู้สึกเกี่ยวพัน เกี่ยวข้อง การยอมรับหรือไม่ยอมรับในสรรพสิ่งทางการเมือง และ ๓). ความโน้มเอียงทางการประเมินค่า หมายถึง การตีค่าและความคิดเห็นในสรรพสิ่งทางการเมือง ซึ่งมักจะมีการใช้มาตรการคำนิยามมาเกี่ยวข้องกับสรรพสิ่ง และเหตุการณ์ทางการเมือง”^{๒๒}

Eric Rowe ได้ให้ความเห็นในลักษณะเดียวกันว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนอย่างหนึ่งของค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติด้านความรู้สึกทั้งหลายของบุคคลแต่ละคน^{๒๓}

Gabriel Almond กับ James Coleman ได้สรุปไว้ว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ทัศนคติและความโน้มเอียงทางการเมืองที่คนมีต่อระบบและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของตนเองที่มีในระบบการเมือง... ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชาติหนึ่ง ๆ ก็คือ ลักษณะทัศนคติและความโน้มเอียงในรูปแบบต่าง ๆ ของสมาชิกในสังคมที่มีต่อระบบและส่วนต่าง ๆ หรือกิจกรรมทางการเมืองซึ่งมีอยู่โดยทั่วไปในชาตินั้น ๆ”^{๒๔}

^{๒๐} Robert A Dahl. Political Opposition in Western Democracies. (New Haven: Yale University, 1966), pp.352 – 353.

^{๒๑} Jarol B Manheim. The Political Within. (N.J.: Prentice Hall, 1975), p.30.

^{๒๒} Gabriel A. Almond และ G. Bingham Powell Jr. Comparative Politics: A Developmental Approach, (Boston: Little, Brown and Co., 1966), p. 50

^{๒๓} Eric Rowe. Modern Politics. (London: Routledge and Kegan Paul, 1969), p.12.

^{๒๔} Gabriel Almond and Sydney Verba. **The Civic Culture**, (Boston: Little, Brown and Co., 1965), p.12-13.

Milton Yinger ได้สรุปไว้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ทักษะคิดและการอบรมที่บุคคลแต่ละคนได้รับจากระบบการเมืองนั้น ๆ ซึ่งประกอบด้วย ความรู้สึกนิยมหรือไม่นิยมในระบบการเมือง และการประเมินค่าต่อเหตุการณ์ทางการเมือง^{๒๕}

Samuel H. Beer and Adam B. Ulam อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นรูปแบบของทักษะคิด ค่านิยม ความเชื่อบุคคลที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง ระบบการเมือง และต่อบทบาทของตนเองและการเมือง^{๒๖}

พระยาอนุমানราชธน อธิบายว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือผลิตขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวม ที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนแบบกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมคือสิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา วัฒนธรรม คือ ความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติและกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ และระเบียบประเพณี เป็นต้น^{๒๗}

ลิขิต ธีรเวคิน อธิบายถึงวัฒนธรรมทางการเมืองในประเด็นต่าง ๆ คือ ๑) วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบในการคิดเรื่องการเมืองหรืออำนาจของคนในสังคมหนึ่ง ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยมทางการเมือง ๒) เป็นแบบแผนในการกระทำหรือดำเนินการทางการเมือง ๓) เป็นส่วนที่เป็นวัฒนธรรมทางสัญลักษณ์ และได้สรุปถึงวัฒนธรรมทางการเมืองว่า “คือ ความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยม บรรทัดฐานและสัญลักษณ์ รวมทั้งวัตถุทางการเมืองของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง”^{๒๘}

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง “แบบในการคิด การกระทำเรื่องการเมือง ที่มีลักษณะที่เป็นพฤติกรรมทางการเมือง ร่วมกันมีความต้องการความคิดทางการเมือง ที่มีผลกระทบต่อความเชื่อ ค่านิยม ปทัสถานและพฤติกรรมของคนในกระบวนการ หรือวิถีทางการเมืองนั้น ๆ”^{๒๙}

^{๒๕} Milton Yinger. *Religion, Society and the Individual*, (N.Y.: the Macmillan Co., 1962), pp. 380-381.

^{๒๖} ศีลาวัฒน์ ชัยวงศ์, อนุวัต กระสังข์, “การกล่อมเกลางานการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง”. วารสารสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๒๒

^{๒๗} อ่างแล้ว ศีลาวัฒน์ ชัยวงศ์, อนุวัต กระสังข์, ๑๗

^{๒๘} ลิขิต ธีรเวคิน, ขอย่ายและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามศาสตร์ ๒๕๒๙), หน้า ๑๑๖

^{๒๙} วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, วัฒนธรรมทางการเมือง การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: วี.เจ.พรินติ้ง. ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๘

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง “ความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะความคิดและความเข้าใจต่อการจัดสรร แบ่งปันทรัพยากรในสังคม” ^{๓๐}

ทินพันธุ์ นาคะตะ อธิบายว่า “วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นผลลัพธ์ที่ได้จากกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมนั้น ๆ จากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และจากประสบการณ์กับกระบวนการทางการเมืองในทุกขั้นตอนของชีวิต รวมทั้งสถาบันต่าง ๆ ที่มีส่วนต่อการกล่อมเกลาวรรณให้เรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิหรือบทบาทของแต่ละบุคคลในการปกครอง” ^{๓๑}

พัทธา สายหู ได้อธิบายว่า วัฒนธรรม คือ แบบแผนของการดำเนินชีวิตในสังคม ได้แก่ ทศนคติ ค่านิยม และรูปแบบของการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมจึงหมายรวมทั้งสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ความคิด ความเชื่อ เป็นต้น และสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น การแต่งกาย เป็นต้น วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับแบบแผนของวิถีชีวิตของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ที่มีการสืบทอดรับช่วงต่อ ๆ กันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นต่อ ๆ มาวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของสังคมที่ช่วยฝึกโยงและสร้างสรรค์ความเป็นเอกภาพให้เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งเป็นกลไกที่ช่วยรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสมานฉันท์ทางสังคมอีกด้วย ^{๓๒}

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์และอนุวัต กระสังข์ ได้สรุปวัฒนธรรมทางการเมืองว่า คือ ทศนคติ ค่านิยม ความรู้สึกนึกคิดตลอดจนปทัสฐานในการประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองการปกครองสถาบันการเมืองที่มีต่อระบบการเมืองการปกครองสถาบันการเมือง บทบาททางการเมืองและกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองที่ได้รับการเรียนรู้ ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งมายังคนอีกรุ่นหนึ่ง ฉะนั้นเมื่อต้องการทราบหรือเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมใด หรือประเทศหนึ่งประเทศใด จึงจำเป็นต้องศึกษาประวัติความเป็นมาของคนในประเทศนั้น ศึกษาทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ความเข้าใจ สิ่งแวดล้อมของบุคคลที่มีต่อเพื่อนมนุษย์และเพื่อนร่วมชาติ ตลอดจนความสำนึกในความเป็นชาติว่า แต่ละกลุ่มแต่ละคนนั้น ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ปทัสฐานในการดำเนินชีวิตต่อทิศทางการเมืองอย่างไร ^{๓๓}

จากนิยามที่นักวิชาการให้ไว้นี้ สามารถสรุปความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึงวัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนของทศนคติ หรือความโน้มเอียงทางความเชื่อ

^{๓๐} พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง) และ บุญฤทธิ์ เพ็ชรวิศิษฐ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างกรกล่อมเกลากองการเมืองกับวัฒนธรรมทางการเมือง”. วารสารปัญญาปณิธาน. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๒): ๔๐

^{๓๑} อ้างอิงแล้ว, พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง) และ บุญฤทธิ์ เพ็ชรวิศิษฐ์, ๔๐

^{๓๒} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ ๑๑ วัฒนธรรมทางการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (นนทบุรี:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, พุทธศักราช ๒๕๖๒), หน้า ๕

^{๓๓} อ้างอิงแล้ว, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์และอนุวัต กระสังข์, ๒๒-๒๓

ความรู้สึก การรับรู้และการประเมินค่าของบุคคลที่มีต่อความเป็นไปของระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นระบบการเมือง โดยเกิดจากการ ถ่ายทอดการเรียนรู้ในสังคมที่แตกต่างกันไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในระบบการเมืองนั้น ๆ ด้วย จนมีพฤติกรรมแสดงออกหรือไม่มีพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองก็ได้ โดยวัฒนธรรมทางการเมืองจะได้รับการปลูกฝังให้สมาชิกมี ความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ ฯลฯ ตามสมาชิกอื่นในสังคมการเมือง ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นการสร้างความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ ฯลฯ จากสถาบันในทางการเมืองต่าง ๆ ที่แปรผันต่างกันไปตามแต่ละสังคมการเมือง และความโน้มเอียงทางความเชื่อนี้ Almond และ Verba ได้ให้รายละเอียดไว้ว่า หมายถึง “ประเด็นที่อยู่ภายในของสิ่งใด ๆ ตลอดจนความสัมพันธ์ด้วย” ความโน้มเอียงนี้ประกอบๆ ไปด้วย

๑. ความโน้มเอียงทางการรับรู้ นั่นคือ ความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับระบบการเมือง บทบาท ตลอดจนอิทธิพลของบทบาท ปัจจัยนำเข้าและปัจจัยที่ออกจากระบบ เช่น รู้ว่าระบอบประชาธิปไตยมีการเลือกตั้ง ฯลฯ

๒. ความโน้มเอียงทางความรู้สึก หมายถึง ความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ บทบาท บุคลากร ตลอดจนการดำเนินงานต่าง ๆ เช่น รู้สึกไม่พึงพอใจในการทำงานของนายกรัฐมนตรี

๓. ความโน้มเอียงทางการประเมินค่า หมายถึง การตีค่าและความเห็นเกี่ยวกับสรรพสิ่งทางการเมือง ซึ่งปกติจะเกี่ยวพันกับมาตรฐานค่านิยมรวมกับ ข่าวสารและความรู้สึกของบุคคล เช่น เห็นว่ารัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ควรจะเด็ดขาดกว่าที่เป็นอยู่^{๓๔}

ในการที่เราจะทราบได้ว่า ความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนจะเป็นอย่างไร นั้น เราอาจดูได้จากปัจจัยหลัก ๔ ประการคือ

๑. บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับประเทศชาติ และระบบการเมืองในแง่ทั่ว ๆ ไปอย่างไร รู้ประวัติศาสตร์ ขนาดของประเทศ ที่ตั้ง อำนาจลักษณะของรูปการปกครองอย่างไร

๒. บุคคลนั้น มีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและบทบาททางการเมืองของผู้นำทางการเมืองอย่างไร รู้เกี่ยวกับยกร่างนโยบายอย่างไร และมีความรู้สึกหรือความเห็นต่อโครงสร้าง ผู้นำและยกร่างนโยบายอย่างไร

๓. บุคคลนั้น มีความรู้เกี่ยวกับการบังคับใช้นโยบาย โครงสร้างบุคคล ตลอดจนกระบวนการในการตัดสินใจนโยบายอย่างไร บุคคลมีความรู้สึกและความเห็นต่อประเด็นเหล่านี้อย่างไร

^{๓๔} รศ.สิทธิพันธ์ พุทธทนต์, **ทฤษฎีพัฒนาการเมือง (Political Development)**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔) หน้า ๑๒๕-๑๒๖

๔. บุคคลนั้นมองตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกของระบบการเมืองอย่างไร มีความรู้เกี่ยวกับ สิทธิ อำนาจ พันธกรณี และกลยุทธ์ในการที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอย่างไร มีความรู้สึกและสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างไร

ความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนที่พึงมีต่อปัจจัยหลักทั้ง ๔ ประการนี้เอง จะนำไปสู่การจัดประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

๒.๓.๒ รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

รูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมือง อาจแยกได้ตามระบบการเมืองได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม (Authoritative Political Culture) เป็นการปกครองแบบอำนาจนิยมหรือแบบเผด็จการ เช่น การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ อำนาจอธิปไตยเป็นผู้ปกครอง ประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีส่วนร่วมเฉพาะที่เป็นคำสั่งของผู้ปกครอง เพื่อแสดงการสนับสนุนผู้ปกครองเท่านั้น ประชาชนที่ดีต้องเชื่อฟังยอมรับและปฏิบัติตามกฎที่ผู้ปกครองกำหนด ต้องไม่ทำการเรียกร้องอันก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายต่อประเทศ ผู้ฝ่าฝืนอาจมีโทษร้ายแรงถึงชีวิต นอกจากนี้ผู้ปกครองยังกระตุ้นให้ประชาชนมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ ทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนนิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล นับถือระบบอาวุโสมากกว่าความรู้ความสามารถของบุคคล นิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย ไม่ยอมรับความเสมอภาคของผู้อื่น และถือว่าการกิจกรรมของบ้านเมืองเป็นเรื่องของรัฐบาลประชาชนไม่เกี่ยว วัฒนธรรมแบบนี้แบ่งออกได้ ๔ ประการ

๑) นิยมอำนาจเด็ดขาดและอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ

๒) การมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำโดยนิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล

๓) นับถือระบบอาวุโสชอบระบบเจ้าขุนมูลนาย โดยไม่ยอมรับความเสมอภาคของผู้อื่น

๔) ยึดถือในค่านิยมแบบดั้งเดิม ถือว่าการกิจกรรมของบ้านเมืองเป็นเรื่องของรัฐบาลประชาชนไม่เกี่ยว

ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Political Culture) ปลุกฝังหล่อหลอมปรัชญาประชาธิปไตย ตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย โดยยึดมั่นหลักการสำคัญ คือ ต้องมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย ต้องมีใจกว้างยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของบุคคลอื่น มีความไว้วางใจและยอมรับในความสามารถ ผู้อื่น เห็นคุณค่า

ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ให้ความสนใจและติดตามกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองด้วยความคิดสร้างสรรค์มีเหตุผลในการวิจารณ์^{๓๕}

๒.๓.๓ ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

อัลมอนต์และเวอร์บา^{๓๖} ได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็น ตัวแบบเชิงอุดมคติ (Ideal type) โดยใช้ปัจจัยเกี่ยวกับความสำนึกทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวชี้วัดไว้ ดังนี้ คือ

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบ (Parochial Political Culture)

เป็นลักษณะ ของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมแบบล้าหลัง หรือสังคมที่ยึดถือจารีตประเพณี เช่น สังคมเผ่าในแอฟริกา หรือชาวเขาเผ่าต่างๆ ในประเทศไทย สังคมแบบนี้ไม่มีการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ว่าจะอะไรคือบทบาททางการเมือง บทบาททางเศรษฐกิจ บทบาททางสังคม และบทบาททางจารีตประเพณี หัวหน้าเผ่าทำหน้าที่ในฐานะผู้ปกครองผู้มีอำนาจและบทบาททุกด้าน ส่วนชนเผ่าในฐานะผู้ถูกปกครองก็จะไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าทางการเมืองแต่อย่างใด ความสำนึกทางการเมืองมีอยู่ในระดับต่ำมาก และไม่สนใจมีส่วนร่วมแต่อย่างใด

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมที่มีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ บทบาททางการเมืองไว้อย่างชัดเจน สมาชิกของสังคมมีความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าทางการเมือง แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจะทำหน้าที่ให้ความเคารพเชื่อฟัง และยอมรับอำนาจของรัฐบาลและสถาบันการเมืองต่าง ๆ แต่จะไม่ทำหน้าที่เรียกร้องหรือกดดันต่อรัฐบาลแต่ประการใด วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จึงเกิดขึ้นในสังคมที่มีการพัฒนามากขึ้น เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยสมัยโบราณ หรือสังคมแบบชวา เป็นต้น

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participative Political Culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่มักปรากฏในสังคมที่มีการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ในระดับสูงทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สังคมเหล่านี้ ได้แก่ สังคมแบบอุตสาหกรรมทั้งหลาย ประชาชนในฐานะสมาชิกของสังคมจะมีความผูกพันกับการเมืองสูง โดยถือว่าการแสดงออกหรือการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นสิทธิหน้าที่ของตน และเป็นความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมือง

^{๓๕} อ่างอิงแล้ว,ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์,อนันต์ กระสังข์, ๒๕

^{๓๖} Almond, Gabriel A., and Verba, Sydney, The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nation. (Boston: Little, Brown, 1965), pp.23-25.

(citizenship) ที่มีความสำนึกทางการเมือง (political consciousness) ได้แก่ สังคมการเมืองที่มีระดับของการพัฒนาทางการเมืองสูง เช่น ญี่ปุ่น อังกฤษ เยอรมนี ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การจำแนกประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวนั้นเป็นการจำแนกในทางทฤษฎี แต่ในทางที่เป็นจริงอาจพิจารณาได้ว่า ในแต่ละสังคมอาจมีความหลากหลายในลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน ซึ่งอัลมอนต์และเวอร์บาได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ ผสมผสานไว้ ๓ แบบ คือ

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมผสานกับแบบไพร่ฟ้า (Parochial & Subject Political Culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่คนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับอำนาจของเผ่าหมู่บ้าน ทือเจ้าของที่ดินอีกต่อไป แต่กลับมาให้ความภักดีต่อระบบการเมืองที่ซับซ้อนกว่าเดิม โดยรัฐบาลกลายเป็นผู้กุมอำนาจ แต่อย่างไรก็ตาม พวกนี้ก็ยังคงไม่สนใจที่จะเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ๆ ลักษณะของการผสมกันของสองวัฒนธรรมนี้ ในบางประเทศอาจให้สัดส่วนของแบบดั้งเดิมมากกว่าแบบไพร่ฟ้า แต่ในอีกประเทศหนึ่งอาจตรงข้ามกันก็ได้

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วม (Subjective & Participative Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมที่มีสมาชิกบางส่วนเริ่มเรียกร้อง และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และเริ่มมองว่าตนเองมีความสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ แต่ก็ยังมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่กระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมและยังคงยอมรับในอำนาจรัฐโดยปราศจากเงื่อนไข และเนื่องจากวัฒนธรรมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเข้ามีส่วนร่วม มักจะแพร่หลายในหมู่คนส่วนน้อยของสังคม จึงมักถูกบีบคั้นและถ่วงาย จากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า และจากระบบอำนาจนิยมเป็นผลให้ประชาชนที่มีแนวโน้มที่จะยอมรับในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และไม่สามารถที่จะดำเนินการใด ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในระยะแรกของสังคมที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมนี้ เขาเอาระบบประชาธิปไตยมาใช้ สังคมจะไร้เสถียรภาพแต่ในระยะยาว ถ้ามีการสร้างองค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมารองรับ เช่น พรรคการเมืองที่ดี กลุ่มผลประโยชน์ที่ดี หรือหนังสือพิมพ์ที่ดี จะยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ซึ่งอาจจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยยืนยงอยู่ได้

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม (subject- participant political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงมีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อเผ่าหรือหรือกลุ่มเชื้อชาติ เมื่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม เข้ามามีบทบาทต่อสังคม คนก็จะยอมรับเอาไว้ส่วนหนึ่ง แต่ทั้งนี้ก็คงอยู่ได้อิทธิพลของแบบดั้งเดิม

กล่าวคือ คนจะหวังเขาไปมีส่วนร่วมเพื่อผลประโยชน์เฉพาะตัว หรือกลุ่มเชื้อชาติ ไม่มีการยึดหยุ่น ประนีประนอมในระหว่างกลุ่มที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งในสังคมจึงมีอยู่มาก

แต่อย่างไรก็ตาม Almond กับ Verba ไม่ได้ยืนยันว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเข้ามามีส่วนร่วมนั้น เป็นวัฒนธรรมที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งถ้าเรามองตามความหมายแล้ว จะพบว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ ส่งเสริมให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง อันเป็นลักษณะหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วม อาจจะอยู่ในรูปของอารมณ์ ปราศจากเหตุผล ทำไปโดยความชอบ หรือ ความเกลียดส่วนตัว ปราศจากข้อมูลก็ได้

ด้วยเหตุนี้ Almond กับ Verba จึงได้เสนอวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม ในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเขาเรียกว่า Civic Culture ระบบการเมืองที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จะเน้นที่การเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีเหตุผล นอกจากนี้ยังผสมกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมและแบบไพร่ฟ้าด้วย แต่มีความสำคัญน้อยกว่าแบบเข้ามามีส่วนร่วม นั่นคือ ประชาชน ในระบบการเมืองที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ Civic จะมีลักษณะร่วม ๒ ประการโดยสรุปคือ ประการแรก มีความสามารถในการเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองที่ดี (Subject Competence) และ ประการที่สอง มีความสามารถในการเป็นราษฎรที่ดี กล่าวคือ เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมี (Citizen Competence)

นอกจากนี้ Ethridge and Handelman^{๓๗} แบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างกว้าง ๆ ออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democretic Political Culture)

ประชาชนมีความใจกว้าง ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน มีความอดทนอดกลั้นในสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย และแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมด้วยวิถีทางประชาธิปไตย เมื่อมีการเลือกตั้งก็ยอมรับในผลการเลือกตั้ง แม้ฝ่ายตนพ่ายแพ้ก็ไม่มีการตีรวน เพื่อล้มเลิกการเลือกตั้งนั้นแต่อย่างใด

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม (Authoritarian Political Culture)

ประชาชนไม่มีความอดทนอดกลั้น ไม่ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเนื่องจากเน้นในเรื่องของความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นสำคัญ จึงเห็นว่า ความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายอาจก่อผลกระทบอันเลวร้ายหรือสร้างความวุ่นวายให้กับสังคมได้

๒.๓.๔ ความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นผลิตผลของความรู้ ความคิด และความเชื่อทางการเมืองที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่าน

^{๓๗} อ้างอิงแล้ว, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, หน้า ๑๙

กระบวนการกล่อมเกลாதาสังคม หรือกระบวนการกล่อมเกลாதาการเมือง ซึ่งประกอบด้วยสถาบันหลักที่สำคัญ ได้แก่ สถาบัน ครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง และสถาบันสื่อมวลชน สถาบันสันตนาการบันเทิงคดีต่าง ๆ ซึ่งวัฒนธรรมจะมีอยู่เฉพาะสังคมมนุษย์เท่านั้น ไม่ว่ากลุ่มใดพวกใด ล้วนมีวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมจะสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมมนุษย์ ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีความสำคัญ ดังนี้

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองคือ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้าง ความชอบธรรมทางการเมืองให้กับระบบการปกครองของแต่ละรัฐและทำให้ระบบการเมืองของแต่ละรัฐดำรงคงอยู่ได้อย่างราบรื่น เพราะประชาชนจะให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือกับรัฐบาล โดยการเชื่อฟังคำสั่งและกฎหมายต่าง ๆ อันทำให้เกิดความมีระเบียบของสังคม

๒. วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นหรือริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้มักได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกและมักจะเกิดในหมู่ชนชั้นผู้นำของสังคม (Elite) ซึ่งไม่พอใจสภาพการปกครองทางการเมืองที่ล้าหลังและด้อยประสิทธิภาพ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ จึงต้องการให้การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง^{๓๘}

๒.๓.๕ องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางการเมือง

สังคมในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันทั้งในทางคุณค่า และความรู้สึก แต่สิ่งเหล่านี้ผูกพันกันได้ด้วยความภักดีและความรู้สึกผูกพันกับสังคมในการพัฒนาทางการเมือง โดยสังคมจะต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ที่มีองค์ประกอบ ดังนี้

ประการแรก ความไว้วางใจ ความไม่ไว้วางใจและความสงสัย วัฒนธรรมทางการเมืองจะถูกสร้างขึ้นในสังคมโดยพื้นฐานของความเชื่อ ความไว้วางใจต่อผู้ตามคือ ประชาชน หรือวัฒนธรรมทางการเมืองสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความไม่ไว้วางใจในตัวประชาชน ขณะเดียวกันความไว้วางใจของประชาชนต่อผู้ปกครอง และต่ออำนาจสูงสุดของประเทศก็เป็นสิ่งสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองเช่นกัน อุปสรรคในการพัฒนาทางการเมืองคือ ความไว้วางใจแบบไม่มีเหตุผล แบบความเชื่อของเด็กที่มีต่อผู้ปกครองประเทศ และต่ออำนาจทุกรูปแบบในการปกครองประเทศ ดังนั้น ความไม่ไว้วางใจและความสงสัย จึงเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่จะต้องสร้างขึ้นในสังคมที่ต้องการพัฒนาทางการเมือง เพื่อให้ผู้ปกครองประเทศใช้อำนาจอย่างมีเหตุมีผลยิ่งขึ้น

ประการที่สอง คือ การให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมของฝ่ายตรงข้าม โดยทั่วไปวัฒนธรรมทางการเมืองของทุกสังคม เกี่ยวข้องกับทัศนคติเรื่องอำนาจ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้มี

^{๓๘} อ้างอิงแล้ว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, บทที่ ๑๑, หน้า ๙-๑๐

อำนาจ เหนือกว่าและด้อยกว่า ระหว่างผู้นำและผู้ตามในการพัฒนาทางการเมือง จึงจำเป็นที่จะต้องมีความนำที่มีประสิทธิภาพ แต่ขณะเดียวกันผู้นำนั้นจะต้องให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมของฝ่ายตรงข้าม และจะต้องไม่แสวงหาอำนาจเพื่อคงไว้ซึ่งตำแหน่งทางการเมือง

ประการที่สาม องค์ประกอบวัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เสรีภาพ และการให้ความสำคัญของพลังฝ่ายตรงข้าม เพื่อเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในสังคม นั้นๆ อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองในการพัฒนาทางการเมือง

ประการสุดท้าย ความภักดีและความผูกพันในสังคม โดยเฉพาะความผูกพันในครอบครัว กลุ่มสังคมเล็ก ๆ ขึ้นมาถึงความผูกพันของคนทั้งชาติ ประชาชนจะต้องมีแนวความคิดพ้นจากความแคบๆ เฉพาะกลุ่มของตนไปสู่แนวทางที่เห็นระบบการเมืองทั้งระบบ ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบของทัศนคติ (attitudes) และความโน้มเอียงในการเรียนรู้ของบุคคล (orientations) ที่มีต่อระบบการเมือง ต้ององค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบการเมือง และตอบบทบาทของตนเองในระบบการเมือง โดยวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับประชาธิปไตยจะต้อง มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมสูง นั่นคือประกอบด้วยผู้มีส่วนร่วมแท้จริง หรือผู้มีความสามารถมีส่วนร่วมแท้จริงของระบบการเมืองและมีความรู้เรื่องการเมืองดี อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมทางการเมืองจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตทางการเมืองของคน เพราะทำให้คนมีทัศนคติและความเชื่อทางการเมืองตามวัฒนธรรมนั้น โดยจะแสดงออกมาได้ทางพฤติกรรมและบุคลิกภาพ^{๓๙}

๒.๓.๖ อิทธิพลของวัฒนธรรมทางการเมือง

เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นเรื่องของความรู้สึก ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม แนวคิดและพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบ ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละสังคมจึงมีอิทธิพลต่อบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมในหลายประการด้วยกัน ซึ่งเราอาจจะสรุปได้ดังต่อไปนี้^{๔๐}

๑. วิธีการที่บุคคลแต่ละคนได้ตอบสนองต่อเหตุการณ์ภายนอก เช่น เมื่อมีการปฏิวัติ คนไทยอาจจะโต้ตอบในรูปของการวิพากษ์วิจารณ์ คนฝรั่งเศสอาจจะรวมตัวกันต่อสู้ คนโบลิเวียอาจจะ เพิกเฉย เป็นต้น

๒. เป้าหมายของการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองจะอยู่ในรูปใดนั้น มักจะเป็นผลมาจากวัฒนธรรมทางการเมือง

^{๓๙} อ้างอิงแล้ว สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, หน้า ๑๙-๒๓

^{๔๐} อ้างใน Pricha Hongskrailers, "Political Culture : Its Nature and Significance", วารสารสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม ๒๕๑๗) หน้า ๗๘-๗๙

๓. ปทัสฐานที่เป็นตัวกำหนดวิธีการเพื่อให้บรรลุในเป้าหมายใด ๆ ตลอดจนความรู้ผู้ผูกพันต่อสิ่งใด ๆ ในทางการเมือง

๔. วิธีการที่บุคคลแต่ละคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับวิถีทางของการเมือง

๕. วัฒนธรรมทางการเมืองจะกำหนดว่า ถ้ามีปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เราควรจะเข้าหาใครในเรื่องนี้ ใครเป็นผู้มีอิทธิพลหรือมีอำนาจมากกว่ากัน นั่นคือ สามารถบอกให้รู้ถึงตำแหน่งของอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองในสังคม

๖. วัฒนธรรมทางการเมืองจะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระของการติดต่อทางการเมือง และกำหนดผลที่จะตามมา กล่าวคือ จะเป็นตัวบอกว่า ถ้าจะติดต่อในเรื่องนี้ ควรจะพูดว่าอย่างไร และผลที่ได้จากการพูดในลักษณะนั้นจะเป็นอย่างไร

๗. วัฒนธรรมทางการเมือง จะเป็นตัวกำหนดแนวทางในการปฏิบัติให้กับสถาบันทางการเมืองในสังคม เราจึงเห็นได้ว่าในหลายสังคมต่างก็มีโครงสร้างทางการเมืองหลายประการที่เหมือนกัน เช่น มีรัฐสภา พรรคการเมือง แต่ปรากฏว่าแนวทางในการปฏิบัติของสถาบันทางการเมืองในแต่ละสังคมอาจจะแตกต่างกันไป จึงเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ระดับของความมั่นคง ในแต่ละสังคมมีไม่เท่าเทียมกัน

๒.๓.๗ ที่มาของวัฒนธรรมทางการเมือง

ความโน้มเอียงทางการเมืองอันประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ความรู้สึกและประเมินค่าทางการเมือง ซึ่งรวมกันเข้าเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนในสังคมนั้น คนจะได้มาและสามารถที่จะถ่ายทอดไปสู่คนอื่นหนึ่งได้โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “การเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization)” กระบวนการชนิดนี้ ถือได้ว่าเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมกับมนุษย์ กล่าวคือ กระบวนการ เป็นตัวที่ดึงเอาวัฒนธรรมเข้าไปมีส่วนหรืออิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์อย่างมากมาย บางครั้งกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองนี้ ถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางการเมืองของผู้นำ เช่น กรณีของจีน คิวบา และสหภาพโซเวียตรัสเซีย เป็นต้น^{๔๑}

กระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง

Kenneth P. Langton ได้ให้นิยามของการเรียนรู้ทางการเมืองไว้ว่า หมายถึง “กระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้แบบแผนพฤติกรรม และอุปนิสัย ในทางที่เกี่ยวเนื่องจากการเมือง โดยผ่านทางสื่อกลางต่าง ๆ ของสังคม สื่อกลางเหล่านี้รวมถึง สิ่งแวดล้อมทั่วไป เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนฝูง โรงเรียน สมาคมผู้ใหญ่ และสื่อสารมวลชนต่างๆ”^{๔๒}

^{๔๑} อ้างอิงแล้ว สิทธีพันธุ์ พุทธนุ, หน้า ๑๓๑

^{๔๒} Kenneth P. Langton, *Political Socialization*, (N.Y., Oxford University Press, 1969), p. 5

Dawson และ Prewitt ได้สรุปข้อคิดเห็นว่า กระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง คือ “กระบวนการของการพัฒนาซึ่งบุคคลแต่ละคนที่จะได้มา ซึ่งโลกทัศน์ทางการเมือง”^{๔๓}

Michael Rushc และ Phillip Athoff นักสังคมวิทยาการเมืองทั้งสองท่านได้ให้คำจำกัดความของกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองไว้ดังต่อไปนี้ “เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลแต่ละคนรู้ตนเองว่าอยู่ในระบบการเมือง ทำให้เกิดมโนคติ หรือปฏิกิริยาต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง กระบวนการนี้เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และยังเกิดกระบวนการ มีบทบาทต่อกันระหว่างบุคลิภาพ และประสบการณ์ของบุคคลแต่ละคนนั้นอีกด้วย”^{๔๔}

๒.๓.๘ ปัจจัยทางจิตวิทยาที่กำหนดวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคล/กลุ่มบุคคลมิได้เกิดขึ้นเอง แต่เป็นผลมาจากการกล่อมเกลางานการเมือง โดยตัวแทนต่าง ๆ และปฏิกิริยาที่บุคคล/กลุ่มบุคคลมีต่อวัตถุการเมือง (political objects)^{๔๕} (Almond & Verba,^{๔๖} และปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะ ทั้งนี้ปัจเจกบุคคล/กลุ่มบุคคลจะมีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะใด หรือประเภทใด เป็นผลมาจากปัจจัยทางจิตวิทยาของบุคคล/กลุ่มบุคคลที่มีต่อวัตถุการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง อาจจำแนกปัจจัยทางจิตวิทยาที่เป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคล/กลุ่มบุคคลได้ดังนี้ คือ

๑. การรับรู้ (Perception) หมายถึง ทักษะอันเกิดจากความรู้สึกของบุคคล/กลุ่มบุคคลมีต่อวัตถุการเมือง และปรากฏการณ์ทางการเมือง เช่น ความรู้สึกชอบ/ไม่ชอบ ต่อนักการเมือง/พรรคการเมืองนั้นๆ ทั้งนี้การรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล/กลุ่มบุคคล อันเกิดมาจากการประสบการณ์ หรือเกิดมาจากการได้รับอิทธิพลจากบุคคล/กลุ่มบุคคลอื่นๆ หรือตัวแทนอื่นๆ ก็ได้

๒. ทศนคติ (Attitude) หมายถึง แนวโน้มหรือท่าทีของบุคคล/กลุ่มบุคคลอันนำไปสู่การแสดงออก หรือการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล/กลุ่มบุคคลนั้นๆ

๓. ค่านิยม (Values) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดในเชิงการประเมินค่าของบุคคล/กลุ่มบุคคลที่มีต่อวัตถุการเมืองหรือปรากฏการณ์ทางการเมือง ค่านิยมของบุคคล กลุ่มบุคคลเกิดจากการได้มาซึ่งประสบการณ์ของชีวิตในบุคคล/กลุ่มบุคคลจนกลายเป็นเกณฑ์ (Criteria) หรือมาตรฐาน

^{๔๓}Richard E. Dawson and Denneth Prewitt, **Political Socialization** (Boston: Little, Brown and Co., 1969), p.6.

^{๔๔}Michael Rushc and Phillip Athoff, *Introduction to Political Siciology*, (London: Western Printing Services Press, 1971) p.16.

^{๔๕} อ้างอิงแล้ว, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, บทที่ ๑๑, หน้า ๑๕

^{๔๖} อ้างอิงแล้ว, Almond & Verba, หน้า. ๑๓-๒๖

(Standard) ในการตัดสินใจหรือองค์ออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคล/กลุ่มบุคคลนั้น ๆ หรือค่านิยมของนักการเมืองบางกลุ่มของไทยมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ

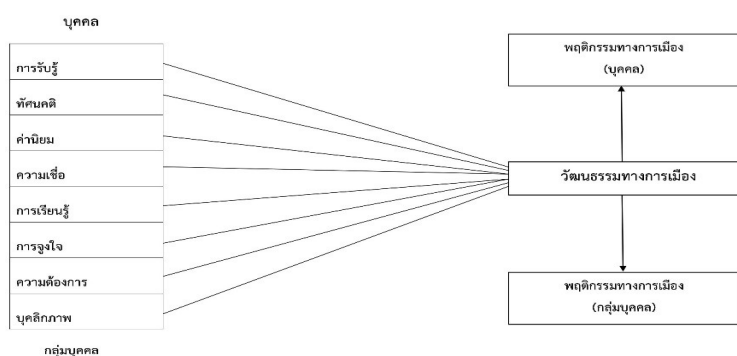
๔. ความเชื่อ (Beliefs) หมายถึง ความเข้าใจหรือความคิดของบุคคล การเมืองหรือปรากฏการณ์ทางการเมือง

๕. การเรียนรู้ (learning) หมายถึง กระบวนการในการได้รับมาซึ่งประสบการณ์หรือความรู้ของบุคคล/กลุ่มบุคคลมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในที่สุด

๖. การจูงใจ (Motivation) หมายถึง กระบวนการกระตุ้น เร่งเร้า ผลักดันให้บุคคล/กลุ่มบุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเมือง การจูงใจอาจแบ่งได้เป็น ๒ ชนิด คือ การจูงใจภายในและการจูงใจภายนอก การจูงใจภายใน หมายถึง ความพึงพอใจของบุคคล/กลุ่มบุคคลนั้นๆ เอง ที่ได้รับในการแสดงออก ซึ่งพฤติกรรมการเมือง ส่วนการจูงใจภายนอก หมายถึง ความพึงพอใจของบุคคล/กลุ่มบุคคลที่ได้รับจากผู้อื่นในรูปของผลประโยชน์ สิทธิประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนอื่น ๆ

๗. ความต้องการ (Wants) หมายถึง แรงผลักดัน หรือแรงขับที่ส่งผลให้บุคคล/กลุ่มบุคคล แสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเมือง เช่น นายเขี้ยวต้องการให้มีการปฏิรูปการเมืองไทย จึงเป็นหัวหน้าผลักดัน ให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้น

๘. บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ผลรวมทั้งหมดของความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะนิสัย อุปนิสัย ที่บุคคล/กลุ่มบุคคลได้สั่งสมมาอันเป็นผลมาจากการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมือง ของบุคคลแตกต่างกันออกไป บุคคลบางคนมีบุคลิกภาพโดดเด่นเป็นพิเศษ จนกลายเป็น เอกลักษณ์เฉพาะของบุคคลนั้น ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคล/หรือกลุ่มบุคคล ซึ่งเกิดขึ้นมาจากปัจจัยต่างๆ ทางจิตวิทยาโดยการกล่อมเกลาทางการเมืองซึ่งกระทำโดยตัวแทนต่างๆ ซึ่งอาจทำเป็นดังภาพที่

ภาพที่ ๒.๑ แสดงถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่เกิดจากปัจจัยทางจิตวิทยา

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม และพฤติกรรมประชาธิปไตย

๒.๔.๑ ความหมายของพฤติกรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒ ให้ความหมายของคำว่า “พฤติกรรม” ไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า^{๔๗} สอดคล้องกับ พจนานุกรมภาษาอังกฤษ^{๔๘} ให้ความหมาย คำว่า พฤติกรรม โดยใช้คำว่า behavior หรือ behavior แปลว่า ปฏิบัติตัว ทำตัวให้ดี ความประพฤติ พฤติการณ์ คุณสมบัติ แสดงคุณสมบัติ อาการ แสดงอาการ พร้อมกันนี้ กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ และสุจิตรา แดงอินทวัฒน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ทั้งที่ทำโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม แต่สามารถสังเกตได้ บันทึกหรือวัดได้ด้วยเครื่องมือ^{๔๙}นอกจากนั้น เทพพร มังธานี ให้ความหมาย พฤติกรรม ว่า การกระทำทั้งที่มีโนธรรมและไม่มีโนธรรมอยู่ด้วย^{๕๐} ในขณะเดียวกัน ชวนพิศ ทองทวี^{๕๑} ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าผู้นั้นจะรู้ตัวหรือไม่และผู้อื่นจะสังเกตได้หรือไม่ก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับ จารึก ชุกิตติกุล^{๕๒} ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ความประพฤติต่างๆ โดยทั่วไป พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นพฤติกรรมในการปฏิบัติซึ่งกระทำเป็นปกติอยู่ในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้น สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต^{๕๓} ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่คุณคนกระทำแสดงออกมา ตอบสนอง หรือโต้ตอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสภาพการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้

^{๔๗}ราชบัณฑิต, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร :ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์,, ๒๕๕๖), หน้า ๗๖๘.

^{๔๘}ส. เศรษฐบุตร, NEW MODEL ENGLISH-THAI DICTIONARY,(กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๕), หน้า ๕๐.

^{๔๙}กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ และสุจิตรา แดงอินทวัฒน์,จิตวิทยาทั่วไป,พิมพ์ครั้งที่ ๑,(กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลศรีสงวนการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๓

^{๕๐}เทพพร มังธานี, เอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชา ๔๑๙๒๑๐ จริยศาสตร์, (ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น), หน้า ๕.

^{๕๑}ชวนพิศ ทองทวีและคณะ, การติดตามผลบัณฑิตปริญญาตรีครุศาสตร์สาขาการศึกษาในชนบท, (มหาสารคาม : คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูมหาสารคาม,๒๕๒๐), หน้า ๕.

^{๕๒}จารึก ชุกิตติกุล,กิจกรรมนิทรรศการ "ครูคอมพิวเตอร์ของแผ่นดิน" ๑๘-๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๒,พิมพ์ครั้งที่ ๑, (เพชรบุรี : คณะคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีชั้นสูงสถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๒), หน้า ๕.

^{๕๓}สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต,ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒-๓.

ในขณะเดียวกัน สิทธีโชค วรานุสันติกุล^{๕๕}ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ปฏิบัติและ กิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกทางรูปธรรม นามธรรม ตลอดเวลา สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส วาจา และการกระทำซึ่งสอดคล้องกับ โยธินันสนียุทธ^{๕๖}ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึงการกระทำที่สังเกตได้ เช่นการพูดการเดินการเดินของหัวใจการรับรู้การคิดการจำและการรู้สึกการกระทำที่สังเกตไม่ได้เช่นผู้กระทำรู้ตัวไม่รู้ตัว หรือเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งกระตุ้นภายในและภายนอกและ โกลเดนสัน^{๕๗} (Goldenson) ได้ให้คำจำกัดความของพฤติกรรมไว้ว่า เป็นการกระทำหรือตอบสนอง การกระทำทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคล และเป็นปฏิสัมพันธ์ในการตอบสนองสิ่งกระตุ้นภายในหรือ ภายนอกรวมทั้งเป็นกิจกรรมการกระทำต่างๆที่เป็นไปอย่างมีจุดหมายสังเกตเห็นได้หรือเป็นกิจกรรม การกระทำต่างๆ ที่ได้ผ่านการใคร่ครวญแล้วหรือเป็นไปอย่างไม่รู้ตัว

สรุปว่า พฤติกรรม หมายถึง อาการหรือการแสดงออกหรือปฏิบัติของบุคคลที่ตอบสนอง ต่อสิ่งเร้าต่างๆ ที่อยู่รอบตัวในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาการหรือการแสดงออกหรือปฏิบัติที่แสดงออกมา นั้นอาจจะเป็นไปในทางบวกและทางลบก็ได้ ทั้งที่แสดงออกมาโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว และสามารถสังเกต ได้ บันทึกหรือวัดได้ด้วยเครื่องมือซึ่งปฏิบัติและกิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกอาจจะเป็น รูปธรรม นามธรรม ก็ได้

๒.๔.๒ ประเภทของพฤติกรรม

สิตธีโชค วรานุสันติกุล แบ่งพฤติกรรมออกเป็น ๒ ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ซึ่งเป็นการกระทำที่สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัสหรืออาจใช้เครื่องมือช่วยและ พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจบุคคลอื่นไม่สามารถ สังเกตได้^{๕๗}

กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ และสุจิตรา แดงอินทวัฒน์^{๕๘}แบ่งพฤติกรรมออกเป็น ๒ ประเภท คือ

^{๕๕}สิตธีโชค วรานุสันติกุล ,จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๙ – ๑๑.

^{๕๖}โยธินันสนียุทธ และคณะ,มนุษย์สัมพันธ์ : จิตวิทยาการทำงานในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๕), หน้า ๓.

^{๕๗}Robert M. Goldenson and others, อ้างในวรเทพ เวียงแก,“พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษา คฤหัสถ์ ภาคปกติเข้า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, (รายงานการ วิจัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน), ๒๕๕๒, หน้า ๑๐.

^{๕๗}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

^{๕๘}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

๑. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาให้เห็นภายนอก มี ๒ ลักษณะ คือ

๑.๑) พฤติกรรมแบบ Molar เป็นพฤติกรรมหน่วยใหญ่ที่สังเกตเห็นได้ด้วยตาเปล่า โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือช่วย เช่น การเคลื่อนไหวของร่างกาย การเดิน ยืน หัวเราะ การเขียนหนังสือ ฯลฯ

๑.๒) พฤติกรรมแบบ Molecule เป็นพฤติกรรมหน่วยย่อยที่ต้องอาศัยเครื่องมือช่วยในการสังเกตพฤติกรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย การไหลเวียนของโลหิต การเต้นของหัวใจ ความดันโลหิต กระแสประสาทในสมอง ฯลฯ

๒. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ไม่ปรากฏออกมาให้เห็น เช่น ความคิด ความตั้งใจ ความสนใจ ความรู้สึก อารมณ์ แรงจูงใจ ความคาดหวัง ความเชื่อ ฯลฯ

ชัยพร วิชาวุธ^{๕๙} แบ่งพฤติกรรมออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นสังเกตได้ โดยใช้ประสาทสัมผัสหรือใช้เครื่องมือ พฤติกรรมภายนอกแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๑) พฤติกรรมภายนอกที่ไม่ต้องอาศัยเครื่องมือในการสังเกต คือ พฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ง่าย เช่น การเคลื่อนไหวของแขน ขา การเต้นของหัวใจ เป็นต้น เรียกว่า พฤติกรรมโมลาร์ (Molar)

๑.๒) พฤติกรรมภายนอกที่ต้องอาศัยเครื่องมือในการสังเกต คือ พฤติกรรมที่เราไม่สามารถเห็นด้วยตาเปล่า เช่น การทำงานของคลื่นสมองจะต้องใช้เครื่องมือวัด พฤติกรรมประเภทนี้เรียกว่า พฤติกรรมโมเลกุล (Molecule)

๒. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ได้แก่ พฤติกรรมที่เจ้าตัวเท่านั้นรับรู้ เช่น การได้ยิน การเข้าใจ การรู้สึกหิว ซึ่งพฤติกรรมที่ถือว่าเป็นพฤติกรรมภายในมี ๔ ลักษณะ คือ

๒.๑) พฤติกรรมที่เป็นความรู้สึกจากการสัมผัส (Sensitive) เช่น การเห็น การได้ยิน การรู้สึกรสสัมผัสและการมีความสุข เป็นต้น

๒.๒) พฤติกรรมที่เป็นการเข้าใจหรือตีความ (Interpreting) เช่น เมื่อเรามองตาเพื่อนก็เข้าใจเพื่อนได้

๒.๓) พฤติกรรมที่เป็นความจำ (Remembering) เช่น เมื่อมีโทรศัพท์ เรียกเข้ามาเราอาจจำเสียงของเพื่อนได้

^{๕๙}ชัยพร วิชาวุธ, **มูลสารจิตวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๑๖.

๒.๔) พฤติกรรมที่เป็นความคิด (Thinking) การคิดมีหลายชนิด อาจเป็นการคิดสร้างสรรค์ หรือการคิดหาเหตุผลก็เป็นได้

พระพุทธศาสนาจำแนกพฤติกรรมของมนุษย์ เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. กายกรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางร่างกาย ทั้งทางตรงและทางอ้อมทางตรงเช่น การเดิน ยืน นั่ง และการแสดงภาษาทางกาย (ยกคิ้ว หลับตา) ทางอ้อม เช่น การยิ้มและกล่าวทักทาย เพื่อนด้วยลีลาต่างๆ

๒. ทางวจีกรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางวาจาทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง เช่น การพูด การเจรจา ทางอ้อม เช่น พูดพร้อมจับมือหรือแสดงความเป็นมิตร

๓. พฤติกรรมทางมโนธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงระดับจิตใจ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง เช่น การมีจิตเป็นสมาธิ การมีน้ำใจ ทางอ้อม เช่น การคิดถึงเพื่อนก็โทรศัพท์หรือไปพบพร้อมมีของฝากที่ญาติใจเพื่อน เป็นต้น^{๖๐}

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พฤติกรรม แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตหรือสัมผัสได้ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย หรือใช้เครื่องมือวัด หรือได้แก่ พฤติกรรมทางกาย และวาจา โดยพฤติกรรมภายนอกแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๑) พฤติกรรมภายนอกที่สามารถสัมผัสได้ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้นและกายโดยตรง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือในการสังเกต คือ พฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ง่าย เช่น การเคลื่อนไหวของแขน ขา การเดิน การยืน การพูด การเต้นของหัวใจ เป็นต้น เรียกว่า พฤติกรรมโมลาร์ (Molar)

๑.๒) พฤติกรรมภายนอกที่ไม่สามารถสัมผัสได้โดยตรง ด้วยการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย แต่ต้องอาศัยเครื่องมือในการสังเกต เช่น การทำงานของคลื่นสมอง จะต้องใช้เครื่องมือวัด พฤติกรรมประเภทนี้เรียกว่า พฤติกรรมโมเลกุล (Molecule)

๒. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) หรือพฤติกรรมทางใจ คือ พฤติกรรมที่เจ้าตัวเท่านั้นรับรู้ เช่น การได้ยิน การเข้าใจ การรู้สึกหิว การมีจิตเป็นสมาธิ การมีน้ำใจ ซึ่งพฤติกรรมที่ถือว่า เป็นพฤติกรรมภายในมี ๔ ลักษณะ คือ

๒.๑) พฤติกรรมที่เป็นความรู้สึกจากการสัมผัส (Sensitive) เช่น การเห็น การได้ยิน การรู้รส การสัมผัส และการมีความสุขใจ เป็นต้น

^{๖๐}ร้อยตำรวจเอกสุรสิทธิ์ อินอุ่นโชติ, “พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของผู้ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการแสงเทียน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๔, หน้า ๔๒.

๒.๒) พฤติกรรมที่เป็นการเข้าใจหรือตีความ (Interpreting) เช่น เมื่อเรามองตาเพื่อนก็เข้าใจเพื่อนได้

๒.๓) พฤติกรรมที่เป็นความจำ (Remembering) เช่น เมื่อมีโทรศัพท์ เรียกเข้ามา เราอาจจำเสียงของเพื่อนได้

๒.๔) พฤติกรรมที่เป็นความคิด (Thinking) การคิดมีหลายชนิด อาจเป็นการคิดสร้างสรรค์หรือการคิดหาเหตุผลก็เป็นได้

๒.๔.๓ องค์ประกอบของพฤติกรรม

พฤติกรรมมนุษย์มีองค์ประกอบ ๗ ประการ^{๖๑}

๑) ความมุ่งหมาย (Goal) เป็นความต้องการที่ทำให้เกิดกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการที่เกิดขึ้น ความต้องการบางอย่างสามารถตอบสนองได้ทันที แต่บางอย่างต้องใช้เวลาอันจึงบรรลุความต้องการได้

๒) ความพร้อม (Readiness) คือระดับวุฒิภาวะหรือความสามารถที่จำเป็นในการทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ

๓) สถานการณ์ (Situation) เป็นเหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้เลือกทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ

๔) การแปลความหมาย (Interpretation) ก่อนที่จะทำกิจกรรมหนึ่งลงไป มนุษย์จะพิจารณาสถานการณ์ก่อนแล้วจึงตัดสินใจเลือกวิธีการที่เกิดความพึงพอใจมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ

๕) การตอบสนอง (Response) เป็นการกระทำกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการ โดยวิธีการที่ได้เลือกแล้วในขั้นแปลความหมาย

๖) ผลที่ได้รับหรือผลที่ตามมา (Consequence) เมื่อทำกิจกรรมแล้วย่อมได้รับผลการกระทำนั้น ผลที่ได้รับอาจเป็นไปตามที่คาดคิดหรืออาจตรงข้ามก็ได้

๗) ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Reaction to Thwarting) ในกรณีที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ มนุษย์ก็อาจจะย้อนกลับไปแปลความหมายของสถานการณ์และเลือกวิธีการใหม่

จากองค์ประกอบข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของพฤติกรรมสามารถแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

^{๖๑}Lee J. Cronbach and Richard E. Snow, อ่างในวรเทพ เวียงแก, “พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษาคุุฬหส์ ภาคปกติเข้า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, (รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน), ๒๕๕๒, อ่างแล้ว, หน้า ๑๓.

๑) องค์ประกอบภายใน หมายถึง องค์ประกอบที่มีในตัวบุคคล ได้แก่ ความมุ่งหมาย (Goal), ความพร้อม (Readiness), การตอบสนอง (Response), ผลที่ได้รับหรือผลที่ตามมา (Consequence), ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Reaction to Thwarting), การแปลความหมาย (Interpretation)

๒) องค์ประกอบภายนอก หมายถึง สภาพแวดล้อมรอบตัว ได้แก่ สถานการณ์ (Situation)

๒.๔.๔ ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม

๑. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สื่อและเทคโนโลยี^{๒๒}

๑.๑) ภาวะเศรษฐกิจรายได้เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เช่น การตัดสินใจในการเลือกซื้อ หรือไม่ซื้อสินค้าชนิดต่างๆ แต่อยู่ภายใต้อิทธิพลของการโฆษณาเช่นกัน

๑.๒) เวลา เวลาเป็นปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญทำให้คนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น สภาพการจราจรติดขัดในกรุงเทพฯ ในเวลาเร่งด่วน ทำให้คนมีพฤติกรรมในการเดินทางเปลี่ยนแปลง เช่น มีพฤติกรรมแย่งชิงในการขึ้นรถเมล์

๑.๓) สื่อมวลชน สิ่งตีพิมพ์ วิทยู หรืออื่นๆ ใดก็ตาม ล้วนมีส่วนทำให้พฤติกรรมของคนเปลี่ยนไปเช่น ในสมัยก่อนหน้า ๗ - ๘ ปี ได้พยายามมีการรณรงค์ให้ประชาชนไทย บริโภคผัก ผลไม้สดกันมากขึ้นซึ่งได้ผลแต่เมื่อ ๒ - ๓ ปี เร็วๆ นี้ได้มีการเตือนให้ประชาชนระมัดระวังการบริโภคผัก ผลไม้สด เนื่องจากมีการใช้สารเคมีจำพวกยาฆ่าแมลงกันแพร่หลาย ซึ่งมีผลต่อการบริโภคอาหารดังกล่าวคือทำให้การบริโภคผักผลไม้ลดลง การโฆษณาสินค้าขององค์กรค้าเอกชนที่ปรากฏในสื่อมวลชน อาจมีทั้งประเภทที่โฆษณาเกินความเป็นจริงหรือเป็นการโฆษณาที่ให้ความรู้ไปด้วย ผู้บริโภคต้องใช้ดุลยพินิจก่อนการเลือกซื้อหรือเลือกใช้

๑.๔) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ทำให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

สรุปได้ว่า พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมานั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของเศรษฐกิจ สื่อและเทคโนโลยีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และยังมีปัจจัยแวดล้อมที่ทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนไป เช่น พฤติกรรมการแย่งชิง พฤติกรรมการบริโภคอาหาร บุคคลที่มีฐานะดี พฤติกรรมการบริโภคมักจะฟุ่มเฟือย สรุ่ยสุร่าย หรือเลือกบริโภคแต่สินค้าราคาแพง สื่อมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของ

^{๒๒} สุธธิลักษณ์ สมิติศิริและยงยุทธ ขจรธรรม,การประชุมสัมมนาเรื่อง "การพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพพื้นฐานของเด็กวัยเรียน", ความหวังของแผ่นดิน:เด็ก รากฐานของการพัฒนาคน-พัฒนาประเทศความท้าทายต่อกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา,(กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยโภชนาการมหาวิทยาลัยมหิดลและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

บุคคล เช่น ผู้ที่ชมละครทางทีวีมากๆ อาจจะมีพฤติกรรมเลียนแบบตัวละครที่ตนชอบและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เช่น อินเทอร์เน็ตทำให้เกิดพฤติกรรมส่อไปในทางเพศ หรือโทรศัพท์มือถือ ทำให้เด็กมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้เกิดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

๒. ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี^{๒๓}

๒.๑) ปัจจัยแวดล้อมทางกายภาพ ภาวะแวดล้อมของชุมชนและความสะดวกในการคมนาคมติดต่อกับชุมชนอื่น ทำให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงได้ เช่น คนนิยมซื้อรถเพื่อใช้ในการเดินทางมากขึ้น

๒.๒) ปัจจัยทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมในที่นี้ หมายถึง วิธีชีวิตหรือแบบในการดำเนินชีวิตของคนแต่ละกลุ่มหรือแต่ละสังคม การที่คนในแต่ละชาติ แต่ละภาษา แต่ละวัฒนธรรมยึดถือว่าอะไรควรประพฤติหรือไม่ควรประพฤติวัฒนธรรมในที่นี้มีความหมายไปถึงสถาบันทางสังคมที่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยเช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา เป็นต้น

๒.๓) ปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยทางสังคมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม เป็นกฎเกณฑ์ที่ไม่ปรากฏเป็นกฎหมายบังคับ แต่รับรู้ได้ด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมย่อยๆแต่ละสังคม เพราะว่าแต่ละสังคมมักกำหนดสถานภาพของแต่ละบุคคลไว้ต่างกันตาม เพศวัยฐานะ ศักดิ์ศรี และความสำคัญของแต่ละบุคคล เมื่อสังคมกำหนดสภาพตามประเภทของบุคคลต่างๆไว้เช่นนี้ มักมีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการปฏิบัติไว้ด้วย

๒.๔) กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กมาก และมีอิทธิพลต่อผู้ใหญ่ด้วยเช่นกัน เช่นนักกีฬาหรือดาราที่คนชื่นชอบนิยมหรือพยายามเลียนแบบ เป็นต้น

๒.๕) ครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมากโดยเฉพาะเด็กเพราะครอบครัวมีความสำคัญในการถ่ายทอดสิ่งต่างๆให้เด็ก โดยแต่ละครอบครัวจะถ่ายทอดหรือให้ความรู้ในลักษณะที่ต่างกันแม้ว่าจะอยู่ในสังคมขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมเดียวกันก็ตามการถ่ายทอดเป็นสิ่งสำคัญเพราะเด็กจะได้รับทั้งความมีเหตุมีผล และการแสดงออกซึ่งอารมณ์ ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รวมทั้งทัศนคติในการยอมรับ หรือปฏิเสธและความชอบหรือไม่ชอบสิ่งต่างๆ

๒.๖) ปัจจัยด้านจิตวิทยา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม เช่น คนไทยรับประทานข้าวที่ขาวสะอาดซึ่งห่างจากข้าวสารที่ขัดสีจนขาวทั้งที่ความรู้ทางด้านโภชนาการนั้นกล่าวว่าข้าวขาวนั้นมีคุณค่าของอาหารไม่เท่ากับข้าวซ้อมมือซึ่งมีวิตามินมีประโยชน์ต่อร่างกายแต่ทั้งนี้รู้ก็ยังนิยมข้าวขาวเนื่องจากถือว่าข้าวแดงนั้นเป็นข้าวของคนคุก

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓-๔๔.

๒.๗) อิทธิพลของการศึกษา ผู้ที่มีการศึกษาดี ก็จะมีความรู้ในเรื่องต่างๆ โดยรู้อาสิ่งใดมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ ควรละเว้นเสีย หรือถ้าเป็นผู้มีการศึกษาดี ความรู้นั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เช่น การบริโภคของครอบครัว ความรับผิดชอบต่างๆ

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมชนบธรรมเนียมประเพณี และปัจจัยแวดล้อม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอย่างมากเพราะพฤติกรรมเป็นการแสดงออก เช่น วัฒนธรรมไทย พฤติกรรมการกอดจูบในที่สาธารณะเป็นการไม่เหมาะสม ดังนั้นในสังคมไทย พฤติกรรมเช่นนั้นจึงไม่มีให้เห็นในที่สาธารณะหรือวัฒนธรรมของไทย ผู้น้อยต้องไหว้หรือทำความเคารพผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนของคนไทย

๓. ปัจจัยด้านตัวบุคคล^{๒๔}

๓.๑) สุขภาพและสรีรสภาพโดยปกติพฤติกรรมของบุคคลจะมีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพร่างกายด้วย เช่น บางชุมชนมีพฤติกรรมบริโภคที่ดี ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยก็จะลดลง บุคคลในชุมชนนั้นๆ จะมีพฤติกรรมโดยทั่วไปดี ชุมชนน่าอยู่ มีความเป็นมิตรกันมาก

๓.๒) ความสามารถในการรับรสสัมผัส เช่น ความรู้สึกเกี่ยวกับรสชาติของอาหารเปรี้ยวหวานเค็มและขมจะกระตุ้นปุ่มสัมผัสของลิ้นซึ่งแต่ละบุคคลจะต่างกัน กล่าวคือ เด็กจะมีปุ่มสัมผัสประมาณ ๙,๐๐๐ และน้อยลงตามอายุที่มากขึ้น ซึ่งจะคงเหลือประมาณ ๓,๐๐๐ เพราะฉะนั้นเด็กจะมีการรับรสได้ไวกว่าผู้ใหญ่ ด้วยเหตุนี้ความนิยมอาหารของเด็กและผู้ใหญ่จึงต่างกัน

๓.๓) รสนิยมและความชอบมีอิทธิพลต่อการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคล และสังคมให้แตกต่างกันออกไปเช่น คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักรับประทานอาหารสุกๆดิบๆ หรือในบางเผ่าของอินเดียจะห้ามกินงูเห่า เสือ เพราะเป็นสัตว์ดุร้าย หรือลิงเพราะมีความเชื่อว่าเป็นต้นกำเนิดของมนุษย์ บางเผ่าห้ามกินสัตว์ที่ตายไม่รู้สาเหตุ เป็นความฉลาดที่ว่าสัตว์อาจมีเชื้อโรคมารูคน

๓.๔) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และจิตใจ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมโดยตรงเช่น คนที่ขาดความรักความอบอุ่นเสียใจหรืออกหักอาจจะแสดงออกโดยการชวนคนรอบข้างพูดคุยหรืออาจจะพยายามหาอะไรทำเพื่อกลบเกลื่อนความไม่สบายใจเป็นต้นนอกจากนั้น สุรสีห์ อินอุ้นโชติ^{๒๕}กล่าวว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมและเป็นส่วนหนึ่งในสังคม ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จะมีปัจจัยหลายประการด้วยกัน ที่มีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ กลุ่มชน วัฒนธรรม ลักษณะทางชีววิทยาและจิตวิทยา ปัจจัยทั้งหมดจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ

^{๒๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓-๓๕.

^{๒๕}ร้อยตำรวจเอกสุรสีห์ อินอุ้นโชติ, “พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของผู้ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการแสงเทียน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, อ่างแล้ว, หน้า ๔๔.

เมื่อปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลให้ปัจจัยอื่นเปลี่ยนแปลงตามมาในลักษณะวิวัฒนาการและการพัฒนา และจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในที่สุด

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านตัวบุคคลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลโดยตรง เช่น บุคคลที่มีอารมณ์และจิตใจดี มักมีพฤติกรรมเป็นในทางบวกในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ เช่น ยิ้ม หรือแสดงสีหน้าที่เป็นมิตรกับคนรอบข้าง ในทางกลับกันบุคคลที่มีอารมณ์และจิตใจไม่ดี มักมีพฤติกรรมเป็นในทางลบในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ เช่น หน้าบึ้งตึง หรือแสดงสีหน้าที่ไม่เป็นมิตรกับคนรอบข้าง เป็นต้น

๒.๔.๕ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย

คำว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำ หรืออาการที่แสดงออกทางด้านกล้ำเนื้อความคิดและความรู้สึก

คำว่า ประชาธิปไตย (Democracy) มีความหมายที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

๑) เป็นระบบการเมืองการปกครองที่เน้นผลประโยชน์ของประชาชน โดยประชาชนมีความเสมอภาค มีสิทธิ และเสรีภาพ ในการกระทำตามกฎหมาย และใช้เสียงส่วนมากเป็นเกณฑ์ตัดสินใจและแก้ปัญหา โดยเฉพาะการมีอำนาจโดยอิสระในการเลือกตัวแทนไปทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร และสามารถเปลี่ยนแปลงผู้บริหารโดยการเลือกตั้งตัวแทนใหม่ ทำหน้าที่แทนผู้บริหารชุดเก่าเมื่อครบวาระหนึ่ง ๆ การเลือกตั้งจึงเป็นกลไกสำคัญ และเป็นการแสดงออกในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีเจตนาเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ยุติธรรม ประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพในฐานะเจ้าของประเทศ และอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย

๒) เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของประชาชน หมายถึง การอยู่ร่วมกัน การปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพทั้งกายและวาจา ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎหมาย และกฎเกณฑ์ของสังคมและร่วมกันรับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม ตลอดจนการใช้สติปัญญาและเหตุผลในการแก้ปัญหาทั้งหมด^{๖๖}

จากการศึกษาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน ได้กำหนดให้รัฐจัดสวัสดิการ เช่น ให้เรียนฟรี รักษาฟรี ดูแลผู้สูงอายุคนพิการ วางหลักประกันสิทธิประชาชนเท่าเทียมกันเปิดโอกาสให้ชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐมากขึ้น และหมวดที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตเรามากที่สุด คือ หมวดที่ ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ซึ่งใช้สิทธิหลักประกันด้านการศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการจากรัฐ สิทธิในทรัพย์สินของเรา

^{๖๖}รศ.ฤกษ์ชัย คุณูปการ, “ลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องในเชิงสาเหตุต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันราชภัฏ”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ), ๒๕๔๗, หน้า ๕.

แม้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ. ๒๕๔๐ จะเป็นที่ยอมรับว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ดีฉบับหนึ่งที่ใช้ในประเทศไทย แต่ในทางปฏิบัติแสดงให้เห็นว่าหลายวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นจากการนำรัฐธรรมนูญไปใช้ยังเกิดปัญหาและไม่เป็นไปตามความคาดหวังของประชาชนทั้งยังขาดลักษณะธรรมาภิบาล และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ ในที่สุด และหากพิจารณาในรัฐธรรมนูญ สามารถสรุปได้ว่ารัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองส่งเสริมพฤติกรรมทั้ง ๔ ด้าน คือ^{๖๗}

๑) ด้านพฤติกรรมทางด้านการเคารพสิทธิผู้อื่น หมายถึง รัฐธรรมนูญคุ้มครองคนไทยให้สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพในขอบเขตที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

๒) ด้านพฤติกรรมการรับผิดชอบหน้าที่ หมายถึง รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิการเลือกตั้ง รับราชการทหารช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยพิบัติสาธารณะ เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓) ด้านพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง รัฐธรรมนูญกำหนดให้คนไทยมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภา เพื่อให้รัฐสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ มีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธี มีสิทธิการออกเสียงประชามติ มีเสรีภาพในการรวมตัวเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ตามวิธีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

๔) ด้านการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม หมายถึง บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศรักษาผลประโยชน์ของชาติ และปฏิบัติตามกฎหมาย มีส่วนร่วมการจัดการบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากความหมายและบทบัญญัติที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าพฤติกรรมประชาธิปไตยสามารถแสดงออกได้ทั้งทางกาย ความคิด ความรู้สึก รวมไปถึงการเคารพสิทธิ หน้าที่ การมีส่วนร่วมและเข้าร่วมทางการเมือง สังคม ชุมชนได้อย่างอิสระ และมีเสรีภาพ

สรุปได้ว่า พฤติกรรมประชาธิปไตย คือ พฤติกรรมอาการหรือการกระทำ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่อยู่ภายในจิตใจในลักษณะของความรู้สึกในด้านต่างๆที่แสดงออกมาทางกาย วาจา ได้แก่ ๑) การเคารพสิทธิผู้อื่น ๒) การรับผิดชอบหน้าที่ ๓) การยึดถือประโยชน์ส่วนรวม

^{๖๗} คณะกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่สภาร่างรัฐธรรมนูญร่วมคิด, ร่วมสร้างร่วมร่างธรรมนูญ, ๒๕๕๐, (อัสสัมชัญ)

๔) การมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เป็นไปตามวิถีทางการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวม

จากการศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยจากรัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่ารัฐธรรมนูญได้แบ่ง พฤติกรรมประชาธิปไตย ออกเป็น ๔ ด้าน และพร้อมกันนั้นก็มีการทบทวนทางสังคมศาสตร์หลายท่าน ได้อธิบายทั้ง ๔ ด้านไว้ดังต่อไปนี้

๒.๔.๕.๑ การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่มีรัฐธรรมนูญเป็นแม่บทกำหนด กรอบให้ทุกภาคส่วนของสังคมยึดถือและปฏิบัติร่วมกันโดยกรอบที่สำคัญในการดำรงตนอย่าง เหมาะสมของประชาชน คือการยึดมั่นในสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด หาก ประชาชนทุกคนรู้ถึงสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ และต่างปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนประชาชนในชาติย่อมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและชาติบ้านเมืองก็จะพัฒนาและ เจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

สิทธิของตนเองและผู้อื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

การปฏิบัติตนตามสิทธิของตนเองภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญโดยไม่กระทบสิทธิบุคคลอื่น ย่อมได้ชื่อว่าบุคคลนั้นเป็นผู้มีส่วนนำพาบ้านเมืองให้พัฒนาในที่นี้จะกล่าวถึงการปฏิบัติตนในการรักษา และเคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและ ผู้อื่นต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติตามที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดไว้ดังนี้

๑) การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่นที่มีต่อครอบครัว ครอบครัวประกอบด้วยพ่อ แม่ลูกทุกครอบครัวมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญในหลายประเด็นด้วยกันโดยเฉพาะ เรื่องการใช้ความรุนแรง และการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม หมายความว่า พ่อ แม่และลูกจะต้องไม่ใช้ ความรุนแรงหรือปฏิบัติต่อกันอย่างไม่เป็นธรรมกรณีระหว่างสามีภรรยาจะต้องเคารพและรับฟังความ คิดเห็นของกันและกันไม่ตัดสินใจปัญหาโดยใช้กำลัง กรณีระหว่างบุตรกับบิดามารดาบุตรต้องเชื่อฟัง คำสั่งสอนของบิดามารดา บิดามารดาจะต้องอบรมสั่งสอนบุตรโดยใช้เหตุผลไม่ใช้การแก้ไขพฤติกรรม ลูกด้วยการเยินยอ เลี้ยงลูกด้วยรักความเข้าใจและใช้สิทธิเสรีภาพในการแสวงหาความสุขส่วนตัวแต่ ต้องอยู่ในขอบเขตและไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนหรือสร้างปัญหาใด ๆ ให้แก่บิดามารดา

๒) การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่นที่มีต่อชุมชนและสังคม สมาชิกทุกคนในสังคม มีสิทธิเท่าเทียมกันในการดำรงชีวิตในสังคมโดยสิทธิดังกล่าวจะต้องไม่ละเมิดสิทธิของสมาชิกคนอื่นใน สังคมในที่นี้ขอยกตัวอย่างสิทธิของตนเองที่มีต่อชุมชนบางประการ ดังนี้

(๑) เสรีภาพในเคหสถานชาวไทยทุกคนย่อมมีเสรีภาพในเคหสถานที่จะ สามารถอาศัยและครอบครองเคหสถานของตนโดยปกติสุขไม่ว่าจะเกิดจากการเช่าหรือเป็นเจ้าของ กรรมสิทธิ์ซึ่งบุคคลอื่นจะต้องให้ความเคารพในสิทธินี้แม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐหากจะต้องเข้าไป

ดำเนินการตามกฎหมายใดๆ เช่นการตรวจค้นเคหสถานของประชาชนก็จะทำการมิได้เว้นแต่จะมีหมายค้นที่ออกโดยศาลเท่านั้น

(๒) เสรีภาพในการเดินทางและการติดต่อสื่อสารชาวไทยทุกคนมีเสรีภาพที่จะเดินทางไปในที่ต่างๆ บนผืนแผ่นดินไทยได้ทุกพื้นที่ของประเทศไทย และสามารถเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย ณ ที่ใดก็ได้ในประเทศไทยรวมทั้งชาวไทยทุกคนสามารถที่จะติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นทางจดหมายโทรศัพท์ หรืออินเทอร์เน็ต

(๓) เสรีภาพในการนับถือศาสนาสมาชิกทุกคนในสังคมมีสิทธิเสรีภาพที่จะนับถือศาสนาแตกต่างกันได้ซึ่งบุคคลอื่นในสังคมรวมทั้งรัฐจะต้องให้ความเคารพสิทธิเสรีภาพในเรื่องนี้ด้วย

(๔) เสรีภาพในทางวิชาการเยาวชนไทยทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปีโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายนอกจากนี้คนไทยทุกคนยังมีสิทธิในการที่จะศึกษาค้นคว้าหรือทำวิจัยตามที่ต้องการโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

(๕) เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบโดยปราศจากอาวุธหมายถึง ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมแต่ต้องเป็นไปโดยสงบปราศจากอาวุธ และต้องไม่รบกวนสิทธิของผู้อื่น การปราศจากอาวุธนั้น หมายรวมถึงห้ามทุกคนที่มารวมชุมนุมพกพาอาวุธเข้ามาในที่ชุมนุม เด็กขาดบุคคลใดพกพาอาวุธเข้ามาในที่ชุมนุมบุคคลนั้นจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญในกรณีที่ได้กล่าวมาข้างต้น

(๖) สิทธิเสรีภาพในการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุกคนย่อมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และร่วมสืบสานศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของประเทศชาติเพื่อให้ดำรงอยู่ต่อไปกับอนุชนรุ่นหลัง

(๗) สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพโดยเสรีภาพในการประกอบอาชีพจะต้องไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น เช่นผู้ประกอบการจะต้องเคารพและซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค และไม่เอาเปรียบผู้บริโภคเป็นต้น

๓) การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่นที่มีต่อประเทศชาติ

(๑) สิทธิในการมีส่วนร่วมในที่นี้ หมายถึงสิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการด้านการปกครองอันมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของคนในสังคมโดยตรง

๒) สิทธิที่จะฟ้องร้องหน่วยราชการหน่วยงานของรัฐรัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือองค์กรของรัฐที่เป็นนิติบุคคลประชาชนมีสิทธิที่จะฟ้องร้องหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ให้รับผิดชอบ หากการกระทำใดๆ

หรือการละเว้นการกระทำใด ๆ ของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้นส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของประชาชนต่อศาลปกครอง

๓) สิทธิที่จะต่อต้านโดยสันติวิธีการกระทำใดจะเป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่ง อำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นการ ต่อต้านการทำให้ปฏิวัติรัฐประหาร เป็นสิ่งที่ประชาชนมีสิทธิที่จะออกมาต่อต้านแต่ต้องเป็นไปโดยสันติวิธี

แนวทางการปฏิบัติตนในการเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น

การปฏิบัติตนตามสิทธิของตนเองและผู้อื่นในสังคมเป็นสิ่งที่ช่วยจัดระเบียบให้กับ สังคมสงบสุข โดยมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

๑) เคารพสิทธิของกันและกัน โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นสามารถแสดงออก ได้หลายประการ เช่น การแสดงความคิดเห็นการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น

๒) รู้จักใช้สิทธิของตนเองและแนะนำให้ผู้อื่นรู้จักใช้สิทธิของตนเอง

๓) เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสิทธิเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิเสรีภาพของความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพในเคหสถาน เป็นต้น

๔) ปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวไทยตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่นการออกไปใช้ สิทธิเลือกตั้ง การเสียภาษีให้รัฐเพื่อนำเงินมาพัฒนาประเทศ เป็นต้น

ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติตนเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น

๑) ผลที่เกิดกับประเทศชาติหากประชาชนมีความสมัครสมานรักใคร่สามัคคีไม่มีความแตกแยก ไม่แบ่งเป็นพวกเป็นเหล่า บ้านเมืองก็จะสงบสุขเกิดสวัสดิภาพบรรยากาศโดยรวมก็จะ สดใส ปราศจากการระแวงต่อกัน การดำเนินกิจกรรมต่างๆสามารถดำเนินไปอย่างราบรื่น นักลงทุน นักท่องเที่ยวก็จะเดินทางมาเยือนประเทศของเราด้วยความมั่นใจ

๒) ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนหรือสังคมเมื่อประชาชนในสังคมรู้จักสิทธิของตนเอง และ ของคนอื่นก็จะทำพาให้ชุมชนหรือสังคมเกิดการพัฒนาเมื่อสังคมมั่นคงเข้มแข็งก็จะมีส่วนทำให้ ประเทศชาติเข้มแข็งเพราะชุมชนหรือสังคมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศชาติบ้านเมืองโดยรวมเร็ว

๓) ผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัวครอบครัวเป็นสถาบันแรกของสังคม เมื่อครอบครัว เข้มแข็งและอบรมสั่งสอนให้สมาชิกในครอบครัวทุกคนรู้บทบาท สิทธิเสรีภาพของตนเองและปฏิบัติ ตามที่กฎหมายและรัฐธรรมนูญได้ให้ความคุ้มครองได้อย่างเคร่งครัดโดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของ สมาชิกอื่นในสังคมก็จะนำพาให้สังคมและประเทศชาติเข้มแข็งตามไปด้วย^{๒๔}

^{๒๔}ไพศาล ภูโพลย์ ,อังคนาดติรัตน์ และปนัดดา มีสมบัติงาม, หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนิน ชีวิตในสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๑), หน้า ๔๒.

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นการปกครองที่ยึดถือและปฏิบัติร่วมกันคือการยึดมั่นในสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด หากประชาชนทุกคนรู้ถึงสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ และต่างปฏิบัติได้อย่างถูกต้องครบถ้วนประชาชนในชาติย่อมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขซึ่งในการเคารพสิทธิหน้าที่นั้นเราจะต้องให้สิทธิและหน้าที่กับทุกฝ่าย เช่น การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่นที่มีต่อชุมชนและสังคม การเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่นที่มีต่อชุมชนและสังคม และการเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่นที่มีต่อประเทศชาติ

๒.๔.๕.๒ ด้านการรับผิดชอบหน้าที่

พฤติกรรมความรับผิดชอบเป็นหน้าที่ของพลเมืองชาวไทยที่ทุกคนต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อันได้แก่ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิการเลือกตั้ง รับราชการทหารช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยพิบัติ สาธารณะ เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นนักวิชาการศึกษาทางสังคมศาสตร์จึงได้ให้ความหมายและได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบไว้ดังต่อไปนี้

(๑) ความหมายของความรับผิดชอบ

สมวาสนา ธนเมธิกุล^{๖๔} ให้ความหมายว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของการมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่การทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ มีความละเอียดรอบคอบ มีการวางแผน มีความขยัน อดทนเพื่อให้งานนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสียและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น นอกจากนี้ เฉลิ้ม คำแก้ว^{๖๕} ให้ความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามและละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายรักษาสีทธิและหน้าที่ของตน ยอมรับผลการกระทำของตน ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย พยายามปรับปรุงการ

^{๖๔}สมวาสนา ธนเมธิกุล, “จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๖, หน้า ๗.

^{๖๕}เฉลิ้ม คำแก้ว, “ผลการให้คำปรึกษากลุ่มที่มีความรับผิดชอบของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านห้วยก้างราชภูริสามัคคี อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก), ๒๕๓๐, หน้า ๑๗.

ปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ จงจิตร ศิริทรัพย์จันท์^{๗๑} ให้ความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกของบุคคลที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบด้วยความพากเพียร ละเอียดรอบคอบ โดยไม่ต้องมีการควบคุมจากผู้อื่น ยอมรับผลการกระทำของตนเอง พยายามปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น เพื่อประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย ซึ่งสอดคล้องกับ จันทรา พวงยอด^{๗๒} ให้ความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง คุณลักษณะหนึ่งของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของการมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่การทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ มีความละเอียดรอบคอบ มีการวางแผน มีความขยันหมั่นเพียร อดทนเพื่อให้งานนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลของการกระทำไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสียและพร้อมจะปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

(๒) ประเภทของความรับผิดชอบ

นักการศึกษาและนักจิตวิทยา ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบ ไว้ดังนี้

๑) ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจ สนใจและตั้งใจในการดูแลสุขภาพของตน มีความสามารถในการจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภค รู้จักประมาณการใช้จ่าย ประพฤติตนให้เหมาะสมมีคุณธรรม ไม่ประพฤติชั่ว ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ดีและยอมรับผลการกระทำของตนเอง นอกจากนั้น ดุษฎี ทรัพย์บำรุง^{๗๓} ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อตนเองไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาด้วยการปฏิบัติหน้าที่การทำงานของตนในด้านต่างๆ ดังนี้ ๑) ความเอาใจใส่ในการทำงาน หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจจริงที่จะทำงานในหน้าที่ของตนหรืองานที่ตนได้รับมอบหมายให้เสร็จเรียบร้อยไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยงและหาทางป้องกันไม่ให้เกิดความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบ ๒) ความเพียรพยายาม หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความอดทน ไม่ย่อท้อต่อการทำงานเมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงานซึ่งเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องรับผิดชอบนั้นจะต้องพยายามแก้ไขปัญหานั้นด้วยตนเองอย่างสุดความสามารถ ๓) ความละเอียดรอบคอบ หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรู้จักคิดใคร่ครวญในงานที่

^{๗๑} จงจิตร ศิริทรัพย์จันท์, “ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ในกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๒๘, หน้า ๒๐.

^{๗๒} จันทรา พวงยอด, “การพัฒนาความรับผิดชอบต่อเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนพุทธจักรวิทยา โดยใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), ๒๕๔๓, หน้า ๒๖.

^{๗๓} ดุษฎี ทรัพย์บำรุง (๒๕๒๙); อ้างใน สมวาสนา ธนเมธิกุล, “จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบต่อเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, อ้างแล้ว, หน้า ๘.

ทำให้ถูกต้องและสมบูรณ์รู้จักคิดก่อนว่างานนั้นมีผลดี ผลเสียอย่างไร และเมื่อทำงานเสร็จแล้วต้องตรวจสอบความถูกต้องให้เรียบร้อย ๔) การตรงต่อเวลา หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการทำงานให้เสร็จทันเวลาที่กำหนด รู้จักว่าเวลาไหนสมควรจะทำอะไร ๕) การยอมรับผลการกระทำของตนเอง หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำลงไป ไม่ว่าผลของงานนั้นจะออกมาดีหรือไม่ก็ตาม ๖) การปรับปรุงงานของตนให้ดียิ่งขึ้น หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว ถ้าไม่ดีต้องพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

๒) ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ สนใจและตั้งใจที่จะปฏิบัติตนด้วยการเชื่อฟังคำแนะนำของบิดามารดา ช่วยเหลือกิจกรรมในบ้านตามโอกาสอันสมควรไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว เป็นคนสุภาพอ่อนน้อมต่อบิดามารดา และผู้อาวุโสช่วยรักษาและเชิดชูชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ซึ่งสอดคล้องกับ ภัสรา อรุณมีศรี^{๗๔} ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ไว้ว่า หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรม ต่อไปนี้ คือ เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ปกครอง ช่วยเหลือการงานตามความสามารถและโอกาส

๓) ความรับผิดชอบต่อเพื่อน หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ สนใจและตั้งใจปฏิบัติตนในการให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่เพื่อนให้เขากระทำความดีมีความรักและความจริงใจต่อกัน มีความเสียสละไม่เอาเปรียบเพื่อนและความเคารพในสิทธิซึ่งกันและกันซึ่งสอดคล้องกับภัสรา อรุณมีศรี^{๗๕} ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน ไว้ว่า หมายถึงการกระทำหรือพฤติกรรมที่ช่วยเหลือการงานของชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน

๔) ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจสนใจที่จะปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา มีความใส่ใจ ขยันหมั่นเพียรที่จะศึกษาเล่าเรียน รู้จักรักษาทรัพย์สมบัติของสถานศึกษา รู้จักช่วยเหลืองานหรือกิจกรรมของสถานศึกษารักษาและเชิดชูเกียรติยศชื่อเสียงของสถานศึกษาตามความสามารถซึ่งสอดคล้องกับ จินตนา ธนวิบูลย์ชัย^{๗๖} ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา การรักษาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียงของสถานศึกษา ช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา แต่งเครื่องแบบเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกัน ไม่ทำให้สถานศึกษาเสียชื่อเสียง ให้

^{๗๔}ภัสรา อรุณมีศรี, “การพัฒนามาตรวัดเจตคติด้านความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๓๓, หน้า ๒๑.

^{๗๕}อ้างแล้ว , หน้า ๒๒.

^{๗๖}จินตนา ธนวิบูลย์ชัย, “คุณสมบัติในการวัดและคุณภาพของมาตรเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบที่สร้างขึ้นโดยประยุกต์วิธีการของธอร์นไคค์”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), ๒๕๔๐, หน้า ๑๘.

ความร่วมมือกับสถานศึกษาในกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่สถานศึกษา นอกจากนั้น สมวาสนา ธนเมธีกุล^{๗๖} ได้ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา การรักษาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียงของสถานศึกษา ตลอดจนการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สถานศึกษาโดยแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น แต่งกายเครื่องแบบถูกต้อง ไม่ทะเลาะวิวาทกัน ไม่ทำลายทรัพย์สินของสถานศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ^{๗๗} ได้ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ไว้ว่า หมายถึง การที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา การรักษาชื่อเสียงของสถานศึกษา การช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา การไม่ทะเลาะวิวาทกับสถานศึกษาอื่น เต็มใจช่วยเหลือและให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาและคอยตักเตือนเพื่อนที่หลงผิด อันจะทำให้เสียชื่อเสียงต่อสถานศึกษา

๕) ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ สนใจและตั้งใจปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม รู้จักรับผิดชอบทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลารู้จักประพฤติดตนเป็นพลเมืองดีและสามารถช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ซึ่งสอดคล้องกับ สมวาสนา ธนเมธีกุล ได้ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อสังคม ไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมการให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้และช่วยเหลือผู้ร่วมสังคมตามความสามารถของตนเอง ช่วยรักษาสาธารณสมบัติของชาติโดยส่วนรวม ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมาเอาเปรียบผู้ร่วมชุมชน ประพฤติและปฏิบัติตนตามกฎหมาย จดเว้นการกระทำความผิดเป็นผลเสียหายแก่ส่วนรวม รวมทั้งช่วยคิดแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคม^{๗๘} นอกจากนั้น ภัสรา อรุณมีศรี ได้ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อสังคม ไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่ ๕ ด้าน คือ ๑) รับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมต่อไปนี้เป็น คือ เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ปกครอง ช่วยเหลือการทำงานตามความสามารถและโอกาส ๒) รับผิดชอบต่อชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ช่วยเหลือการทำงานของชั้นเรียนและเพื่อนนักเรียน ๓) รับผิดชอบต่อโรงเรียน หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ช่วยเหลือกิจการงานของโรงเรียนและรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน ๔)

^{๗๖}สมวาสนา ธนเมธีกุล, “จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, อ่างแล้ว, หน้า ๑๐.

^{๗๗}กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช ๒๕๔๐**, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐), ๕๔ หน้า.

^{๗๘}สมวาสนา ธนเมธีกุล, “ อ่างแล้ว, หน้า ๑๑.

รับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ให้ความร่วมมือในกิจการงานของชุมชน ๕)
 รับผิดชอบต่อประเทศชาติ หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติตามกฎหมาย^{๘๐}

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าความรับผิดชอบต่อหน้าที่ แบ่งเป็น ๒ ประเภท
 ใหญ่ๆ คือ ๑) ความรับผิดชอบต่อตนเอง และ ๒) ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม แต่หากแบ่งให้ละเอียด
 และชัดเจนยิ่งขึ้น แบ่งเป็น ๕ ประเภท คือ ๑) ความรับผิดชอบต่อตนเอง ๒) ความรับผิดชอบต่อ
 ครอบครัว ๓) ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ๔) ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา และ ๕) ความรับผิดชอบต่อสังคม

กมล ทองธรรมชาติ ได้จำแนกลักษณะพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อหน้าที่แบบวิถี
 ประชาธิปไตยไว้ดังนี้

๑) เคารพเหตุผลมากกว่าบุคคล คนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องเป็นผู้เคารพเหตุผล
 มากกว่าตัวบุคคลคือ มาศรัทธาในบุคคลใด ไม่ว่าบุคคลนั้นๆจะมีทรศนะอย่างไรเห็นดีเห็นงามว่า
 ถูกต้องไปเสียหมด ประชาธิปไตยจะดำเนินไปด้วยดีนั้นก็ต่อเมื่อรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายค้นหา
 เหตุผลและความถูกต้องที่แท้จริงนั่นเอง

๒) รู้จักการประนีประนอม ผู้ที่เชื่อมโยงประชาธิปไตยจะต้องรู้จักยอมรับฟังความ
 คิดเห็นของผู้อื่นไม่ตั้งตนเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นใหญ่ ไม่ยึดมั่นในความคิดของตนเอง รู้จักการ
 ประนีประนอม คือการยอมรับการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยสันติวิธี

๓) มีระเบียบวินัย สังคมประชาธิปไตยจะดำเนินไปด้วยดีด้วยดีนั้น คนในสังคมจะต้อง
 เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ และช่วยทำให้กฎหมายบ้านเมือง
 มีความศักดิ์สิทธิ์ไม่ยอมให้ผู้ใดมาละเมิด ดังนั้นสังคมประชาธิปไตยจะดำเนินไปด้วยดีประชาชน
 จะต้องมีความมีระเบียบวินัย

๔) มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมจะเกิดขึ้นจาก
 ความรู้สึกของคนในสังคมว่า ตนเป็นเจ้าของประเทศและประเทศเป็นของทุกคน การประพฤติดนให้
 เป็นพลเมืองที่ดีได้แก่ ช่วยกันรักษาสมบัติของส่วนรวมหรือสมบัติของสาธารณะ ลักษณะเช่นนี้มักสืบ
 เนื่องมาจากความสำนึกที่ว่าตนตนได้รับการศึกษา สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้ และดำรงชีวิตอยู่ได้ ก็
 เพราะสังคมอันเป็นส่วนรวมของทุกคน ดังนั้นจึงต้องมีหน้าที่ทำประโยชน์ให้กับส่วนรวมเพื่อเป็นการ
 ตอบแทน^{๘๑}

^{๘๐} ภัสรา อรุณมีศรี, อ้างแล้ว, หน้า ๒๓.

^{๘๑} กมล ทองธรรมชาติและคณะ , การเมืองการปกครองไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนา
 พานิชย์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๐.

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถที่จะสรุปได้ว่าพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อหน้าที่แบบวิถีประชาธิปไตย เป็นลักษณะพฤติกรรมหรือนิสัยและทัศนคติของบุคคลที่เป็นไปในทางบวก ในการที่จะช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติหน้าที่แบบประชาธิปไตยด้วยความซื่อสัตย์สุจริตให้บรรลุผลเป้าหมายได้อย่างถูกต้องโปร่งใส และได้รับการนับถือ ยกย่อง ยอมรับจากสังคมนั้นๆ การเคารพกฎระเบียบ สิทธิของผู้อื่น ทำหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เคารพในสถานศึกษา และครูอาจารย์ เพื่อน ทำให้เป็นคนดี มีความตั้งใจจริงและสร้างความเจริญให้แก่ชาติบ้านเมืองได้อย่างมั่นคง

(๓) ด้านประโยชน์ส่วนรวม

จากการศึกษาบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ นี้ มาสาระสำคัญเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของประชาชนชาวไทย ในการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชและความมั่นคงของชาติ การเทิดทูนพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขการยึดถือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเป็นวิถีทางในการปกครองประเทศ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างเป็นธรรม และได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทยไว้ ดังต่อไปนี้

มาตราที่ ๗๐ บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้

มาตราที่ ๗๑ บุคคลมีหน้าที่ในการป้องกันประเทศ รักษาผลประโยชน์ของชาติ และปฏิบัติตามกฎหมาย

มาตราที่ ๗๒ บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

บุคคลซึ่งไปใช้สิทธิหรือไม่ไปใช้สิทธิโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิได้ย่อมได้รับสิทธิหรือเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ

การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งและการอำนวยความสะดวกในการไปเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ

มาตราที่ ๗๓ บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหาร ช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ สาธารณะ เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พึ่งพิง ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตราที่ ๗๔ บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อ

รักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวก และให้บริหารแก่ประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี^{๔๒}

คำนิ้ง ชัยสุวรรณรักษ์และธีระพล บุญสร้าง ได้กล่าวถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านประโยชน์ส่วนรวม ไว้ดังต่อไปนี้

๑. พฤติกรรมความสามัคคี เป็นการแสดงออกถึงการแบ่งปันกับทีมงาน และประสานกัน พฤติกรรมด้านนี้ได้แก่

๑.๑) การรู้จักประสานประโยชน์โดยยึดถือประโยชน์ส่วนรวมหรือของชาติเป็นที่ตั้ง ได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นใหญ่ มีการเสียสละความสุขส่วนตัว หรือหมู่คณะ เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมหรือของชาติ

๑.๒) การร่วมมือในการทำงาน หรือทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน โดยมีบุคคลผู้ร่วมงานตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ในการร่วมทำงานนี้จะต้องมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน ระดมความคิดกันและทำงานร่วมกัน เมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานก็ต้องช่วยเหลือกันอย่างตั้งใจจริงจัง ๆ ไม่หลีกเลี่ยงหรือทำอย่างเอาเปรียบผู้อื่น

๑.๓) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ร่วมมือร่วมใจกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่เอาเปรียบหรือเห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง

๑.๔) การรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและมีหน้าที่ต่อสังคม

๑.๕) การเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่ม ในหน่วยงาน และในสังคม^{๔๓}
จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า หน้าที่ของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย คือ เป็นบุคคลที่มีหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของชาติบ้านเมือง เคารพสิทธิและหน้าที่ของคนอื่น และเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอม มีความเสียสละ มีการวางแผนการทำงานระดมความคิดร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมตลอดจนรวมทั้งการบำรุงรักษา อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม อันเป็นทรัพย์สินของประเทศชาติ เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

(๔) การมีส่วนร่วมทางการเมือง

๔.๑) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

^{๔๒}ธีระพล อรุณะกสิกรและคณะ, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๐), หน้า ๓๖.

^{๔๓}คำนิ้ง ชัยสุวรรณรักษ์และธีระพล บุญสร้าง, ประชาธิปไตยในวิถีไทย.(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แม็ค, ๒๕๕๖), หน้า ๙.

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) มีผู้ให้คำนิยาม หรือ ความหมายไว้หลายประการ เช่น

Milbrath พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองประกอบด้วยฐานคติสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางการเมืองอย่างใด อย่างหนึ่ง มีแนวโน้มที่จะ เกี่ยวข้องกับการกระทำอื่นๆทางการเมืองด้วย

๒. ความเกี่ยวพันทางการเมือง มีลักษณะที่เป็นลำดับขั้น กล่าวคือบุคคลที่อยู่ใน ลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองเดียวกันมีแนวโน้มที่จะมีกิจกรรมทางการเมืองเหมือนกัน ผู้ที่มี ลำดับขั้น ของการเกี่ยวพันทางการเมืองในลำดับสูงจะครอบคลุมกิจกรรมทางการเมืองในลำดับที่ต่ำ ด้วย^{๘๔}

ดังนั้น Milbrath ได้เสนอว่า บุคคลมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ ๑๔ ระดับ

๑. การแสดงความสนใจทางการเมือง
๒. การใช้สิทธิเลือกตั้ง
๓. การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมือง
๔. การชักจูงผู้อื่นให้เลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน
๕. การติดกระดุม หรือสติ๊กเกอร์ เพื่อแสดงการสนับสนุน
๖. การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง
๗. การบริจาคเงินสนับสนุนทางการเมือง
๘. การร่วมประชุม หรือชุมนุมทางการเมือง
๙. การร่วมรณรงค์ทางการเมือง
๑๐. การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมือง
๑๑. การร่วมประชุมแกนนำของพรรค
๑๒. การร่วมระดมทุน
๑๓. การเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมือง
๑๔. การดำรงตำแหน่งทางการเมือง

^{๘๔}Milbrath, อังโน ปัทมาภรณ์ จันทรรณนา, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขต จังหวัด เชียงราย”, การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๒, หน้า ๔๐-๔๓.

จากลำดับของการเกี่ยวพันทางการเมืองที่ได้กล่าวมาแล้ว อาจพิจารณาคุณลักษณะของการกระทำทางการเมือง (Characteristics of specific political acts) จากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้ดังนี้

๑. การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง การที่บุคคลจะแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ย่อมแสดงว่าบุคคลนั้นได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองจากสิ่งแวดล้อมมากพอสมควรจนกระทั่งเกิดความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยตนเอง บุคคลที่คาดหวังว่าจะสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีความพยายาม เพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางการเมืองของตน กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นรากฐานเบื้องต้นที่จำเป็นในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ แม้ว่าโดยทั่วไปปัจจัยกระตุ้นจะถูกส่งผ่านสื่อต่างๆ มากมาย แต่บางคนอาจจะให้ความสนใจเพียงเล็กน้อย หรือไม่ให้ความสนใจเลย การที่บุคคลจะตอบสนองต่อปัจจัยการกระตุ้นทางการเมืองอย่างไร ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเฉพาะบุคคล โดยทั่วไปการที่บุคคลได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองยิ่งมาก จะยิ่งทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

๒. การใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยทั่วไปการที่ประชาชนจะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ประชาชนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการเลือกตั้ง โดยเฉพาะเพื่อเป็นการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทำให้คู่แข่งทางการเมืองจะต้องแสดงความรู้ความสามารถ และการเป็นคนที่มีคุณธรรม เพื่อขอรับความไว้วางใจหรือขอฉันทานุมัติจากประชาชนเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้น การใช้สิทธิเลือกตั้งแม้จะเป็นการแสดงออกในลำดับขั้นพื้นฐานของการเกี่ยวพันทางการเมือง แต่การใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนเป็นการแสดงบทบาทที่มีส่วนร่วมทางการเมืองที่นับว่าสำคัญมาก

๓. การริเริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมือง โดยธรรมชาติของมนุษย์จะให้ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ต่อตน ดังนั้นบุคคลที่คิดว่าตนไม่ได้รับประโยชน์อย่างใดจากระบบการเมือง ก็จะไม่สนใจการเมือง แม้กระทั่งพูดคุยทางการเมือง แต่บุคคลที่รู้และเข้าใจระบบการเมืองมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อตนอย่างไร จะให้ความสนใจทางการเมืองมาก โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองที่จะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นระดับความสนใจเกี่ยวกับการริเริ่มพูดคุยทางการเมืองจึงแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

๔. การชักจูงให้ผู้อื่นเลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน การแสดงออกในการชักจูงให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งบุคคลที่ตนสนับสนุนคล้ายกับเป็น “หัวคะแนน” ของคู่แข่งทางการเมือง เป็นการแสดงออกถึงความผูกพันทางการเมืองที่ชัดเจนมากกว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพูดคุยทางการเมือง ทั้งนี้เพราะได้แสดงความคิดเห็นด้วยและเชื่อถือว่าผู้ที่ตนสนับสนุนจะเป็นผู้นำทางการเมืองที่ดี

๕. การติดกระดุมหรือติดสติ๊กเกอร์ เป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปรู้ว่าตนให้การสนับสนุนพรรคการเมืองใด เพราะการติดกระดุมเป็นสัญลักษณ์ของพรรคย่อม เป็นการประกาศตนในฐานะผู้สนับสนุน การกระทำนี้อาจมีผลในการโน้มน้าวผู้ใกล้ชิดที่ยังไม่ได้ตัดสินใจให้เข้าร่วมสนับสนุนเช่นเดียวกับตนได้

๖. การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง การกระทำในการเมืองระดับนี้ แสดงว่าบุคคลได้เพิ่มระดับความสนใจทางการเมืองขึ้น จนถึงอยากสัมผัส พูดคุย โดยอาจจะเสนอแนะข้อคิดเห็นเพิ่มเติมหรือให้กำลังใจกับนักการเมืองให้มีขวัญกำลังใจในการต่อสู้ต่อไป

โดยทั่วไปมีประชาชนเพียงส่วนน้อยที่ติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองโดยตรง การติดต่อกับผู้นำทางการเมืองอาจกระทำได้โดยส่งจดหมาย โทรศัพท์ โทรศัฟท์ หรือการพูดคุยโดยตรง การได้ติดต่อกับผู้นำโดยตรงอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดความสนใจทางการเมือง จนเปลี่ยนฐานะจากผู้สนใจให้การสนับสนุนไปสู่การเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง

๗. การบริจาคเงิน แสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการสนับสนุนอย่างจริงจังและอาจพัฒนาไปสู่การเป็นผู้เข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรงในฐานะสมาชิกพรรค

๘. การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง เป็นการแสดงออกถึงความเห็นพ้องและความผูกพันที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เป็นการแสดงออกถึงการสังกัดกลุ่มอย่างชัดเจน

๙. การร่วมรณรงค์ทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่สำคัญในการขยายความสนับสนุนจากประชาชนให้มีความกว้างขวางและทั่วถึง ซึ่งมีหลายกรณี อาทิเช่น การพิมพ์จดหมาย การส่งจดหมาย การติดโปสเตอร์หรือการเคาะประตูบ้านเพื่อชักจูงประชาชนให้ช่วยสนับสนุนหรือการร่วมโฆษณาชักจูงประชาชนด้วยการให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ประชาชน

๑๐. การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองอย่างชัดเจนว่าตนเองสังกัดพรรคใด ซึ่งลักษณะสำคัญของการเป็นสมาชิก คือ การจ่ายเงินบำรุงพรรค การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรค

๑๑. การร่วมประชุมแกนนำพรรค เพื่อประชุมวางแผนกลยุทธ์ของพรรค โดยทั่วไปต้องผ่านการเป็นสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญของพรรค จนพรรคไว้วางใจและเชื่อมั่นว่าจะสามารถสร้างความแข็งแกร่ง จนสามารถเอาชนะคู่แข่งทางการเมืองได้

๑๒. การร่วมระดมทุน ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี สามารถบริจาคทรัพย์เพื่อสนับสนุนการแข่งขันทางการเมืองได้ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักการเมือง

๑๓. การเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมือง บุคคลในระดับนี้ต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถสร้างความประทับใจและความเชื่อมั่นต่อประชาชนได้

๑๔. การดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองในระดับสูงสุด ถ้าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความสามารถในการพัฒนาประเทศ ทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีและมีความสุข จะทำให้พรรคได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ส่งผลต่อการเลือกตั้งครั้งต่อไปด้วย ดังนั้น การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วยการดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงเป็นบทบาทสำคัญสูงสุดของประชาชนที่มีต่อระบบการเมือง

L.J and M.F. ได้สรุปนิยามที่นำมาอ้างอิงกันโดยทั่วไป โดยแบ่งออกเป็น ๑๐ ความหมาย คือ

๑) การให้การสนับสนุนและการเรียนร้องต่อผู้นำรัฐบาล เพื่อให้สนองตอบต่อความต้องการใดๆ

๒) ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐที่ได้ผลและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๓) กิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การออกเสียง การยื่นข้อเรียกร้อง การประท้วง การลوبي เป็นต้น

๔) การใช้สิทธิเลือกตัวแทนเข้าไปใช้อำนาจแทนตนเอง (Representation)

๕) ความรู้สึกแปลกแยกหรือตีตนออกจากระบบการเมืองอันเนื่องมาจากการถูกกีดกันไม่ให้เขาได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม พวกเขามีศักยภาพที่จะกลับเข้ามาแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่พวกเขาเห็นว่าเหมาะสมหรือยุติธรรมกว่าเก่า

๖) กิจกรรมของพวกที่ตื่นตัวในทางการเมือง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้รวมไปถึงการพูดคุยถกเถียงปัญหาในทางการเมืองก็ได้ ไม่จำเป็นเสมอไปว่าจะต้องอยู่ในรูปของการใช้สิทธิเลือกตั้ง

๗) กิจกรรมทางการเมืองทุกชนิด ทั้งแบบที่ใช้ความรุนแรง และแบบที่ไม่ใช้ความรุนแรง

๘) กิจกรรมทางการเมืองและกิจกรรมที่ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลต่อการดำเนินการของข้าราชการด้วย

๙) กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทบต่อการเมืองระดับชาติ แต่บางคนมองว่าจะต้องรวมถึงกิจกรรมที่กระทบต่อองค์กรส่วนท้องถิ่นด้วย

๑๐) กิจกรรมทุกชนิดที่เป็นการเมือง^{๘๕}

^{๘๕}L.J and M.F, Democratic Technique in Secondary In the Classroom, อ้างใน จิรชาติ นาคสวัสดิ์, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง”, ภาคนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๐, หน้า ๒๐.

Geoffrey K. Roberts ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่กระทำโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเป็นสมาชิก และการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับกลุ่มการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองต่างๆ กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่ในสถาบันการเมืองต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมือง หรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกกลุ่มการเมือง^{๔๖}

William Erwin “การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ ความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง^{๔๗}”

๑) ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในทุกสังคมจะมีกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมทางการเมือง และมีระดับของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันไป อาจแบ่งเป็นลำดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปหามากได้ ดังนี้

- (๑) รับฟังข่าวสารทางการเมือง
- (๒) ออกเสียงลงคะแนน
- (๓) ชักชวนให้ผู้อื่นสนทนาเรื่องการเมือง
- (๔) ชักชวนให้ไปเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง
- (๕) ช่วยโฆษณาให้พรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยการติดป้ายประกาศสนับสนุนหรือให้ผู้อื่นทราบโดยทั่วไป
- (๖) ติดต่อแสดงความคิดเห็น หรือข้อเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง หรือนักการเมือง
- (๗) สนับสนุนด้วยการบริจาคให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
- (๘) ติดตามหาเสียงของนักการเมือง
- (๙) ช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งหาเสียง
- (๑๐) เป็นสมาชิกพรรคที่ทำงานให้พรรคการเมืองเป็นประจำ
- (๑๑) เข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนของพรรค
- (๑๒) ช่วยหาเงินให้พรรค

^{๔๖}Geoffrey K. Roberts, A Dictionary of Political Analysis, (London : Longman, 1971), p 145.

^{๔๗}William Erwin, Democratic Technique in Secondary In the Classroom, อ้างใน, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

(๑๓) สมัครเข้าแข่งขันรับเลือกตั้ง

(๑๔) เป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคหรือได้รับเลือกตั้ง^{๘๘}

๒) รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ของกิจกรรมทางการเมืองหลายอย่างรวมกันอยู่ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ต่างก็มุ่งที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลทั้งสิ้น รูปแบบต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละสังคม อาจเน้นหรือให้ความสำคัญแตกต่างกันไป บางสังคมอาจให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งระดับชาติแต่บางสังคมอาจเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปของการเดินขบวนประท้วงรัฐบาลก็ได้ นอกจากนี้ในการที่บุคคลแต่ละคนจะยึดเอาการมีส่วนร่วมในรูปแบบใด ๆ เป็นแนวทางย่อมที่จะต้องมีการกระทำที่แตกต่างกันไปด้วย พวกที่เข้าไปช่วยหาเสียงให้ผู้สมัครรับการเลือกตั้งอาจดำเนินการได้โดยการเข้าเป็นสมาชิกพรรคนั้น ๆ ปฏิบัติการไปตามแนวทางหรือแนวนโยบายที่พรรควางไว้ให้ ส่วนพวกที่ติดต่อโดยตรงกับผู้แทนราษฎร เพื่อหวังที่จะให้ผู้แทนช่วยเหลือการใด ๆ ก็ย่อมที่จะใช้กระบวนการที่แตกต่างกันไป^{๘๙}

เนื่องจาก Rodee ได้ให้คำนิยามของคำว่ามีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นกิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น รูปแบบต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงถูกแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ คือ

๑) การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นกิจกรรมของบุคคลแต่ละคนในการเลือกตัวแทนของคนเข้าไปใช้อำนาจในการปกครอง สิทธิในการเลือกตั้งจึงอาจนับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการควบคุมรัฐบาล แต่การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งจะแตกต่างไปจากกิจกรรมการมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น ๆ ที่สังคมเป็นผู้กำหนดโอกาสให้ เช่น ๔ ปี ต่อครั้ง จึงทำให้ความรู้สึกสร้างสรรค์ของคนมีน้อยมาก

๒) กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเป็นกิจกรรมในลักษณะเดียวกันการใช้สิทธิเลือกตั้งแต่เป็นรูปแบบของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียง กิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ประชาชนอาจใช้เพื่อเพิ่มอิทธิพลที่เขาพึงมีต่อผลของการเลือกตั้งนอกเหนือไป จากเสียงหนึ่งเสียงที่เขาได้จากสิทธิในการเลือกตั้งแล้วกิจกรรมการรณรงค์หาเสียงนี้ นับเป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างยากเมื่อเปรียบเทียบกับ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

๓) กิจกรรมของชุมชนเป็นกิจกรรมของกลุ่ม หรือองค์กรที่ราษฎรร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาด้านสังคมและการเมือง ในกรณีนี้ราษฎรจะร่วมมือกันเพื่อใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล กิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอนและมีอิทธิพลมาก

^{๘๘} จิโรจน์ วีระสย และคณะ, รัฐศาสตร์ทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

๔) การติดต่อเป็นการเฉพาะเป็นรูปแบบสุดท้ายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และจะเกี่ยวเนื่องกับราษฎรรายบุคคลไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือ ข้าราชการเพื่อให้แก้ไขปัญหาใด ๆ เฉพาะหรือของครอบครัว กิจกรรมในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลน้อยมาก^{๙๐}

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ ความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น รับฟังข่าวสารทางการเมือง ออกเสียงลงคะแนน ชักชวนให้ผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยนั้น สามารถจำแนกการพฤติกรรมประชาธิปไตย ออกเป็น ๔ ด้านคือ

๑) ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น คือ เป็นการยึดมั่นในสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดและตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองคนไทยให้ใช้สิทธิและเสรีภาพในขอบเขตที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น คือในการเคารพสิทธิเสรีภาพเราต้องให้สิทธิเสรีภาพและหน้าที่กับทุกฝ่าย เช่นการเคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นที่มีต่อครอบครัวชุมชน สังคมและประเทศชาติ สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ การติดต่อสื่อสารทางวิชาการ การนับถือศาสนา ซึ่งไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นต้น

๒) ด้านความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ คือ เป็นพฤติกรรมการแสดงออกในลักษณะของความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งความรับผิดชอบนั้นจะช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามแบบประชาธิปไตยด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างถูกต้องโปร่งใส เช่นความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น

๓) ด้านการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม คือ พฤติกรรมการแสดงออกในทางกาย วาจา ทางด้านการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ มีการปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาผลประโยชน์ของชาติ บ้านเมือง การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอม มีความเสียสละ มีการวางแผนการทำงาน มีการระดมความคิดร่วมกันเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ตลอดจนการบำรุงรักษาทรัพยากร ทรัพย์สินของประเทศชาติ เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข

^{๙๐}Roodee, Introduction to Polirical Science, อ้างใน สุจิต บุญบงการ, การพัฒนาทางการเมืองไทย , (กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๕.

๔) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ เป็นพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มีการดำเนินงานร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาทางการเมือง การมีส่วนร่วมในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การประท้วง มีการชักชวนให้ผู้อื่นสนทนาเรื่องการเมือง รับฟังข่าวสารทางการเมือง ติดตามการหาเสียงของนักการเมือง ช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งหาเสียง เป็นต้น

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำ

๒.๕.๑ ความหมายของผู้นำ

ผู้นำมีความหมายกว้างขวางมาก ส่วนใหญ่มักจะหมายถึงบุคคลที่เป็นหัวหน้า หรือ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสถานการณ์นั้นๆ อาจจะด้วยหน้าที่ บุคลิกหรืออำนาจก็ตาม

ภิญโญ สาร ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ ๓ ประการคือ ๑) ผู้นำ คือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มหลายๆคน ที่มีอำนาจอิทธิพลหรือความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการหรือคำสั่งของเขาได้ ผู้มีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติงาน หรือพฤติกรรมของผู้อื่น ภาวะผู้นำเกี่ยวกับความเป็นผู้นำมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความมากน้อยของอำนาจอิทธิพล หรือความสามารถในการจูงใจคน ๒) ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอำนาจเหนือในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๓) ผู้นำ แตกต่างจากหัวหน้าหรือผู้บริหาร คนสองคนนี้อาจเป็นคนเดียวกันก็ได้ แต่ไม่จำเป็นเสมอไป หัวหน้าหรือผู้บริหารหลายคนมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่อาจไม่ใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่ม ผู้นำที่แท้จริงอาจเป็นคนอื่น ซึ่งไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้บริหาร แต่มีอำนาจ มีอิทธิพลและมีความสามารถจูงใจคนให้ประพฤติปฏิบัติตาม ความคิดเห็นความต้องการหรือคำสั่งของตนได้ ทั้งๆ ที่ไม่มีอำนาจโดยตำแหน่งใดๆ^{๙๑}

เนตรนภา ห้างภัย ได้ให้ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำไว้ว่า ผู้นำคือบุคคล ที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการยกย่องจากกลุ่มที่ให้ทำหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำเช่นการชี้แนะ สั่งการ และช่วยเหลือให้กลุ่มได้ปฏิบัติงานได้สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ และภาวะผู้นำคือกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนเหนือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดันให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรเป็นเป้าหมาย^{๙๒}

^{๙๑} ภิญโญ สาร, *หลักการบริหารการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา), ๒๕๒๖. หน้า ๒๕๙.

^{๙๒} สถาบันราชภัฏนครราชสีมา. ๒๕๔๕. *ความหมายของผู้นำ*. [Online] Available URL ; <http://www.rin.ac.th/article/leadership/page๑.๑.html> ค้นเมื่อ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า ผู้นำ คือ ผู้มีคุณสมบัติ เช่นสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันกันไปสู่จุดหมายที่ตั้งใจ^{๙๓}

น้อย สุปิงคลัต ให้ความเห็นว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กลุ่มยอมรับนับถือ และมอบหมายความไว้วางใจ ให้นำสมาชิกไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ด้วยความราบรื่นเรียบร้อย^{๙๔}

บุญทัน ดอกไธสง ได้สรุปเกี่ยวกับผู้นำไว้ว่า ผู้นำ (Leader) หมายถึง

๑) ผู้มีอิทธิพล มีศิลปะ มีอิทธิพลต่อกลุ่มชน เพื่อให้พวกเขามีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ

๒) เป็นผู้นำและแนะนำ เพราะผู้นำต้องคอยช่วยเหลือกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดตามความสามารถ

๓) ผู้นำไม่เพียงแต่ยืนอยู่เบื้องหลังกลุ่มที่คอยแต่วางแผนและผลักดัน แต่ผู้นำจะต้องยืนอยู่ข้างหน้ากลุ่ม และนำกลุ่มปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย^{๙๕}

พิทยา แสงแผ้ว ให้ความหมายของผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบารมีและมีบทบาทรวมทั้งมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น สามารถชักจูงสั่งการหรือนำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงาน สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) และประสิทธิภาพ (Efficiency) ผู้นำอาจได้รับตำแหน่งมาโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งหรือยกตัวเองขึ้นเป็นผู้นำก็ได้ แต่สมาชิกกลุ่มยอมรับว่าเป็นผู้นำอย่างจริงใจ^{๙๖}

เสน่ห์ จุย์โต ให้ความหมายของผู้นำ หมายถึง ผู้นำอาจหมายถึงผู้ที่ได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชา ผู้ได้บังคับบัญชากับเพื่อนร่วมงานไปจนถึงลูกค้าและผู้รับบริการ ในขณะเดียวกันผู้บริหารมักจะมองที่ตำแหน่ง หรืออำนาจหน้าที่จะได้ยินคำว่าคนบางคนเป็นผู้บริหารแต่ไม่ได้เป็นผู้นำ คนบางคนเป็นผู้นำแต่ไม่ได้เป็นผู้บริหาร หรือคนบางคนเป็นทั้งผู้บริหารและเป็นทั้งผู้นำหมายความว่าผู้บริหารบางคนก้าวขึ้นไปสู่ตำแหน่งทางด้านการบริหารโดยไม่มีการยอมรับ ลูกน้องมีปัญหาที่ไม่ได้ถาม เพราะคิดว่าผู้บริหารท่านนี้ไม่ค่อยรู้จริง และเมื่อไปถามเพื่อนร่วมงานด้วยกัน เพื่อนร่วมงานก็กลายเป็นผู้นำ ซึ่งไม่ได้มีตำแหน่งเป็นผู้บริหาร แต่เป็นการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน ความแตกต่าง

^{๙๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ภาวะผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา), ๒๕๔๐, หน้า ๕.

^{๙๔} น้อย สุปิงคลัต, **ภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน**, (มปท), ๒๕๓๗, หน้า ๔.

^{๙๕} บุญทัน ดอกไธสง. ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ, ๒๕๕๒, ค้นเมื่อ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๓. จาก <http://www.watnachuak.org/index.php>

^{๙๖} พิทยา แสงแผ้ว. **ภาวะผู้นำ คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับผู้บริหาร**, ค้นเมื่อ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๓, จาก <http://www.thaindc.org/files/๕๑๐๘๙.pdf>

ของผู้บริหารกับผู้นำคือด้านของการยอมรับผู้บริหารอาจจะได้การยอมรับในเชิงของตำแหน่งหรืออำนาจหน้าที่ แต่ถ้ามองทางด้านผู้นำบ้างจะมีเรื่องของ การยอมรับหรือในทางหลักการจะใช้คำว่ามี Power หรือมีอำนาจบารมี^{๙๗}

๒.๕.๒ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำ ประกอบด้วย ๔ ด้าน ดังนี้^{๙๘}

๑) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านลักษณะส่วนตัว หมายถึง คุณสมบัติส่วนตัว ได้แก่ ภูมิหลัง ซึ่งแยกได้เป็นอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทางการเมือง และพฤติกรรมส่วนตัวที่มีต่อครอบครัวและสังคม

๒) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความรู้ความสามารถ หมายถึง ความเชี่ยวชาญและความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตลอดจนความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

๓) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกในแง่ดีทั้งทางร่างกาย วาจาและจิตใจ ปฏิบัติอยู่ในกรอบศีลธรรมและยึดมั่นในศาสนามีจิตใจยึดมั่นในความถูกต้อง และยุติธรรมทั้งในหลักกฎหมายและหลักศาสนา

๔) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความเป็นผู้นำ หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่มีอิทธิพลในทางสร้างสรรค์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้ความร่วมมือ ให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกันสามารถทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการได้

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำประกอบด้วย ๔ ด้าน ดังนี้^{๙๙}

- ๑) ด้านการบริหารงาน
- ๒) ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ๓) ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์
- ๔) ด้านคุณธรรมจริยธรรม

สรุปได้ว่า ผู้นำ หมายถึง การที่บุคคลมีพลังบางอย่างที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้เกิดความคล้อยตามหรือกระทำตามอาจจะด้วยความสมัครใจหรือด้วยความ

^{๙๗} เสน่ห์ จัยโต, ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ, ค้นเมื่อ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๓, จาก <http://www.watnachuak.org/index.php>

^{๙๘} บรรเลง อุ่นพิกุล, คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด มหาสารคามในทัศนะของประชาชน : กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ ๑ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม, ๒๕๕๑, หน้า ๔-๕

^{๙๙} สุรพงษ์ แสงเรณู, ความคิดเห็นของพนักงานส่วนท้องถิ่นต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ ร.ม มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๒, หน้า ๖๒-๖๕.

ยินยอม ลักษณะผู้นำที่ดีนั้นเป็นนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อที่จะทำให้ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชายอมรับนับถือและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะส่งผลให้การทำงานนั้นเกิดประสิทธิภาพ

๒.๕.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ

Vroom^{๑๐๐} ได้เสนอรูปแบบของความคาดหวังในการทำงานเรียกว่า VIE Theory ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากในการอธิบายกระบวนการจูงใจของมนุษย์ในการทำงาน $V = \text{Valance}$ หมายถึง ระดับความรุนแรงของความต้องการของบุคคลในเป้าหมายรางวัลคือคุณค่าหรือความสำคัญของรางวัลที่ได้รับรางวัลนั้น

$V = \text{Valance}$ หมายถึง ระดับความรุนแรงของความต้องการของบุคคลในเป้าหมายรางวัลคือคุณค่าหรือความสำคัญของรางวัลที่บุคคลให้กับรางวัลนั้น

$I = \text{Instrumentality}$ หมายถึง ความเป็นเครื่องมือของผลลัพธ์ (Outcomes) หรือรางวัลระดับที่ ๑ ที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ ๒ หรือรางวัลอีกอย่างหนึ่ง คือเป็นการรับรู้ในความสัมพันธ์ของผลลัพธ์ที่ได้ (เชื่อมโยงรางวัลกับผลงาน)

$E = \text{Expectancy}$ ได้แก่ ความคาดหวังถึงความเป็นไปได้ของการได้ซึ่งผลลัพธ์หรือรางวัลที่ต้องการเมื่อแสดงพฤติกรรมบางอย่าง (การเชื่อมโยงระหว่างผลงานกับความพยายาม)

ตามทฤษฎีความคาดหวังจะแย้งว่า ผู้บริหารจะต้องพยายามเข้าไปแทรกแซงในสถานการณ์การทำงาน เพื่อให้บุคคลเกิดความคาดหวังในการทำงาน, คุณลักษณะที่ใช้เป็นเครื่องมือ และคุณค่าจากผลลัพธ์สูงสุด ซึ่งจะสนับสนุนต่อวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยโดย

๑. สร้างความคาดหวังโดยมีแรงดึงดูดซึ่งผู้บริหารจะต้องคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถให้การอบรมพวกเขาให้การสนับสนุนพวกเขาด้วยทรัพยากรที่จำเป็นและระบุเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน

๒. ให้เกิดความเชื่อมโยงรางวัลกับผลงาน ผู้บริหารควรกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผลการปฏิบัติงานกับรางวัลให้ชัดเจน เน้นย้ำในความสัมพันธ์โดยการให้รางวัลเมื่อบุคคลสามารถบรรลุผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน

๓. ให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างผลงานกับความพยายามซึ่งเป็นคุณค่าจากผลลัพธ์ที่เขาได้รับ ผู้บริหารควรทราบถึงความต้องการของแต่ละบุคคล และปรับการให้รางวัลเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของพนักงานเพื่อเขาจะได้รู้สึกถึงคุณค่าของผลลัพธ์ที่เขาได้รับจากความพยายามของเขา

^{๑๐๐} Vroom. V. H., *Manage People not Presonal : Motivation and Performnang appraisal* (Boston, : Harvard Business School Press , 1990) , p.69.

มหาวิทยาลัยไฮโอไฮโอ (Ohio State Studies) ได้ทำการวิจัยพฤติกรรมของผู้นำโดยพัฒนาแบบสอบถามที่เรียกว่า Leader Behavior Description Questionnaire (LBDQ) และพบว่าพฤติกรรมผู้นำสามารถอธิบายได้ ๒ ปัจจัย คือ^{๑๐๑}

(๑) ปัจจัยมุ่งคน (Consideration) หมายถึงพฤติกรรมผู้นำที่เน้นเรื่องความไว้วางใจต่อกัน เคารพซึ่งกันและกัน ให้การสนับสนุน มีมิตรภาพ และมีความอบอุ่น

(๒) ปัจจัยมุ่งงาน (Initiating Structure) ผู้นำแบบนี้มุ่งที่การจัดระบบการทำงาน ระบุบทบาทที่ชัดเจนของผู้ปฏิบัติงาน จัดวางรูปแบบระบบการทำงานและขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

มหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan Studies) ลิเคิร์ท และคณะ แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกนได้ทำการศึกษากภาวะผู้นำ โดยแบ่งผู้นำออกเป็น ๒ อย่าง คือ

(๑) ผู้นำแบบเน้นคน (Employee-oriented leaders) ผู้นำแบบนี้จะทำงานโดยให้ความสำคัญที่ตัวผู้ปฏิบัติงาน จะให้ความสนใจต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน มุ่งเน้นการทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน และเน้นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล

(๒) รูปแบบผู้นำแบบเน้นงาน (Job-oriented leaders) ผู้นำแบบนี้จะมุ่งทำงานโดยเน้นที่ใช้ระบบการควบคุมงาน สร้างกฎระเบียบและข้อบังคับในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่มีอิสระในการทำงาน และมีความรู้สึกเหมือนถูกบังคับ ทำให้ขวัญในการปฏิบัติงานต่ำ^{๑๐๒}

ดิน ปรัชญาพฤทธิ์ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีภาวะผู้นำที่เป็นหลักใหญ่ๆ และน่าสนใจไว้ดังนี้

(๑) ทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (Greatman Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้นำมีลักษณะพิเศษบางประการที่ผู้ตามไม่มี คือ มีพลังกาย มีพลังสมอง และมีพลังศีลธรรม ที่สืบเนื่องมาจากพันธุกรรม และสภาพแวดล้อมแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น เลนิน เซอร์ชิลล์ ฮิตเลอร์ และมุสโสลินี เป็นต้น

(๒) ทฤษฎีสภาพแวดล้อม (Environmental Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำได้นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในหน้าที่และความชำนาญ (Abilities and Skills) ของเขาในขณะนั้น ว่ามีความสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ในยามวิกฤตได้ เช่น สงคราม เป็นต้น ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากภาวะทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ลักษณะผู้นำในกลุ่มทฤษฎีนี้ เช่น มหาตมะคานธี และมาร์ติน ลูเธอร์ คิง เป็นต้น

^{๑๐๑} Ralph Stogdill and A.E. Koons, 1965, quoted in Dessler Gary, **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**, ๓rd ed., (New Jersey : Pearson Education, Inc., 2004), p. 300.

^{๑๐๒} Rensis Likert et. al, 1961, quoted in Dessler Gary, **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**, 3rd ed., (New Jersey : Pearson Education, Inc., 2004), p. 302.

(๓) ทฤษฎีบุคคลสถานการณ์ (Personal Situational Theories) ทฤษฎีนี้ได้นำเอาทฤษฎี สองทฤษฎีข้างต้นมารวมกัน คือ ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากลักษณะพิเศษของผู้นำเองและสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวของผู้นำ ปัจจัยสำคัญที่นักทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือสถานภาพ ปฏิกริยาโต้ตอบ การรับรู้ และพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มของผู้นำและผู้ตาม

(๔) ทฤษฎีปฏิกริยาโต้ตอบความคาดหวัง (Interaction Expectation Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำเกิดจากปฏิกริยาโต้ตอบและความคาดหวังระหว่างสมาชิกในกลุ่มฉะนั้นผู้ที่ จะก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำได้ต้องมีความคิดริเริ่ม และสามารถดูแลโครงสร้างของปฏิกริยาโต้ตอบของ สมาชิกในกลุ่ม เพราะจะต้องสามารถตอบสนองความคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มตลอดเวลา

(๕) ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories) ทฤษฎีนี้มุ่งที่จะพัฒนาสถาบันให้มี ประสิทธิภาพและมีความเป็นปึกแผ่น โดยเน้นความสำคัญที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พยายามทำให้ บุคคลในสถาบันมีความเป็นอิสระเสรี สามารถสนองความต้องการของตนเอง และของสถาบันได้ เป้าหมายของภาวะผู้นำตามทฤษฎีนี้ก็คือ การปฏิบัติการเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งผลงาน และน้ำใจจาก ผู้ร่วมงานในเวลาเดียวกัน

(๖) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การที่ผู้ตาม ยินยอมหรือยอมรับผู้นำก็เพราะทั้งสองฝ่ายมีสัญญาที่จะแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกันกล่าวคือ การมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งภายในกลุ่มได้รับการยกย่องหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้นำนั้นนอกจากจะทำให้ผู้นั้น มีความรู้สึกว่าได้รับรางวัลและผลประโยชน์แล้ว ยังทำให้สมาชิกคนอื่นๆ มีความพึงพอใจยอมรับ ผู้นำคนนั้นด้วย อย่างไรก็ตาม หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียผลประโยชน์ หรือฝ่ายหนึ่งละเมิดสัญญา ทั้งสอง ฝ่ายไม่สามารถอดทนต่อไปได้ ภาวะผู้นำก็จะหมดความสำคัญลง^{๑๐๓}

๒.๖ แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์

การพัฒนามนุษย์ (human resource development) ภาษาไทยมิใช่หลายคำที่ คล้ายๆกัน เช่น การพัฒนาบุคคล การพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เป็นต้น ปัจจุบันจะนิยมใช้คำว่า การพัฒนามนุษย์ ซึ่งมีรากฐานอยู่ในเรื่องของการฝึกอบรมและการพัฒนา (training and development) เพื่อให้มนุษย์มีศักยภาพสูงขึ้น โดยนักวิชาการได้ให้ความหมาย การพัฒนามนุษย์ไว้หลากหลายแตกต่างกันทั้งในเชิงกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาระดับบุคคลเพื่อมุ่งปรับปรุง ประสิทธิภาพ การทำงานและเชิงเป้าหมายซึ่งเป็นการมองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในความหมายที่ กว้างขึ้น โดยเน้นการพัฒนาระดับบุคคล การวางแผนอาชีพ การจัดการผลการปฏิบัติงาน และการ

^{๑๐๓} ดิน ปรัชญพฤทธิ, ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร หน่วยที่ ๑๑ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๗), หน้า ๖๓๕-๖๓๗.

พัฒนาองค์กรเพื่อความอยู่รอดขององค์กรและความก้าวหน้าของบุคลากรโดยบางท่านได้ อธิบาย การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในความหมายของการฝึกอบรมและการพัฒนาว่าเป็นความพยายามของ องค์กรที่มีเป้าหมายปรับปรุงผลการปฏิบัติงานในปัจจุบันและอนาคตเพื่อให้บุคลากรได้รับทักษะ ความรู้และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการแข่งขัน บางท่านให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการพยายามจัด ให้บุคลากรได้รับข้อมูล ทักษะความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรและเป้าหมายขององค์กร โดยเป็น กระบวนการที่ออกแบบมาเพื่อช่วยให้บุคลากรสามารถมีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและบาง ท่านก็ให้ความหมายอย่างกระชับว่าการพัฒนาบุคลากร เป็นการที่บุคลากรได้รับการพัฒนาอย่าง ต่อเนื่องเพื่อที่จะมีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา นักวิชาการตะวันตก หลายท่านนิยามคำว่าพัฒนาบุคลากรไว้อย่างน่าสนใจซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักรัฐประศาสนศาสตร์ ส่วนใหญ่ บางท่านให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกันเช่นให้ความหมายว่าเป็นกลไกที่องค์การจัดการเรียนรู้ ให้แก่พนักงานเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงานและสร้างโอกาสในความก้าวหน้า อีกท่านหนึ่งที่ให้ ความหมายการพัฒนาบุคลากรว่า เป็นการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้และให้บุคลากรมีความก้าวหน้าใน หน้าที่การงาน ซึ่งไม่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่เป็นอยู่ ปัจจุบันโดยเป็นการมองระยะยาว เพื่อให้บุคลากรสามารถรองรับหรือเตรียมรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ในส่วนของนักวิชาการไทยหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ อย่างน่าสนใจ เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเป็น เครื่องมือในการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^{๑๐๔} หรืออธิบายว่าเป็น กระบวนการที่จะเสริมสร้างและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ (Knowledge) ความ เข้าใจ (Understanding) ทักษะในการทำงาน (Skills) และทัศนคติ (Attitude) ให้เอื้ออำนวยต่อ ประสิทธิภาพในการทำงาน^{๑๐๕}

อุทัย เลาหิเชียร ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการบริหาร ซึ่ง คน คือส่วนประกอบที่ น่าสนใจ โดยกล่าวถึงการบริหาร ไว้ว่า เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าหมายถึง คน (man) เงินหรือ งบประมาณ (money) วัสดุอุปกรณ์ (material) การจัดการ (management) หรือเรียกกันว่า 4 M โดยเฉพาะคน กล่าวได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากกว่าทรัพยากรทุกชนิดในองค์กร^{๑๐๖} เพราะคน สามารถใช้ทักษะและความรู้ในการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรอื่นๆ ขององค์กรเป็นสินค้าและบริการใน

^{๑๐๔} กุลธน ธนาพงศธร, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔). หน้า ๑๑๒.

^{๑๐๕} เกรียงไกร เจียมบุญศรี และจักร อินทจักร, คู่มือการบริหารทรัพยากรบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊ค แบงก์, ๒๕๔๔). หน้า ๓๒.

^{๑๐๖} อุทัย เลาหิเชียร, รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เสมารธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๘.

การสร้างกำไรและสิ่งมีค่าอื่นๆให้กับองค์กร ปัจจุบันมุมมองเกี่ยวกับคน เปลี่ยนแปลงจากการที่ถูกมองเป็นต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายมาเป็นสินทรัพย์ขององค์กร โดยถือเป็นทุนทางปัญญาและทุนมนุษย์ที่เป็น การให้คุณค่าทางเศรษฐกิจของความรู้ ทักษะและความสามารถขององค์กร ไม่ว่าองค์กรภาครัฐหรือ ภาค เอกชนโดยเฉพาะองค์กรภาครัฐ ข้าราชการ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันการดำเนินการหรือนโยบายของรัฐบาลให้ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว หากบุคลากรภาครัฐมีคุณภาพและคุณธรรม โอกาสในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าจะมีความมากขึ้นตรงกันข้ามหากบุคลากรภาครัฐขาดคุณธรรม จริยธรรม ภาครัฐจะไม่สามารถปฏิบัติภารกิจสำคัญที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลและประชาชนให้ สำเร็จลุล่วงไปได้^{๑๐๗}

ท่ามกลางความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมการจัดการทรัพยากร มนุษย์เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เกิดการขยายตลาดไปสู่ระดับโลก ความก้าวหน้าของ เทคโนโลยีในการทำงาน ลักษณะของงานซึ่งเปลี่ยนแปลงจากการใช้แรงงานไปใช้สมองหรือความรู้ โดยเฉพาะจากการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของแรงงานที่มีความ หลากหลาย เช่น ผู้หญิง ชนกลุ่มน้อย และผู้สูงอายุ ตลอดจนความอยู่รอดขององค์กรอย่างยั่งยืน และการเกิดช่องว่างของทักษะในการทำงาน จึงขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรในการจัดการ ทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อความอยู่รอด ประสิทธิภาพ และความสามารถในการ แข่งขันขององค์กร รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความอยู่รอดของ องค์กรท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา^{๑๐๘}

ดนัย เทียนพุฒ ได้กล่าวว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีกระบวนการพัฒนาอยู่ ๒ ระดับดังนี้

๑. ระดับจุลภาคเป็นระดับการเรียนรู้ในองค์กร มี ๓ ระดับคือ

๑.๑ การเรียนรู้ของบุคคล หัวใจอยู่ที่การเรียนรู้แนวคิดในการทำงานอย่างมี ประสิทธิภาพ

๑.๒ ทีมการเรียนรู้ เป็นรูปแบบการพัฒนา การทำงานที่เป็นทีมที่มีลักษณะข้าม ฝายงาน (Cross Functional) การสั่งตนเอง (Self-Directed Management) และการจัดการ ความคิดที่แตกต่าง

^{๑๐๗} อีรยุทธ์ หล่อเลิศรัตน์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : ภูมิจำลองความสำเร็จในการปฏิรูปราชการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๔๓). หน้า ๓๕-๓๗.

^{๑๐๘} สุจิตรา ธนินันท์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ ๒), (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิต พัฒน บริหารศาสตร์, ๒๕๕๐). หน้า ๑๑.

๑.๓ องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ระดับสูงสุด ในองค์กรที่มีพื้นฐานมาจากทีมการเรียนรู้ การพัฒนาองค์กรให้เป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” เน้นในเรื่องการเรียนรู้ในที่ทำงาน (Workplace Learning) การมีความคิดแบบเป็นระบบหรือบูรณาการ การพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลรอบรู้ การมีเป้าหมายร่วมกัน และการบูรณาการเพื่อจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ระดับมหภาค เป็นระดับการพัฒนาในองค์กร มี ๓ ระดับคือ

๒.๑ การพัฒนาระดับชุมชน/ประเทศ

๒.๒ การพัฒนาระดับภูมิภาค

๒.๓ การพัฒนาสู่ระดับโลก^{๑๐๙}

๒.๗ แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ตามนักทฤษฎีจริยธรรมหลายท่านมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน บางคนเชื่อว่าจริยธรรมของมนุษย์แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ พวกหนึ่งเห็นว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลหรืออีกนัยหนึ่งว่าคนเรานั้นมีได้ดีหรือชั่วโดยสิ้นเชิงมาแต่กำเนิด จิตใจอยู่ในสภาวะกลาง ๆ พร้อมทั้งจะได้รับเงื่อนไขปัจจัยผลักดันให้ผู้นั้นเป็นคนดีหรือคนชั่ว แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าความพร้อมที่จะเจริญเติบโตทางจิตใจนั้นอยู่ในตัวบุคคลนั้นมาตั้งแต่เกิดพูดง่าย ๆ จิตใจของเขาบริสุทธิ์มาตั้งแต่กำเนิด เมื่อเติบโตขึ้นลักษณะทางจริยธรรมของเขาจะเริ่มสำแดงอย่างเด่นชัดและพัฒนาการไปตามวิถีทางที่ดีขึ้น จริยธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของจริยธรรมทางสังคม ดังนั้นคำว่า จริยธรรม (Ethics) ตามความหมายทางศาสนา หมายถึง ความดีงาม ความถูกต้อง ความเหมาะสมที่คนในสังคมหนึ่ง ๆ ได้ยอมรับถือปฏิบัติเป็นหลักทางศีลธรรมหรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า จริยธรรมคือเครื่องมือในการวัดความดี ความไม่ดี ความถูก ความผิด ความเหมาะสม ความไม่เหมาะสมแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม จริยธรรมไม่เป็นหลักสากลคือจริยธรรมในสังคมหนึ่งอาจจะไม่ถูกยอมรับในอีกสังคมหนึ่งก็เป็นได้ แต่จริยธรรมที่หมายถึงความดีงาม ความถูกต้อง และความเหมาะสมนั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญดังนี้ คือ

๑. พฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากหรือส่วนใหญ่
๒. พฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดความพอใจการยอมรับของคนในสังคมนั้นเป็นส่วนใหญ่
๓. พฤติกรรมนั้นทำให้เกิดประโยชน์ทั้งตนและผู้อื่นในสังคม
๔. พฤติกรรมนั้นเหมาะสมกับกาลเวลา สถานที่ และบุคคล เรียกว่า “ถูกกาลเทศะ”

พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมีการกล่าวถึงทั้งในทฤษฎีทางจิตวิทยาและแนวคิดของนักการศึกษา รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแต่ละทฤษฎีมีพื้นฐานแนวคิดและข้อตกลงเบื้องต้น

^{๑๐๙} ดนัย เทียนพุด, การจัดการทรัพยากรมนุษย์ : ภารกิจที่ท้าทาย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บุ๊คแบงก์, ๒๕๔๒). หน้า ๖๕.

แตกต่างกันในการนำมาใช้จึงไม่มีทฤษฎีใดที่มีความสมบูรณ์ในการใช้ ทฤษฎีต่าง ๆ นี้เป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติจึงต้องพิจารณาทั้งจุดเด่นและข้อด้อยของทฤษฎีนั้น ๆ และนำมาบูรณาการกับทฤษฎีอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและลดข้อบกพร่องที่จะเกิดขึ้น^{๑๑๐} แต่ในที่นี้จะขอเสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ดังต่อไปนี้ คือ

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ฟรอยด์เชื่อว่าบุคลิกภาพของคนเรามี ๓ องค์ประกอบ คือ อิด (Id) เป็นส่วนที่เห็นแก่ตัวและไม่มีเหตุผล อีโก้ (Ego) เป็นส่วนเหตุผล และซูเปอร์อีโก้ (Superego) เป็นส่วนของจริยธรรมเป็นมโนสำนึกซึ่งมีหน้าที่สำคัญคือการทำให้นึกได้ว่าแผนการที่อีโก้สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของอิดนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ฟรอยด์เชื่อว่าทารกและเด็กวัยเตาะแตะยังไม่มีซูเปอร์อีโก้ ดังนั้นเด็กในวัยนี้จะทำตามแรงขับที่เห็นแก่ตัวของตน ถ้าพ่อแม่ไม่ควบคุมในช่วงอายุ ๓-๖ ปี ซึ่งเป็นขั้นเพศ (Phallic Stage) ของพัฒนาการทางเพศตามทฤษฎีของฟรอยด์ เป็นช่วงที่ฟรอยด์กล่าวว่าซูเปอร์อีโก้จะก่อตัวขึ้นเพื่อการแก้ไขความขัดแย้งในเรื่องที่เด็กรักพ่อแม่ที่มีเพศตรงข้ามกับตน (Oedipus and electra complexes) เด็กชายจะเลียนแบบและยอมรับแบบแผนพฤติกรรมของพ่อ และยังซึมซับรับเอามาตรฐานทางจริยธรรม (Internalize) ของพ่อมาด้วย ส่วนเด็กหญิงจะเทียบเคียงกับแม่ของตนและยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรมของแม่มา การที่เรามีซูเปอร์อีโก้ก็เปรียบเสมือนมีพ่อและแม่อยู่ในใจเสมอแม้ว่าจะไม่มีใครมาคอยบอกว่าอะไรถูกอะไรผิดหรือไม่มีใครมากระตุ้นความรู้สึกละอายใจหรือความรู้สึกผิดเมื่อคิดจะกระทำความผิด ฟรอยด์เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญในส่วนอารมณ์ความรู้สึกของจริยธรรม^{๑๑๑}

ทฤษฎีพัฒนาการการรู้คิดของโคลเบอร์กะดับของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์กมี ๓ ระดับแต่ละระดับมี ๒ ขั้น ดังนี้

ระดับที่ ๑ ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional morality) (อายุ ๒-๑๐ ปี) ระดับนี้เด็กยังไม่รับ (Internalize) เอากฎเกณฑ์ภายนอกมาเป็นของตน เด็กยอมทำตามกฎที่ผู้มีอำนาจกำหนดก็เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษหรือเพื่อที่ตนจะได้รับรางวัล ระดับนี้แบ่งเป็น ๒ ขั้นย่อย คือ

ขั้นย่อยที่ ๑ ยึดหลักหลบหลีกการถูกลงโทษทางกาย (๒-๗ ปี) ความดีหรือความเลวของการกระทำอยู่ที่ผลของการกระทำเด็กอาจไม่เห็นว่าการกระทำนั้นผิดถ้าทำแล้วไม่ถูกลงโทษการกระทำไหนที่ถูกลงโทษรุนแรงมากเด็กจะคิดว่าการกระทำนั้นผิดมาก

^{๑๑๐} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๓๘.

^{๑๑๑} ดวงเดือน พันธมนานิน, “รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ”, **รายงานวิจัย**, (เงินทุนอุดหนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้กรมมหาชน, ๒๕๕๐), หน้า ๕.

ชั้นย่อยที่ ๒ ยึดหลักการแสวงหารางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของ (๘-๑๐ ปี) เด็กในชั้นนี้ยอมทำตามกฎเกณฑ์เพื่อได้รับรางวัลหรือเพื่อบรรลุนิยามพึงพอใจส่วนตน

ระดับที่ ๒ ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional morality) (อายุ ๑๐-๑๖ ปี) ระดับนี้เด็กจะรับเอาค่านิยมหลายอย่างทางจริยธรรมมาเป็นของตนจะพยายามเชื่อฟังกฎที่คนอื่นกำหนด เช่น พ่อ แม่ เพื่อน รัฐบาลเพื่อให้เขายอมรับตนและเห็นความดีของตนหรือเพื่อรักษาระเบียบของสังคม เด็กจะเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่นและนำมาพิจารณาอย่างจริงจัง ระดับนี้แบ่งเป็น ๒ ชั้นย่อย ดังนี้

ชั้นย่อยที่ ๓ ยึดหลักทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (๑๐-๑๓ ปี) สิ่งที่ดี คือ สิ่งที่ทำให้คนอื่นพอใจ หรือยอมรับจะตัดสินใจโดยดูที่เจตนาและเห็นว่าการเป็นคนดีเป็นสิ่งสำคัญ

ชั้นย่อยที่ ๔ ยึดหลักทำตามหน้าที่ (๑๓-๑๖ ปี) เคารพกฎหมายปฏิบัติตามกฎระเบียบ เหตุผลของการทำตามกฎเกณฑ์ คือ เชื่อว่ากฎและกฎหมายจะรักษาระเบียบของสังคมไว้ได้ การทำหน้าที่ของตนการเคารพกฎหมายและระเบียบเป็นสิ่งที่มีความ

ระดับที่ ๓ ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional morality) (อายุ ๑๖-ผู้ใหญ่) ระดับนี้บุคคลจะให้ความหมายของความถูกต้องในระดับที่เหนือไปกว่ากฎเกณฑ์ของกลุ่มทางสังคม หรือของผู้มีอำนาจและจะเริ่มให้ความสนใจมุมมองของบุคคลทุกคน ระดับนี้มีชั้นย่อย ๒ ชั้น ดังนี้

ชั้นย่อยที่ ๕ ยึดหลักการควบคุมตนเอง (๑๖ ปีถึงผู้ใหญ่ตอนต้น) บุคคลจะเข้าใจวัตถุประสงค์ของกฎหมายว่ามีเจตนาให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี

ชั้นย่อยที่ ๖ ยึดหลักอุดมคติสากลในชั้นนี้บุคคลให้ความหมายของความถูกต้องบนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ที่ตนสร้างขึ้น (Self-formulated principles) ซึ่งกว้างและเป็นสากลในเชิงปฏิบัติไม่ใช่เพียงกฎเกณฑ์ที่ตนชอบแต่เป็นกฎเกณฑ์ที่เคารพบุคคลทุกคน เคารพสิทธิของทุกคนทุกศาสนาหรือผู้นำทางจริยธรรม โคลเบอร์กเห็นว่าชั้นที่ ๖ เป็นขั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เป็นอุดมคติยากจะพบเห็น^{๑๑๒}

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม อัลเบิร์ต บันดูรา Albert Bandura กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการสังเกตและการเลียนแบบทั้งนักเรียนและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญเท่า ๆ กัน การเรียนรู้จึงเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับนักเรียน ซึ่งนักเรียนจะรับรู้สิ่งเร้าและสามารถกำหนดสัญลักษณ์ของสิ่งที่สังเกตเก็บไว้ในความจำและเรียกใช้ในขณะที่ต้องการให้เหมือนตัวแบบ โดยให้การเสริมแรงทางบวกแก่ผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสม ครูและผู้ปกครองจะเป็นตัวแบบที่ดีที่สามารถช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และการเรียนรู้ยังเกิดจากประสบการณ์

^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

ตรงที่เกิดขึ้นโดยตนเอง หรือเกิดจากการสังเกตพฤติกรรม และการอ่านสิ่งที่ผู้อื่นบันทึกไว้ด้วยวิธีการเรียนรู้หลายรูปแบบซึ่งทำให้มนุษย์เรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว^{๑๑๓}

ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งโดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ ๖-๖๐ ปีว่าพฤติกรรมเหล่านั้นมีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้างและได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสำหรับคนไทยโดยแบ่งต้นไม้อจริยธรรมออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้นที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานที่ดีละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่สอง ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ด้าน ดังนี้

๑. เหตุผลเชิงจริยธรรม
๒. มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง
๓. ความเชื่ออำนาจในตน
๔. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
๕. ทศนคติคุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่สาม ได้แก่ รากของต้นไม้ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ ๓ ด้าน ดังนี้

๑. สติปัญญา
๒. ประสพการณ์ทางสังคม
๓. สุขภาพจิต

พัฒนาการทางจริยธรรม คือ กระบวนการในการปลูกฝังให้เกิดความเจริญงอกงามทางจริยธรรมแก่บุคคลให้บุคคลมีความประพฤติและการปฏิบัติสอดคล้องกับระเบียบแบบแผนและบรรทัดฐานที่สังคมบัญญัติไว้และให้สอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงามทางศาสนาแนวทางการพัฒนาจริยธรรมที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นกระบวนการในการสร้างจิตสำนึกที่ดีจิตสำนึกที่รับผิดชอบและรู้จักแยกแยะสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำให้เกิดขึ้นอย่างถาวรในจิตใจของบุคคล^{๑๑๔}

^{๑๑๓} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, พฤติกรรมศาสตร์เล่ม ๒ : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๒๔), หน้า ๑๑๕.

^{๑๑๔} จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, คุณธรรมและจริยธรรมคืออะไร, เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), (อัดสำเนา).

ทฤษฎีพุทธจริยธรรม คือ พัฒนาการทางจริยธรรมซึ่งเป็นความสามารถของบุคคลทั่วไปในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมประกอบด้วยความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ที่มีต่อตนเองต่อผู้อื่นและสังคมผลจากการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคลจะทำให้เกิดความสุขและความเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจในสังคมและโลกส่วนรวม ดังทฤษฎีพุทธจริยธรรมของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวสรุปได้ว่า คำว่า จริยะ จริยา ตลอดจน จริยธรรม มีความหมายกว้างกว่านั้น คือ หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ทุกด้านทุกระดับทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ แม้แต่การปฏิบัติกรรมฐาน เจริญสมาธิ บำเพ็ญสมณะ เจริญวิปัสสนา ก็รวมอยู่ในคำว่า “จริยธรรม”^{๑๑๕}

จะเห็นได้ว่า ความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมประกอบด้วยความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของคนที่มีต่อตนเองต่อผู้อื่นและสังคมในสังคมโลกส่วนรวมนี้ เรียกว่า พัฒนาการทางจริยธรรมซึ่งโลกปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไปเข้ายุคสมัยใหม่ทำให้จิตใจของคนเราเปลี่ยนแปลงไปด้วยทำให้ไม่กล้าบาปอยากทำอะไรก็ตามใจชอบทำเหมือนบ้านเมืองป่าเถื่อนไม่มีกฎหมายทุกคนไร้จริยธรรมเกิดความเดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า ผลจากการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคลจะทำให้เกิดความสุขอันเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศชาติเพื่อให้ทุกคนมีศีลธรรมและจริยธรรมอันเป็นเกราะป้องกันมิให้ทำความชั่ว ทำแต่ความดีเพื่อเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองผู้อื่นและสังคมโดยส่วนรวมผู้นำจึงต้องปกครองตนเองให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามจนเป็นแบบอย่างที่ดี

๒.๘ แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร คือความมุ่งมั่นหรือพันธสัญญาที่ธุรกิจมีอยู่อย่างต่อเนื่องในการที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างมีจริยธรรมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานตลอดจนครอบครัวของเขาเหล่านั้น ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคมในวงกว้าง

ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ คือ การที่บริษัทเข้าไปเกี่ยวข้องและมีผลกระทบเชิงบวกต่อความต้องการและเป้าหมายของสังคมคณะกรรมการยุโรป (European Commission Green Paper) ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (CSR) คือ แนวคิดที่บริษัทจะบูรณาการ งานด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเข้าไปในกิจการของประเทศ และการปฏิสัมพันธ์ของผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholder) โดยสมัครใจ ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (CSR) คือ การที่องค์กรตอบสนองต่อประเด็น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งที่การให้ประโยชน์หลัก คน ชุมชน และสังคม นอกจากนั้น ยัง

^{๑๑๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : สือตะวัน, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓-๑๔.

เป็นเรื่องของบทบาท ขององค์กรธุรกิจในสังคมและความคาดหวังของสังคมที่มีต่อองค์กรธุรกิจ โดยจะต้องทำด้วยความสมัครใจ และผู้บริหารจะต้องมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ โดยสามารถวัดผลได้ใน ๓ มิติคือการวัดผลทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจเอกชน หมายถึง การบริหารจัดการที่เป็นการปกป้องและปรับปรุงสวัสดิการของสังคม (Welfare of society) โดยรวมและผลประโยชน์ขององค์กร ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (CSR) อาจสรุปได้ดังนี้คือ

- ๑) ไม่ทำสิ่งที่เป็นผลเสียต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม
- ๒) ทำสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม
- ๓) พัฒนาตัวเองให้มีคุณธรรม คุณภาพ และประสิทธิภาพอย่างดีที่สุด

ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility) คือ การดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการใส่ใจและดูแลรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักจริยธรรม การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการ เพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน กล่าวโดยสรุป ความรับผิดชอบต่อสังคมธุรกิจ (CSR) หมายถึง การดำเนินธุรกิจ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของคน ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักจริยธรรมและการกำกับดูแลกิจการที่ดีเพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน^{๑๑๖} จากพัฒนาการของแนวคิด CSR รวมถึงการบูรณาการแนวคิด CSR ร่วมกับแนวคิดหรือทฤษฎีอื่น ๆ ข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานด้าน CSR มีขอบเขตของความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งใน แง่มุมของความกว้างและความลึก การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือ ตัวแปรในความ รับผิดชอบต่อสังคมดังกล่าว จึงต้องแยกพิจารณาออกเป็น ๔ ระดับ ดังนี้

๑. แกนหลักความรับผิดชอบต่อสังคม (Core of Social Responsibility) ความรับผิดชอบต่อ สังคมต้องเริ่มจากภายในที่เป็นแกนสำคัญขององค์กรมี ๔ องค์ประกอบหลักที่ต้องรับผิดชอบต่อ คือ สินค้าและบริการ พนักงานและบุคลากร ผู้บริโภคและลูกค้า เจ้าของกิจการ

๒. ความรับผิดชอบต่อเนื่องที่มีต่อสังคม (Chain of Social Responsibility) เป็นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจขององค์กรกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีผลประโยชน์ร่วมในการดำเนินธุรกิจใด ๆ ขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย คู่ค้าทางธุรกิจ ภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องในเชิงกฎหมายหรือข้อบังคับต่าง ๆ นักลงทุนและคู่แข่งในตลาด

๓. ความรับผิดชอบต่อในวงกว้างต่อสังคม (Boundary of Social Responsibility) เป็นเนื้อหา ของความรับผิดชอบต่อสังคม ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์กรกับสิ่งแวดล้อม

^{๑๑๖} วิภาดา วีระสัมฤทธิ์, “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าของบริษัท แอดวานซ์อินโฟร์เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)”, สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗-๑๘.

ภายนอกที่เด่นชัดขึ้น เป็นผลจากการกระทำใด ๆ ที่ไปกระทบหรือก่อให้เกิดผลที่ตามมาทั้งในระยะสั้น และระยะยาว องค์กร ต้องระมัดระวัง ป้องกัน แก้ไข ทำนุบำรุง และจะต้องอยู่ด้วยกันอย่างสร้างสรรค์ และเป็นมิตรแบบยั่งยืนโดยองค์ประกอบเหล่านี้ ได้แก่ ชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน สังคมความเป็นอยู่ หรือจารีตประเพณี สิ่งแวดล้อม รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน และนักวิชาการ

๔. ความรับผิดชอบสากลที่มีต่อสังคม (Universe of Social Responsibility) เป็นความรับผิดชอบต่ออยู่นอกสุด แต่มีความสำคัญในการช่วยปกป้อง รักษา เสริมสร้างความสมดุลแห่งโลก ทั้งในแง่ความอยู่รอดของระบบนิเวศวิทยา ความอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตบนโลก การพิทักษ์ทรัพยากรโลกเพื่อการ พัฒนาแบบยั่งยืน และอยู่อย่างปราศจากความขัดแย้งของสังคม โดยความรับผิดชอบในส่วนนี้ยัง ครอบคลุมถึงอุณหภูมิโลกที่เปลี่ยนแปลง ทรัพยากรธรรมชาติ และชีวิตสังคมโลก (Life on Earth) จากมโนทัศน์เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการดำเนินงานด้าน CSR ขององค์กร เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหรือตัวแปรที่สำคัญหลายอย่าง เนื่องจาก องค์กรธุรกิจเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้มุ่งเน้นว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ไปสู่รูปแบบที่เป็นความต้องการหรือ ความคาดหวังของผู้บริโภคและสังคมเป็นหลัก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรจะต้องค้นหาองค์ประกอบ หรือ ตัวแปรที่เป็นตัวส่งผ่านผลของการดำเนินกิจกรรม CSR ไปยังทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภค ขณะเดียวกันการทราบถึงอิทธิพลระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้นจะสามารถทำให้องค์กร ธุรกิจ สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้บริโภคและสังคมได้มากขึ้นโดยแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึง องค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ คือ การพัฒนาเป็นแบบจำลองเชิงแนวคิด ที่มาจากฐานของการทบทวน วรรณกรรม ก่อนที่จะนำแบบจำลองดังกล่าวไปทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และนำไป ปรับใช้จริงในการกำหนดกลยุทธ์ด้าน CSR เป็นลำดับต่อไป^{๑๑๗}

ระดับชั้นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม ได้กำหนดการ ปฏิบัติตามหลัก CSR ที่นำมาประยุกต์ใช้ควบคู่กับธุรกิจ แบ่งได้เป็น ๔ ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ ๑ Mandatory level: ข้อกำหนดตามกฎหมาย (Legislation) หมายถึง การที่ธุรกิจ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายแรงงาน การจ่ายภาษี เป็นต้น

ชั้นที่ ๒ Elementary levels: ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economic profit) หมายถึง การที่ธุรกิจคำนึงถึงความสามารถในการอยู่รอดและให้ผลตอบแทนแก่ผู้ถือหุ้น ซึ่งในขั้นนี้ธุรกิจควร หมั่นตรวจตราว่า กำไรที่ได้นั้นต้องมีใช้กำไรซึ่งเกิดจากการเบียดเบียนสังคม

^{๑๑๗} อนุวัต สงสม, “แบบจำลองเชิงแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีต่อความ รับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ”, วารสารกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม- เมษายน ๒๕๕๕) : ๖๒๑-๖๒๒.

ชั้นที่ ๓ Preemptive levels: จรรยาบรรณทางธุรกิจ (Business code of conduct) หมายถึง การที่ธุรกิจสามารถสร้างกำไรแก่ผู้ถือหุ้นได้ในอัตราที่เหมาะสม และผู้ประกอบการธุรกิจได้ใส่ใจเพื่อให้ประโยชน์ตอบแทนแก่สังคมมากขึ้น โดยเฉพาะสังคมใกล้ที่อยู่รอบข้างที่มีความคาดหวังว่าจะได้รับการดูแลหรือ เอาใจใส่จากผู้ประกอบการธุรกิจ

ชั้นที่ ๔ Voluntary level: ความสมัครใจ (Voluntary action) หมายถึง การดำเนินธุรกิจควบคู่กับ การปฏิบัติตามแนวทาง CSR ด้วยความสมัครใจ โดยไม่ได้ถูกเรียกร้องจากสังคมแต่อย่างใด ซึ่งในขั้นนี้ การประกอบธุรกิจจะอยู่บนพื้นฐานของการมุ่งประโยชน์ของสังคมเป็นสำคัญ และการดำเนินการ CSR ในส่วนนี้สมควรได้รับความยกย่องชื่นชมจากสังคมอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ธุรกิจต้องดำเนินการตามเกณฑ์ในชั้นที่ ๑ เป็นอย่างน้อย ส่วนการดำเนินการในชั้นต่อไปให้ขึ้นกับความพร้อมของธุรกิจแต่ละแห่งที่แตกต่างกันโดยหลักสำคัญของการปฏิบัติตามแนวทาง CSR ควรอยู่บนหลักพอประมาณที่ธุรกิจต้องไม่เบียดเบียนตนเองและขณะเดียวกันก็ต้องไม่เบียดเบียนสังคม

แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้วิจัยได้ได้กำหนดทำการวิจัยในเรื่อง CSR เอาไว้ ๓ ด้านดังต่อไปนี้ คือ

๑. การกำกับดูแลกิจการที่ดี

๑.๑ หลักการ การกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นการจัดให้มีระบบบริหารจัดการอย่างรู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อในการจัดการอย่างโปร่งใส เท่าเทียม เป็นธรรมมีประสิทธิภาพ สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจต่อผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุน ผู้มีส่วนได้เสีย และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย อันจะนำไปสู่ความเติบโตและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของธุรกิจ

๑.๒ แนวปฏิบัติ ศึกษาและปฏิบัติตามแนวปฏิบัติในเรื่องหลักการกำกับดูแลกิจการ ที่ออกโดยหน่วยงานกำกับดูแล หรือสมาคมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ เช่น “หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี สำหรับบริษัทจดทะเบียนปี ๒๕๕๙” ที่จัดทำโดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทั้งนี้ หลักการดังกล่าวได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักการกำกับดูแลกิจการของ OECD ในด้านการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการบริษัท

๒. ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค

๒.๑ หลักการ สินค้า และ/หรือ บริการของธุรกิจไม่ควรก่อให้เกิดความเสี่ยงหรืออันตรายต่อผู้บริโภค ทั้งนี้ธุรกิจควรปรับปรุงมาตรฐานของสินค้า/บริการให้มีความเป็นสากลและให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ รวมทั้งควรพัฒนาสินค้า/บริการเพื่อเป็นประโยชน์ในการช่วยแก้ไขปัญหาของสังคม

๒.๒ แนวปฏิบัติ ผลิตสินค้า/บริการที่ปลอดภัยและไว้วางใจได้โดยไม่ผลิตสินค้าที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภค รวมถึงมีกระบวนการเรียกคืนสินค้า/บริการที่ไม่ปลอดภัย จัดเก็บข้อมูลผู้บริโภคอย่างปลอดภัย ไม่ส่งต่อข้อมูลผู้บริโภคให้กับผู้อื่น นอกจากจะได้รับความยินยอมจาก

ผู้บริโภครู้ก่อน ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอแก่ผู้บริโภค โดยคำนึงถึงสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้บริโภคเป็นสำคัญ เช่น ไม่โฆษณาเกินจริง ฉลากสินค้าควรมีข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน ใช้ภาษาเรียบง่ายต่อการทำความเข้าใจ บอกวิธีการใช้สินค้าอย่างปลอดภัยรวมถึงการกำจัดซากขยะหลังการใช้งาน เป็นต้น พัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้า และบริการของธุรกิจให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรควบคู่ไปกับการนำพาสังคมผู้บริโภคให้เป็นสังคมคนดี มีวัฒนธรรม และคุณธรรม ที่ยังให้เกิดการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นได้ตลอดไปอย่างยั่งยืน

๓. การร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

๓.๑ หลักการ ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็น ปัจจัยเอื้อต่อการดำเนินงานของธุรกิจ ดังนั้น ธุรกิจควรจัดกิจกรรมทางสังคมและ/หรือมีส่วนร่วมในการ ส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการผลิตสินค้า /บริการของ ธุรกิจ โดยการแสดงตัวเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชนนั้น พร้อมกับคิดค้นวิธีการที่จะลดและหยุดผลกระทบ ในทางลบต่อชุมชนและสังคม ที่เกิดจากกระบวนการดำเนินงานของธุรกิจ

๓.๒ แนวปฏิบัติ สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมอาสาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและสังคม ร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนและสังคมให้น่าอยู่ สนับสนุนให้ชุมชนและสังคมมีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ อย่างเพียงพอ เช่น สถานศึกษา สถานพยาบาล ถนน เป็นต้น สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะเช่น การจัดกิจกรรม ส่งเสริมการทำความดีลดอบายมุขเพื่อความอยู่ดีมีสุขภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น^{๑๑๘}

จะเห็นได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นนั้น ผู้นำท้องถิ่นควรมีความรับผิดชอบต่อสังคมใน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

๒.๙ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม

๒.๙.๑ ความหมายเกี่ยวกับสังคมสันติประชาธรรม

กษิตศ อนันตนาธร ให้ความหมายว่าสันติประชาธรรม อาจจะยังไม่เป็นที่รู้จักคุ้นเคยของสาธารณชนทั่วไป คำนี้เป็นเพียงคำที่มักจะได้ยินจากนักวิชาการ ในสายสังคมศาสตร์ ที่มักจะอ้างอิงถึงคำนี้เมื่ออภิปรายกันถึงการแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง ผู้ที่คิดค้นคำนี้ขึ้นมาเป็นถึงบุคคลสำคัญของโลกในปี๒๐๑๖ (โดยUNESCO องค์การสหประชาชาติ) นั่นคือ ศ.ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ การทำความเข้าใจคำว่าสันติประชาธรรมไม่ใช่เพียงการถอดความ หรือการแปลคำ แต่ต้องเข้าใจถึงผู้ที่

^{๑๑๘} จีระประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, ความรับผิดชอบต่อสังคม CSR : Corporate social responsibility, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙-๒๑.

คิดค้นคำนี้ขึ้นมาด้วย ซึ่งวิธีคิด และบริบทของผู้ที่คิดค้นคำนี้ขึ้นมาก็สำคัญไม่แพ้กันที่จะทำให้เข้าใจความหมายของคำนี้ไปอย่างลึกซึ้ง

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี กล่าวว่าสังคมที่ดีนั้น อาจารย์ป่วย เรียกว่าสังคมสันติประชาธรรม คือ เป็นสังคมที่มีประชาธิปไตย มีการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี มีความยุติธรรม สังคมดีทำให้มีความสุข สุขภาพหรือสุขภาวะ หมายถึง สุขภาวะทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ สุขภาวะทางสังคม ก็คือ สังคมสันติประชาธรรม หรือสังคมที่มีการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ ทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม สังคมที่มีการอยู่ร่วมกันด้วยสันติหรือสังคมสันติประชาธรรมนั้นเป็นยอดปรารถนาของมนุษย์และเป็นบรมธรรม จุดมุ่งหมายของมนุษย์ไม่ควรจะเป็นการมุ่งกำไรสูงสุด แต่ควรเป็นการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ^{๑๑๙}

๒.๙.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม

...จุดเริ่มต้นและจุดหมายสุดท้าย คือประชาชนชาวไทย สิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทย ในบรรดาประชาชนนั้น ไม่ว่าแห่งใดย่อมมีผู้นำ ในกรณีนี้ คือ ผู้ที่ได้สำนึกแล้วในสิทธิเสรีภาพ และใครเล่าที่ได้สำนึกเช่นนี้ ถ้าไม่ใช่ผู้ที่มิวาสนาได้รับการศึกษา ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เมื่อมิวาสนาถึงเพียงนี้ ก็ย่อมต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบมากกว่าผู้อื่น การนำไม่ใช่สิทธิหรืออภิสิทธิ์ แต่เป็นหน้าที่....^{๑๒๐}

ดังนั้น การใช้อาวุธอยู่เฉยประหัตประหารกันเพื่อประชธรรมนั้น แม้จะสำเร็จอาจจะได้ผลเพียงชั่วคราวช่วยยามจะไม่ได้ประชธรรมถาวร เมื่อฝ่ายหนึ่งใช้อาวุธแล้วอีกฝ่ายหนึ่งแพ้กีย่อมคิดใช้อาวุธโต้ตอบ เมื่ออาวุธปะทะกัน แล้วจะรักษาประชธรรมไว้ได้อย่างไร ตัวอย่างมีทั่วไปในแอฟริกา เอเชีย อเมริกาใต้ และผู้ที่สับสนกันใช้อาวุธแสวงอำนาจนั้น ภายหลังก็มักจะแตกแยกกัน เพราะชิงอำนาจกันใช้อาวุธต่อสู้ซึ่งกันและกันอีกไม่มีที่สิ้นสุด ตามหลักสันติประชาธรรม ถือว่า “ธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม” ประชธรรมย่อมสำคัญที่ประชาชน ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ต้องการประชธรรมก็ย่อมไม่มีทางที่ใครจะหิบบยื่นให้เพื่อแสดงแนวคิดอุดมคติของ อาจารย์ป่วย ที่สอดคล้องกับคำว่าสิทธิเสรีภาพในด้านความคิดของคนรุ่นใหม่ที่มีปัญหาในด้านการออกความคิดเห็นทางอุดมคติการเมือง คนรุ่นใหม่ต้องกล้าวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้สติปัญญาอย่างสร้างสรรค์และอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน แนวทางประชาธิปไตยและการเมืองของไทย ทำให้ประเทศไทยจึงมีระบอบประชาธิปไตยที่ล้มเหลวประเทศหนึ่ง ประชาธิปไตยเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของประชธรรม หลักประชธรรมคือหลักกว้าง ๆ มี

^{๑๑๙} กษิตีศ อนันทนาธร, สันติประชาธรรม : จากวิธีคิดสู่การปฏิบัติ สู่รางวัลอันทรงเกียรติ, วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,[ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.pdsd.tu.ac.th/blank> [๖ ตุลาคม ๒๕๖๓].

^{๑๒๐} ป๋วย อึ๊งภากรณ์, ประสบการณ์และข้อคิดสำหรับคนหนุ่มสาว,(กรุงเทพมหานคร : โกลบอล คิมทอง, ๒๕๓๙), หน้า ๘๐.

องค์ประกอบที่ ๒ ประการ สิ่งแรกคือสิทธิเสรีภาพของคนแต่ละคน สิ่งที่สองคือการมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาของสังคมที่ทุกคนอาศัย และทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมิเพศ ฐานะหรือกำเนิดมาจากไหน ในหลักที่สอง คือ หลักสันติ รวมกันเป็นสันติประชาธรรม ถ้าเชื่อมั่นในหลักประชาธรรมแล้ว ไม่มีวิธีอื่นใดในการได้มาซึ่งประชาธรรมนอกจากสันติวิธี การใช้อาวุธขู่เข็ญประหัตประหารเพื่อประชาธรรมนั้นสำเร็จได้ ก็เพียงชั่วคราวช่วยยาม แต่จะไม่ได้ประชาธรรมถาวร เมื่อฝ่ายหนึ่งใช้อาวุธอีกฝ่ายหนึ่งก็ใช้อาวุธตอบโต้ อาวุธปะทะกันแล้วจะรักษาประชาธรรมได้อย่างไร จุดหมายปลายทางคือสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทางการเมืองประชาธรรมย่อมสำคัญที่ประชาชน^{๑๒๑}

เรื่องกระบวนการพัฒนาการสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตยและความเป็นธรรม หรือที่รวมเรียกว่า “สันติประชาธรรม” ถ้าพิจารณาย้อนไปในประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ด้วยใจที่เป็นธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าบรรดาปัญหายุ่งยากและรุนแรงทั้งหลาย ล้วนแล้วแต่มีสมมติฐานมาจากความเขลาเบาปัญญาของชนชั้นปกครองแทบทั้งนั้น เป็นเหตุให้การเปลี่ยนแปลงอันเป็นธรรมดาโลกไม่อาจเป็นไปได้^{๑๒๒}

ประชาธิปไตยและปฏิบัติการต่อต้านเผด็จการทหาร

สันติวิธีเป็นยุทธวิธี(tactics) ที่ใช้ต่อสู้กับอำนาจธรรม อาจตรงข้ามกับความเข้าใจของผู้คนทั่วไปที่ว่าผู้ที่ฝึกฝืนในสันติวิธีต้องยึดมั่นในศีลธรรมจรรยา หรือยึดโยงกับหลักศาสนาเท่านั้น ความเข้าใจนี้สะท้อนความสับสนที่ว่าสันติวิธี ซึ่งมีนัยหมายถึงปฏิบัติการไร้ความรุนแรง(nonviolent action) เหมือนกับสันตินิยม(pacifism) แบบหลังคือการต่อต้านความรุนแรงทุกรูปแบบ(กาย วาจา ใจ) ผู้ฝึกฝืนในสันตินิยมจำนวนมากถึงกับปวารณาตนไม่รับประทานผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ รวมถึงไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิตไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ เช่น นักบวชในศาสนาเซน (ไชนะ หรือชินะ) (Jainism) เดินอย่างระวังเพราะอาจเหยียบสิ่งมีชีวิตเล็กๆบนผืนดินหรือใส่ที่ปิดปากและจมูกเพื่อป้องกันมิให้หายใจเอาสิ่งมีชีวิตอันปะปนในฝุ่นละอองเข้าไปด้วย สันตินิยมพัฒนามาจากหลักศาสนาโดยเน้นหลักการไม่ฆ่า กระนั้นก็ดี เส้นแบ่งระหว่างโลกฆราวาสและศาสนาก็เบาบางในหลายกรณี เช่นกลุ่มเคลื่อนไหวทางศาสนาอย่างเมนโนไนต์ (Mennonite) ปฏิเสธการเข้ารับราชการทหารในศึกสงครามจนกลายเป็นต้นแบบแก่ปัจเจกบุคคลที่ตั้งใจ“หนีทหาร”เพราะไม่เห็นด้วยกับสงครามที่รัฐซึ่งตนเป็นพลเมืองเป็นผู้ก่อ

นอกจากนี้ผู้นำขบวนการสันติวิธีเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองอย่างมหาตมะคานธี หรือ มาร์ติน ลูเธอร์ คิง ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากศาสนา ความต่างสำคัญระหว่างสันตินิยม

^{๑๒๑} ชยโชติ กมลวิจิตร และสุริยะ หาญพิชัย, “บทความแนะนำ/ปริทัศน์หนังสือ ทศนะทางการเมือง ป่วย อังการณณ์”, วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๒) : ๑๑๐.

^{๑๒๒} เสน่ห์ จามริก, สิทธิมนุษยชน เส้นทางสู่สันติประชาธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

และสันติวิธีหรือปฏิบัติการไร้ความรุนแรงคืออย่างหลังเป็น ยุทธศาสตร์ทางการเมือง โดยในหลายกรณีมุ่งเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมผ่านการกระทำ (action) บางอย่าง ซึ่งอาจส่งผลรบกวนสันติสุขของผู้คนในสังคม รวมถึงความเป็น“ปกติ”ของระเบียบทางการเมือง ซึ่งทำให้เราอดไปจากความอยู่ดีธรรมที่ดำเนินอยู่ ผู้บุกเบิกองค์ความรู้สันติวิธีอย่างคลาเรนซ์ เคส (Clarence Case) ถึงกับระบุว่า “การขู่บังคับแบบไม่ใช้ความรุนแรง” (nonviolent coercion) ถือเป็น สันติวิธีเพราะช่วยกดดันให้ผู้มีอำนาจฟังเสียง ตลอดจนทำตามความต้องการของประชาชนได้^{๑๒๓} ยิ่งไปกว่านั้น นักทฤษฎีสันติวิธีคนสำคัญอย่างยีน ชาร์ป (Gene Sharp) ถึงกับเสนอว่าสันติวิธีคือ “อาวุธ” ที่ใช้ชิงชัยในสมรภูมิทางการเมือง ด้วยเหตุนี้ ชาร์ปจึงเสนอว่าจะ “รบ” ให้ได้ผล ขบวนการต่อสู้ต้องวางแผนคำนวณกะเกณฑ์ว่า ปฏิบัติการของตนมีเป้าหมายเพื่ออะไร และต้องทำอะไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น^{๑๒๔} ที่สำคัญคือชาร์ปชี้ว่าสันติวิธีต้องไปไกลกว่าวิธีคิดทางศาสนาที่จงจำปฏิบัติการสันติวิธีไว้ ในกรอบทางศีลธรรม ขณะเดียวกันก็ผลักดันให้คนธรรมดาซึ่งไม่ฝักใฝ่ทางศาสนาคิดว่าสันติวิธีเป็นทางเลือกของ “คนดี” เท่านั้น ดังนั้นจึงไม่สอดคล้องกับการต่อสู้ทางการเมืองใดๆ แนวคิดเช่นนี้กลายเป็นฐานในงานวิจัยสันติวิธีสายปฏิบัตินิยม (pragmatic nonviolence) ซึ่งมุ่งบรรลุเป้าประสงค์ ๓ ประการ^{๑๒๕}

๑. ทำลายมายาคติเกี่ยวกับสันติวิธีในโลกวิชาการ

๒. รวบรวม ประสบการณ์ที่สามัญชนทั่วโลกใช้สันติวิธีเพื่อต่อสู้กับเผด็จการ รัฐบาลต่างชาติ และบริษัทข้ามชาติ เป็นต้น

๓. อาศัยข้อมูลเหล่านี้สรุปให้เห็นเหตุผลที่คนธรรมดาเลือกใช้สันติวิธี

ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์ ได้ใช้สันติวิธีในฐานะยุทธวิธีในความขัดแย้ง สันติวิธีที่โดดเด่นที่สุดของดร.ป่วย คือการสนับสนุนให้ประชาชนรวมพลังต่อต้านการรัฐประหารของกลุ่มทหาร การรัฐประหารคือโรคร้ายที่ทำลายต้นไม้แห่งประชาธิปไตยซ้ำแล้วซ้ำเล่า จะขจัดโรคร้ายนี้ได้ต้องเพิ่มภูมิคุ้มกันแทนที่ผู้คนในสังคมมิให้ยอมรับการรัฐประหารโดยง่าย แนวทางเช่นนี้เรียกในการศึกษาสันติวิธีว่าเป็น“การปกป้องโดยพลเรือน” (civilian defense) ซึ่งเสนอให้ปฏิบัติการสันติวิธี (เช่น การไม่ให้ความร่วมมือ การประท้วงหยุดงาน หรือการปิดร้านรวง เป็นต้น) เป็นแนวทางต่อต้านรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร รวมถึงการรุกรานและยึดครองดินแดนโดยต่างชาติ สมมติฐานเบื้องต้นคือการปกครองโดย

^{๑๒๓} Clarence M. Case, *Non-Violent Coercion: A Study in Methods of Social Pressure*, (New York and London: The Century Co., 1923).

^{๑๒๔} Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action* (Boston, MA: Porter Sargent, 1973); Gene Sharp, *There Are Realistic Alternatives* (Boston, MA: The Albert Einstein Institution, 2003); และ Gene Sharp, *Waging Nonviolent Struggle: 20th Century Practice and 21st Century Potential* (Boston, MA: Porter Sargent, 2005).

^{๑๒๕} จันจิรา สมบัติพูนศิริ, “ทบทวนวรรณกรรมปฏิบัติการไร้ความรุนแรง (nonviolent action) ในโลกตะวันตก: หลักการ กระแส ปฏิบัติการ และทฤษฎี” รัศมีศาสตร์สาร ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๖) : ๗๕-๑๐๐.

รัฐบาลทหารที่ได้อำนาจมาโดยไม่ชอบธรรม หรือรัฐบาลต่างชาติที่ใช้กำลังยึดครองดินแดนหนึ่งๆ จะสำเร็จได้ ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองต้องให้ความร่วมมือ การยึดอำนาจด้วยกำลังเพียงลำพังมิได้หมายความว่า จะปกครองได้ ในแง่นี้ ยุทธศาสตร์การปกป้องโดยพลเรือนจึงเสนอว่า แทนที่จะต่อต้าน รัฐบาลรัฐประหารและรัฐบาล ต่างชาติด้วยการจับอาวุธขึ้นสู้ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาล ประชาชน รวมถึงข้าราชการและหน่วยงานความมั่นคงต่างๆ ควรร่วมมือกัน ปฏิเสธความชอบธรรมของรัฐบาลด้วยการ ใช้ปฏิบัติการสันติวิธีเช่นคนงานอาจนัดกันหยุดงานเพื่อให้ เศรษฐกิจชะงักงัน ข้าราชการพลเรือน ทหาร และตำรวจอาจปฏิเสธจะปฏิบัติตามคำสั่งคณะรัฐบาล หรือแกล้งทำงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ หาก ปฏิบัติการเช่นนี้มีการจัดการที่ดี (organised) และมี ผู้เข้าร่วมมากพอ ก็อาจส่งผลให้รัฐบาลไม่สามารถบังคับใช้อำนาจได้ จนอาจต้องหาทางถ่ายโอนอำนาจ ไปสู่รัฐบาลพลเรือนในที่สุด

สัทยาเคราะห์แบบคานธี : การชุมนุมด้วยความรัก และการต่อสู้เพื่อความยุติธรรม

ในทุกวันที่ ๑๕ สิงหาคมของทุกปี ถือเป็นหนึ่งในวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ของอินเดีย เพราะในปี พ.ศ.๒๔๘๐ วันนี้ถือเป็นวันที่ชาวอินเดียทุกคนได้รับสิทธิในการปกครองตนเองหลังจากตก อยู่ใต้การปกครองของอังกฤษมาเป็นเวลายาวนาน

บัณฑิตชาวหะรัลล เนห์รู นายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดียได้อ่านสุนทรพจน์ขึ้นสำคัญใน ชื่อ “A tryst with destiny” ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นอิสระและเสรีภาพของประชาชนชาวอินเดียที่ร่วม ต่อสู้ด้วยความมุ่งมั่น และความหวังที่จะเห็นเอกราชแห่งชาติ ชัยชนะในครั้งนี้ไม่ใช่เป็นเพียง ประวัติศาสตร์ของชาวอินเดียเท่านั้น หากแต่เป็นประวัติศาสตร์ของโลกที่ได้เห็นว่าแนวทางการต่อสู้ แบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องเอกราชของชาวอินเดียนั้นประสบความสำเร็จได้อย่างสง่างาม หนึ่งใน บุคคลประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเรียกร้องเอกราชในครั้งนี้ คงหนีไม่พ้นมหาตมะ คานธี หรือบิดาแห่งชาติอินเดีย ผู้ซึ่งนำเสนอแนวคิดด้วยสันติวิธี อหิงสา และสัทยาเคราะห์เพื่อเป็น หนุมตหมายให้ชาวอินเดียทั้งประเทศได้ก้าวเดินเพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ

นอกจากแนวคิดและอุดมการณ์นี้จะแพร่หลายในอินเดียแล้ว ยังแผ่กระจายไปทั่วโลกอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงในแอฟริกาใต้ หรือในสหรัฐอเมริกา การเรียกร้องเอกราชของชาวอินเดีย การเคลื่อนไหวบนแนวทางสันติวิธีที่ไม่มีการนองเลือดกลายเป็นแนวคิดที่แพร่หลายในการต่อสู้ทั่วทุก มุมโลก

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ในบรรดาประชาชนนั้น ไม่ว่าแห่งใดย่อมมีผู้นำ ในกรณีนี้ คือ ผู้ที่ได้ สำนึกแล้วในสิทธิเสรีภาพ และใครเล่าที่ได้สำนึกเช่นนี้ ถ้าไม่ใช่ผู้ที่มิวาสนาได้รับการศึกษา ทั้งภายใน และภายนอกประเทศ เมื่อมีวาสนาถึงเพียงนี้ ก็ย่อมต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบมากกว่าผู้อื่น การนำ ไม่ใช่สิทธิหรืออภิสิทธิ์ แต่เป็นหน้าที่ ซึ่งสิทธิ เสรีภาพในด้านความคิดของคนรุ่นใหม่ที่มีปัญหาในด้านการออกความคิดเห็นทางอุดมคติการเมือง คนรุ่นใหม่ต้องกล้าวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้สติปัญญาอย่าง

สร้างสรรค์และอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน สันติประชาธรรมถ้าพิจารณาจะย้อนไปในประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ด้วยใจที่เป็นธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าบรรดาปัญหายุ่งยากและรุนแรงทั้งหลาย ล้วนแล้วแต่มีสมมติฐานมาจากความเขลาเบาปัญญาของชนชั้นปกครองแทบทั้งนั้น สันติวิธีสายปฏิบัตินิยม (pragmatic nonviolence) ซึ่งมุ่งบรรลุเป้าประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑. ทำลายมายาคติเกี่ยวกับสันติวิธีในโลกวิชาการ ๒. รวบรวม ประสบการณ์ที่สามัญชนทั่วโลกใช้สันติวิธีเพื่อต่อสู้กับเผด็จการ รัฐบาลต่างชาติ และบริษัทข้ามชาติ และ ๓. อาศัยข้อมูลเหล่านี้สรุปให้เห็นเหตุผลที่คนธรรมดาเลือกใช้สันติวิธี สันติวิธีคือ “อาวุธ” ที่ใช้ชิงชัยในสมรภูมิทางการเมือง การจะ “รบ” ให้ได้ผล ขบวนการต่อสู้ต้องวางแผนคำนวณกะเกณฑ์ว่าปฏิบัติการของตนมีเป้าหมายเพื่ออะไร และต้องทำอะไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น “การขู่บังคับแบบไม่ใช้ความรุนแรง” (nonviolent coercion) ถือเป็น สันติวิธีเพราะช่วยกดดันให้ผู้มีอำนาจพึงเสียใจ ตลอดจนทำตามความต้องการของประชาชนได้

๒.๙.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมสันติประชาธรรม

๑) สัตยาเคราะห์

ในทุกวันที่ ๑๕ สิงหาคมของทุกปี ถือเป็นหนึ่งในวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ของอินเดีย เพราะในปี พ.ศ.๒๔๙๐ วันนี้ถือเป็นวันที่ชาวอินเดียทุกคนได้รับสิทธิในการปกครองตนเองหลังจากตกอยู่ใต้การปกครองของอังกฤษมาเป็นเวลายาวนาน

บัณฑิตชาวหะลาล เนห์รู นายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดียได้อ่านสุนทรพจน์ขึ้นสำคัญ ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นอิสระและเสรีภาพของประชาชนชาวอินเดียที่ร่วมต่อสู้ด้วยความมุ่งมั่น และความหวังที่จะเห็นเอกราชแห่งชาติ

ชัยชนะในครั้งนี้ไม่ใช่เป็นเพียงประวัติศาสตร์ของชาวอินเดียเท่านั้น หากแต่เป็นประวัติศาสตร์ของโลกที่ได้เห็นว่าแนวทางการต่อสู้แบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องเอกราชของชาวอินเดียนั้นประสบความสำเร็จได้อย่างสง่างาม

หนึ่งในบุคคลประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเรียกร้องเอกราชในครั้งนี้ คงหนีไม่พ้นมหาตมะ คานธี หรือบิดาแห่งชาติอินเดีย ผู้ซึ่งนำเสนอแนวคิดที่ว่าด้วยสันติวิธี อหิงสา และสัตยาเคราะห์เพื่อเป็นหมุดหมายให้ชาวอินเดียทั้งประเทศได้ก้าวเดินเพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ

นอกจากแนวคิดและอุดมการณ์นี้จะแพร่หลายในอินเดียแล้ว ยังแผ่กระจายไปทั่วโลกอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงในแอฟริกาใต้ หรือในสหรัฐอเมริกา ครั้นนี้เลยอยากพาทุกคนศึกษาวิชาประวัติศาสตร์การเรียกร้องเอกราชของชาวอินเดีย และถอดบทเรียนการเคลื่อนไหวบนแนวทางสันติวิธีที่ทำให้อินเดียไม่มีการนองเลือดและกลายเป็นแนวคิดที่แพร่หลายในการต่อสู้ทั่วทุกมุมโลก

เอาชนะความเกลียดด้วยความรัก

หนึ่งในหลักคิดสำคัญที่เป็นหัวใจของการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชของมหาตมะ คานธี คือความเมตตา การให้อภัย รวมถึงการไม่ใช้กำลัง หลายคนอาจเข้าใจว่าแนวคิดที่ว่าด้วยสันติวิธีนั้น ถือเป็น

กำเนิดขึ้นจากการเรียกร้องในประเทศอินเดีย แต่นั่นหาใช่ความจริงไม่ เพราะแนวคิดเหล่านี้ก่อตัวตั้งแต่ครั้งที่คานธีเริ่มเคลื่อนไหวช่วยเหลือคนอินเดียในแอฟริกาใต้ ซึ่งคานธีก็ใช้แนวทางการต่อสู้แบบไม่ใช่กำลังเป็นแนวทางหลักในการต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวอินเดียในแอฟริกาใต้ หรือที่ในเวลาต่อมาเรารู้จักในชื่อแนวคิด ‘สัตยาเคราะห์’ ซึ่งมีความหมายอย่างตรงไปตรงมาว่า ‘แข็งแกร่งหนักแน่นในความจริง’

ในมุมมองของคานธี ‘สัตยาเคราะห์’ ไม่ได้ใช้สำหรับเพียงเพื่อการเคลื่อนไหวในทางการเมืองเท่านั้น แต่ควรถูกปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตัวเราเองจนเกิดเป็นนิสัย เพราะหากทุกคนหนักแน่นในความเป็นจริงแล้ว เราจะสามารถพิเคราะห์ว่าอะไรคือความยุติธรรมที่แท้จริงในทุกมิติ ยิ่งไปกว่านั้น ความเมตตาและความรักถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้ปฏิบัติพึงมี ครั้งหนึ่งระหว่างที่คานธียังเคลื่อนไหวอยู่ในแอฟริกาใต้ มีชาวอินเดียในนิคมพินิกส์ที่เขาตั้งขึ้นทำความผิดร้ายแรง แทนที่คานธีจะกล่าวตักเตือนคนเหล่านั้น เขาเลือกที่จะรับความผิดนั้นไว้เพราะถือว่าคนเหล่านี้เดินตามแนวทางของเขา คานธีจึงตัดสินใจอดอาหารเพื่อชำระล้างความผิดนี้ของตนเอง และความเมตตาเหล่านี้เองที่สุดท้ายก็กลับใจผู้กระทำผิดให้หันมาเดินตามรอยที่เหมาะที่ควรของคานธี นับตั้งแต่นั้นตลอดชีวิตของคานธี เมื่อเล็งเห็นว่างานการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชของอินเดียนั้นหยุดลงหรือมีอุปสรรคสำคัญให้ต้องชะงัก เขาก็จะเลือกวิธีการอดอาหารซึ่งเป็นการทรมานตนเอง เพื่อเตือนสติทั้งผู้ปกครองที่ไม่มีใจเป็นธรรม ตลอดจนพรรคพวกของเขาที่ขาดสติไปชั่วขณะหนึ่ง นี่ถือเป็นอีกหนึ่งความรักที่คานธีมักมีให้คนอื่น ๆ ที่มีความผิดเสมอ

นอกจากความรักที่มีให้คนอื่นแล้ว คานธียังใช้ความรักเพื่อลบเลือนความเกลียดชังอีกด้วย ไม่ว่าฝ่ายตรงข้ามนั้นจะเป็นมิตรหรือศัตรู ครั้งหนึ่งในแอฟริกาใต้ คานธีได้ชักชวนให้ชาวอินเดียไปลงทะเบียนกับทางการอังกฤษเพื่อให้มีการปล่อยตัวชาวอินเดียที่ถูกดำเนินคดี ทว่ามีชาวอินเดียบางกลุ่ม โดยเฉพาะชาวมุสลิมไม่เห็นด้วยกับแนวทางนี้จนบุกไปทำร้ายคานธีได้รับบาดเจ็บสาหัส แม้ต่อมาตำรวจจับคนร้ายได้ แต่คานธีปฏิเสธที่จะแจ้งจับคนเหล่านี้ เพราะเล็งเห็นว่าตอนนี้คนฮินดูและมุสลิมต้องร่วมใจกัน การแจ้งจับคนมุสลิมของท่านจะนำไปสู่ความบาดหมางในอนาคตได้ นี่คือการเมตตาและความรักที่คานธีมักใช้เพื่อจัดการกับความเกลียดชังที่เกิดขึ้นจากฝ่ายตรงข้าม รวมถึงภายในฝ่ายตนเองด้วย และทุกครั้งที่คานธีได้รับความเจ็บปวดไม่ว่าจะทางกายหรือทางใจในการเคลื่อนไหว เขาก็มักจะบอกผู้ติดตามเสมอว่าให้รู้จักถอยต่อศัตรู แม้ในวันที่คานธีถูกสังหารโดยน้ำมือของชาวอินเดีย คานธีก็ยังเลือกที่จะให้อภัยมือปืนรายนั้นด้วยการกล่าวสรรเสริญพระเจ้า ซึ่งนี่คือหัวใจสำคัญดวงหนึ่งของหลักการ ‘สัตยาเคราะห์’ นั่นเอง^{๓๖}

^{๓๖} ศุภวิชญ์ แก้วคุณอก, “สัตยาเคราะห์แบบคานธี : การชุมนุมด้วยความรักและการต่อแ่งต่อความอยุติธรรม”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.the101.world/gandhi-satyagraha/> [๓ กันยายน ๒๕๖๔].

การเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการต่อสู้แพ่ง

นอกจากความรักและเมตตาที่มีต่อผู้อื่นไม่ว่าจะฝ่ายตนหรือต่อฝ่ายตรงข้ามจะเป็นหมุ่ดหมายสำคัญที่คานธีและพวกพ้องยึดถือในการขับเคลื่อนการเรียกร้องเอกราชและความเป็นธรรมในประเด็นต่างๆ แล้ว อีกหนึ่งหลักการสำคัญและถือเป็นหัวใจใหญ่ของการขับเคลื่อนมวลชนของคานธีคือการเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการต่อสู้แพ่ง ความพยายามในการขับเคลื่อนและผลักดันแนวคิดเพื่อต่อต้านอังกฤษของคานธีเริ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ตลอดช่วงสงคราม คานธีพยายามอย่างมากในการสนับสนุนอังกฤษและคาดหวังว่าผลตอบแทนที่จะได้รับคือเอกราชของชาวอินเดีย แต่ความหวังของคานธีก็สิ้นสุดลงเพราะนอกจากอินเดียจะไม่ได้เอกราชแล้ว อังกฤษยังคงขี่ชาวอินเดียอย่างหนักเพื่อนำทรัพยากรไปฟื้นฟูประเทศตัวเอง แต่สำหรับคานธีการใช้กำลังนั้นไม่ใช่ทางออก ฉะนั้นคานธีจึงหยิบเอาหลัก ‘อหิงสา’ หรือการไม่ใช้กำลังมาใช้และบอกกล่าวแก่ผู้ติดตามทุกคนว่า นี่คือนโยบายหลักในการต่อสู้กับอังกฤษเพื่อเอกราชของคนอินเดียทั้งหมดโดยปราศจากการใช้กำลัง และหนึ่งในการไม่ใช้กำลังเพื่อต่อต้านอังกฤษก็คือการต่อสู้แพ่ง หรือการปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมนั่นเอง

ครั้งหนึ่งคานธีเดินทางไปช่วยชาวนาที่มีปัญหาพิพาทกับเจ้าที่ดินเกี่ยวกับประเด็นเรื่องไร้กรรม จนเป็นเหตุให้เขาต้องถูกฟ้องร้องในชั้นศาล และไม่ได้รับอนุญาตให้เดินทางออกนอกพื้นที่ แต่ที่สุดแล้ว คานธีก็ละเมิดข้อคำสั่งของทางตำรวจ และได้ขึ้นให้การกับศาลยอมรับผิดเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว จนเกิดเป็นวาทกรรมอันลือลั่นในชั้นศาล ความตอนหนึ่งว่า “ที่กระผมไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของทางการตำรวจนั้น มิใช่เป็นเพราะกระผมไม่เคารพกฎหมายของบ้านเมือง แต่เป็นเพราะกระผมต้องการปฏิบัติตามคำสั่งที่สูงยิ่งไปกว่านี้ นั่นก็คือ คำสั่งแห่งความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตัวกระผมเอง”

นอกจากเรื่องนี้แล้ว คานธียังชักชวนให้คนอินเดียทั่วประเทศไม่จ่ายภาษีต่างๆ ที่กดขี่และสร้างความไม่เป็นธรรมอย่างยิ่งต่อคนอินเดีย และหนึ่งในนั้นก็คือกฎหมายว่าด้วยภาษีเกลือนั่นเอง ที่ท้ายที่สุดแล้วคานธีก็พาชาวอินเดียทั่วทั้งประเทศเดินเท้าเพื่อไปทำเกลือซึ่งเป็นการละเมิดกฎหมายดังกล่าวอย่างชัดเจน แต่นี่ก็คือหลักการสัตยาเคราะห์ของคานธี ที่จะเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการต่อสู้แพ่งและไม่ใช้ความรุนแรง แต่นั่นก็ใช่ว่าจะหมายความว่าเขาจะไม่เคารพกฎหมายที่มีอยู่ เพราะสุดท้ายคานธีก็ยอมรับการจับกุมจากทางการอังกฤษอย่างสุดดี

๒) หลักการแห่งอหิงสา^{๑๒๗}

อหิงสา ความหมายโดยพหุชนะ คือ ความไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นไม่ปฏิบัติผิดต่อผู้อื่น ไม่ว่าด้วยกาย วาจา หรือใจก็ตาม การไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นนี้เป็นเพียงแง่ลบ คานธีเห็นว่าการมีอหิงสธรรมไม่จำเป็นต้องไปอยู่ป่า ถ้าคนมีอหิงสาอย่างแท้จริงอยู่ที่ไหนก็ประพฤติอหิงสาได้ การ

^{๑๒๗} จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หลักการแห่งอหิงสาของมหาตมะคานธี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://lakmuangonline.com/?p=4020> [๓ กันยายน ๒๕๖๔].

ที่คนอยู่ในสังคมยังทำให้ประพุดตอหิงสาในแง่บวกได้ด้วย กล่าวคือการมีความรักผู้อื่น รักมนุษยชาติ และสัตว์ทั้งหลายเป็นความรักอันบริสุทธิ์ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

เมื่ออหิงสามีหลักการต้องปฏิบัติด้วยกาย วาจา และใจในการประพุดตอ มนุษย์จึงต้องฝึกหัดควบคุมตนเองโดยการตั้งปณิธานที่ดี แล้วคิด พุด และปฏิบัติตามปณิธานนั้นอย่างแน่วแน่ การปฏิบัติตนตามนัยนี้ เรียกว่าการถือความสัตย์ หรือคานธีเรียกว่า สัตยาเคราะห์ โดยคานธีนำไปใช้ในการต่อต้านความอยุติธรรมต่างๆ ทางสังคมและการเมืองด้วย

คานธีแยกชีวิตมนุษย์ออกเป็น ๒ แบบคือชีวิตของพรหมจารี คือผู้ประพุดตอพรหมจรรย์ และชีวิตของโกลี คือผู้ที่ยังบริโภคความสุขทางโลกอยู่ เขาเห็นว่าทั้งพรหมจารีและโกลีต่างก็มีนัยน์ตาสำหรับดู โดยพรหมจารีนั้นดูพระเจ้า ส่วนโกลีดูแต่หนังและละคร ทั้งพรหมจารีและโกลีต่างก็มีหูสำหรับฟัง พรหมจารีฟังเพลงสวดถวายพระเจ้า โกลีนั้นฟังแต่เพลงโลกีย์ ทั้งพรหมจารีและโกลีต่างก็มี การตื่น พรหมจารีตื่นด้วยการระลึกถึงพระเจ้า ส่วนโกลีตื่นด้วยการร้องรำทำเพลง ทั้งพรหมจารีและโกลีต่างก็รับประทานอาหาร พรหมจารีรับประทานอาหารเพียงเพื่อยังชีพ ด้วยคิดว่าร่างกายเป็นนิवासถานของพระเจ้า ส่วนโกลีหาอะไรต่อมิอะไรยัดเข้าไปในท้อง เพื่อความเอร็ดอร่อยแล้วก็ทำให้ท้องส่งกลิ่นบูดเน่า

คานธีเห็นว่าการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป และชีวิตที่เรียกว่าความเจริญแบบชาวตะวันตก นั้นเป็นชีวิตอย่างโกลี เป็นชีวิตที่ไม่ประหยัดไม่ทำให้อารมณ์สงบและบริสุทธิ์ แต่กลับทำให้ฟุ้งซ่านไป ด้วยความโลภ ความโกรธ ความ หลง ชีวิตที่ดีไม่ใช่ชีวิตที่สนองอารมณ์ แต่เป็นชีวิตที่อดกลั้นและควบคุมอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ได้แก่การประพุดตอพรหมจรรย์ คานธียกย่องคนทุกคนเสมอกัน พรหมณ์ หรือศูทร ชายหรือหญิงชาวต่างชาติหรือชาวอินเดียล้วนเป็นญาติมิตรกัน จึงไม่มีคนแปลกหน้าสำหรับคานธี ทุกคนได้รับความรักจากเขาเสมอกัน เขาเห็นว่ามนุษย์ควรรักกัน และช่วยเหลือกัน ตามหลักสัจธรรม คนเราควรรับใช้ผู้อื่นอย่างเต็มที่ ถ้าไม่มีทรัพย์สินอะไรก็ใช้กำลังกายเข้ารับใช้ และในการรับใช้นั้นต้องไม่ยอมรับสิ่งตอบแทนใดๆ การยอมรับสิ่งตอบแทนจะทำให้ตกเป็นเหยื่อของความโลภ ในที่สุด

การถือความสัตย์หรือสัตยาเคราะห์ของ คานธี อยู่บนพื้นฐานจะต้องมีความอดกลั้น ควบคุมตนเองได้ แน่วแน่กล้าหาญ โดยการที่จะมีลักษณะดังกล่าวได้ก็ด้วยการประพุดตอพรหมจรรย์ คือเป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะหากไม่เป็นผู้บริสุทธิ์ก็จะทำให้จิตใจเอนเอียงไปตามกิเลสตัณหาหรือใช้วิธีรุนแรงต่างๆ อันเป็นการขัดหลักอหิงสาได้ ผู้ปฏิบัติสัตยาเคราะห์จะต้องเชื่อมั่นในหลักการที่ว่าที่ใดมีความสัตย์ที่นั่นย่อมสงบ ที่ใดขาดความสัตย์ที่นั่นย่อมวุ่นวายความสัตย์เป็นสิ่งล้ำค่าจนโลกไม่มีใครทำลายความสัตย์ได้ ในการยึดมั่น แสวงหา หรือเรียกร้องความสัตย์ต้องกระทำด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ใช้วิธีบังคับหรือความรุนแรง มีความรักไมตรีจิตและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น คานธีให้ความสำคัญกับศาสนา มากที่สุด ถึงกับกล่าวว่า เขาอยู่โดยไม่มีศาสนาไม่ได้แม้แต่วินาทีเดียว แม้แต่การเมืองของคานธีก็เกิด

จากศาสนา ตามทัศนะของเขา ศาสนาเป็นการค้นหาความจริงที่ไม่มีวันสิ้นสุด เป็นพลังรวมคนเข้าด้วยกัน ส่งเสริมความร่วมใจและซัด ความแตกแยก คานธียังเห็นว่าการทำให้มนุษย์หลุดพ้นต้องเปลี่ยนธรรมชาติของมนุษย์ และปลูกตัวตนส่วนที่ดีของมนุษย์ให้ต้นขึ้น ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวจะสำเร็จได้ด้วยความอดทน ขยัน มานะพยายาม

สำหรับการต่อสู้บนหลักอหิงสาในทัศนะของคานธี มีสองนัยคือนัยลบ ได้แก่ความไม่เบียดเบียน ไม่มุ่งร้ายต่อผู้อื่น นัยบวกได้แก่ ความรัก ความเมตตา และการให้อภัย ด้วยความเชื่อว่า ศัตรูที่แท้จริงมิใช่ผู้ทำผิด ความชั่วซึ่งอยู่ในตัวเราทุกคนมากบ้างน้อยบ้าง ศัตรูภายนอกนั้นฆ่าได้ง่าย แต่ศัตรูภายในเป็นศัตรูที่ร้ายยิ่งกว่า เมื่อคนเราเห็นศัตรูว่าเป็นเหยื่อแห่งอำนาจของความชั่วและปฏิบัติต่อศัตรูด้วยความรักความเห็นใจ ขณะเดียวกันจะต่อสู้กับศัตรูภายในได้แก่ความอยากความเกลียดอย่างกล้าหาญ เมื่อคนเราพยายามเป็นนายศัตรูภายในจะได้พบความจริงว่าการจะเปลี่ยนผู้อื่นนั้นต้องไม่ใช่ความรุนแรง หรือทำให้เจ็บปวด แต่ต้องอาศัยความสุภาพ การชักจูง ทนรับความเจ็บปวดอย่างร่าเริงและเกิดทุนมดี อำนาจที่ได้จากความประพฤติเช่นนี้ไม่เพียงเปลี่ยนคนแต่ละคนได้เท่านั้น ยังเปลี่ยนอำนาจที่มีการจัดตั้งอย่างมีระเบียบ เช่นรัฐได้ด้วย

แม้คานธีจะไม่เห็นด้วยกับการดำเนินชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย แต่เสนอให้ทุกคนอยู่อย่างง่าย เขาไม่ได้ปฏิเสธวัฒนธรรมตะวันตก แต่ให้รับอย่างเลือกสรรอย่างดีแล้วเท่านั้น คานธีให้ทัศนะว่าการหาประโยชน์จากแสงสว่างของชาวตะวันตกเป็นสิ่งที่ดี แต่ต้องระวังตนไม่ให้ถูกรอบงำด้วยแสงสีของตะวันตกในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมต้องไม่รับข้างเดียว แต่ต้องเป็นฝ่ายให้ด้วยต้องไม่เห็นวัฒนธรรมของตนเองเป็นสิ่งไร้ค่า แต่ต้องทำให้วัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์ของชาติอื่นกลมกลืนกับค่าและคตินิยมที่เป็นหลักของตน เขาเชื่อว่านี้คือการเติบโตของวัฒนธรรม หลักคิดของคานธีนั้นน่าสนใจมาก เขาคิดว่าคนเราไม่ควรถือว่าทุกสิ่งทีเ่กาเป็นสิ่งที่ดี ทุกสิ่งที่เป็นของชาติตนต้อง เป็นสิ่งที่ดี และควรจะทิ้งสิ่งที่เกาหรือเป็นของชาติตนโดยทันทีถ้าเป็นสิ่งที่ผิด แต่การที่คนเราพากันวิ่งไปหาของใหม่ดูหมิ่นของเกาโดยสิ้นเชิงก็เป็นสิ่งที่น่าเสียใจเป็นอย่างยิ่ง คานธีเชื่อว่าความสามารถในการสร้างเอกภาพในความแตกต่างขึ้น กล่าวคือคนที่มีวัฒนธรรมไม่ควรวิวาทกันเพราะความคิดที่ต่างกัน แต่ควรหาความเหมือนกัน ในความต่างต่างนั้น คนเราควรสร้างเสรีภาพในตนขึ้นเสียก่อน ถ้าคนมีจิตใจเสรียอมรับความคิดของผู้อื่น เขาก็จะเป็นผู้รักเสรีภาพในทางการเมือง แต่ถ้าคนมีจิตใจเป็นเผด็จการ การเมืองก็จะเต็มไปด้วยการใช้อำนาจ

สิ่งสำคัญที่จะทำให้ความแตกต่างทางความคิดของคนเราลดลง คานธีมองว่าคือการศึกษา เขาได้ตั้งหลักการเรียกว่า สรรโวทย ขึ้นมา มีกรอบ ๓ ประการคือ

๑. จงทำความดีแก่คนทั้งปวง

๒. งานของช่างตัดผมและของนายควมนั้นควรจะมีค่าเท่ากันเพราะต่างก็มีสิทธิในการประกอบอาชีพของตนเท่ากัน

๓. ชีวิตของกรรมกรและชาวนาหรือชีวิต ของผู้ใช้แรงงานนั้นเองเป็นชีวิตที่แท้จริง

จะว่าไปแล้ว หากวิเคราะห์หลักการอหิงสาของคานธี จะมีรากฐานคล้ายคลึงกับปรัชญาในการเน้นเรื่องการค้าเงินชีวิตแบบง่ายๆ นี้ คานธีถือว่าทุกคนมีความสามารถในการทำงานควรมีสติในการทำงานเพื่อยังชีพ ประเทศด้อยพัฒนาซึ่งมีแรงงานมากและมีทุนน้อยควรจะใช้แรงงานคนให้มากที่สุด เครื่องจักรเป็นสิ่งที่ดีแต่ต้องใช้ไม่มากเกินไป กระทั่งแรงงานคนทำเสียหมด เขาเห็นว่าเครื่องจักรต้องช่วยคนทำงานไม่ใช่แย่งงาน ยิ่งรัฐส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มากขึ้นเพียงใด ก็ยังเป็นการทำลายงานของประชาชนมากขึ้นเพียงนั้น รัฐบาลที่ดีจะต้องมีหน้าที่สงเคราะห์ การสงเคราะห์ทำได้สองวิธีคือ หา งานให้ทำหรือสร้างระบบประกันสังคม ขณะเดียวกันรัฐจะต้องเข้าควบคุมไม่ให้นายทุนใช้ ความร่ำรวยเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของสังคมส่วนรวม แต่ในทางตรงข้ามผู้ใช้แรงงานก็ต้องคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของตน กล่าวคือต้องถือว่าค่าจ้างจะเพิ่มขึ้นก็เมื่อผลผลิตเพิ่มขึ้น คนทุกคนควรถือว่าเมื่อไม่ทำงานก็ไม่สมควรรับค่าตอบแทน คานธีเห็นว่าการเพิ่มค่าแรงโดยไม่เพิ่มผลผลิตยังทำให้เกิดปัญหาแก่สังคมทำให้ สินค้าราคาแพงขึ้น

จะเห็นได้ว่า การนำคตินิยมแบบคานธีมาใช้ ล้วนเป็นการดำเนินชีวิตตามแนวคิดที่พยายาม สร้างความสมดุลอย่างกลมกลืน บนพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ที่มีคุณธรรม ไม่เบียดเบียน ทั้งตนเอง เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ เบียดเบียนสังคมอันจะทำให้คนทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นอหิงสาที่ยากจะหาได้ในปฏิบัติการชุมนุมของเมืองไทยเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมาก

๓) **ทฤษฎีมีสุข**^{๑๒๔} ดร.มาร์ติน เซลิเกแมน บิดาแห่งจิตวิทยาเชิงบวก ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือที่ชื่อว่า Flourish ในปี ๒๐๐๑ โดยใช้อักษรย่อ PERMA เป็นตัวแทนขององค์ประกอบ ๕ ที่จะทำให้เรามีความสุขมากขึ้นและยั่งยืนยิ่งขึ้น ดังนี้

P มาจาก Positive Emotion เพิ่มอารมณ์เชิงบวกหมายถึง อารมณ์ที่เป็นบวก เช่นรู้สึกสงบ รู้สึกพึงพอใจ รู้สึกมีแรงบันดาลใจ รู้สึกมีความหวังหรือรู้สึกรักใคร่ ความรู้สึกเหล่านี้สำคัญมาก เพราะมันทำให้เพลิดเพลินกับชีวิตในปัจจุบัน และจะยังคงอยู่ตราบเท่าที่องค์ประกอบอื่นๆของ PERMA เกื้อหนุน บุคคลไม่อาจมีอารมณ์เชิงบวกได้ตลอดเวลา แต่สามารถมีความสุขเชิงบวกได้บ่อยๆ เมื่อใดที่รู้สึกอารมณ์ไม่บวกอย่างเพียงพอ ก็ลองหยุดแล้วคิดว่าเพราะอะไรถึงเป็นเช่นนั้น ลองถามว่าตนเองได้ใช้ทักษะและจุดแข็งของตัวเองอย่างเพียงพอแล้วหรือยัง

E มาจาก Engagement ดำดิ่งไหลลื่นในสิ่งที่ทำ หมายถึง การมีส่วนร่วมและผูกพันไม่ว่าจะเป็นต่อสถานการณ์ต่างๆต่อหน้าที่การงาน ต่อโครงการนั้นๆ เมื่อเราอยู่ในภารกิจแล้วปฏิบัติได้อย่างไหลลื่น เราจะลืมคิดถึงตัวตนหรือสิ่งต่างๆ และหันไปมีสมาธิจดจ่อกับปัจจุบันขณะที่กำลังทำภารกิจอยู่ สิ่งนี้จะทำให้เรามีความสุขขึ้นมาได้ การทำอะไรที่เราเข้าไปผูกพันไม่ว่าจะเป็นงาน งานอดิเรก หรือ

^{๑๒๔} มาร์ติน เซลิเกแมน, Flourish ๒๐๐๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [https://www.okmd.or.th/okmd-kratooktomkit/4131/\[๙ ตุลาคม ๒๕๖๔\]](https://www.okmd.or.th/okmd-kratooktomkit/4131/[๙ ตุลาคม ๒๕๖๔]).

กีฬา จะช่วยให้ชีวิตของเราดีขึ้นแต่การจะเข้าไปรู้สึกผูกพันกับอะไรบางอย่าง เราจะต้องตัดสิ่งที่จะทำให้เราวอกแวกทิ้งไปแล้วพัฒนาสมาธิในเรื่องนั้นๆ เช่น ถ้าเรามุ่งเป้าไปยังพันธกิจใหม่ เราต้องสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่จะไม่ทำให้เราไขว่ไขวไปกับสิ่งอื่นแล้วให้เวลากับสิ่งนั้นอย่างเพียงพอ

R มาจาก Relationships เอาใจใส่ต่อมิตรภาพ หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ในเชิงบวก เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม การผูกพันกับใครในทางที่ดีและมีความหมาย จะทำให้มีความสุขได้มากกว่าคนที่ไม่ผูกพันกับใครหรือมีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ลองนึกว่าเราใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ที่ไหน และมีความสัมพันธ์กับใครบ้าง ถ้าเราอยู่ในที่ทำงานมากที่สุด เราก็คงจะมีความสัมพันธ์กับคนในที่ทำงานให้ดีที่สุด ถ้ายังไม่ดีเป็นเพราะอะไรแล้วลองหาวิธีพัฒนาความสัมพันธ์ให้ดีขึ้น นอกจากนั้นยังรวมถึงความสัมพันธ์ ส่วนตัวระหว่างเพื่อน ครอบครัวและคนรักอีกด้วย

M มาจาก Meaning ความหมายของการมีชีวิตอยู่หมายถึง การรู้สึกถึงความหมายในชีวิต แน่นอนว่าหมายถึงความหมายที่ยิ่งใหญ่กว่าตัวของเราเอง อาจจะเป็นความหมายที่เรามีต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อองค์กรหรือต่อสถาบันต่างๆ ก็ได้ไม่เฉพาะการรู้สึกถึงความหมายหรือการพบคุณค่าในการทำงาน แต่ยังรวมไปถึงชีวิตส่วนตัว การทำกิจกรรมต่างๆกับครอบครัว การเป็นอาสาสมัคร การเจอจุดเมตตาเพื่อนมนุษย์ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนทำให้คนเรารู้สึกว่าตัวเองมีความหมาย และสร้างความเบิกบานใจได้

A มาจาก Accomplishment การบรรลุถึงเป้าหมาย หมายถึง การประสบความสำเร็จซึ่งไม่ได้จำกัดแค่ถ้วยรางวัลหรือเหรียญตรา ยังรวมถึงการสำเร็จในทักษะ ความชำนาญ การบรรลุเป้าหมายบางอย่างที่คุณได้ตั้งเอาไว้ด้วย

๒.๑๐ บริบทพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

๒.๑๐.๑ ข้อมูลสภาพทั่วไปของจังหวัดชัยภูมิ^{๑๒๙}

๑) ด้านกายภาพ

๑.๑ ขนาดและที่ตั้ง จังหวัดชัยภูมิตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบริเวณใจกลางของประเทศ เส้นรุ้งที่ ๑๕ องศาเหนือ เส้นแวงที่ ๑๐๒ องศาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเล ๖๓๑ ฟุต ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ ๓๓๒ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๑๒,๗๗๘.๓ ตารางกิโลเมตร หรือ ๗,๙๘๖,๔๒๙ ไร่ คิดเป็นร้อยละ๗.๖ ของพื้นที่ทั้งหมด ของภาค และร้อยละ๒.๕ ของพื้นที่ทั้งประเทศ มีเนื้อที่ใหญ่เป็นอันดับ ๓ ของภาค และใหญ่เป็นอันดับ ๗ ของประเทศ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

^{๑๒๙} คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดชัยภูมิ (ก.บ.จ.),แผนพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ (๒๕๖๑-๒๕๖๔).ออนไลน์

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดขอนแก่น และเพชรบูรณ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดขอนแก่น และนครราชสีมา

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดนครราชสีมา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดลพบุรี และเพชรบูรณ์

ภาพที่ ๒.๒ แผนที่แสดงอาณาเขตจังหวัดชัยภูมิ

๑.๒ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปประกอบด้วยป่าไม้และภูเขาร้อยละ ๕๐ ของพื้นที่จังหวัด นอกนั้นเป็นที่ราบสูง บริเวณตอนกลางของจังหวัดเป็นพื้นที่ราบ มี

พื้นที่ป่าไม้และเทือกเขาตั้งเรียงรายจากทิศ ตะวันออกสู่ทิศตะวันตก ประกอบด้วยเทือกเขาสำคัญ ได้แก่ ภูอีด่าง ภูแล่นคา และภูพังเหย

จังหวัดชัยภูมิ สามารถแบ่งภูมิประเทศของจังหวัดออกได้เป็น ๓ ลักษณะคือ พื้นที่ราบในฝั่งแม่น้ำ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ๐ - ๓๐๐ เมตร ได้แก่บริเวณ พื้นที่ราบเรียบ ความลาดเอียงของพื้นที่อยู่ระหว่างร้อยละ ๐ - ๒ ซึ่งมีพื้นที่ประมาณร้อยละ ๑๓ ได้แก่พื้นที่ราบ ลุ่มแม่น้ำชีในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอคอนสวรรค์ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอจัตุรัส อำเภอเนินสง่า บริเวณนี้จะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง พื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น อยู่ตอนกลางของพื้นที่จังหวัด เป็นแนวยาวตามทิศเหนือ-ใต้ ตามแนว เทือกเขาตงพญาเย็น มีความสูงประมาณ ๓๐๐ - ๕๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลางได้แก่ พื้นที่บางส่วนในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอบ้านเขว้า อำเภอแก้งคร้อ อำเภอเทพสถิต อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ และอำเภอบ้านแท่น พื้นที่สูงและภูเขา สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลอนลึกและภูเขา ในเขตเทือกเขาตง พญาเย็น มีความสูงตั้งแต่ ๕๐๐ - มากกว่า ๑,๐๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลางได้แก่ พื้นที่บางส่วนของ อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอเทพสถิต อำเภอคอนสาร อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอภูเขียว อำเภอแก้งคร้อ อำเภอภักดีชุมพล อำเภอซับใหญ่ และพื้นที่ทางตอนเหนือของอำเภอเมืองชัยภูมิ ๑.๓ สภาพภูมิอากาศ จังหวัดชัยภูมิมีลักษณะอากาศร้อนชื้น อยู่ในภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อนมีฤดู ๓ ฤดู โดยระยะเวลาในแต่ละฤดูอาจคลาดเคลื่อนไปตามสภาพดินฟ้าอากาศของแต่ละปี มีอากาศหนาวจัด ในฤดูหนาว ร้อนจัดในฤดูร้อน และช่วงฝนสลับกับช่วงแห้งแล้งแตกต่างกันอย่างชัดเจนตามห้วงเวลาตาม ฤดูกาล

๒) ด้านการปกครอง การบริหารและประชากร

๒.๑ โครงสร้างการบริหารราชการระดับจังหวัด จังหวัดชัยภูมิ มีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการ ๓ ส่วน คือ

(๑) ราชการบริหารส่วนกลาง มีส่วนราชการส่วนกลางตั้งหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัด จำนวน ๔๖ หน่วยงาน

(๒) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค มีส่วนราชการส่วนภูมิภาคประจำจังหวัด จำนวน ๓๕ หน่วยงาน แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๖ อำเภอ ๑๒๔ ตำบล ๑,๖๑๗ หมู่บ้าน ๒๘ ชุมชน ประกอบด้วย (๑) อำเภอเมืองชัยภูมิ (๒) อำเภอภูเขียว (๓) อำเภอจัตุรัส (๔) อำเภอแก้งคร้อ (๕) อำเภอเกษตรสมบูรณ์ (๖) อำเภอหนองบัวแดง (๗) อำเภอคอนสาร (๘) อำเภอบ้านเขว้า (๙) อำเภอคอนสวรรค์ (๑๐) อำเภอบำเหน็จณรงค์ (๑๑) อำเภอเทพสถิต (๑๒) อำเภอบ้านแท่น (๑๓) อำเภอหนองบัวระเหว (๑๔) อำเภอภักดีชุมพล (๑๕) อำเภอเนินสง่า (๑๖) อำเภอซับใหญ่

(๓) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๔๓ แห่ง ประกอบด้วย

(๓.๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง

(๓.๒) เทศบาล ๓๖ แห่ง เทศบาลเมือง ๑ แห่ง เทศบาลตำบล ๓๕

แห่ง

(๓.๓) องค์การบริหารส่วนตำบล ๑๐๖ แห่ง

ตารางที่ ๒.๑ ตารางแสดงจำนวนครัวเรือนและจำนวนประชากรจังหวัดชัยภูมิ^{๑๓๐}

ที่	อำเภอ	พื้นที่	ระยะทาง	หมู่บ้าน	ตำบล	ประชากร (คน)	ครัวเรือน
		(ตร.กม.)	(กม.)				
๑	เมืองชัยภูมิ	๑,๑๖๙.๘๙๘	๑	๒๒๗	๑๙	๑๘๓,๙๗๖	๗๔,๓๐๖
๒	ภูเขียว	๘๐๑.๗๕๗	๗๘	๑๕๕	๑๑	๑๒๔,๕๘๓	๓๘,๓๕๔
๓	เกษตรสมบูรณ์	๑,๔๑๘.๙๖๗	๑๐๒	๑๔๔	๑๑	๑๑๒,๓๒๖	๓๒,๐๑๒
๔	หนองบัวแดง	๒,๔๘๙.๙๑๕	๔๙	๑๓๐	๘	๑๐๑,๗๕๗	๓๒,๑๐๘
๕	แก้งคร้อ	๕๘๒.๑๙๒	๔๕	๑๒๖	๑๐	๙๓,๘๓๕	๓๑,๔๗๑
๖	จัตุรัส	๖๔๗.๐๓๑	๓๘	๑๑๙	๙	๗๕,๓๕๔	๒๖,๖๐๕
๗	เทพสถิต	๘๗๕.๖๐๔	๑๐๕	๙๒	๕	๗๐,๐๘๐	๒๔,๗๙๖
๘	คอนสาร	๙๖๖.๖๖๕	๑๒๕	๘๕	๘	๖๒,๑๒๘	๑๙,๒๖๓
๙	คอนสวรรค์	๔๖๘.๑๔๗	๓๘	๑๐๓	๙	๕๓,๗๗๕	๑๙,๐๔๘
๑๐	บ้านหันฉนวน	๕๖๐.๓๐๗	๕๘	๙๕	๗	๕๔,๐๑๒	๑๗,๘๑๐
๑๑	บ้านเขว้า	๕๔๔.๓๑๕	๑๓	๘๘	๖	๕๐,๘๖๑	๑๗,๒๕๘
๑๒	บ้านแพน	๓๐๘.๗๐๗	๙๒	๖๖	๕	๔๕,๖๓๖	๑๒,๗๑๘
๑๓	หนองบัวระเหว	๘๔๑.๗๘๒	๓๓	๕๘	๕	๓๘,๕๒๖	๑๓,๓๓๗
๑๔	ภักดีชุมพล	๖๒๖.๐๐๐	๘๕	๔๗	๔	๓๑,๑๒๔	๑๑,๒๙๗
๑๕	เนินสง่า	๒๒๒.๐๐๐	๓๐	๔๘	๔	๒๖,๐๓๓	๘,๑๕๒
๑๖	ซับใหญ่	๒๕๕.๐๐๐	๕๕	๓๗	๓	๑๕,๓๕๐	๕,๓๔๗
รวม		๑๒,๗๗๘.๒๘๗	-	๑,๖๒๐	๑๒๔	๑,๑๓๙,๓๕๖	๓๘๓,๘๘๒

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดชัยภูมิ,ข้อมูลการปกครองท้องที่,ออนไลน์

๒.๒ กลุ่มชาติพันธุ์ จังหวัดชัยภูมิประกอบด้วยประชากรหลากหลายเชื้อชาติหรือหลายชาติพันธุ์ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดชัยภูมิที่มีจำนวนมากมีอยู่สองกลุ่มใหญ่คือ ลาว (หรือไทยอีสาน) ซึ่งมีอยู่ทั่วไปทั้ง ๑๖ อำเภอ และ ไทย (หรือเรียกอีกอย่างว่า ไทยโคราช) บางส่วน คือ ใน

^{๑๓๐} สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดชัยภูมิ,ข้อมูลการปกครองท้องที่,อ้างแล้ว

เขตอำเภอเนินสง่า อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภोजตุรัส และอำเภอหนองบัวระเหว ไทคอนสารซึ่งมีภาษาเป็นเอกลักษณ์ และมีสำเนียงคล้ายกับคน จังหวัดเลย ในเขตอำเภอคอนสาร อำเภอภูเขียว อีกกลุ่มคือ ญัฮกุร คือ ชุมชนที่ใช้ภาษามอญโบราณ โดยเฉพาะที่จังหวัดชัยภูมิ อยู่ในเขตอำเภอเทพสถิต หนองบัวระเหว และอำเภोजตุรัส กลุ่มชนดังกล่าว เรียกตนเองว่า “ญัฮกุร” (Nyah-Kur) แปลว่า “คนภูเขา” คนไทยในเมืองเรียกชนกลุ่มนี้ว่า “ชาวบน” และยังมีเชื้อชาติอีกได้แก่ จีน ญวน และแขก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายในเขตเมือง ซึ่งมีอยู่ปะปนในเขต อำเภอต่างๆทั่วไป สัดส่วนของประชากรเมืองและชนบท/ชาติพันธุ์เฉลี่ย ๑/๑๔๖

๓) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

๓.๑ การคมนาคม จังหวัดชัยภูมิมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ทั้งภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภายในจังหวัดได้โดยสะดวกทั้งทางรถยนต์และทางรถไฟ หากเดินทางโดยรถยนต์ สามารถใช้เส้นทางสายหลักที่สำคัญของจังหวัดคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๐๑ สีคิ้ว - ชัยภูมิ - ชุมแพ ใช้ เชื่อมระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบนและตอนล่าง ส่วนเส้นทางคมนาคมระหว่างอำเภอกับอำเภอ ภายในจังหวัดเป็นถนนลาดยาง อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทางหลวงทำให้การติดต่อระหว่างอำเภอเป็นไป อย่างสะดวกสบาย ส่วนการคมนาคมจากอำเภอลงถึงตำบล หมู่บ้าน เป็นถนนสายรองของสำนักงานทางหลวง ชนบท บางส่วนยังเป็นถนนลูกรัง สามารถใช้ติดต่อคมนาคมอย่างสะดวกในหน้าแล้ง สำหรับฤดูฝนยังมีความลำบากอยู่มาก สำหรับระยะทางระหว่างอำเภอเมืองกับอำเภอต่าง ๆ

๓.๒ การไฟฟ้า จังหวัดชัยภูมิ มีการใช้กระแสไฟฟ้า ๓๕๐ ล้านยูนิต โดยมีขอบเขตการรับกระแสไฟฟ้า จากแหล่งผลิต ดังนี้

(๑) กระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตที่เขื่อนจุฬาภรณ์ ตำบลทุ่งลุยลาย อำเภอคอนสาร ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำผลิตไฟฟ้าด้วยพลังน้ำ เก็บน้ำได้ ๑๘๘ ล้านลูกบาศก์เมตร มีเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ๒ เครื่อง กำลังผลิต ๔๐,๐๐๐ กิโลวัตต์ให้กำลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยปีละ ๕๗ ล้านกิโลวัตต์/ชั่วโมง

(๒) กระแสไฟฟ้าจากสถานีจ่ายไฟฟ้าย่อย อำเภอเมืองพล จังหวัดขอนแก่น

(๓) กระแสไฟฟ้าจากสถานีจ่ายไฟฟ้าย่อยอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

(๔) กระแสไฟฟ้าย่อยจากจังหวัดนครราชสีมา

๓.๓ การประปา จังหวัดชัยภูมิ มีสำนักงานประปา จำนวน ๕ แห่งคือ สำนักงานประปาชัยภูมิ สำนักงานประปาจัตุรัส สำนักงานประปาแก่งคร้อ สำนักงานประปาภูเขียว และสำนักงานประปาหนองบัวแดง การให้บริการของการประปาส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่จะมีเฉพาะใน

เขตชุมชน เช่น ในเขตเทศบาลเมืองชัยภูมิเขต เทศบาลตำบล และหมู่บ้านที่มีประชากรหนาแน่น สำนักงานประปาทั้งหมด มีกำลังการผลิตรวมทั้งสิ้น ๑๙,๔๖๘,๘๐๐ ลบ.ม. สามารถผลิตน้ำได้ ๑๓,๖๖๖,๕๒๓ ลูกบาศก์เมตร มีจำนวนผู้ใช้น้ำทั้งสิ้น ๕๑,๗๕๘ ราย

๓.๔ การสื่อสาร จังหวัดชัยภูมิ มีที่ทำการไปรษณีย์ ๑๖ แห่ง ซึ่งกระจายอยู่ทุกอำเภอ (ยกเว้นอำเภอเนินสง่า และอำเภอซับใหญ่) มีจำนวนไปรษณีย์ภัณฑ์รวมทั้งสิ้น ๓,๗๓๐,๐๐๒ ชิ้น มีเลขหมายโทรศัพท์ของบริษัท ทศท. คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) รวม ๒๗,๕๒๐ เลขหมาย และมีเลขหมายที่มีผู้เช่า ๒๑,๗๐๕ เลขหมาย มีสถานีวิทยุ ๔ แห่ง คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย สถานีวิทยุ จส.๕ ของกรมทหารสื่อสาร สถานีวิทยุ อสมท. ชัยภูมิ และสถานีวิทยุ ตชด.ชัยภูมิ นอกจากนี้ยังมีบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้ให้บริการ ๓ เครือข่าย คือ บริษัท AIS จำกัด (มหาชน) เครือข่ายของบริษัท DTAC จำกัด และเครือข่ายของบริษัท โทร คอร์ปอเรชั่น จำกัด ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด

๔) ด้านเศรษฐกิจ จังหวัดชัยภูมิมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ในปี ๒๕๕๗ มีมูลค่า ๕๕,๓๘๓ ล้านบาท มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อหัว (Per capital GPP) ๕๗,๗๗๔ บาท โดยรายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขาการเกษตร

๔.๑ การประกอบอาชีพ อาชีพของชาวจังหวัดชัยภูมิเป็นการประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมประมาณร้อยละ ๖๐.๓๐ อาชีพที่สำคัญได้แก่การทำนา ทำไร่และทำสวนผลไม้ยืนต้น มีการปลูกพืชผักผลไม้สวนครัวและไม้ ประดับอยู่บ้างและมีการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมประมาณร้อยละ ๓๙.๗๐

๔.๒ การใช้ประโยชน์ที่ดิน จังหวัดชัยภูมิมีพื้นที่ทั้งหมด ๗,๙๘๖,๔๒๙ ไร่ สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัด ชัยภูมิประกอบด้วย พื้นที่เพื่อการเกษตร ๓,๔๐๔,๔๘๓ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๖๓ พื้นที่ป่าไม้ภูเขา ๒,๓๔๐,๕๐๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓๑

๔.๓ พืชเศรษฐกิจ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญและทำรายได้ให้กับจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง อ้อย โรงงาน มันสำปะหลัง ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พริกและการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นต้น

๔.๔ การอุตสาหกรรม จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น ๖๒๕ โรง มีเงินลงทุนรวม ๒๖๕,๑๒๐,๐๐๐ ล้านบาท จำนวนคนงาน ๒๗,๕๐๐ คน สำหรับการส่งเสริมการลงทุน จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดที่ฐานการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมเป็นหลัก การประกอบอาชีพอุตสาหกรรมจะต้องใช้เงินลงทุนสูงและจะต้องมีประสบการณ์ในการประกอบ อุตสาหกรรม การขาดแคลนวัตถุดิบและช่างฝีมือแรงงานเฉพาะด้านเช่นด้านสิ่งทอและด้านการออกแบบ เป็นต้น

๔.๕ การท่องเที่ยว จังหวัดชัยภูมิมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ๔๔ แห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ๒๖ แห่ง เช่น น้ำตก ภูเขา ป่าไม้และภูเขาน้อยต่าง ๆ แหล่งท่องเที่ยวประเภท

ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุและโบราณสถาน ๑๒ แห่ง เช่น ปรากฏ ภูพระ ภูแฝด และพระพุทธรูปสมัยทวารวดี เป็นต้น และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ๖ แห่ง

๕) ด้านสังคม

๕.๑ การศึกษา จังหวัดชัยภูมิจัดการศึกษาทั้งสองรูปแบบคือการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบ โรงเรียนตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษา จากข้อมูลปี พ.ศ. ๒๕๕๘ จังหวัดชัยภูมิมี สถานศึกษาตั้งอยู่ในจังหวัดทุกสังกัดจำนวน ๗๕๒ แห่ง มีจำนวนนักเรียนที่จบการศึกษาและเข้าสู่ภาคแรงงาน จำนวน ๑,๒๐๖ คน

๕.๒ การศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนศาสนาอื่นมีบ้างเล็กน้อยจำนวนไม่มากนัก สำหรับความเชื่อถือประเพณีสมัยก่อนยังคงมีอยู่ตามชนบทและมีอิทธิพลทางจิตใจของประชาชนในแถบนั้น ๆ เช่น การแห่นางแมวขอฝน บุญพระเวส บุญบั้งไฟ บุญข้าวจี เป็นต้น

๕.๓ การสาธารณสุข จังหวัดชัยภูมิมีโรงพยาบาลรัฐ จำนวน ๑๖ แห่ง และโรงพยาบาลชุมชน ๑๖๗ แห่ง นอกจากนั้นยังมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หมู่บ้าน สถานพยาบาลของเอกชนและร้านขายยา การให้บริการสาธารณสุขยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ป่วยภายในจังหวัดโดยเฉพาะท้องถิ่นชนบททั่วไป ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ จังหวัดมีแพทย์ จำนวน ๑๕๖ คน พยาบาล ๑,๖๓๒ คน

๖. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๖.๑ แหล่งน้ำจังหวัดชัยภูมิมีแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำชลประทานที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

๖.๑.๑ แหล่งน้ำธรรมชาติ จังหวัดชัยภูมิ เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารและลำน้ำย่อยหลายสายที่ก่อให้เกิดลำน้ำสำคัญ ได้แก่

(๑) ลำน้ำชี ต้นน้ำอยู่บริเวณเทือกเขาพญาฝ่อ ในเขตอำเภอนองบัวแดง ไหลผ่าน อำเภอนองบัวระเหว บ้านเขว้า จัตุรัส เนินสง่า เมืองชัยภูมิ คอนสวรรค์

(๒) ลำน้ำพรม ต้นน้ำอยู่บริเวณเทือกเขาพญาฝ่อ ในเขตอำเภอคอนสาร ไหลผ่าน อำเภอคอนสาร เกษตรสมบูรณ์ ภูเขียว และอำเภอบ้านแท่น ไหลลงเขื่อนอุบลรัตน์ เป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างจังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดขอนแก่น

(๓) ลำคันฉู ไหลผ่านอำเภอบำเหน็จณรงค์ จัตุรัส และอำเภอเมืองชัยภูมิ

(๔) ลำน้ำเชิญ ไหลผ่านอำเภอคอนสาร และอำเภอภูเขียว

(๕) ลำชีลอง ไหลผ่านอำเภอเมืองชัยภูมิ และอำเภอบ้านเขว้า

(๖) ลำปะทาว ไหลผ่านอำเภอเมืองชัยภูมิ

(๗) ลำสามหมอ ไหลผ่านอำเภอแก้งคร้อ และอำเภอคอนสวรรค์

(๘) ลำน้ำกล่ำ ไหลผ่านอำเภอคอนสวรรค์ ไปลงลำน้ำชี

๖.๑.๒ แหล่งน้ำชลประทาน แหล่งน้ำชลประทานที่อยู่ภายในจังหวัด ประกอบด้วย

(๑) เขื่อนเพื่อประโยชน์ด้านพลังงานและเกษตรกรรม

- เขื่อนจุฬาภรณ์ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอคอนสาร มีปริมาณเก็บกักน้ำ

๑๖๓.๗๕ ล้าน ลูกบาศก์เมตร

- เขื่อนลำปะทาว ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ และอำเภอแก้งคร้อ มีปริมาณเก็บกักน้ำ ๔๔ ล้านลูกบาศก์เมตร

- เขื่อนหินทิ้งห้วยกุ่ม ในเขตอำเภอเกษตรสมบูรณ์ เก็บกักน้ำเพื่อการเกษตรเก็บกักน้ำได้ ๒๐.๒๓ ล้านลูกบาศก์เมตร

(๒) ชลประทานขนาดกลาง (อ่างเก็บน้ำ) เพื่อการเกษตรและการบริโภค-อุปโภค มีจำนวน ๑๔ แห่ง ในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ จัตุรัส บ้านเขว้า ภูเขียว เกษตรสมบูรณ์ บำเหน็จณรงค์ เทพสถิต และอำเภอชัยใหญ่ รวมพื้นที่ชลประทานทั้งหมด ๑๘๗,๒๙๘ ไร่

(๓) ชลประทานขนาดเล็ก (อ่างเก็บน้ำหรือฝายน้ำล้น) ได้แก่ โครงการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก เหมือง ฝายน้ำล้น ที่กระจายอยู่ทั่วจังหวัดตามแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งสามารถกักเก็บน้ำได้ ประมาณ ๔๗.๗๒ ล้าน ลูกบาศก์เมตร พื้นที่รับประโยชน์ ๑๘๑,๙๐๙ ไร่

๖.๒ ทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดชัยภูมิมีพื้นที่ทั้งสิ้น ๗,๙๘๖,๔๒๙ ไร่ ในปี ๒๕๕๘ มีทรัพยากรป่าไม้/ประเภทป่าไม้ ดังนี้ ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน ๒,๖๖๔,๘๓๙ ไร่ อุทยานแห่งชาติ จำนวน ๗๒๔,๘๐๖ ไร่ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำนวน ๒๕๕,๐๐๐ ไร่ รวมทั้งสิ้น ๓,๖๔๕,๔๕๑ ไร่ นอกจากนี้จังหวัดชัยภูมียังมีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและอุทยานแห่งชาติ จำนวน ๖ แห่ง สภาพป่าไม้ของจังหวัดชัยภูมิถือได้ว่ามีสภาพป่าที่สมบูรณ์แห่งหนึ่งของประเทศไทย และเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำสายสำคัญเช่น แม่น้ำชี แม่น้ำเชิญ ลำสะพุง ลำปะทาว โป่งขุนเพชร และลำธารต่าง ๆ อีกจำนวนมาก

๖.๓ ทรัพยากรดิน วัตถุประสงค์กำเนิดบริเวณจังหวัดชัยภูมิ ส่วนใหญ่เป็นดินที่เกิดจากพอกตะกอนที่ถูกน้ำพัดพามาทับถมกันนาน และมีการเปลี่ยนแปลงทางธรณีสัณฐานโดยกระบวนการชะล้างและปรับระดับ พื้นที่ทำให้พื้นที่มีความสูงแตกต่างกัน ดินบางส่วนเกิดจากการพังและสลายตัวของหินส่วนใหญ่เป็น บริเวณภูเขาและที่ลาดเชิงเขา^{๑๓๑}

^{๑๓๑} คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดชัยภูมิ (ก.บ.จ.),แผนพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ (๒๕๖๑-๒๕๖๔).ออนไลน์

๒.๑๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำ ในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิชณุ พลอยศรี ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : ศึกษากรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพลาญข่อย ต.โนนก่อ อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี” ผลการวิจัย พบว่า ผลการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านแหลมทองมีลักษณะการบริหารจัดการและกระบวนการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ ๔ ประการ คือ ๑. ชุมชนบ้านแหลมทองมีการทำเกษตรแบบไร่นาสวนผสม เน้นการมีอยู่ มีกิน และเน้นการพึ่งตนเองได้ภายในชุมชน ๒. ชุมชนบ้านแหลมทองเน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงโดยมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นองค์กรที่สำคัญ ๓. ชุมชนบ้านแหลมทองมุ่งเน้นการปลูกฝังจิตสำนึกของคนภายในชุมชน โดยมีองค์กรชุมชนที่สำคัญ คือ ศูนย์เด็กและศูนย์จิตใจเป็นองค์กรที่สำคัญในการพัฒนา ๔. ชุมชนบ้านแหลมทองมีการรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับคนภายในชุมชน^{๑๓๒}

กาญจนา รอดแก้ว ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลาง” ผลการวิจัย พบว่า ๑. กระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในเขตภาคกลาง จากผลการศึกษาของกรณีศึกษา ๒ กรณี คือ เครือข่ายการเรียนรู้ตำบลบางเจ้าฉ่า และเครือข่ายการเรียนรู้ตำบลแพรกหนามแดง พบว่า ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน คือ ๑) การตระหนักในปัญหา ๒) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ๓) การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา ๔) การลงมือปฏิบัติ และ ๕) การสร้างและการขยายความรู้ โดยกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดทำแผนชุมชน การจัดเวทีการเรียนรู้ การศึกษาดูงาน และการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา ๒. องค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในเขตภาคกลาง จากผลการศึกษาของกรณีศึกษาทั้งสอง พบว่าประกอบด้วย ๑) คนในชุมชน ๒) ภูมิปัญญาชุมชน ๓) กิจกรรมการเรียนรู้ ๔) การมีเป้าหมายร่วมกัน และ ๕) การบริหารจัดการ ๓. กระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ในเขตภาคกลาง โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ผลการศึกษาของกรณีศึกษา และแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วย ๖ ขั้นตอน คือ ๑) การตระหนักในปัญหา ๒) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ๓) การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา ๔) การตัดสินใจแก้ปัญหา ๕) การลงมือ

^{๑๓๒} วิชณุ พลอยศรี, “การบริหารจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : ศึกษากรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพลาญข่อย ต.โนนก่อ อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ปฏิบัติ และ ๖) การสร้างและขยายความรู้ ๔. ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการนำกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลางไปใช้ได้แก่ ๑) ศักยภาพชุมชน ๒) ผู้นำหรือแกนนำชุมชน ๓) ความสัมพันธ์และความเอื้ออาทรในชุมชน ๔) ภูมิปัญญาชุมชน ๕) ระบบการสื่อสารภายในชุมชน ๖) ระบบการจัดการความรู้ของชุมชน และ ๗) ลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้^{๑๓๓}

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และคณะได้ศึกษา เรื่อง “รูปแบบวิธีการขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองในยุคปฏิรูปของชาวรากหญ้าในจังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัย พบว่า การขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองของชาวรากหญ้าในจังหวัดชัยภูมิส่วนมากถูกจำกัดในด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจและการกำกับตรวจสอบการเมืองของภาคประชาชน และสภาพปัญหาที่พบ คือปัญหาด้านนโยบายของรัฐบาล ปัญหาการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ปัญหาด้านกฎหมาย ปัญหาการขาดการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ปัญหาระดับการศึกษาทางการเมือง ปัญหาขาดข้อมูลข่าวสาร ปัญหาด้านเศรษฐกิจของประชาชนในท้องถิ่น ปัญหาทางสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น ปัญหาระดับความสำนึกพลเมืองในชุมชนท้องถิ่น ปัญหาการขาดผู้นำเข้มแข็ง และปัญหาการเมืองท้องถิ่นและความไม่ใส่ใจของผู้บริหารท้องถิ่นต่อการพัฒนาอย่างจริงจัง รูปแบบวิธีการส่งเสริมการขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองยุคปฏิรูปในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า การขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองให้ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องอาศัยปัจจัยหลักที่จะคอยสนับสนุนการขับเคลื่อนและเกื้อหนุนโดยเริ่มจาก การวิเคราะห์ความต้องการและตอบสนองประชาชน ชาวรากหญ้า การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ การพัฒนาระดับความรู้ความสามารถของประชาชน การพัฒนาให้ประชาชนมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเมืองภาคพลเมือง การเสริมสร้างแรงจูงใจทางการเมือง นักการเมืองในพื้นที่มีภาวะผู้นำทางการเมือง รัฐบาลมีประสิทธิภาพการจัดการงบประมาณ การพัฒนาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน คำสำคัญ : รูปแบบวิธีการเมืองภาคพลเมือง ยุคปฏิรูป ชาวรากหญ้า^{๑๓๔}

นิเทศ สนั่นนารี ได้ศึกษา เรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยแก่ประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัย พบว่า ๑. แนวคิดและหลักการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น พบว่า การที่จะส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จได้จะต้องยึดแนวทางที่สอดคล้องวิถีประชาธิปไตยของชุมชน คือ ๑) ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิและได้รับโอกาสดำเนินการในเรื่องต่างๆได้อย่างอิสระมีสิทธิเท่าเทียมกัน

^{๑๓๓} กาญจนา รอดแก้ว, “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลาง” คุรุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (การศึกษานอกระบบโรงเรียน), (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๑๓๔} ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และคณะ, “รูปแบบวิธีการขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองในยุคปฏิรูปของชาวรากหญ้าในจังหวัดชัยภูมิ”, สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ (๒๕๖๑).

โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ๒) การส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นจะต้องมีเป้าหมายเพื่อทำหน้าที่รักษาและเทิดทูนสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ และการรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ๓) ประชาชนในท้องถิ่นต้องมีเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองโดยไม่ตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาบุคคลใด ๔) ประชาชนต้องมีความเสมอภาคตามที่กฎหมายกำหนด และ ๕) การใช้อำนาจของผู้บริหารท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนในท้องถิ่นสอดคล้องกับวัฒนธรรมวิถีพุทธ ๒. กระบวนการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยแก่ประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานและการจัดกิจกรรมของชุมชน คือ ๑) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาสังคม ๒) ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารทางการบริหารของท้องถิ่น และ ๓) ด้านส่งเสริมการตั้งกลุ่มจัดกิจกรรมชุมชน ๓. รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยแก่ประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น มีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ด้าน คือ ๑) ประชาชนมีส่วนร่วมในการประชุมกับผู้บริหารหรือสภาท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ๒) การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับต่างๆ ๓) การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาท้องถิ่น และ ๔) ภาคประชาสังคมสามารถติดตามและตรวจสอบการบริหารงานของท้องถิ่น^{๓๓๕}

คิด วรฤติ ได้ศึกษา เรื่อง “ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษาการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัย พบว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย มีการรณรงค์ในการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย และได้พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนและประชาชนได้แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในลักษณะการไปเลือกตั้งและ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก โดยมีการประชาสัมพันธ์เพื่อการรณรงค์การเลือกตั้งและหาเสียงและปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนคือการรับฟังจากสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานการณ์ของบ้านเมืองที่ทำให้ประชาชนได้รับรู้ถึงความไม่เป็นธรรมและปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของชุมชนและการปกครองส่วนท้องถิ่นคือ ความขัดแย้งทางการเมืองและการแบ่งฝ่ายและขาดความสามัคคีในชุมชน จากผลการศึกษา พบว่าแนวทางในการพัฒนาความมั่นคงด้านประชาธิปไตยคือให้หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนมากขึ้นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางการเมืองทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะผู้นำชุมชนควรให้ความสำคัญต่อชุมชนทุกพื้นที่อย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมให้เยาวชน นักศึกษา คนวัยทำงาน ที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์เลือกตั้งและให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีโอกาสแสดงบทบาทของตนเองเพิ่มมากขึ้น ผู้นำชุมชนและนักการเมืองท้องถิ่นควรตระหนักในการรับ

^{๓๓๕} นิเทศ สนั่นนารี, รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยแก่ประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น, รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ใ้รับอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๗).

ฟังความคิดเห็นหรือปัญหาของประชาชนอย่างทั่วถึงและนำไปปฏิบัติจริงให้บรรลุผลและควรตระหนักเสมอว่า การจัดกิจกรรมใด ๆ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกอาชีพมีความเสมอภาคยุติธรรม และเพื่อให้การปฏิบัติมีความสอดคล้องกันควรพัฒนารูปแบบของการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้มีสภาท้องถิ่นโดยมีการคัดเลือกจากผู้นำชุมชนและให้มีคณะกรรมการเหมือนองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการบริหารโครงการส่วนท้องถิ่นได้โดย วิธีการมีส่วนร่วมคือให้สภาองค์กรมีส่วนร่วมให้การกิจของสภาขององค์กรชุมชนสามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายเหมือนผ่านแผนพัฒนาองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น^{๑๓๖}

พิสมัย วงศ์จำปา ได้ทำการศึกษา เรื่อง “พลวัตภาคประชาชนกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในจังหวัดพะเยา” ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยาประกอบด้วย กลุ่มการเมืองภาคประชาชน กลุ่มท้องถิ่น ท้องที่ และกลุ่มภาคประชาสังคม ลักษณะของกลุ่มเป็นการรวมตัวตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน มีกิจกรรมต่อเนื่อง มีผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ละกลุ่มมีบทบาทเป็นตัวแทนของผลประโยชน์กลุ่มตนเอง มีบทบาทในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นลักษณะของกลุ่มผลประโยชน์ที่มารวมตัวกันชั่วคราว เพื่อเรียกร้องในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เมื่อมีกิจกรรมร่วมกันบ่อยครั้ง ได้พัฒนามาสู่การรวมกลุ่มที่เป็นเชิงสถาบันมากขึ้น โดยมีโครงสร้าง กลไกและกิจกรรมในการดำเนินงานในเชิงของการเรียกร้องผลประโยชน์ต่อสังคมพะเยา และประเทศชาติ บทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มการเมือง ได้แก่ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย^{๑๓๗}

อินันต์ เหล็กนวลชูสิน ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาผู้นำเชิงจริยธรรมประกอบด้วย ๔ ตัวแบบ ได้แก่ ๑) ความซื่อสัตย์และการปฏิบัติราชการโปร่งใสภายใต้หลักจริยธรรม ๒) ความมีคุณธรรมในการบริหารองค์การโดยสุจริตและรับผิดชอบต่อสังคม ๓) ส่งเสริมและสร้างทีมงานเข้มแข็งโดยการมีส่วนร่วมภายในองค์กร และ ๔) ศักยภาพในมิติทางปัญญาและสังคมที่สอดคล้องกับการเรียนรู้สิ่งใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นภายใต้หลักจริยธรรมการปกครองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ประกอบด้วย ๒ ประเด็นหลัก คือ ๑) ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการ

^{๑๓๖} คิต วรณดี “ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษาการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย”, รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนหอสมุดกลาง,ได้รับอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๙).

^{๑๓๗} พิสมัย วงศ์จำปา, “พลวัตภาคประชาชนกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในจังหวัดพะเยา,รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนหอสมุดกลาง,ได้รับอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๙).

จัดสร้างเกณฑ์คุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการถอดบทเรียนปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ๒) ด้านการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยศึกษาและสร้างเกณฑ์ชี้วัดมาตรฐานร่วมกันจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสร้างเครือข่ายท้องถิ่นทั้งในระดับภูมิภาคและระดับชาติเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ปัญหาอุปสรรค แนวทางการแก้ไข และพัฒนางานท้องถิ่นร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยอย่างมั่นคง^{๑๓๘}

ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรม การสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ได้แก่ ๑) การสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้เรียนรู้พัฒนาบนวิถีสันติวัฒนธรรม ๒) การสื่อสารสร้างสันติและจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ๓) การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบมุ่งสู่วิถีแห่งสันติ ๔) จิตตระหนักรู้วิถีสันติภายในตน ๕) มีอุดมการณ์การเป็นผู้มีความเป็นธรรม รูปแบบที่นำมาใช้พัฒนาหลักสูตร คือ หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ การเรียนรู้เชิงรุก การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การสอนงานแบบพี่เลี้ยง ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่าผู้เข้าอบรมมีสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นทั้ง ๕ ด้าน ก่อนทดลองและหลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ พบองค์ความรู้ใหม่ “สามพลังพัฒนาวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น” ได้แก่ พลังที่ ๑ หลักการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามหลักไตรสิกขา พลังที่ ๒ การเสริมสร้างสมรรถนะด้วยโค้ชกัลยาณมิตร พลังที่ ๓ คือ ๖ ก้าวอย่างแห่งการเรียนรู้สันติกระบวนทัศน์ด้วยสติ 6 ขั้นตอน^{๑๓๙}

^{๑๓๘} อินธนนต์ เหล็กนวลชูสิน, “การพัฒนาผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (๒๐๑๗): มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๐ หน้า ๑๖๙-๑๙๕.

^{๑๓๙} ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ, การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรม การสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ (๒๐๒๑): พฤษภาคม, ๒๕๖๔ หน้า ๘๙๕ - ๙๐๗.

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ” มีวัตถุประสงค์ ๕ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ๒) เพื่อพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ๓) เพื่อพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ๔) เพื่อพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ และ ๕) เพื่อพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ จังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖ การนำเสนอผลการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed methods Research) โดยใช้รูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้นำท้องถิ่น เพื่อพัฒนาองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจำแนกตามโครงการย่อย ดังนี้

โครงการย่อยที่ ๑ รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยมีการกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑) ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ และมีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปีบริบูรณ์ เป็นผู้ที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง จำนวน ๕๙๗,๘๔๕ คน จาก ๕๙๗,๘๔๕ ครัวเรือน

๒) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) จากการคำนวณจากสูตร Taro Yamane ได้จำนวน ๔๐๐ คน และจากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) จนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ ๒ ตำบล ได้แก่ ๑) ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๒) ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๒๐ คน และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๕ ท่าน รวมทั้งหมดจำนวน ๒๕ คน วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยครั้งนี้ โดยการใช้การเลือกแบบการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive of Accidental) โดยเลือกผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชนท้องถิ่น

๔) ดำเนินการจัดการกิจกรรมการอบรม โดยเชิญผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ ๒ ตำบล ได้แก่ ๑) ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๒) ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ตำบลละไม่น้อยกว่า ๕๐ คน รวมทั้งหมดไม่น้อยกว่าจำนวน ๑๐๐ คน และทำการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการอบรม

โครงการย่อยที่ ๒ การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยมีการกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และสารสนเทศกลุ่ม ดังนี้

๑) ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ และมีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปีบริบูรณ์ เป็นผู้ที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง จำนวน ๕๙๗,๘๔๕ คน จาก ๕๙๗,๘๔๕ ครัวเรือน

๒) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) จากการคำนวณจากสูตร Taro Yamane ได้จำนวน ๔๐๐ คน และจากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยดำเนินการจับสลากเลือกตัวแทนกลุ่มตัวอย่างในระดับอำเภอมาจำนวน ๖ อำเภอ (จากทั้งหมด

๑๖ อำเภอ) และทำการจับสลากเลือกมาอีกอำเภอละ ๑ ตำบล จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ แสดงเทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง โครงการย่อยที่ ๒

ลำดับที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวน
๑	นาฝาย	เมืองชัยภูมิ	ชัยภูมิ	๖๗
๒	หนองบัวแดง	หนองบัวแดง	ชัยภูมิ	๖๗
๓	ท่ามะไฟหวาน	แก้งคร้อ	ชัยภูมิ	๖๗
๔	บ้านขาม	จัตุรัส	ชัยภูมิ	๖๗
๕	กะฮาด	เนินสง่า	ชัยภูมิ	๖๖
๖	ท่ากูป	ซับใหญ่	ชัยภูมิ	๖๖
รวม				๔๐๐

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลจำนวน ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) ผู้ทรงคุณวุฒิ ๒) ผู้นำท้องถิ่น และ ๓) ประชาชนในท้องถิ่น ในพื้นที่ ๒ ตำบล ได้แก่ ๑) ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๒) ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๓๐ คน

วิธีการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยครั้งนี้ โดยการใช้การเลือกแบบการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) โดยเลือกผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชนท้องถิ่น

๔) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๘ ท่าน เข้าร่วมสนทนาซึ่งเป็นขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัยว่าเป็นการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิให้เกิดประโยชน์ ได้จริงและผลลัพธ์จะสามารถทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive of Accidental)

๕) ดำเนินการจัดการกิจกรรมการอบรม โดยเชิญผู้นำท้องถิ่น ตำบลละไม่น้อยกว่า ๕๐ คน รวมไม่น้อยกว่า ๑๐๐ คน เข้าร่วมการอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจร่วมกัน มีเป้าหมายประสงค์เดียวกัน ใช้เวลาในการอบรม ๒ วัน โดยเชิญวิทยากรให้ความรู้ในเรื่อง แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

โครงการย่อยที่ ๓ การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ ๒ ตำบล ได้แก่ ๑) ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๒) ตำบลหนองบัวแดง อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๗๐ คน

วิธีการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยครั้งนี้ โดยการใช้การเลือกแบบการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) โดยเลือกผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชนท้องถิ่น

๒) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๕ ท่าน แบ่งออกเป็น ๑) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน ๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน

๓) ดำเนินการจัดกิจกรรมการอบรม โดยเชิญผู้นำท้องถิ่น ตำบลละไม่น้อยกว่า ๕๐ คน รวมไม่น้อยกว่า ๑๐๐ คน เข้าร่วมการอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจร่วมกัน มีเป้าหมายประสงค์เดียวกัน ใช้เวลาในการอบรม ๒ วัน โดยเชิญวิทยากรให้ความรู้ในเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

โครงการย่อยที่ ๔ การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยมีการกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

๑) ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ และมีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปีบริบูรณ์ เป็นผู้ที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง จำนวน ๕๙๗,๘๔๕ คน จาก ๕๙๗,๘๔๕ ครัวเรือน

๒) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) จากการคำนวณจากสูตร Taro Yamane ได้จำนวน ๔๐๐ คน และจากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยดำเนินการจับสลากเลือกตัวแทนกลุ่มตัวอย่างในระดับอำเภอมาจำนวน ๖ อำเภอ (จากทั้งหมด ๑๖ อำเภอ) โดยจำแนกออกเป็นอำเภอที่มีขนาดใหญ่ จำนวน ๒ อำเภอ อำเภอขนาดกลาง จำนวน ๒ อำเภอ และอำเภอขนาดเล็ก จำนวน ๒ อำเภอ โดยทำการกำหนดสัดส่วนการแจกแบบสอบถามจำแนกตามขนาดของอำเภอและทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๒ แสดงเทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง โครงการย่อยที่ ๔

ลำดับที่	อำเภอ	ขนาดของจำนวนประชากร	จำนวน
๑	เมืองชัยภูมิ	๑๐๐,๐๐๐ คนขึ้นไป	๗๐
๒	หนองบัวแดง	๑๐๐,๐๐๐ คนขึ้นไป	๗๐
๓	แก้งคร้อ	๕๐,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ คน	๗๐
๔	จัตุรัส	๕๐,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ คน	๗๐
๕	เนินสง่า	ต่ำกว่า ๕๐,๐๐๐ คน	๖๐
๖	ซับใหญ่	ต่ำกว่า ๕๐,๐๐๐ คน	๖๐
รวม			๔๐๐

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชน ในท้องถิ่น ในพื้นที่วิจัย จำนวน ๔๐ รูป/คน

วิธีการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยครั้งนี้ โดยการใช้การเลือกแบบการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) โดยเลือกผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชนท้องถิ่น

๔) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๘ ท่าน แบ่งออกเป็น ๑) พระสงฆ์ จำนวน ๒ รูป ๒) ข้าราชการหรืออดีตข้าราชการ จำนวน ๒ คน ๓) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๒ คน และ ๔) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๒ คน

๕) ดำเนินการจัดกิจกรรมการอบรม โดยเชิญผู้นำท้องถิ่น ตำบลละไม่น้อยกว่า ๕๐ คน รวมไม่น้อยกว่า ๑๐๐ คน เข้าร่วมการอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ใช้เวลาในการอบรม ๒ วัน โดยเชิญวิทยากรให้ความรู้ ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะในการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

โครงการย่อยที่ ๕ การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ จังหวัดชัยภูมิ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยมีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชน ในท้องถิ่น ในพื้นที่วิจัย จำนวน ๓๐ รูป/คน

วิธีการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยครั้งนี้ โดยการใช้การเลือกแบบการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) โดยเลือกผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชนท้องถิ่น

๒) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ ท่าน เข้าร่วมสนทนาซึ่งเป็นขั้นตอนการตรวจ สอบความถูกต้องของ ผลการวิจัยว่าเป็นรูปแบบของการการพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ใน จังหวัดชัยภูมิ และสามารถนำไปสร้างการพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ใน จังหวัดชัยภูมิให้เกิดประโยชน์ ได้จริงและผลลัพธ์จะสามารถทำให้ได้หลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำ ท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive of Accidental)

๓) ดำเนินการจัดการกิจกรรมการอบรม โดยเชิญผู้นำท้องถิ่น ตำบลละไม่น้อยกว่า ๕๐ คน รวมไม่น้อยกว่า ๑๐๐ คน เข้าร่วมการอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจร่วมกัน มีเป้าหมายประสงค์ เดียวกัน ใช้เวลาในการอบรม ๒ วัน โดยเชิญวิทยากรให้ความรู้ในเรื่อง รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น, แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น, การพัฒนาจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น, การพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ และการ พัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการพัฒนาสังคมสันติ ประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย โดย จำแนกตามโครงการย่อย ดังนี้

๓.๓.๑ โครงการย่อยที่ ๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

๑) แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทาง การเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดแบบเลือกตอบและแบบ ประมาณค่า โดยแบ่งออกเป็น ๔ ตอน จำนวน ๖๗ ข้อ

๒) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทาง การเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น ๒ ตอน จำนวน ๑๔ ข้อ

๓) แบบประเมินความพึงพอใจในกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดแบบเลือกตอบและประมาณค่า โดยแบ่งออกเป็น ๒ ตอน จำนวน ๑๕ ข้อ

การสร้างเครื่องมือวิจัย กระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยมี ขั้นตอนในการออกแบบการวิจัยหรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยนั้นมีดังนี้

๑) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากหนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ แผนพัฒนา และฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งสืบค้นงานวิจัย (Data sources) เพื่อใช้ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) ดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยเชื่อมโยงหลักการแนวคิดทฤษฎีและสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ โดยจำแนกเป็นเครื่องมือการวิจัยชนิดต่างๆ เพื่อง่าย สะดวกและสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลที่เป็นจริงในการวิจัย

๓) นำเครื่องมือการวิจัยเสนอให้กับผู้เชี่ยวชาญในการวิจัย จำนวน ๓ ท่าน ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของเครื่องมือการวิจัย กับวัตถุประสงค์การวิจัย ตลอดจนถึงกรอบแนวคิดการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๔) นำเครื่องมือการวิจัยที่ผ่านการกรั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาตรวจสอบและปรับปรุงข้อคำถามให้มีความเที่ยงตรงและชัดเจน แล้วจึงนำไปใช้ดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยต่อไป

๓.๓.๒ โครงการย่อยที่ ๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

๑) แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดแบบเลือกตอบและแบบประมาณค่า โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน จำนวน ๓๕ ข้อ

๒) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๓ ด้าน จำนวน ๑๕ ข้อ

การสร้างเครื่องมือวิจัย กระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนในการออกแบบการวิจัยหรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยนั้นมีดังนี้

๑) การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดผู้นำท้องถิ่น แนวคิดการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่น แนวคิดประชาธิปไตยท้องถิ่น แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวคิดการพัฒนาท้องถิ่น และแนวคิดการสร้างเครือข่าย

๒) ดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยเชื่อมโยงหลักการแนวคิดทฤษฎีและสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ โดยจำแนกเป็นเครื่องมือการวิจัยชนิดต่างๆ เพื่อง่าย สะดวกและสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลที่เป็นจริงในการวิจัย

๓) นำเครื่องมือการวิจัยเสนอให้กับผู้เชี่ยวชาญในการวิจัย จำนวน ๓ ท่าน ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของเครื่องมือการวิจัย กับวัตถุประสงค์การวิจัย ตลอดจนถึงกรอบแนวคิดการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๔) นำเครื่องมือการวิจัยที่ผ่านการกรั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาตรวจสอบและปรับปรุงข้อคำถามให้มีความเที่ยงตรงและชัดเจน แล้วจึงนำไปใช้ดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยต่อไป

๓.๓.๓ โครงการย่อยที่ ๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

๑) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ลักษณะแบบปลายเปิด มี ๒ ส่วน จำนวน ๑๑ ข้อ

๒) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ เป็นแบบการสนทนากลุ่มลักษณะแบบมีโครงสร้าง จำนวน ๕ ข้อ

การสร้างเครื่องมือวิจัย กระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนในการออกแบบการวิจัยหรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยนั้นมีดังนี้

๑) การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ตามคุณลักษณะด้านจริยธรรม ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒ มี ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๒) ด้านกล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ๓) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ๔) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ๕) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และ ๖) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ และแนวทางการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ตามแนวความคิดของจิระประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร มี ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ๒) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค และ ๓) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

๒) ดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยเชื่อมโยงหลักการแนวคิดทฤษฎีและสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ โดยจำแนกเป็นเครื่องมือการวิจัยชนิดต่างๆ เพื่อง่าย สะดวกและสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลที่เป็นจริงในการวิจัย

๓) นำเครื่องมือการวิจัยเสนอให้กับผู้เชี่ยวชาญในการวิจัย จำนวน ๓ ท่าน ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของเครื่องมือการวิจัย กับวัตถุประสงค์การวิจัย ตลอดจนถึงกรอบแนวคิดการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๔) นำเครื่องมือการวิจัยที่ผ่านการกรั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาตรวจสอบและปรับปรุงข้อคำถามให้มีความเที่ยงตรงและชัดเจน แล้วจึงนำไปใช้ดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยต่อไป

๓.๓.๔ โครงการย่อยที่ ๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

๑) แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดแบบเลือกตอบและแบบประมาณค่า โดยแบ่งออกเป็น ๔ ตอน จำนวน ๒๕ ข้อ

๒) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรม และรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น ๔ ตอน จำนวน ๓๐ ข้อ

การสร้างเครื่องมือวิจัย กระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนในการออกแบบการวิจัยหรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยนั้นมีดังนี้

๑) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรม รวมทั้งแนวคิดในเรื่องการเรียนรู้และสุขภาวะ ทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

๒) ดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยเชื่อมโยงหลักการแนวคิดทฤษฎีและสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ โดยจำแนกเป็นเครื่องมือการวิจัยชนิดต่างๆ เพื่อง่าย สะดวกและสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลที่เป็นจริงในการวิจัย

๓) นำเครื่องมือการวิจัยเสนอให้กับผู้เชี่ยวชาญในการวิจัย จำนวน ๓ ท่าน ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของเครื่องมือการวิจัย กับวัตถุประสงค์การวิจัย ตลอดจนถึงกรอบแนวคิดการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๔) นำเครื่องมือการวิจัยที่ผ่านการกรันกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาตรวจสอบและปรับปรุงข้อคำถามให้มีความเที่ยงตรงและชัดเจน แล้วจึงนำไปใช้ดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยต่อไป

๓.๓.๕ โครงการย่อยที่ ๕ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

๑) แบบสัมภาษณ์ ความต้องการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Structured In-depth Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด มี ๓ ตอน

๒) แบบประเมินความพึงพอใจในกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดแบบเลือกตอบและประมาณค่า โดยแบ่งออกเป็น ๒ ตอน จำนวน ๑๕ ข้อ

การสร้างเครื่องมือวิจัย กระบวนการในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนในการออกแบบการวิจัยหรือการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยนั้นมีดังนี้

๑) ทำการศึกษาแนวคิดพัฒนามนุษย์ ความเป็นผู้นำ ทฤษฎีผู้นำ พัฒนาสังคม และการเรียนรู้หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำไปเป็นกรอบในการสร้างและพัฒนากิจกรรมการอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้นำท้องถิ่น

๒) ดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยเชื่อมโยงหลักการแนวคิดทฤษฎีและสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ โดยจำแนกเป็นเครื่องมือการวิจัยชนิดต่างๆ เพื่อง่าย สะดวกและสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลที่เป็นจริงในการวิจัย

๓) นำเครื่องมือการวิจัยเสนอให้กับผู้เชี่ยวชาญในการวิจัย จำนวน ๓ ท่าน ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของเครื่องมือการวิจัย กับวัตถุประสงค์การวิจัย ตลอดจนถึงกรอบแนวคิดการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๔) นำเครื่องมือการวิจัยที่ผ่านการกรั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาตรวจสอบและปรับปรุงข้อคำถามให้มีความเที่ยงตรงและชัดเจน แล้วจึงนำไปใช้ดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในโครงการย่อยทั้ง ๕ โครงการแล้วนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลในลักษณะความเรียงโดยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละโครงการที่ได้กำหนดไว้

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

๑) คณะผู้วิจัยได้นำหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัย ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายในการสนทนากลุ่ม ตลอดจนถึงผู้นำท้องถิ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิที่คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันจัดขึ้น

๒) สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย พบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคย แจกความประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๔) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีบันทึกเทป จดบันทึก และสังเกตพฤติกรรมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญของแต่ละโครงการดังต่อไปนี้

โครงการย่อยที่ ๑ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสอบถาม สัมภาษณ์ และดำเนินการกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น ในเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง การพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น และประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

โครงการย่อยที่ ๒ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสอบถาม สัมภาษณ์ และดำเนินการกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น ในเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น และนำเสนอ

แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

โครงการย่อยที่ ๓ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินสัมภาษณ์ ดำเนินการสนทนากลุ่ม และดำเนินการกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น ในเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม กิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม และนำเสนอการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

โครงการย่อยที่ ๔ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินสอบถาม สัมภาษณ์ ดำเนินการสนทนากลุ่ม และดำเนินการกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น ในเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรม รูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ และสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

โครงการย่อยที่ ๕ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินสัมภาษณ์ ดำเนินการสนทนากลุ่ม และดำเนินการกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น ในเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตรการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ การดำเนินกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ และประเมินผลกิจกรรมหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติวิเคราะห์แบบตารางไขว้ หรือ Chi-square test พร้อมทั้งแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของความเรียงประกอบตาราง

๓.๖.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Triangulation) เป็นการใช้ข้อมูลจาก ๓ กลุ่มยืนยันกัน คือ ๑) กลุ่มประชาชนทั่วไป ๒) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และ ๓) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตทั้ง ๓ กลุ่มมาตรวจสอบข้อมูล แล้วคัดเอาข้อมูลที่ตรงกัน ส่วนข้อมูลที่ไม่ตรงกันไปหาข้อมูลเพิ่มเติมว่าเนื่องจากสาเหตุอะไรจึงได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน

หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มที่ได้ตรวจสอบแล้วว่าเป็นข้อมูลที่ตรงกันทั้ง ๓ กลุ่มประกอบกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ นำมาจัดหมวดหมู่แล้วตีความ แปรความ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามหลักอุปนัย (Inductive Method)

๓.๖ การนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบการพรรณนาความประกอบการบรรยายในประเด็นดังต่อไปนี้

๓.๖.๑ รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

๑) การสร้างตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๒) พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๓) การพัฒนากิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๓.๖.๒ การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

๑) ความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

ชัยภูมิ

๒) การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

๓) แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

๓.๖.๓ การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

๑) คุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

ชัยภูมิ

๒) กิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

จังหวัดชัยภูมิ

๓) การนำเสนอการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

จังหวัดชัยภูมิ

๓.๖.๔ การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

๑) แนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน

จังหวัดชัยภูมิ

๒) รูปแบบสังคมสันติประชาธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ

๓) การสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๓.๖.๕ การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ จังหวัดชัยภูมิ

๑) รูปแบบหลักสูตรจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๒) การพัฒนากิจกรรมหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

๓) การประเมินผลหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ

ชัยภูมิ

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยเรื่อง หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

- ๔.๑ รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ
- ๔.๒ การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ
- ๔.๓ การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ
- ๔.๔ การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ
- ๔.๕ การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ จังหวัดชัยภูมิ
- ๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ^{๑๔๐}

๔.๑.๑ การสร้างตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิขึ้น โดยได้นำเอารูปแบบตัวชี้วัดภาวะผู้นำ ๘ แบบของวิลเลียม เจมส์ เรดดิน (William James Reddin) และนำมาปรับประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ของอัลมอลด์และเวอร์บา (Almon, Gabriel A., and Verba,) โดยกำหนดขั้นตอนวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูลว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัยฉบับนี้ มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใดในบรรดา ๖ แบบตามทฤษฎีของอัลมอลด์และเวอร์บา (Almon, Gabriel A., and Verba,) นั้น ซึ่งผลการวิจัยในการสร้างตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ มีดังต่อไปนี้

๑) รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวคิดของอัลมอลด์ และ เวอร์บา (Almond and Verba)

^{๑๔๐} โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ”

แกเบรียล เอ. อัลมอนต์ (Gabriel A. Almond) และซิดนีย์ เวอร์บา (Sidney Verba) ได้อธิบายเกี่ยวกับคำว่า วัฒนธรรมทางการเมือง ไว้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลต่อที่มีต่อระบบการเมือง ต่อส่วนต่างๆ ที่เป็นระบบย่อยของระบบการเมือง และต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคล โดยทั้งสองท่าน ได้จำแนกแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นตัวแบบเชิงอุดมคติ (Ideal type) ๓ ประเภท^{๑๔๑} คือ

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบ (Parochial Political Culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมแบบล้าหลัง หรือสังคมที่ยึดถือจารีตประเพณี เช่น สังคมเผ่าในแอฟริกา หรือชาวเขาเผ่าต่างๆ ในประเทศไทย สังคมแบบนี้ไม่มีการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ว่าจะใครคือบทบาททางการเมือง บทบาททางเศรษฐกิจ บทบาททางการเมือง และบทบาททางจารีตประเพณี หัวหน้าเผ่าทำหน้าที่ในฐานะผู้ปกครองผู้มีอำนาจและบทบาททุกด้าน ส่วนชนเผ่าในฐานะผู้ถูกปกครองก็จะไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าทางการเมืองแต่อย่างใด ความสำนึกทางการเมืองมีอยู่ในระดับต่ำมาก และไม่สนใจมีส่วนร่วมแต่อย่างใด

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมที่มีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ บทบาททางการเมืองไว้อย่างชัดเจน สมาชิกของสังคมมีความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าทางการเมือง แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจะทำหน้าที่ให้ความเคารพเชื่อฟัง และยอมรับอำนาจของรัฐบาลและสถาบันการเมืองต่างๆ แต่จะไม่ทำหน้าที่เรียกร้องหรือกดดันต่อรัฐบาล แต่ประการใด วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จึงเกิดขึ้นในสังคมที่มีการพัฒนามากขึ้น เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองของไพร่ไทยสมัยโบราณ หรือสังคมแบบชาวนา เป็นต้น (แบบสมบูรณาญาฯ/เผด็จการ)

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participative Political Culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่มักปรากฏในสังคมที่มีการพัฒนาการในด้านต่างๆ ในระดับสูง ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สังคมเหล่านี้ ได้แก่ สังคมแบบอุตสาหกรรมทั้งหลาย ประชาชนในฐานะสมาชิกของสังคมจะมีความผูกพันกับการเมืองสูง โดยถือว่าการแสดงออกหรือการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นสิทธิหน้าที่ของตน และเป็นความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมือง (citizenship) ที่มีความสำนึกทางการเมือง (political consciousness) ได้แก่ สังคมการเมืองที่มีระดับของการพัฒนาทางการเมืองสูง เช่น ญี่ปุ่น อังกฤษ เยอรมนี ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น (แบบประชาธิปไตย)

^{๑๔๑} Almond, Gabriel A., and Verba, Sydney, The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nation. Boston: Little, Brown, 1965, pp.23-25

อย่างไรก็ดี การจำแนกประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวนั้นเป็นการจำแนกในทางทฤษฎี แต่ในทางที่เป็นจริงอาจพิจารณาได้ว่า ในแต่ละสังคมอาจมีความหลากหลายในลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน ซึ่งอัลมอนต์และเวอร์บาได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสานไว้อีก ๓ แบบ คือ

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมผสานกับแบบไพร่ฟ้า (Parochial & Subject Political Culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่คนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับอำนาจของเผ่าหมู่บ้าน หรือเจ้าของที่ดินอีกต่อไป แต่กลับมาให้ความภักดีต่อระบบการเมืองที่ซับซ้อนกว่าเดิม โดยรัฐบาลกลายเป็นผู้กุมอำนาจ แต่อย่างไรก็ตาม พวกนี้ก็ยังคงไม่สนใจที่จะเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดๆ ลักษณะของการผสมกันของสองวัฒนธรรมนี้ ในบางประเทศอาจให้สัดส่วนของแบบดั้งเดิมมากกว่าแบบไพร่ฟ้า แต่ในอีกประเทศหนึ่งอาจตรงข้ามกันก็ได้ (อมาตยาธิปไตย)

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วม (Subjective & Participative Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมที่มีสมาชิกบางส่วนเริ่มเรียกร้อง และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และเริ่มมองว่าตนเองมีความสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ แต่ก็มีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่กระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม และยังคงยอมรับในอำนาจรัฐโดยปราศจากเงื่อนไข และเนื่องจากวัฒนธรรมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเข้ามีส่วนร่วม มักจะแพร่หลายในหมู่คนส่วนน้อยของสังคม จึงมักถูกบีบคั้นและทำลาย จากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า และจากระบบอำนาจนิยมเป็นผลให้ประชาชนที่มีแนวโน้มที่จะยอมรับในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และไม่สามารถที่จะดำเนินการใดๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในระยะแรกของสังคมที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมนี้ เขาเอาระบบประชาธิปไตยมาใช้ สังคมจะไร้เสถียรภาพแต่ในระยะยาว ถ้ามีการสร้างองค์กรหรือสถาบันต่างๆ ขึ้นมารองรับ เช่น พรรคการเมืองก็ดี กลุ่มผลประโยชน์ก็ดี หรือหนังสือพิมพ์ก็ดี จะยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ซึ่งอาจจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยยืนยงอยู่ได้

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมผสานแบบมีส่วนร่วม (subject-participant political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงมีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อเผ่าหรือกลุ่มเชื้อชาติ เมื่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม เข้ามามีบทบาทต่อสังคม คนก็จะยอมรับเอาไว้ส่วนหนึ่ง แต่ทั้งนี้ก็คงอยู่ได้อิทธิพลของแบบดั้งเดิม กล่าวคือ คนจะหวังเขาไปมีส่วนร่วมเพื่อผลประโยชน์เฉพาะตัวหรือกลุ่มเชื้อชาติ ไม่มีการยึดหยุ่นประนีประนอมในระหว่างกลุ่มที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งในสังคมจึงมีอยู่มาก (อนุรักษนิยมในกระแสประชาธิปไตย)

จากรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่อัลมอนต์และเวอร์บา ได้นำมาแสดงนี้ ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่ต้องการศึกษาค้นคว้าว่า ในแต่ตัวบุคคลของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองและบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองในแบบใด โดยทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองโดยละเอียดแล้ว นำข้อมูลที่ได้นำมาสรุปสร้างเป็นคำนิยามศัพท์ของรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง ๖ รูปแบบ จากนั้นจึงนำมาสร้างเป็นข้อกระทงคำถามที่สื่อถึงรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนั้นๆ แล้วจึงนำมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามเพื่อการวิจัย เพื่อนำไปแจกแบบสอบถามให้กับนักการเมืองและบุคลากรสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔๐๐ ฉบับ แล้วจึงนำวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคำนวณและพัฒนารูปแบบวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลขึ้นมาด้วยตนเอง เพื่อทำการจำแนกรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็นรายบุคคล โดยดูจากค่าคะแนนสูงสุดที่ได้จากการวิเคราะห์ผลดังกล่าวนี้ แล้วจึงนำมาเสนอข้อมูลในรูปของสถิติจำนวน และร้อยละ จำแนกตามรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองตามแนวคิดของอัลมอนต์และเวอร์บา ดังกล่าว

๒) ขั้นตอนวิธีการการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ๖ แบบตามแนวคิดของอัลมอนต์และเวอร์บา (Almond and Verba)

จากการศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎีรูปแบบภาวะผู้นำตามแนวคิดของวิลเลียม เจมส์ เรดดิน (William James Reddin)^{๑๔๒} ซึ่งเป็นนักทฤษฎีที่ค้นหาวิธีการแบ่งแยกรูปแบบภาวะผู้นำ ๘ แบบ โดยใช้สูตรทางคณิตศาสตร์มาทำการวิเคราะห์เพื่อแบ่งแยกแบบภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยผู้วิจัยได้นำแนวทางการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์นี้มาประยุกต์ในการพัฒนาตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งมี ๔ ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ ๑ สร้างคำนิยามศัพท์และข้อคำถามตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

ขั้นตอนที่ ๒ สร้างเครื่องมือทดสอบตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

ขั้นตอนที่ ๓ กำหนดวิธีการคำนวณเพื่อแยกประเภทรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

ขั้นตอนที่ ๔ กำหนดเงื่อนไขเกณฑ์ตัดสินตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

^{๑๔๒} สมศรี แจ่มบุญรัตน์, “แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑” สารานุกรมศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๔๘), หน้า ๔๓-๔๖

ขั้นตอนที่ ๑ สร้างค่านิยามศัพท์และข้อคำถามตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแล้วนำมาสร้างค่านิยามศัพท์และพัฒนาเป็นข้อกระทงคำถามที่สื่อถึงรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง ๖ รูปแบบ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ ตารางแสดงค่านิยามศัพท์และข้อคำถามตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

ค่านิยามศัพท์	ข้อกระทงคำถาม รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง
๑.แบบคับแคบ หมายถึง การที่ประชาชนผู้ถูกปกครอง จะไม่มีความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าทางการเมือง มีความสำนึกทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำมาก และไม่สนใจมีส่วนร่วมแต่อย่างใด (แบบ A)	๑) รู้สึกเฉยต่อนโยบายของรัฐบาล และไม่สนใจการเมืองทุกระดับ ๒) ไม่สนใจการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ๓) ยังไม่รู้ถึงการเมืองการปกครองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอย่างแท้จริง ๔) ยินดีเชื่อฟังยอมรับและปฏิบัติตามกฎที่ผู้นำกำหนด ๕) นับถือระบอบอาวุโสมากกว่าความรู้ความสามารถของบุคคล ขึ้นชมระบบชนชั้นด้วยคิดว่าคนเราไม่เสมอภาคกัน ๖) ไว้วางใจและยอมรับในความสามารถของเจ้านาย เพราะเห็นว่า มีบุญวาสนา ๗) รู้สึกเฉยต่อนโยบายของรัฐบาล โดยถือว่าเป็นอำนาจของนักการเมือง ๘) ไม่สนใจเกี่ยวกับบ้านเมือง และไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ๙) ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล เพราะไม่ใช่เรื่องของตน ๑๐) มุ่งแต่การทำมาหากิน ไม่สนใจทางการเมือง ๑๑) ไม่ให้ความสำคัญในมีส่วนร่วมทางการเมืองและไม่เข้าใจหน้าที่พลเมือง ๑๒) ไม่สนใจเข้าไปตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลเพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนในการตรวจสอบ
๒.แบบไฟฟ้า หมายถึง ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าทางการเมือง แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ทำหน้าที่	๑) ยึดถือจารีตประเพณีเป็นสำคัญ และไม่เข้าใจบทบาททางการเมือง บทบาททางเศรษฐกิจ บทบาททางสังคม ๒) พร้อมปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล แม้ว่าจะไม่เห็นด้วยก็ตาม ๓) ไม่สนใจนโยบายของรัฐบาล เพราะถือว่าเป็นอำนาจการตัดสินใจของผู้มีอำนาจทางการเมือง

ให้ความเคารพเชื่อฟัง และ ยอมรับอำนาจของรัฐบาลและ สถาบันการเมืองต่างๆ (แบบ B)	๔) ถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจเท่านั้น ๕) สนใจแต่การปฏิบัติงานของตนเท่านั้น เพราะรู้สึกว่ามีหน้าที่ทางการเมือง ๖) ให้ความสำคัญในการเลือกผู้แทนเพื่อเข้าไปเป็นรัฐบาล ๗) ยอมรับการทำงานของรัฐบาล เพราะไม่เกิดประโยชน์ในภาพรวม ๘) เข้าใจการทำงานของรัฐบาล แต่ก็ถือว่าเป็นอำนาจของรัฐบาล ๙) ยินยอมให้รัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบาย เพราะถือว่าเป็นอำนาจของรัฐบาล ๑๐) ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เนื่องจากเกรงกลัวผู้มีอำนาจ ๑๑) ยอมรับและเชื่อฟังผู้มีอำนาจทางการเมือง ๑๒) ยินยอมต่อรัฐบาลและหน่วยงานราชการที่มีอำนาจมากอยู่เสมอ
๓. แบบมีส่วนร่วม หมายถึง ประชาชนมีการแสดงออกหรือการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยถือว่าเป็นสิทธิหน้าที่และเป็นการรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมืองที่มีความสำนึกทางการเมือง (แบบ C)	๑) เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายการพัฒนาประเทศ ๒) เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้รัฐบาลตอบสนองความต้องการของประชาชน ๓) แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อออกนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ๔) มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพื่อให้รัฐบาลมีการทำงานที่โปร่งใส ๕) มีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปด้วยความสุจริตและยุติธรรม ๖) เชื่อว่าการกำหนดนโยบายเกิดจากความต้องการของประชาชน และประชาชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายนั้น ๗) เข้าใจการเมืองการปกครองและความเคลื่อนไหวทางการเมืองได้เป็นอย่างดี ๘) เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะถือว่าเป็นผลประโยชน์ของประชาชน ๙) ร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นส่วนหนึ่งใน

	การกำหนดนโยบายของรัฐบาล ๑๐) แสดงความคิดเห็นต่อนโยบายของรัฐบาล เมื่อรู้สึก่านโยบายมีผลต่อประชาชนโดยตรง ๑๑) เมื่อเห็นว่ารัฐต้องทำงานโดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการออกนโยบาย ๑๒) พร้อมจะแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเชิงนโยบายเพื่อเป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยตรง
๔. แบบคับแคบผสมแบบไพร่ฟ้า หมายถึง ประชาชนมีความภักดีต่อระบบการเมืองมากกว่าหัวหน้าครอบครัว โดยรัฐบาลกลายเป็นผู้กุมอำนาจ แต่ประชาชนก็ยังคงไม่สนใจที่จะเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดๆ (แบบ D)	๑) ไม่สนใจตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลเพราะมีหน้าที่เพียงแค่ปฏิบัติตามเท่านั้น ๒) แม้ไม่เห็นด้วยกับการกำหนดนโยบายของรัฐบาล แต่ยังให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตาม ๓) ยอมรับในการตัดสินใจของผู้มีอำนาจทางการเมืองเพราะได้เลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองแล้ว ๔) รู้สึกว่าไม่เห็นความสำคัญต่อการตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาล ๕) เห็นด้วยกับการออกนโยบายแล้วจึงประกาศให้ประชาชนทราบได้ ๖) ไม่ได้สนใจตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล แต่สนใจถึงประโยชน์จากนโยบายที่ตนจะได้รับ ๗) ยินดียกความรับผิดชอบทั้งหมดไว้กับผู้นำ และส่งเสริมให้คนอื่นนิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล ๘) ยอมรับผู้นำทางการเมือง แต่ไม่สนใจการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ๙) ยอมรับนโยบายของรัฐบาล โดยไม่มีข้อเรียกร้องใดๆ ๑๐) ยอมให้รัฐบาลมีอำนาจในการตัดสินใจแทนประชาชนได้ ๑๑) ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้มีอำนาจทางการเมืองเท่านั้น ๑๒) สนใจเรื่องการเมืองและติดตามการทำงานของนักการเมืองและผู้มีอำนาจอยู่เสมอ เพราะชื่นชอบ

๕. แบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม หมายถึง ประชาชนมีการเรียกร้องและเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองหวังเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอยู่ใต้อำนาจรัฐบาลที่ปราศจากเงื่อนไขต่างๆ (แบบ E)	๑) ยินยอมต่อรัฐบาลในการออกนโยบายของรัฐบาล โดยไม่มีข้อเรียกร้องต่อรัฐบาล ๒) ยินยอมปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล เพราะรู้สึกว่าเป็นอำนาจที่รัฐบาลกระทำได้ ๓) ยอมรับในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลแต่นโยบายนั้นต้องไม่กระทบต่อประชาชน ๔) ยอมให้รัฐบาลกำหนดนโยบายโดยท่านต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายนั้น ๕) เห็นว่าการเรียกร้องต่อรัฐบาลสามารถทำได้ แต่ยังเปิดโอกาสให้รัฐบาลเป็นผู้ออกนโยบายแก้ไขปัญหาให้เท่านั้น ๖) เมื่อรัฐบาลออกนโยบายโดยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม แต่ยินยอมปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล ๗) เชื่อในระบบประชาธิปไตยที่ต้องมีใจกว้างยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น ๘) ไม่เข้าใจถึงประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล ๙) เมื่อไม่เห็นด้วยต่อนโยบายของรัฐบาลแต่ก็ยังเพิกเฉย เพราะถือว่ารัฐมีอำนาจเด็ดขาดที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม ๑๐) เห็นว่าประชาชนต้องมีส่วนในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล ๑๑) มั่นใจในการทำงานของรัฐบาล โดยไม่จำเป็นต้องเข้าไปตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพราะเป็นพวกเดียวกัน ๑๒) เมื่อรัฐบาลได้กำหนดนโยบายในการบริหารงาน ท่านจะยึดตามมติของรัฐบาลและปฏิบัติตาม
๖. แบบคับแคบผสมแบบมีส่วนร่วม หมายถึง ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงมีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อเผ่าหรือกลุ่มเชื้อชาติและเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีบทบาทต่อสังคมโดยยังคงอนุรักษและยึดถือผลประโยชน์ให้กับกลุ่มสำคัญโดยตรง และไม่	๑) ไม่แสดงความคิดเห็นต่อรัฐบาล โดยให้อำนาจรัฐบาลเท่านั้น ๒) แม้ไม่เห็นด้วยต่อการทำงานของรัฐบาล แต่ก็ไม่เรียกร้องต่อรัฐบาลและนักการเมือง ๓) แม้รัฐบาลจะไม่ฟังเสียงความต้องการของประชาชนในการกำหนดนโยบาย แต่ท่านถือว่าการตัดสินใจของรัฐบาลเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องยอมรับ ๔) เห็นชอบตามนโยบายรัฐบาล โดยปฏิบัติตามรัฐบาลเสมอ ๕) มั่นใจศักยภาพในการทำงานของรัฐบาล โดยประชาชนไม่เข้า

มีการยืดหยุ่นประนีประนอมในระหว่างกลุ่มที่แตกต่างกัน (แบบ F)	ไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ๖) ไม่สนใจว่ารัฐบาลจะออกนโยบายอย่างไร แต่มีหน้าที่ให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามเท่านั้น ๗) สนใจและเข้ากิจกรรมทางการเมืองเป็นประจำ เพราะมีรัฐบาลเป็นพวกพ้องของตนเอง ๘) แสดงการต่อต้านทันทีเมื่อมีคนอื่นไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลที่เป็นพวกพ้องของตนเอง ๙) เมื่อประสบปัญหาในด้านต่างๆในการดำเนินชีวิต แต่ไม่มีการเรียกร้องใดๆจากรัฐบาลที่เป็นพวกพ้องของตนเอง ๑๐) ร่วมสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล โดยเห็นว่านโยบายนั้นเกิดผลดีต่อตนเอง ๑๑) ยินดีปฏิบัติตามรัฐบาลที่ท่านชื่นชมและมีแนวความคิดเดียวกับตนเอง ๑๒) ท่านแสดงการสนับสนุนรัฐบาลที่เป็นพวกพ้องของท่านโดยปราศจากเงื่อนไข
---	--

ขั้นตอนที่ ๒ สร้างเครื่องมือทดสอบตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

ผู้วิจัยได้นำข้อกระทงคำถามการวิจัย มาสร้างเป็นแบบสอบถามแบบ ๒ ตัวเลือก คือ ข้อ ก. และข้อ ข. โดยนำข้อกระทงคำถามที่บ่งถึงรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง จำนวน ๖ รูปแบบๆ ละ ๑๒ ข้อ รวมทั้งหมด ๗๒ ข้อ มาจับคู่ไขว้กันเป็นคู่กระทงคำถามเพื่อสร้างเป็นเครื่องมือทดสอบตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง จำนวน ๓๖ คู่คำถาม ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ตารางแสดงจับคู่ไขว้กันเป็นคู่กระทงคำถามเพื่อสร้างเป็นเครื่องมือทดสอบตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง	ข้อที่	ข้อ ก.	ข้อ ข.
แบบ A = แบบค้ำแคบ	๑	ข้อ ๑ แบบ A	ข้อ ๗ แบบ A
แบบ A = แบบค้ำแคบ	๒	ข้อ ๒ แบบ A	ข้อ ๗ แบบ B
แบบ A = แบบค้ำแคบ	๓	ข้อ ๓ แบบ A	ข้อ ๗ แบบ C
แบบ A = แบบค้ำแคบ	๔	ข้อ ๔ แบบ A	ข้อ ๗ แบบ D
แบบ A = แบบค้ำแคบ	๕	ข้อ ๕ แบบ A	ข้อ ๗ แบบ E
แบบ A = แบบค้ำแคบ	๖	ข้อ ๖ แบบ A	ข้อ ๗ แบบ F

จากตารางที่ ๔.๒ จะพบว่า แบบตัวชี้วัดที่ระบุว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ๖ แบบ คือ แบบ A, แบบ B, แบบ C, แบบ D, แบบ E และ แบบ F

แบบ A หมายถึง แบบตัวชี้วัดที่ระบุว่าผู้ตอบมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบ ถ้าเลือกข้อ ก. ของข้อ ๑ ถึงข้อ ๖ และเลือกข้อ ข. ของข้อ ๑, ๗, ๑๓, ๑๙, ๒๕, ๓๑

แบบ B หมายถึง แบบตัวชี้วัดที่ระบุว่าผู้ตอบมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟฟ้า ถ้าเลือกข้อ ก. ของข้อ ๗ ถึงข้อ ๑๒ และเลือกข้อ ข. ของข้อ ๒, ๘, ๑๔, ๒๐, ๒๖, ๓๒

แบบ C หมายถึง แบบตัวชี้วัดที่ระบุว่าผู้ตอบมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ถ้าเลือกข้อ ก. ของข้อ ๑๓ ถึงข้อ ๑๘ และเลือกข้อ ข. ของข้อ ๓, ๙, ๑๕, ๒๑, ๒๗, ๓๓

แบบ D หมายถึง แบบตัวชี้วัดที่ระบุว่าผู้ตอบมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมไฟฟ้า ถ้าเลือกข้อ ก. ของข้อ ๑๙ ถึงข้อ ๒๔ และเลือกข้อ ข. ของข้อ ๔, ๑๐, ๑๖, ๒๒, ๒๘, ๓๔

แบบ E หมายถึง แบบตัวชี้วัดที่ระบุว่าผู้ตอบมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟฟ้าผสมมีส่วนร่วม ถ้าเลือกข้อ ก. ของข้อ ๒๕ ถึงข้อ ๓๐ และเลือกข้อ ข. ของข้อ ๕, ๑๑, ๑๗, ๒๓, ๒๙, ๓๕

แบบ F หมายถึง แบบตัวชี้วัดที่ระบุว่าผู้ตอบมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมมีส่วนร่วม ถ้าเลือกข้อ ก. ของข้อ ๓๑ ถึงข้อ ๓๖ และเลือกข้อ ข. ของข้อ ๖, ๑๒, ๑๘, ๒๔, ๓๐, ๓๖

ดังนั้น จึงสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมายในการวัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง จำนวน ๓๖ ข้อ ดังต่อไปนี้

แบบสอบถามรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

คำชี้แจง ๑. แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด ๓๖ ข้อ แต่ละข้อมีข้อย่อยให้เลือก ๒ ข้อ

๒. โปรดพิจารณาจากเหตุการณ์ทั้งสองข้อย่อยว่าข้อย่อยใดตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน (.....) หน้าข้อย่อยที่ท่านตัดสินใจเลือกเพียงหนึ่งข้อย่อย

ข้อ	เลือก	ข้อคำถาม
๐๐	☒	ก. ท่านรู้สึกเฉยต่อนโยบายของรัฐบาล และไม่สนใจการเมืองทุกระดับ
	☐	ข. ท่านรู้สึกเฉยต่อนโยบายของรัฐบาล โดยถือว่าเป็นอำนาจของนักการเมือง

๓. ในกรณีที่ท่านตัดสินใจไม่ได้ว่า จะเลือกข้อย่อยใด เพราะผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีความคิดเห็นทั้งสองแบบให้ถือเอาว่าข้อย่อยทั้ง ๒ ข้อเป็นลักษณะของผู้ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง ๒ แบบ ซึ่งไม่ใช่ตัวผู้ตอบแบบสอบถาม และให้ท่านพิจารณาว่าเห็นด้วยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใด

๔. ข้อย่อยในแต่ละข้ออาจมีเนื้อหาซ้ำกัน ขอให้ท่านพิจารณาเฉพาะข้อที่กำลังจะตอบเท่านั้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงข้อที่ตอบผ่านมาแล้ว

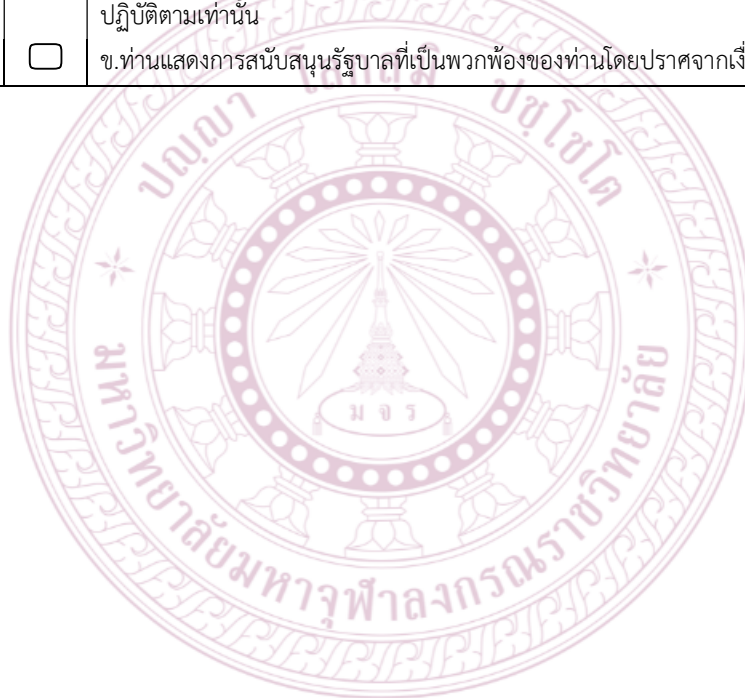
๕. กรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อ ทั้ง ๓๖ ข้อ

ข้อ	เลือก	ข้อคำถาม
๑	☐	ก. ท่านรู้สึกเฉยต่อนโยบายของรัฐบาล และไม่สนใจการเมืองทุกระดับ
	☐	ข. ท่านรู้สึกเฉยต่อนโยบายของรัฐบาล โดยถือว่าเป็นอำนาจของนักการเมือง
๒	☐	ก. ท่านไม่สนใจการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง
	☐	ข. ท่านยอมรับการทำงานของรัฐบาล เพราะไม่เกิดประโยชน์ในภาพรวม
๓	☐	ก. ท่านยังไม่รู้ถึงการเมืองการปกครองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอย่างแท้จริง
	☐	ข. ท่านเข้าใจการเมืองการปกครองและความเคลื่อนไหวทางการเมืองได้เป็นอย่างดี
๔	☐	ก. ท่านยินดีเชื่อฟังยอมรับและปฏิบัติตามกฎที่ผู้นำกำหนด
	☐	ข. ท่านยินดียกความรับผิดชอบทั้งหมดไว้กับผู้นำ และส่งเสริมให้คนอื่นนิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล
๕	☐	ก. ท่านนับถือระบบอาวุโสมากกว่าความรู้ความสามารถของบุคคล ขึ้นชมระบบชนชั้นด้วยคิดว่าคนเราไม่เสมอภาคกัน
	☐	ข. ท่านเชื่อในระบบประชาธิปไตยที่ต้องมีใจกว้างยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น
๖	☐	ก. ท่านไว้วางใจและยอมรับในความสามารถของเจ้านาย เพราะท่านมีบุญวาสนา
	☐	ข. ท่านสนใจและเข้ากิจกรรมทางการเมืองเป็นประจำ เพราะมีรัฐบาลเป็นพวกพ้องของตนเอง
๗	☐	ก. ท่านจะยึดถือจารีตประเพณีเป็นสำคัญ และไม่เข้าใจบทบาททางการเมือง บทบาททางเศรษฐกิจ บทบาททางสังคม
	☐	ข. ท่านไม่สนใจเกี่ยวกับบ้านเมือง และไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
๘	☐	ก. ท่านพร้อมปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล แม้ว่าจะไม่เห็นด้วยก็ตาม
	☐	ข. ท่านเข้าใจการทำงานของรัฐบาล แต่ก็ถือว่าเป็นอำนาจของรัฐบาล

๙	☐ ก.ท่านไม่สนใจในนโยบายของรัฐบาล เพราะถือว่าเป็นอำนาจการตัดสินใจของผู้มีอำนาจทางการเมือง ☐ ข.ท่านจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะถือว่าเป็นผลประโยชน์ของท่าน
๑๐	☐ ก.ท่านถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจเท่านั้น ☐ ข.ท่านยอมรับผู้นำทางการเมือง แต่ไม่สนใจการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง
๑๑	☐ ก.ท่านสนใจแต่การปฏิบัติงานของตนเท่านั้น เพราะรู้สึกว่ามีหน้าที่ทางการเมือง ☐ ข.ท่านไม่เข้าใจถึงประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล
๑๒	☐ ก.ท่านให้ความสำคัญในการเลือกผู้แทนเพื่อเข้าไปเป็นรัฐบาล ☐ ข.ท่านจะแสดงการต่อต้านทันทีเมื่อมีคนอื่นไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลที่เป็นพวกพ้องของตนเอง
๑๓	☐ ก.ท่านเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายการพัฒนาประเทศ ☐ ข.ท่านจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล เพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของท่าน
๑๔	☐ ก.ท่านเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้รัฐบาลตอบสนองความต้องการของประชาชน ☐ ข.ท่านยินยอมให้รัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบาย เพราะถือว่าเป็นอำนาจของรัฐบาล
๑๕	☐ ก.ท่านแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อออกนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ☐ ข.ท่านร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล
๑๖	☐ ก.ท่านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพื่อให้รัฐบาลมีการทำงานที่โปร่งใส ☐ ข.ท่านยอมรับนโยบายของรัฐบาล โดยไม่มีข้อเรียกร้องใดๆ
๑๗	☐ ก.ท่านมีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปด้วยความสุจริตและยุติธรรม ☐ ก.เมื่อท่านไม่เห็นด้วยต่อนโยบายของรัฐบาลแต่ก็ยังเพิกเฉย เพราะถือว่ารัฐมีอำนาจเด็ดขาดที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม
๑๘	☐ ก.ท่านเชื่อว่าการกำหนดนโยบายเกิดจากความต้องการของประชาชน และประชาชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายนั้น ☐ ข.เมื่อท่านประสบปัญหาในด้านต่างๆในการดำเนินชีวิต แต่ไม่มีการเรียกร้องใดๆจากรัฐบาลที่เป็นพวกพ้องของตนเอง
๑๙	☐ ก.ท่านไม่สนใจตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลเพราะมีหน้าที่เพียงแต่ปฏิบัติตามเท่านั้น ☐ ข.ท่านมุ่งแต่การทำมาหากิน ไม่สนใจทางการเมือง
๒๐	☐ ก.แม้ท่านไม่เห็นด้วยกับการกำหนดนโยบายของรัฐบาล แต่ยังให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตาม ☐ ข.ท่านไม่กล้าแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เนื่องจากเกรงกลัวผู้มีอำนาจ

๒๑	☐ ก.ท่านยอมรับในการตัดสินใจของผู้มีอำนาจทางการเมืองเพราะได้เลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองแล้ว ☐ ข.ท่านจะแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายของรัฐบาล เมื่อรู้สึกว่่านโยบายมีผลต่อท่านโดยตรง
๒๒	☐ ก.ท่านรู้สึกว่่าไม่เห็นความสำคัญต่อการตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาล ☐ ข.ท่านยอมให้รัฐบาลมีอำนาจในการตัดสินใจแทนประชาชนได้
๒๓	☐ ก.ท่านเห็นด้วยกับการออกนโยบายแล้วจึงประกาศให้ประชาชนทราบได้ ☐ ข.ท่านเห็นว่าประชาชนต้องมีส่วนในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล
๒๔	☐ ก.ท่านไม่ได้สนใจตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลแต่สนใจถึงประโยชน์จากนโยบายที่ท่านจะได้รับ ☐ ข.ท่านจะร่วมสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล โดยเห็นว่านโยบายนั้นเกิดผลดีต่อท่าน
๒๕	☐ ก.ท่านยินยอมต่อรัฐบาลในการออกนโยบายของรัฐบาล โดยไม่มีข้อเรียกร้องต่อรัฐบาล ☐ ข.ท่านไม่ให้ความสำคัญในมีส่วนร่วมทางการเมืองและไม่เข้าใจหน้าที่พลเมือง
๒๖	☐ ก.ท่านยินยอมปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล เพราะรู้สึกว่่าเป็นอำนาจที่รัฐบาลกระทำได้ ☐ ข.ท่านยอมรับและเชื่อฟังผู้มีอำนาจทางการเมือง
๒๗	☐ ก.ท่านยอมรับในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลแต่นโยบายนั้นต้องไม่กระทบต่อประชาชน ☐ ข.ท่านเห็นว่ารัฐต้องทำงานโดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการออกนโยบาย
๒๘	☐ ก.ท่านยอมให้รัฐบาลกำหนดนโยบายโดยท่านต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายนั้น ☐ ข.ท่านจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้มีอำนาจทางการเมืองเท่านั้น
๒๙	☐ ก.ท่านเห็นว่่าการเรียกร้องต่อรัฐบาลสามารถทำได้ แต่ยังเปิดโอกาสให้รัฐบาลเป็นผู้ออกนโยบายแก้ไขปัญหาให้เท่านั้น ☐ ข.ท่านมั่นใจในการทำงานของรัฐบาล โดยไม่จำเป็นต้องเข้าไปตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพราะเป็นพวกเดียวกัน
๓๐	☐ ก.เมื่อรัฐบาลออกนโยบายโดยท่านไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม ท่านก็ยินยอมปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล ☐ ข.ท่านยินดีปฏิบัติตามรัฐบาลที่ท่านชื่นชมและมีแนวความคิดเดียวกับตนเอง
๓๑	☐ ก.ท่านไม่แสดงความคิดเห็นต่อรัฐบาล โดยให้อำนาจรัฐบาลเท่านั้น ☐ ข.ท่านไม่สนใจเข้าไปตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลเพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนในการตรวจสอบ
๓๒	☐ ก.แม้ท่านไม่เห็นด้วยต่อการทำงานของรัฐบาล แต่ก็ไม่เรียกร้องต่อรัฐบาลและนักการเมือง ☐ ข.ท่านยินยอมต่อรัฐบาลและหน่วยงานราชการที่มีอำนาจมาอยู่เสมอ
๓๓	☐ ก.แม้รัฐบาลจะไม่ฟังเสียงความต้องการของประชาชนในการกำหนดนโยบาย แต่ท่านถือว่่าการตัดสินใจของรัฐบาลเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องยอมรับ

	☐	ข.ท่านพร้อมจะแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเชิงนโยบายเพื่อเป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยตรง
๓๔	☐ ☐	ก.ท่านเห็นชอบตามนโยบายรัฐบาล โดยปฏิบัติตามรัฐบาลเสมอ ข.ท่านสนใจเรื่องการเมืองและติดตามการทำงานของนักการเมืองและผู้มีอำนาจอยู่เสมอเพราะชื่นชอบ
๓๕	☐ ☐	ก.ท่านมั่นใจศักยภาพในการทำงานของรัฐบาล โดยประชาชนไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ข.เมื่อรัฐบาลได้กำหนดนโยบายในการบริหารงานประชาชนจะยึดตามมติของรัฐบาลและปฏิบัติตาม
๓๖	☐ ☐	ก.ท่านไม่สนใจว่ารัฐบาลจะออกนโยบายอย่างไร แต่ท่านมีหน้าที่ให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามเท่านั้น ข.ท่านแสดงการสนับสนุนรัฐบาลที่เป็นพวกพ้องของท่านโดยปราศจากเงื่อนไข

ขั้นตอนที่ ๓ กำหนดวิธีการคำนวณเพื่อทำนายรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

เมื่อผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมายว่ากลุ่มเป้าหมายนั้นมีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบใด ในจำนวน ๖ รูปแบบเรียบร้อยแล้วลำดับจากนั้น ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมากรอกในตารางคำนวณที่กำหนดขึ้นดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๓ ตารางแสดงวิธีการคำนวณค่าคะแนนแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

แนวนอน

A1 =.....	๑ ข. ก.	๒ ข. ก.	๓ ข. ก.	๔ ข. ก.	๕ ข. ก.	๖ ข. ก.
B1 =.....	๗ ข. ก.	๘ ข. ก.	๙ ข. ก.	๑๐ ข. ก.	๑๑ ข. ก.	๑๒ ข. ก.
C1 =.....	๑๓ ข. ก.	๑๔ ข. ก.	๑๕ ข. ก.	๑๖ ข. ก.	๑๗ ข. ก.	๑๘ ข. ก.
D1 =.....	๑๙ ข. ก.	๒๐ ข. ก.	๒๑ ข. ก.	๒๒ ข. ก.	๒๓ ข. ก.	๒๔ ข. ก.
E1 =.....	๒๕ ข. ก.	๒๖ ข. ก.	๒๗ ข. ก.	๒๘ ข. ก.	๒๙ ข. ก.	๓๐ ข. ก.
F1 =.....	๓๑ ข. ก.	๓๒ ข. ก.	๓๓ ข. ก.	๓๔ ข. ก.	๓๕ ข. ก.	๓๖ ข. ก.

แนวตั้ง

A2 =..... B2 =..... C2 =..... D2 =..... E2 =..... F2 =.....

รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง	คะแนนแนวนอน	คะแนนแนวตั้ง	ผลรวม
แบบค้ำแคบ	A1 =.....	A2 =.....	A3 =.....
แบบไพร่ฟ้า	B1 =.....	B2 =.....	B3 =.....
แบบมีส่วนร่วม	C1 =.....	C2 =.....	C3 =.....
แบบค้ำแคบผสมแบบไพร่ฟ้า	D1 =.....	D2 =.....	D3 =.....
แบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม	E1 =.....	E2 =.....	E3 =.....
แบบค้ำแคบผสมแบบมีส่วนร่วม	F1 =.....	F2 =.....	F3 =.....
			รวม ๓๖

จากตารางที่ ๔.๓ คณะผู้วิจัยกำหนดให้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ตอบเรียบร้อยแล้ว มากำหนดเป็นค่าคะแนนและกรอกข้อมูลลงในตารางดังนี้ คือ

๑.กำหนดค่าคะแนน เท่ากับ ๑ และเท่ากับ ๐ ทุกข้อ

๒.ทำการนำคะแนนจากข้อคำถามแต่ละข้อมาเขียนทับลงในตารางแต่ละข้อ เช่น ในข้อที่ ๑ ถ้าเลือกข้อ ก. ก็ให้เขียนเลข ๑ ลงในช่อง ก. และเขียนเลข ๐ ลงในช่อง ข. และในข้อ ๒ ถึงข้อ ๓๖ ก็กรอกข้อมูลเช่นเดียวกันนี้ จนครบตามที่กำหนด

๓.ทำการรวมคะแนนของผู้ที่ตอบข้อ ก. ในแนวนอน แสดงผลลัพธ์ไว้ในช่อง A1, B1, C1, D1, E1, F1 ด้านซ้าย

๔.ทำการรวมคะแนนของผู้ที่ตอบข้อ ข. ในแนวตั้ง แสดงผลลัพธ์ไว้ในช่อง A2, B2, C2, D2, E2, F2 ด้านล่าง

๕. นำคะแนนในช่องแนวนอน และในแนวตั้ง ในตารางส่วนบน มากรอก ในตารางส่วนล่างในช่อง A1-F1 สำหรับค่าคะแนนในแนวนอน ในช่อง A2-F2 สำหรับค่าคะแนนในแนวตั้ง

๖.นำคะแนนทั้ง ๒ ช่องส่วนล่างมารวมกันเป็นผลรวมคะแนนในแต่ละด้าน

๗.กำหนดเกณฑ์ตัดสินว่า ในช่องใดมีคะแนนมากที่สุด แสดงว่า ผู้ตอบแบบสอบถามนั้น มีแบบวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทนั้นๆ

ขั้นตอนที่ ๔ กำหนดเงื่อนไขเกณฑ์ตัดสินตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง

๑.ในกรณีที่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่มีคะแนนเท่ากัน ให้พิจารณาคำถามข้อที่ ๑,๘,๑๕,๒๒,๒๙,๓๖ โดยผู้วิจัยต้องเพิ่มคะแนนจากปกติข้อละ ๑ คะแนน(เฉพาะคู่ที่คะแนนเท่ากัน) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบข้อ ๑,๘,๑๕, ๒๒,๒๙,๓๖ ในข้อ ก. ก็ให้เพิ่มคะแนนข้อนั้นเพิ่ม ๑ คะแนน แล้วจึงพิจารณาตัดสินว่า ผู้นั้นมีวัฒนธรรมการเมืองเข้ากับรูปแบบนั้นๆ

๒.กรณีที่หากยังพบว่าคะแนนแต่ละด้านยังมีคะแนนเท่ากันอยู่ ให้พิจารณาจากจำนวนคะแนนที่ได้จากการเลือกตอบข้อ ก. (ในแนวนอน) ในแต่ละรูปแบบ ก็จึงพิจารณาตัดสินว่า ผู้นั้นมีวัฒนธรรมการเมืองในรูปแบบนั้นๆ

๓. กรณีที่พบว่าคะแนนแต่ละด้านมีคะแนนเท่ากันทุกด้านให้นำคะแนนของ A3 มาบวกกับคะแนนตรรกศาสตร์ที่แสดงมิติความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองในช่องตารางดังนี้

A3 =.....	B3 =.....	C3 =.....	D3 =.....	E3 =.....	F3 =.....
-๓	-๑	+๒	-๒	๐	+๑

๔) ผลการวิเคราะห์รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

จากการพัฒนาเครื่องมือในการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้ตอบสอบถามในการวิจัยในข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำวิจัยเพื่อวิเคราะห์รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ โดยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ ไปแจกให้กับผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔๐๐ คน แล้วนำข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามดังกล่าวมาวิเคราะห์ตามวิธีการคำนวณค่าคะแนนแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่สร้างขึ้น ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน ๔๐๐ คน เป็นเพศชาย ร้อยละ ๔๘.๓ และเป็นเพศหญิง ร้อยละ ๕๑.๗ ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๐ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๓๐ และเป็นบุคลากรในองค์กรของส่วนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๘๐

๒. รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิเคราะห์รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้วิธีการคำนวณตามวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่พัฒนาขึ้น ปรากฏตามตารางที่ ๔.๔ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๔ แสดงจำนวน ร้อยละ และค่าคะแนนโดยเฉลี่ยของรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ	จำนวน(คน)	ร้อยละ	ค่าคะแนน โดยเฉลี่ย
๑.แบบค้ำแคบ	๖๖	๑๖.๕๐	๖.๒๗
๒.แบบไพร่ฟ้า	๖๔	๑๖.๐๐	๕.๗๘
๓.แบบมีส่วนร่วม	๘๖	๒๑.๕๐	๕.๖๙
๔.แบบค้ำแคบผสมแบบไพร่ฟ้า	๕๑	๑๒.๗๕	๕.๘๓
๕.แบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม	๙๔	๒๓.๕๐	๖.๔๗
๖.แบบค้ำแคบผสมแบบมีส่วนร่วม	๓๙	๙.๗๕	๕.๙๖
รวม	๔๐๐	๑๐๐.๐๐	๓๖.๐๐

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ผลการวิเคราะห์รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

๑.ผู้นำท้องถิ่น มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบ (A) จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๕๐ โดยมีค่าคะแนนโดยเฉลี่ย ๖.๒๗ คะแนน

๒.ผู้นำท้องถิ่น มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (B) จำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐๐ โดยมีค่าคะแนนโดยเฉลี่ย ๕.๗๘ คะแนน

๓.ผู้นำท้องถิ่น มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (C) จำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕๐ โดยมีค่าคะแนนโดยเฉลี่ย ๕.๖๙ คะแนน

๔.ผู้นำท้องถิ่น มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมไพร่ฟ้า (D) จำนวน ๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗๕ โดยมีค่าคะแนนโดยเฉลี่ย ๕.๘๓ คะแนน

๕.ผู้นำท้องถิ่น มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม (E) จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๕๐ โดยมีค่าคะแนนโดยเฉลี่ย ๖.๔๗ คะแนน

๖.ผู้นำท้องถิ่น มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมแบบมีส่วนร่วม (F) จำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๗๕ โดยมีค่าคะแนนโดยเฉลี่ย ๕.๙๖ คะแนน

๔.๑.๒ การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑) ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

การวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ โดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น ๒) ด้านการรับผิดชอบหน้าที่ ๓) ด้านการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม และ ๔) ด้านการมีส่วนร่วม ผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลระดับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ	ระดับพฤติกรรม		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น	๔.๔๕	.๗๑๔	มากที่สุด
๒. ด้านการรับผิดชอบหน้าที่	๔.๔๐	.๗๗๖	มากที่สุด
๓. ด้านการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม	๔.๓๔	.๗๘๑	มากที่สุด
๔. ด้านการมีส่วนร่วม	๔.๒๘	.๗๗๑	มากที่สุด
รวม	๔.๓๗	.๗๒๕	มากที่สุด

ตารางที่ ๔.๕ พบว่า ผู้นำท้องถิ่น มีพฤติกรรมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางการเมือง อยู่

ในระดับมากที่สุดทั้ง ๔ ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดถึงน้อยที่สุด คือ ด้านความเคารพสิทธิของผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๕ ด้านการรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐ ด้านการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ และด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘

เมื่อนำข้อมูลการวิเคราะห์มานำเสนอรายละเอียดในรายด้าน มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

๑) ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น พบว่า ผู้นำท้องถิ่น มีพฤติกรรมทางการเมือง ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้นำท้องถิ่น มีพฤติกรรมทางการเมือง ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ผู้นำท้องถิ่นให้ความเคารพในความเสมอภาคของเพศระหว่างชาย-หญิง, เคารพสิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนา, ให้ความเคารพนับถือต่อผู้มีอายุสูงกว่า, ปฏิบัติตนโดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น, ยอมรับฟังความคิดเห็น และเคารพสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้อื่น ตามลำดับ

๒) ด้านการรับผิดชอบต่อหน้าที่ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางการเมือง ด้านการรับผิดชอบต่อหน้าที่ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางการเมือง ด้านการรับผิดชอบต่อหน้าที่ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ผู้นำท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่, ปฏิบัติตนตามกฎหมาย ระเบียบ กติกา ของสังคมและองค์กร, ช่วยเหลืองานหรือกิจกรรมของทางราชการ, รักษาทรัพย์สินสมบัติของสาธารณะเสมอ, ยอมรับผิดเมื่อทำงานผิดพลาด และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตามลำดับ

๓) ด้านการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางการเมือง ด้านการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางการเมือง ด้านการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ผู้นำท้องถิ่นสามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้, รักษาผลประโยชน์ของทางราชการ, เสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวม, ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของชุมชนและสังคม, ใช้ทรัพยากรของหน่วยงานราชการอย่างคุ้มค่า และมีการวางแผนในการปฏิบัติงาน ตามลำดับ

๔) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๖ ข้อ และอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๑ ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ผู้นำท้องถิ่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น, ชักชวนผู้อื่นเห็นความสำคัญของท้องถิ่น, เข้าร่วมกิจกรรมของสาธารณะทั่วไป, ติดตามข่าวสารบ้านเมืองเป็นประจำ, ช่วยประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการดำเนิน

กิจกรรมการต่างๆของท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ และเข้าร่วมการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมของท้องถิ่น ตามลำดับ

๒) ผลการวิเคราะห์รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มว่าผู้นำท้องถิ่นที่มีรูปแบบทางการวัฒนธรรมการเมืองแต่ละแบบจะมีแนวโน้มพฤติกรรมทางการเมืองไปในทิศทางใด จึงทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ด้วยสถิติไคสแควร์ (Chi-square Test : X^2) ซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๖ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแบบวัฒนธรรมทางการเมืองกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

แบบวัฒนธรรมทางการเมือง	พฤติกรรมทางการเมือง			
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	รวม
แบบค้ำแคบ	๑๒ ๑๘.๒%	๒๕ ๓๗.๙%	๒๙ ๔๓.๙%	๖๖ ๑๐๐.๐%
แบบไพร่ฟ้า	๑๑ ๑๗.๒%	๒๗ ๔๒.๒%	๒๖ ๔๐.๖%	๖๔ ๑๐๐.๐%
แบบมีส่วนร่วม	๒๒ ๒๕.๖%	๓๙ ๔๕.๓%	๒๕ ๒๙.๑%	๘๖ ๑๐๐.๐%
แบบค้ำแคบผสมไพร่ฟ้า	๑๗ ๓๓.๓%	๒๗ ๕๒.๙%	๗ ๑๓.๗%	๕๑ ๑๐๐.๐%
แบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม	๓๒ ๓๔.๐%	๓๙ ๔๑.๕%	๒๓ ๒๔.๕%	๙๔ ๑๐๐.๐%
แบบค้ำแคบผสมแบบมีส่วนร่วม	๑๐ ๒๕.๖%	๑๔ ๓๕.๙%	๑๕ ๓๘.๕%	๓๙ ๑๐๐.๐%
รวม	๑๐๔ ๒๖.๐%	๑๗๑ ๔๒.๘%	๑๒๕ ๓๑.๓%	๔๐๐ ๑๐๐.๐%

$$X^2 = ๒๑.๔๕๐$$

$$df. = ๑๐$$

$$Sig. = ๐.๐๑๘$$

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ กล่าวคือ ผู้นำท้องถิ่นที่มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันมีแนวโน้มทางพฤติกรรมทางการเมืองที่ต่างกันออกไป

๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๕ ท่าน ซึ่งแสดงผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

(๑) **แบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในปัจจุบัน** โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความมุ่งมั่นในการพัฒนาท้องถิ่น, ความคาดหวังต่อผู้นำท้องถิ่น, บทบาทของผู้นำท้องถิ่น และแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

(๑.๑) **ความมุ่งมั่นในการพัฒนาท้องถิ่น ของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในยุคปัจจุบัน** จากการสรุปผลการวิจัย พบว่า ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิในยุคปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ มีวิสัยทัศน์ มีความเข้าใจ มีทักษะและประสบการณ์ในการทำงานเพื่อท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาในเชิงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า และสาธารณูปโภคต่างๆ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยเห็นว่า เป็นพื้นที่และท้องถิ่นหรือเป็นบ้านของตนเอง ก็จะพยายามรวบรวมเอาทรัพยากรจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาท้องถิ่นของตนเอง โดยจะแสวงหาโอกาสและช่องทางเท่าที่มี ขณะเดียวกัน ประชาชนก็ยังมองว่า ยังมีผู้นำท้องถิ่นบางคนที่จะมีความเห็นแก่ตัวและมองเห็นประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งก็จะส่งผลทำให้ผู้นำท่านนั้นไม่ได้รับการยอมรับและหมดศรัทธาจากประชาชนในที่สุด บางครั้งก็เป็นการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง เป็นการสร้างอำนาจและอิทธิพลในทางที่ไม่ชอบธรรมซึ่งก็ยังไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อประชาชน โดยเอาผลประโยชน์ของประชาชนบังหน้า ทำให้แผนงานและกิจกรรมต่างๆในการพัฒนาในพื้นที่ก่อประโยชน์ให้กับประชาชนน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งประชาชนมองว่ายังไม่ดีเพียงพอสำหรับผู้นำท้องถิ่น ทำให้การพัฒนาในบางพื้นที่จึงไม่สามารถทำได้เต็มที่เพราะมีผู้นำที่มุ่งแต่ผลประโยชน์ส่วนตน ดังนั้น สิ่งที่ต้องพัฒนาอย่างยิ่งคือ การพัฒนาทัศนคติ วิสัยทัศน์ และความมุ่งมั่นของประชาชนเพื่อสร้างให้เป็นผู้นำท้องถิ่นที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว จะทำให้ผู้นำท้องถิ่นนั้นเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เป็นคนมีใจคอกว้างขวาง คอยช่วยเหลือเกื้อกูลต่อประชาชน และได้รับความเคารพศรัทธาจากประชาชน ซึ่งผู้นำท้องถิ่นที่แท้จริง ต้องมีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์ มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ความสามารถในการกระเจางาน มีความรอบรู้ในด้านต่างๆ พร้อมปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ ดูแลเอาใจใส่และพัฒนาท้องถิ่น เข้าใจสภาพการเป็นอยู่ของประชาชน เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เป็นคนมีใจ

คอกว่างขวาง คอยช่วยเหลือเกื้อกูลต่อประชาชน โดยเริ่มจากจุดพัฒนาเล็กๆ ระดับหมู่บ้านจนถึงระดับประเทศ

(๑.๒) ความคาดหวังต่อผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนา จากการสรุปผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคาดหวังต่อผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

(๑) ด้านตัวผู้นำท้องถิ่น โดยคาดหวังต่อผู้นำที่ต้องการให้ผู้นำมีความเป็นธรรมยึดความถูกต้องในฐานะเป็นผู้นำเป็นอย่างดี มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐาน เป็นที่ยอมรับของประชาชนในพื้นที่ และคอยส่งเสริมให้เกิดความดีงามในสังคมด้วยเช่นกัน

(๒) ด้านการพัฒนา โดยคาดหวังต่อผู้นำที่สามารถที่จะนำทรัพยากรเข้ามาพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้า มีข้อมูลหรือให้ความช่วยเหลือประชาชนยามเดือดร้อน และคอยออกพบปะประชาชนเพื่อสอบถามปัญหาความเดือดร้อนอย่างสม่ำเสมอ

(๓) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยคาดหวังต่อผู้นำในการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น น้ำประปา ถนนคอนกรีต การกำจัดขยะ การรักษาสสิ่งแวดล้อม ตลอดจนจนถึงสาธารณูปโภคต่างๆ ในชุมชน

(๔) ด้านการพัฒนาสิ่งใหม่ โดยคาดหวังต่อผู้นำในการนำสิ่งใหม่ๆ และนำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นโดยมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ การส่งเสริมอาชีพ และเศรษฐกิจท้องถิ่น เพื่อความอยู่ดีกินดี บำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชน

(๕) ด้านการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน โดยคาดหวังต่อผู้นำในการที่จะสามารถแก้ไขปัญหาปากท้องการเป็นอยู่ของประชาชน การพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ ให้กับชุมชน สิทธิและผลประโยชน์ของชุมชนที่ควรได้รับ และการแก้ปัญหาต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น การว่างงาน ยาเสพติด และการลดความเหลื่อมล้ำ เป็นต้น

(๑.๓) บทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับจากสังคม จากการสรุปผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทเป็นที่ยอมรับจากสังคม ประกอบด้วย

(๑) บทบาทส่วนบุคคล กล่าวคือ ๑) มีพลั้กายเข้มแข็ง มีความกระตือรือร้น มีความซื่อสัตย์สุจริต กล้าตัดสินใจ มีสติปัญญาและรอบรู้ มีความศรัทธาและความเชื่อมั่น ๒) มีความรู้ การศึกษาดี, มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีพฤติกรรมโปร่งใส ๓) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ รู้ความต้องการของประชาชนและสนองต่อความต้องการนั้น และรักษาประโยชน์ส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนจนถึงการเป็นที่พึ่งพาของประชาชนได้ ๔) สามารถเข้าถึงประชาชนและช่วยเหลืออย่างเต็มที่ โดยไม่หวังผลหรือสิ่งตอบแทนใดๆ

(๒) บทบาทการทำงานและการบริหารจัดการ กล่าวคือ ๑) ทำงานและบริหารจัดการอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เข้าถึงปัญหาของประชาชนอย่างแท้จริง ๒) กล้าตัดสินใจ มุ่งผลสัมฤทธิ์ มุ่งหาความสำเร็จ เป็นที่พึ่งของผู้อื่น สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันถ่วงที

สร้างแรงบันดาลใจเพื่อให้ผู้อื่นทำงานแทนตนจนสำเร็จ ทำงานและประสานงานได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว และพัฒนาดีขึ้นเสมอ และ ๓) รู้จุดมุ่งหมายและหนทางที่ จะนำองค์กรให้ได้รับการพัฒนา เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนของตนเองเป็นสำคัญ

(๓) บทบาทในส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ เช่น ส่งเสริมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมการดูแลสุขภาพอนามัย ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา ส่งเสริมกองทุน กลุ่มแม่บ้านเพื่อการผลิต ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหา มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต มุ่งพัฒนาท้องถิ่น และสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชน

(๑.๔) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จากการสรุปผลการวิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ได้พิจารณาถึงแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ว่ามีจำนวน ๔ ประเภท โดยเห็นว่า มีแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม จำนวน ๙ คน มีแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมการมีส่วนร่วม จำนวน ๗ คน และมีแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำคืบ และแบบไพร่ฟ้า จำนวนแบบละ ๑ คน ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๗ แสดงแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ที่ได้จากการสัมภาษณ์

แบบวัฒนธรรมทางการเมืองผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ	จำนวน (คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่
แบบค้ำคืบ	๑	๙
แบบไพร่ฟ้า	๑	๖
แบบมีส่วนร่วม	๙	๑, ๓, ๘, ๑๐, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๒๑, ๒๒
แบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม	๗	๒, ๔, ๕, ๗, ๑๓, ๑๖, ๑๘

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า แบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่ ยังเป็นแบบมีส่วนร่วมและแบบผสมผสานกับแบบไพร่ฟ้า ด้วยมีเหตุผล ๒ ประการใหญ่ๆ คือ

๑.สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ

-การเมือง ในยุคปัจจุบัน(๒๕๖๕) เป็นยุคหลักรัฐประหารปี ๕๗ ที่ประชาชนเริ่มกลับมามีสิทธิมีเสียง และมีเสรีภาพทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยในระยะแรกประชาชนยังอยู่ในความหวาดกลัวต่ออำนาจของผู้นำรัฐประหาร จึงจำต้องยอมสยบต่อผู้มีอำนาจและยอมรับอำนาจของผู้นำที่เหนือกว่าตน ต่อมาเมื่อมีการปล่อยให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีการเรียกร้อง

และแสดงความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นจำนวนมากขึ้นเพื่อแสดงสิทธิเสรีภาพอันชอบธรรมของตนต่อสาธารณะ

-เศรษฐกิจ ในยุคปัจจุบัน(๒๕๖๕) เป็นยุคที่เศรษฐกิจมีความเหลื่อมล้ำสูงมาก ทำให้ประชาชนเดือดร้อน ประชาชนจึงมีการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตลอดเวลา

-สังคมในปัจจุบัน(๒๕๖๕) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนในพื้นที่ชนบทห่างไกลมีเพิ่มมากขึ้น ก็การก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้ประชาชนรู้เท่าทันข่าวสารบ้านเมืองและเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้ตลอดเวลา

๒.การผ่านการกล่อมเกลາทางการเมืองผ่านสังคมต่างๆของประชาชน เช่น สื่อสารมวลชนต่างๆ สื่อดิจิทัล การพบปะพูดคุยกันระหว่างบุคคลในครอบครัว กลุ่มเพื่อน และอื่นๆ ทำให้ประชาชนรู้เท่าทันทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น และนักการเมืองท้องถิ่นเองก็มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมดังกล่าว ซึ่งในระยะเวลาต่อไป ผู้นำท้องถิ่นจะมีความเป็นผู้แทนของประชาชนเพิ่มมากขึ้น และจะมีแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น

๓) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นโดยภาพรวม และใน ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น ๒) ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๓) ด้านยึดผลประโยชน์ส่วนรวม และ ๔) ด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

(๓.๑) พฤติกรรมทางการเมืองโดยภาพรวม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องมีพฤติกรรมทางการเมือง โดยแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ดังต่อไปนี้

(๑) ด้านการครองตน คือ เป็นคนดี มีศีลธรรม โดยตั้งอยู่บนความสุจริตดีงาม โดยยึดหลักความถูกต้อง ยุติธรรม ซื่อสัตย์ ความโปร่งใส มีธรรมาภิบาล ไม่ฉ้อโกง ไม่อคติ ทั้งนี้ต้องมีความเป็นผู้นำ และมีองค์ความรู้ในการปกครองควบคุมไปด้วย

(๒) ด้านการครองคน คือ เป็นคนของสังคม โดยเป็นผู้มีความโอบอ้อมอารี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พุดจาไพเราะ ความเป็นกันเองไม่ถือยศศักดิ์ พร้อมช่วยเหลือผู้เดือดร้อนทุกเมื่อที่มีโอกาส มองประชาชนเป็นคนในครอบครัวตนเอง ดูแลประดุจญาติมิตร อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามตัวแบบหรือตัวอย่างที่ดีได้ ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นที่น่าเชื่อถือ ศรัทธา ยอมรับในบุคลิกภาพ ความคิดเห็น และยอมรับในพฤติกรรม ไม่ยกตนข่มท่าน มีความเสมอภาค มีจิตสาธารณะ มีค่านิยมที่ดี พุดจริงทำจริง

(๓) ด้านการครองงาน โดยผู้นำท้องถิ่นที่มีฐานะค่อนข้างมั่นคง มีวุฒิภาวะในการเป็นผู้นำสูง มีความสามารถ มีความรับผิดชอบ ทำงานอย่างจริงจัง เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา แก้ไขปัญหาประชาชนได้ รับฟังความคิดเห็นให้เกียรติผู้อื่น ยอมรับการเปลี่ยนแปลง พร้อมเป็นทั้งผู้นำและผู้ตาม เป็นนักประสานต่อรอง มีเครือข่าย อุทิศเวลาให้ประชาชน เข้าถึงง่าย รู้จักและเข้าใจปัญหาของชุมชน

ดูแลสุขทุกข์พัฒนาชุมชน ท้องถิ่นของตนให้ดีขึ้น มีการช่วยเหลือ เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มแก้ไขปัญหา เวลาชาวบ้านเดือดร้อนได้รวดเร็ว และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

(๓.๒) พฤติกรรมทางการเมืองด้านเคารพสิทธิของผู้อื่น โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องเคารพสิทธิของผู้อื่น โดยมีความเข้าใจในเสรีภาพของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ต้องยินดียินยอมรับฟังเสียงส่วนใหญ่ด้วยความเต็มใจ แต่ไม่ละเลยเสียงคนของส่วนน้อย ยอมรับในความเท่าเทียมกัน ต้องมีจุดยืนของตนเองและต้องเข้าใจในสิทธิของผู้อื่นไปด้วยในตัว ต้องไม่มุทะลุ ไม่ล่วงละเมิดในสิทธิส่วนบุคคลของประชาชน หรือแม้กระทั่งการคัดค้าน ถกเถียงกัน โดยยกเอาเหตุผลมาพูดคุยกันอย่างเหมาะสม และหากผู้อื่นอนุญาตให้ใช้สิทธิในบางประการแล้วก็ไม่ควร ผู้นำต้องให้เกียรติประชาชนทุกเพศทุกวัย แจ้งข่าวสารและสิทธิประโยชน์ของชุมชน รู้จักหน้าที่ของตัวเองและสิทธิและอำนาจของตนเองว่าเป็นแบบไหน โดยอยู่บนฐานของกฎหมาย มองเห็นถึงสิทธิความเสมอภาค และให้ต้องเคารพในสิทธิของผู้ตามโดยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

(๓.๓) พฤติกรรมทางการเมืองด้านความรับผิดชอบหน้าที่ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรับผิดชอบหน้าที่ ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่พึ่งของประชาชน โดยเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ มีความรับผิดชอบตนเอง ต่อประชาชน ต่อสังคม มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา มีวินัย รักษากฎระเบียบ พร้อมเป็นแบบอย่างที่ดีในการรับผิดชอบหน้าที่ พร้อมเสียสละ รู้จักหน้าที่ตัวเองที่จะนำพาผู้ตามไปสู่ความสำเร็จ โดยมีการประสานการทำงานในทุกภาคส่วน ด้วยความกระตือรือร้นเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนอย่างทั่วถึง

(๓.๔) พฤติกรรมทางการเมืองด้านยึดผลประโยชน์ของส่วนรวม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องยึดผลประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยมองที่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ทำงานด้วยจิตอาสา เสียสละเวลา ละทิ้งประโยชน์ส่วนตนเองพวกพ้อง อย่างเคร่งครัดและเกิดผลดีต่อประชาชน มุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดของประชาชนก่อนสิ่งอื่น เป็นการตัดสินใจภายใต้ข้อมูลที่หนักแน่น ถูกต้องตามหลักการหลักเกณฑ์ หรือหลักวิชาการ งดเว้นความรู้สึกของความเป็นเจ้าของท้องถิ่น พร้อมกับรับฟังความคิดเห็นของประชาชนหรือบุคลากรร่วมงาน พัฒนาให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่พึงประสงค์ขององค์กรหรือสังคม มีวิสัยทัศน์ มองไกลในอนาคตของส่วนรวม สร้างความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น และมีความคิดเชิงบวก มองโลกในทางดี ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ประโยชน์ต่อการบริหารงาน บริหารคน นำพาองค์กรให้ไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓.๕) พฤติกรรมทางการเมืองด้านมีส่วนร่วม/สร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม/สร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน โดยผู้นำท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเปิดช่องทางที่รับข้อเสนอแนะที่ประโยชน์ในการทำงานเพื่อส่วนร่วม รับฟังความคิดเห็น และให้ประชาชนวิพากษ์วิจารณ์ได้ มีการ

สร้างเวที เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในหลากหลายช่องทาง ทั้งในระบบออนไลน์และออนไลน์ มีการวางแผน มีนโยบาย มีกระบวนการทำงานที่ตรวจสอบได้ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่เสมอ โดยการจัดประชุม ประชุม จัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ลงพื้นที่พบปะชุมชนอย่างใกล้ชิด เพื่อถกเถียงปัญหาต่างๆในสังคมและเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาในระบบท้องถิ่น สร้างการมีส่วนร่วมกับงานและทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีในการมีส่วนร่วมแก่ประชาชน ตลอดจนถึงการเปิดโอกาสให้เข้ามาร่วมกันทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ในทุกๆกิจกรรมของชุมชนนั้นๆ ทั้งนี้ ผู้นำท้องถิ่นนั้น ต้องมีทักษะในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง ถูกกาลเหมาะสมกับชุมชนและสังคมนั้นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๑.๓ การพัฒนากิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัด

ชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการนำข้อมูลที่ได้จากคณควาวิจัยนำมาเป็นข้อมูลมาประกอบการบรรยายเชิงปฏิบัติการในกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๒ พื้นที่ โดยหัวหน้าโครงการผู้วิจัยเป็นวิทยากรในการบรรยาย ดังต่อไปนี้

๑. การดำเนินกิจกรรมการพัฒนา

๑) ชื่อกิจกรรม “การพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ” ภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ”

๒) ลักษณะกิจกรรม

เป็นกิจกรรมการบรรยาย อภิปรายความรู้ และนำเสนอผลการค้นพบให้กับผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ในพื้นที่เป้าหมาย เป็นระยะเวลา ๑ ชั่วโมง

๓) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี เลขานุการนายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และบุคลากรเจ้าหน้าที่ ในเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และในองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๐๐ คน

๔) ผู้ดำเนินกิจกรรม ได้แก่ คณาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๕ คน

๕) เนื้อหาในการบรรยายในกิจกรรม

เนื้อหาการบรรยายในเรื่อง “การพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ” ซึ่งมีหัวข้อประเด็นที่ต้องการบรรยาย ประกอบด้วย

- ๑) ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง
- ๒) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นตัวแทนเชิงอุดมคติ ๓ แบบ
- ๓) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน ๓ แบบ
- ๔) รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ เชิงปริมาณ
- ๕) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ เชิงคุณภาพ
- ๖) พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ
- ๖) ระยะเวลาในการบรรยาย ๑ ชั่วโมง/ครั้ง
- ๗) ประเมินผลการบรรยาย จำนวน ๒ ครั้ง

๒. ผลการประเมินความพึงพอใจในกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

จากการดำเนินกิจกรรม “การพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ” ภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยจึงดำเนินการประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย แจกให้กับผู้นำท้องถิ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน ๑๐๐ คน แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจในกิจกรรม ซึ่งผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจในกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

(n=๑๐๐)

กิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
๑. ด้านเจตคติต่อกิจกรรม	๔.๑๗	๐.๑๔	มาก
๒. ด้านเนื้อหากิจกรรม	๔.๑๓	๐.๑๘	มาก
๓. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	๔.๑๙	๐.๑๙	มาก
๔. ด้านสื่อการเรียนรู้	๔.๑๒	๐.๑๖	มาก
๕. ด้านการประเมินผลกิจกรรม	๔.๒๒	๐.๑๔	มาก
รวมทั้งหมด	๔.๑๗	๐.๑๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความพึงพอใจในกิจกรรมการพัฒนา
พฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า ๑) ด้านเจตคติต่อ
กิจกรรม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านเนื้อหากิจกรรม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้าน
กิจกรรมการเรียนรู้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านสื่อการเรียนรู้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ
มาก และ ๕) ด้านการประเมินผลกิจกรรม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เช่นกัน

๔.๑.๔ สรุปผลการวิจัยรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสำหรับ ผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

๑) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ๖ แบบ
คือ ๑) แบบคับแคบ ๒) แบบไพร่ฟ้า ๓) แบบมีส่วนร่วม ๔) แบบคับแคบผสมแบบไพร่ฟ้า ๕) แบบไพร่
ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม ๖) แบบคับแคบผสมแบบมีส่วนร่วม แล้วนำไปศึกษากับกลุ่มเป้าหมาย และ
พบว่า ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่ มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของเป็นแบบมีส่วนร่วม
และแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม

๒) ผู้นำท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณา
รายด้าน พบว่า มีพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก
ไปหาน้อย คือ ๑) ด้านความเคารพสิทธิของผู้อื่น ๒) ด้านการรับผิดชอบหน้าที่ ๓) ด้านการยึดถือ
ประโยชน์ส่วนรวม และ ๔) ด้านการมีส่วนร่วม ตามลำดับ และรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองมี
ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

๓) ผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองในด้านการครองตน
การครองคน และการครองงาน และพฤติกรรมทางการเมืองทั้ง ๔ ด้าน สำหรับผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่
จำนวน ๑๐๐ คน และทำการประเมินความพึงพอใจในกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมือง
โดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๔.๒ การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ^{๑๔๓}

ในการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมินี้ คณะผู้วิจัยทำการศึกษาเชิงผสมผสาน โดยทำการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามลำดับดังนี้

๔.๒.๑ แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยได้ทำการสร้างแบบสอบถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นต่อประชาชนเกี่ยวกับแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น ซึ่งผลการวิจัย มีดังนี้

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕๐๐ คน ส่วนใหญ่เป็นชาย ร้อยละ ๖๐.๕๐ และเป็นหญิง ร้อยละ ๓๙.๕๐ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี ร้อยละ ๔๖.๕๐ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๕๖.๐๐ ประกอบอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ ๔๒.๘๐ มีรายได้ระหว่าง ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๓๕.๘๐

๒) ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ๒) ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น และ ๓) ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย ผลการวิจัยดังนี้

^{๑๔๓} โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง “การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ”

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลระดับความคิดเห็นต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น	๔.๐๑	.๒๐	มาก
๒.ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น	๓.๖๒	.๓๑	มาก
๓.ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย	๓.๘๕	.๒๖	มาก
รวม	๓.๘๓	.๑๘	มาก

ตารางที่ ๔.๙ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้ง ๓ ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดถึงน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ และด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ ตามลำดับ

เมื่อนำข้อมูลการวิเคราะห์มานำเสนอรายละเอียดในรายด้าน มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

๑) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๙ ข้อ และระดับปานกลาง ๑ ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ประชาชนมีความคิดเห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น, ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมเวทีประชาคมเพื่อแสดงความคิดเห็นและการลงประชามติ, ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่น, ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมรับฟังนโยบายจากผู้บริหารท้องถิ่น, ส่งเสริมวิถีชุมชนให้เกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น, เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมลงคะแนนถอดถอนผู้นำท้องถิ่น, เปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอข้อบัญญัติหรือกฎหมายท้องถิ่น, ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของท้องถิ่น เช่น เว็บไซต์ ช่องทางร้องเรียนร้องทุกข์ เป็นต้น, และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามลำดับ และประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ๑ ข้อ คือ ประชาชนมีความคิดเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการตั้งคณะกรรมการต่างๆ ในการบริหารกิจการร่วมกับท้องถิ่น

๒) ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีการวางตัวเป็นที่มีความน่าเชื่อถือ, มีความเสียสละต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน, สามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสาร, มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ, มีความกล้าแสดงออกในการเสนอความคิดเห็นกล้าตัดสินใจ, มีความคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ มีความตั้งใจในการทำงานและรับผิดชอบต่อนหน้าที่, มีคุณธรรม จริยธรรม, มีมนุษยสัมพันธ์และสร้างทีมงาน และสามารถปรับตัวและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ตามลำดับ

๓) ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ๙ ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง ๑ ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัคร/จิตอาสา, ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร), ส่งเสริมการดำเนินงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.), ส่งเสริมการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน, ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ, ส่งเสริมการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุ, ส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานอื่น เช่น ศาสนสถาน สถานศึกษา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น, ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ประเพณีชุมชน, ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มสตรีหมู่บ้าน/ตำบล, ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่น และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสภาองค์กรอื่นๆ ตามลำดับ

๔.๒.๒ การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัย ได้ทำการค้นข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาและทิศทางในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของไทยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมือง ดังต่อไปนี้

๑) ความเป็นมาและทิศทางในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของไทย

นับตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ จนถึงก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ การปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยก็ได้เป็นประชาธิปไตยเท่าใดนัก โดยพัฒนาการของประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นได้พัฒนาและ ลอกเลียนมาจากประชาธิปไตยระดับชาติ ดังจะเห็นได้จาก การผลักดันให้สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีที่มาจากการเลือกตั้งทางเดียวเท่านั้น หรือการเปลี่ยนแปลงที่มาของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นเท่านั้น และต่อมาก็มีการพัฒนาให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีที่มาจาก การเลือกตั้งทางตรงโดยประชาชนนั่นเอง ความคิดและวิธีปฏิบัติต่อประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นของไทยนั้น มักจะอยู่ในกรอบและรูปแบบเดียว คือ รูปแบบที่ประชาชนใช้อำนาจผ่านผู้แทนเพียงเท่านั้น^{๑๔๔} การได้มาซึ่งคะแนนเสียงเพื่อเลือกตัวแทน จึงเป็นความเข้าใจหลักในการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น จากการศึกษางานวิจัยของ จักรกริช สังขมณี นั้น ได้กล่าวถึง หนังสือสองนคราประชาธิปไตย เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ชี้ว่า ในระบบการเลือกตั้งในไทยนั้น “การ “ซื้อเสียง” เสียงไม่ใช่เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนเงินตรากับคะแนนเสียงเหมือนกับการซื้อขายสินค้าทั่วไป” (๒๕๕๒: ๒๓) นั้นหมายความว่า มันมีมิติทางด้านสังคมวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในอดีตเมื่อระดับความยากจนในชนบทมีมาก หรือชาวบ้านที่อยู่ในภาคเกษตรสามารถพึ่งพิงตนเองได้น้อย ไม่มีทางเลือกในการดำรงชีวิตมากนัก จึงมีความเป็นไปได้ที่เงินจะมีความสำคัญมากในการตัดสินใจทางการเมือง หากแต่ในหลายทศวรรษที่ผ่านมาการเปลี่ยนแปลงในเชิงเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านมีระดับรายได้ที่สูงขึ้น มีช่องทางในการสร้างรายได้และสามารถสร้างความมั่นคงให้กับตนเองมากขึ้น การที่ชาวบ้านมีรายได้ มีช่องทางเครือข่ายทางสังคมที่กว้างขวาง และมีโอกาสในการเข้าถึงผลประโยชน์จากนโยบายรัฐมากขึ้นนี้เองที่ทำให้ระบบอุปถัมภ์แบบดั้งเดิมนั้นเปลี่ยนแปลงไป แต่เดิมลักษณะการอุปถัมภ์มีลักษณะของการใช้เงินผนวกกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงส่วนตัว แต่ในปัจจุบันนี้การอุปถัมภ์มีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เป็นทางการเมืองมากขึ้น เช่น ผ่านการลงสมัครเลือกตั้ง ผ่านทางนโยบายการพัฒนา และผ่านการสนับสนุนสวัสดิการชุมชน

เงินตราและของกำนัลในหลากหลายรูปแบบที่ถูกนำมาใช้ในการ “ซื้อเสียง” นั้นได้ทำหน้าที่เชิงสัญลักษณ์ในความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบใหม่นี้ในฐานะที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างนักการเมืองกับชาวบ้าน หรือเป็นใบเบิกทางสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับชุมชน บนความ

^{๑๔๔} เอนก เหล่าธรรมทัศน์. สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานพัฒนาประชาธิปไตย. (สถาบันพระปกเกล้า. ธรรมดาเพลส จำกัด, ๒๕๕๑.) หน้า ๕-๖.

คาดหวังที่จะสามารถสถาปนาความสัมพันธ์ในรูปแบบอื่น ๆ ให้องกมหลากหลายมากขึ้นได้ในอนาคตอีกอย่างก็คือว่าระบบธกิจการเมืองแบบเก่าได้เปลี่ยนไปในระดับหนึ่ง สมัยก่อนนั้นนักการเมืองมีความคาดหวังว่าเมื่อจ่ายเงิน "ซื้อเสียง" ไปแล้วชาวบ้านต้องเลือกลงคะแนนให้กับตนเอง ดังนั้น การจ่ายเงินให้กับห้วคะแนนไปแล้วแต่ตนกลับไม่ได้รับการเลือกตั้งถือเป็นความล้มเหลวของการทำงานระบบเครือข่ายอุปถัมภ์และยุทธศาสตร์การซื้อเสียง ผลก็คือนักการเมืองอาจจะ "จัดการ" กับห้วคะแนนที่นำเงินไปแจกในหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันนี้การตัดสินใจทางการเมืองของชาวบ้านสามารถคาดการณ์ได้ค่อนข้างยาก นักการเมืองจึงต้องสร้างฐานของคะแนนนิยมในหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นแบบ "เศรษฐกิจศีลธรรม" และ "เศรษฐกิจการเมือง" ไปพร้อมๆ กัน

วิธีคิดที่แสดงออกถึงความซับซ้อนของการตัดสินใจเลือกผู้แทนของชาวบ้าน และการพิจารณาการเมืองในชีวิตประจำวันของผู้คนในชนบทก็นำมาซึ่งความเข้าใจว่าทำไมระบบห้วคะแนนและการใช้เงินในการเลือกตั้งยังคงมีความสำคัญอยู่ หากแต่ไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดในการเลือกตั้งเสมอไป นักการเมืองในทุกกระดับเองก็ตระหนักมากขึ้นด้วยการให้ความอุปถัมภ์ผ่านทางระบบความสัมพันธ์ส่วนตัว ช่องทางห้วคะแนน และการใช้เงิน "ซื้อเสียง" นั้นเป็นเพียงช่องทางหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ช่องทางสุดท้ายหรือเป็นช่องทางที่มีประสิทธิภาพที่สุด ในความเป็นจริงแล้วระบบอุปถัมภ์แบบดังกล่าวนี้เป็นเสมือนการวางฐานรากของความสัมพันธ์ทางการเมืองที่ตั้งอยู่บนเศรษฐกิจศีลธรรมแบบดั้งเดิม แต่ช่องทางที่วันนี้ต้องการการต่อยอดความสัมพันธ์ทางการเมืองที่ซับซ้อนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น นั้นเป็นสาเหตุว่าการนำเสนอแนวทางนโยบายการพัฒนาชุมชนที่กว้างขึ้นและการชี้ให้เห็นช่องทางในการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของชาวบ้านมักจะนำมาผนวกในการหาเสียงเลือกตั้งด้วย เพราะนโยบายเหล่านี้เองจะตอบสนองความต้องการของชาวบ้านที่มีทัศนะของการดำรงชีพที่ข้ามพ้นประเด็นการยังชีพแบบพอเพียงไปสู่การตระหนักและให้ความสำคัญกับความปรารถนาและความพึงมีพึงได้แล้ว

การมองไม่เห็นเจตจำนงและความมุ่งมาดปรารถนาของชาวบ้าน ตลอดจนการไม่ยอมรับถึงการตระหนักรู้ในเรื่องสิทธิและความพึงมีพึงได้ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของคนชนบทในทุกวันนี้ถือเป็นอุปสรรคและเป็นปัญหาสำคัญในการทำทำความเข้าใจการเมืองที่เกิดขึ้นในชนบทไทยปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคที่ว่านี้จะไม่อาจก้าวข้ามพ้นไปได้เลย หากเรายังคงยึดติดการพิจารณาการเมืองของคนชนบทจากมุมมองของการเลือกตั้งและการจัดตั้งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแต่เพียงฝ่ายเดียว ในเมื่อการต่อสู้ดิ้นรนของคนชนบทเกิดขึ้นในทุกวันตั้งแต่ตื่นเช้าจนกระทั่งเข้า

นอน การทำความเข้าใจชีวิตทางการเมืองของเขาเหล่านั้นจึงไม่อาจถูกกลดทอนลงเหลือแค่วาระทางการเมืองที่คนชั้นล่างในเมืองให้ความสนใจและมุ่งให้คำตอบแต่เพียงเท่านั้น^{๑๔๕}

นอกจากนั้น เมื่อกล่าวถึง การเมืองท้องถิ่นของไทย ซึ่งนับตั้งแต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ และปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่ระบุให้การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นได้เป็นแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ตามมาตรา ๗๘ ที่กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง โดยสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และหมวด ๙ ที่ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ในมาตรา ๒๘๒ - ๒๙๐ เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ให้แก่ท้องถิ่น เช่น ให้ท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเอง มีอิสระในการกำหนดนโยบาย ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีโครงสร้างการบริหารในรูปของสภาท้องถิ่น และคณะผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ให้ท้องถิ่นมีหน้าที่บำรุงรักษา ศิลปะ จารีต ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และคุณภาพสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเอง เป็นต้น ทำให้รัฐธรรมนูญได้สร้างความชัดเจนต่อการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นในเชิงกระบวนการทางกฎหมาย และแนวทางปฏิบัติ เช่น ให้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจในเชิงกฎหมายและแนวทางปฏิบัติ และจัดตั้งคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่จัดทำแผนกำหนดหลักเกณฑ์/ขั้นตอน และเสนอแนะแนวทางในการกระจายอำนาจเช่น กำหนดอำนาจหน้าที่การจัด บริการสาธารณะ การจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น จนกล่าวได้ว่า มรดกของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ และพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒^{๑๔๖} ซึ่งตามหลักการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น จะเห็นได้ว่า แนวนโยบายการกระจายอำนาจมีเจตนารมณ์เพื่อให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาตามบริบทพื้นที่และแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยการบริหารจัดการของคนในพื้นที่เอง อันจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการได้อย่างตรงจุด เพื่อให้ท้องถิ่นเกิดการพัฒนาได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแนวนโยบายกระจายอำนาจซึ่งผ่านมาหลายทศวรรษ แต่กระนั้นการกระจาย

^{๑๔๕} จักรกริช สังขมณี. ชุมชนแห่งนั้นชื่อปรารถนา : วัฒนธรรมการเมืองในชีวิตประจำวันกับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาท้องถิ่น. รายงานการวิจัย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). ๒๕๕๕) หน้า ๗๔-๗๕

^{๑๔๖} วุฒิสภา ตันไชย. การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยของไทย. (กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๗). หน้า ๔

อำนาจสู่ท้องถิ่นยังไม่มี ความชัดเจน ซึ่งจากงานวิจัย **อดิศักดิ์ จันทะไทย** ได้ศึกษาถึงนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น แบ่งตามยุคสมัย พบว่า

ยุคที่หนึ่ง : นโยบายการกระจายอำนาจในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๕- ๒๕๓๙ ส่งผลต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นอยู่ในระดับที่น้อยมาก การปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้น เป็นเพียงการจัดรูปแบบและโครงสร้างของการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่นตามกฎหมายที่ตราขึ้นเท่านั้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นน้อยมาก สาเหตุสำคัญที่เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่นนั้นมีจำกัด เนื่องจากทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาท ภารกิจ หน้าที่ และรายได้ที่จำกัดยิ่ง รวมทั้งยังถูกสั่งการและควบคุมอย่างใกล้ชิดจากกระทรวงมหาดไทย จนกล่าวได้ว่า แทบไม่มีสภาพของการปกครองตนเองอย่างจริงจัง หรืออาจเรียกได้ว่าลักษณะของ “รัฐสังหารัฐ” หรือการปกครองท้องถิ่นโดยรัฐ

ยุคที่สอง : นโยบายการกระจายอำนาจในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๐ - พ.ศ. ๒๕๔๙ นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐในช่วงนี้ ส่งผลต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นอยู่ในระดับที่มากขึ้น จะเห็นได้ว่าเป็นการเริ่มต้นกระบวนการกระจายอำนาจในประเทศไทยที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เห็นได้จากปรากฏการณ์ ดังนี้ ๑) มีรัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๔๐ ที่มีบทบัญญัติบังคับรัฐ ต้องกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นครั้งแรกและพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ๒) รัฐธรรมนูญดังกล่าวกำหนดหลักการปกครองตนเองของท้องถิ่น ๓) ผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น ๔) มีการชะลอของการกระจายอำนาจและการคัดค้านจากฝ่ายข้าราชการประจำในการถ่ายโอนอำนาจ ๕) ในทางปฏิบัติและข้อเท็จจริงมีปัญหาและข้อจำกัดหลายประการที่มีผลต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นแต่นับว่ามีผลในระดับที่มากขึ้นกว่ายุคที่หนึ่ง

ยุคที่สาม: นโยบายการกระจายอำนาจในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐- ๒๕๖๐ ปรากฏว่าในช่วงต้นของยุคนั้นนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐ ส่งผลต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยในระดับที่มากขึ้น แต่ในช่วงปลายของยุคนี้ เมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ กระบวนการกระจายอำนาจหยุดชะงักชั่วคราว ผลต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น จึงอยู่ในระดับที่น้อยมาก เห็นได้จากปรากฏการณ์ ดังต่อไปนี้ ๑) เกิดกระบวนการกระจายอำนาจที่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาตลอดตามหลักการในรัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๕๐ ๒) มีแผนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะให้เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ ๓) มีการถ่ายโอนภารกิจ บุคลากร และงบประมาณต่อจากยุคที่สอง แต่มีปัญหาด้านการถ่ายโอนภารกิจสำคัญด้านการศึกษามีการต่อต้านและคัดค้านจากข้าราชการในกระทรวงดังกล่าว ๔) การเมืองท้องถิ่นภาคตัวแทนที่เข้าสู่อำนาจ ยังไม่สามารถส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยในท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ เพราะการเข้าสู่อำนาจของนักการเมืองบางส่วนโดยการ

ชื่อเสียงและมีการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ๕) มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกภาคพลเมือง เพื่อให้เกิดความสมดุลของอำนาจรัฐที่กระจาย ๖) เกิดขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน เรียกร้องและมีข้อเสนอให้ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจรัฐให้มีการกระจายอำนาจสู่ภาคประชาชนให้มากขึ้น (ชุมชนท้องถิ่น) ๗) เมื่อเกิดการรัฐประหารเมื่อ วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ส่งผลต่อการ เคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและกระบวนการกระจายอำนาจหยุดชะงัก ชั่วคราวและขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการปฏิรูปการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ แต่ยังไม่เห็นทิศทางที่ชัดเจนในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น^{๑๔๗}

๒) ผลการวิเคราะห์การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อเก็บข้อมูลนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมือง โดยมุ่งไปในด้านการส่งเสริม การปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ๒) ด้านภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น และ ๓) ด้าน ซึ่งผลการวิจัยมี ดังต่อไปนี้

๑.การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการ พัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถี ประชาธิปไตยท้องถิ่น **ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น** สรุปประเด็นที่ได้จากการเก็บ รวบรวมข้อมูล คือ ๑) ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของตน ซึ่งสังคมใน หมู่บ้าน ชุมชน มีผู้นำในการดำรงตำแหน่งอยู่หลายภาคส่วน เช่น ระดับท้องถิ่น ก็จะประกอบด้วย ผู้บริหารและสมาชิก นอกจากนั้นในส่วนของภูมิภาค ก็จะประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ หน่วยงานต่างๆในชุมชน ซึ่งแต่ละตำแหน่งควรเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน และปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับ ภาคส่วนต่างๆ ก็จะทำให้ชุมชนเกิดความรักความสามัคคีในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน ๒) ลงสมัครรับ เลือกตั้งโดยการไม่ซื้อเสียง มีการหาเสียงอย่างบริสุทธิ์และเป็นธรรม ๓) เข้าใจหลักการมีส่วนร่วมใน การพัฒนาท้องถิ่นและสามารถส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่น ๔) เข้าร่วมใน การดำเนินกิจกรรมต่างๆในท้องถิ่น เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาค ส่วนจึงจะทำให้การดำเนินงานเกิดผลสำเร็จ ๕) เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถร่วมแสดง บทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาได้อย่างหลากหลาย ๖) ผู้นำท้องถิ่นเป็น ผู้ที่เข้าใจบริบทพื้นที่ วัฒนธรรม ประเพณี สังคมในท้องถิ่น เพื่อสามารถรับทราบปัญหาและความ ต้องการในชุมชน ๗) เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในการเสนอ ปัญหาและความต้องการ ของประชาชน รวมทั้งหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชน ๘) ผู้นำ

^{๑๔๗} อติศักดิ์ จันทไทย. นโยบายการกระจายอำนาจกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น. รายงานการ วิจัย ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต (มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๖๒). ๑๑๘- ๑๒๐

ท้องถิ่นเข้าใจถึงหลักประชาธิปไตยโดยเฉพาะการเลือกตั้งเพื่อที่จะได้ผู้นำที่สามารถแสดงบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น ๙) ผู้นำท้องถิ่นมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ๑๐) สร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในชุมชน ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย และ ๑๑) รับฟังความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานท้องถิ่น

๒.ภาวะผู้นำท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น **ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น** สรุปประเด็นตามที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ๑) ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความเสียสละต่อส่วนรวม ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เช่น หลักจากการเลือกตั้งต้องมองการพัฒนาในภาพรวม ไม่เลือกเอื้อประโยชน์เฉพาะชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ๒) มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตา ไม่มีการชิงดีชิงเด่นกัน ๓) วางตัวเป็นแบบอย่างที่ดี มีความประพฤติดี มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและการพนัน ๔) เป็นผู้ประสานงานที่ดีกับทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความร่วมมือ รวมทั้งเกิดความสามัคคีในชุมชน ๕) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่และตั้งใจในการทำงานร่วมกับคนในชุมชน ๖) กล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็นและกล้าตัดสินใจในเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล ๗) รู้จักการเรียนรู้อยู่เสมอ มีการพัฒนาตนเองเพื่อให้ความทันสมัย ทันโลกทันเหตุการณ์ และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

๓.การส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น **ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย** สรุปประเด็นตามที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ๑) ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและเข้าถึงแต่ละองค์กร ทั้งท้องถิ่น ท้องที่ ภาคราชการ ภาคเอกชน หน่วยงานต่างๆ ๒) ประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่ม องค์กรต่างๆ เช่น กลุ่มอาชีพ เพื่อแก้ปัญหาปากท้องให้ประชาชนอยู่ดีกินดี ๓) ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ๔) เข้าใจในการบริหารงานของกลุ่มองค์กรต่างๆภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดตั้งกลุ่มและเกิดการพัฒนากลุ่มต่างๆในชุมชน ๕) ผู้นำท้องถิ่นมีการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อให้เกิดการประสานงานในชุมชน

๔.๒.๓ แนวทางการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

๔.๒.๓.๑ แนวทางการส่งเสริมการเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์

คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อแสวงหาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิด “การเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์” โดยจะพบว่า การส่งเสริมให้ประชาชนให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองนับเป็นปัจจัยหลักในการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น และเป็นสิ่งสำคัญประการแรกๆ ที่จะต้องสร้างความเข้าใจถึงความเป็นมาและความสำคัญของการปกครองตนเองในท้องถิ่น รวมถึงการสร้างความเข้าใจอันดีในการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นของตนในฐานะ “เจ้าของชุมชน” ให้เกิดขึ้น ตามศักยภาพและบริบทของท้องถิ่น จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นนั้น ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบันเกิดขึ้นจากนโยบายการกระจายอำนาจเพื่อให้ประชาชนหรือชุมชนสามารถบริหารจัดการตนเองโดยใช้กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้บริหารหรือตัวแทนมาจากการเลือกตั้ง อาศัยหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจหลักการปกครองตนเอง จึงเป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน จึงควรมีการส่งเสริมให้เกิดการเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์ สามารถแยกได้ดังนี้

๑.การเลือกตั้งท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์ มีประเด็นย่อยประกอบด้วย

๑) การเลือกตั้งท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ การเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นกระบวนการเพื่อจะได้มาซึ่งนักการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น เพื่อเป็นตัวแทนในการทำหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับ ซึ่งการเลือกตั้งจะต้องมีความบริสุทธิ์ยุติธรรม มีการหาเสียงอย่างสร้างสรรค์ เช่น การปราศรัยนโยบายการพัฒนา การมีผู้ช่วยหาเสียงที่เข้าใจบทบาท การแสดงออกถึงความต้องการในการที่จะนำพาให้ท้องถิ่นเกิดการพัฒนา ไม่ใส่ร้าย โจมตีผู้ลงสมัครแข่งขัน มีความจริงใจต่อชุมชนในการที่จะเข้ามาพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้น การเลือกตั้งของนักการเมืองท้องถิ่น จะเป็นคนในชุมชนนั้นๆ ลงสมัครแข่งขัน จะรู้ความเป็นมาเป็นไปของแต่ละคน การหาเสียงเลือกตั้งจึงควรเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ การไม่กล่าวร้ายโจมตีกัน มีการชูนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นและเสริมสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในหลักการเลือกตั้งท้องถิ่น

๒) การไม่ซื้อสิทธิ์ไม่ขายเสียง การเลือกตั้งด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม นับเป็นสิ่งสำคัญต่อประชาธิปไตยท้องถิ่น การเลือกตั้งจำเป็นจะต้องหาทางแก้ไขปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียงเพื่อให้เกิดการลงสมัครแข่งขันเลือกตั้งเป็นไปอย่างยุติธรรม ผู้นำท้องถิ่นจะต้องแสดงออกให้ประชาชนได้เห็นความรู้ความสามารถในการที่จะเข้ามารับบทบาทเป็นผู้นำในการพัฒนา โดยไม่มีการซื้อสิทธิ์

ขายเสียง ซึ่งจะเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและก่อให้เกิดผลดีต่อการเป็นผู้นำในการประสานความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น

๓) ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก การพัฒนาท้องถิ่นนั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนในชุมชน หลังจากการเลือกตั้ง จึงควรมีการสร้าง ความเข้าใจทั้งจากผู้นำท้องถิ่น ชุมชน ไม่ให้เกิดความแตกแยกในชุมชน จึงจะสามารถพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นผลสำเร็จ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชน ให้สามารถประสานความร่วมมือกับชุมชน ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนลพวกพ้อง อันจะนำไปสู่การประสานความร่วมมือกันในชุมชน

๔) ยอมรับผลการเลือกตั้งและให้ความร่วมมือกันในการพัฒนาท้องถิ่น หลังจากการเลือกตั้งท้องถิ่น หากไม่ได้รับการเลือกตั้ง ควรที่จะเปิดโอกาสให้ผู้ชนะการเลือกตั้งได้เป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น ไม่ควรสร้างความแตกแยกในชุมชน การสร้างความเข้าใจให้กับผู้นำท้องถิ่น หรือประชาชนในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการเลือกตั้งนั้นเป็นการเลือกตัวแทนเพื่อเข้าไปนำเสนอปัญหาและความต้องการ อย่างไรก็ตาม เมื่อการแข่งขันเลือกตั้งแล้วเสร็จจำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือกันในชุมชนต่อไป

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้เกิด “การเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการเลือกตั้งท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์ ประกอบด้วย การหาเสียงเลือกตั้งอย่างสร้างสรรค์ การไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง การไม่แบ่งพรรคแบ่งพวกและการยอมรับผลการเลือกตั้งและให้ความร่วมมือกันในการพัฒนาท้องถิ่น

๒. เสริมสร้างศักยภาพท้องถิ่น มีประเด็นย่อยประกอบด้วย

๑) ค้นหาปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องอาศัยความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่น ที่สำคัญจะต้องรู้จักบุคคลที่มีศักยภาพหรือปราชญ์บุคคล เพื่อเป็นผู้เสนอแนวคิดหรือร่วมกันในการพัฒนาการค้นหาปราชญ์ท้องถิ่น เข้ามาร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นจะก่อให้เกิดการพัฒนาไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากจะได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้าร่วมในการเสนอความคิดเห็นด้านต่างๆ

๒) อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นดั้งเดิม นับว่าเป็นสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการคำนึงถึงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะรากเหง้าความเป็นไทย การเคารพ เชื้อฟังผู้ใหญ่ การสืบสานประเพณีดั้งเดิมไว้ให้ลูกหลานสืบต่อไป การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนยึดถือ วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม จะทำให้มีภูมิคุ้มกันจากกระแสสังคมภายนอก ซึ่งการเคารพเชื้อฟังผู้ใหญ่ ยังคงจะเป็นการสั่งสอนให้เด็กและเยาวชน มีศีลธรรม และยังมีการสืบสานประเพณีดั้งเดิมสืบไป

๓) ค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน ผู้นำท้องถิ่นจำเป็นจะต้องค้นหาศักยภาพท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการต่อยอดในการพัฒนา โดยเฉพาะผลผลิตของชุมชนเพื่อให้เกิดความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน การนำชุมชนของผู้นำท้องถิ่น จะต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาท้องถิ่น การค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน

เพื่อเสริมสร้างชุมชนให้เกิดศักยภาพ ทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การค้นหาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม เป็นไปตามศักยภาพชุมชน

๔) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้การปกครองตนเองตามหลักการกระจายอำนาจ นับเป็นหัวใจหลักในการที่พัฒนาท้องถิ่นเป็นไปตามความต้องการของประชาชน การรับทราบปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริง จะก่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างตรงจุดและทำให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมาย การที่ผู้นำเข้าถึงประชาชนหรือชุมชนได้นั้น จะก่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะการสร้างความเข้าใจและขอความร่วมมือจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและเกิดการพัฒนาท้องถิ่นได้โดยง่าย

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้เกิด “การเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการเสริมสร้างศักยภาพท้องถิ่น ประกอบด้วย ค้นหาปราชญ์ท้องถิ่น อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม ค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

๓. การส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตยท้องถิ่น มีประเด็นย่อยประกอบด้วย

๑) สร้างเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปกครองตนเองตามหลักการกระจายอำนาจ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเข้าใจถึงหลักการปกครองตนเองในท้องถิ่นของตน เพื่อเป็นแนวทางในการที่จะสามารถนำพาประชาชนเข้าถึงเจตนารมณ์ของการกระจายอำนาจทางการเมืองให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปตามวัตถุประสงค์

๒) เข้าใจบริบทพื้นที่ ผู้นำท้องถิ่นที่จะมีการพัฒนาท้องถิ่นที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีการสำรวจข้อมูลพื้นที่ให้รู้จักภูมิศาสตร์ชุมชน สิ่งแวดล้อม รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

๓) ค้นหาปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ผู้นำท้องถิ่น ควรมีการเข้าถึงประชาชนและชุมชน เพื่อจะได้รับทราบปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างตรงจุด

๔) กำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาชัดเจน เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนามุ่งสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้เกิด “การเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตยท้องถิ่น ประกอบด้วย การสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปกครองตนเองตามหลักการกระจายอำนาจ การเข้าใจบริบทพื้นที่ ค้นหาปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริงและกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น

๔.๒.๓.๒ แนวทางการส่งเสริมผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่

ผู้นำท้องถิ่นนับเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้าใจภายในชุมชน ประสานความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมใดๆในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมและสร้างความเชื่อมั่นในการพัฒนาท้องถิ่นของตน การที่ผู้นำท้องถิ่นมีการพัฒนาตนเองให้เป็น “ผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่” จะทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธา น่าเชื่อถือ และสามารถจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นได้มากขึ้น สามารถแยกเป็นประเด็น ได้ดังนี้

๑. มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ มีประเด็นย่อย

ประกอบด้วย

๑) แสวงหาความรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ทั้งระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งความรู้ด้านต่างๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มความสามารถ

๒) เข้าใจสถานการณ์การเมือง ผู้นำท้องถิ่นเข้าใจเหตุบ้านการเมืองหรือสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งในสถานการณ์การเมืองโลกหรือสถานการณ์การเมืองในประเทศ เพื่อให้ทราบความเคลื่อนไหวในสถานการณ์ต่างๆ

๓) ยอมรับการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวและยืดหยุ่นได้ ผู้นำท้องถิ่นสามารถทนต่อการเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ มีการปรับตัว และยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่นและเข้าใจผู้อื่นได้ดี

๔) มีการแสดงบทบาทหน้าที่ตามความเหมาะสม ผู้นำท้องถิ่นรู้จักแสดงบทบาทของตน รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามบทบาทหน้าที่

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการสร้างเสริมภาวะผู้นำท้องถิ่น เป็นการส่งเสริม “ผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่” นั้น ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ประกอบด้วย มีการแสวงหาความรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ การเข้าใจสถานการณ์การเมือง การยอมรับการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวและยืดหยุ่นได้และมีการแสดงบทบาทหน้าที่ตามความเหมาะสม

๒. มีบุคลิกภาพที่ดี มีประเด็นย่อยประกอบด้วย

๑) มีการวางตัวให้เหมาะสมถูกกาลเทศะ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการวางตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สถานที่วาระโอกาสต่างๆ เพื่อให้เกิดบุคลิกลักษณะเป็นที่น่าเชื่อถือ

๒) มีความกล้าแสดงออกและตัดสินใจ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีความกล้าตัดสินใจในเรื่องต่างๆ มีความกล้า แสดงออกทั้งการกระทำและคำพูด เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา

๓)เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเอง ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการแสดงออกถึงความเป็นมิตร ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อประชาชนในชุมชน มีความยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเอง เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีและสามารถเข้าถึงประชาชนได้โดยง่าย

๔) เป็นผู้ประสานงานที่ดี ผู้นำท้องถิ่นนับเป็นตัวแทนประชาชนในการติดต่อประสานงาน หรือขอความร่วมมือเพื่อให้เกิดการดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการสร้างเสริมภาวะผู้นำท้องถิ่น เป็นการส่งเสริม “ผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี ประกอบด้วย มีการวางตัวให้เหมาะสมถูกกาลเทศะ มีความกล้าแสดงออกและตัดสินใจ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเองและเป็นผู้ประสานงานที่ดี

๓. มีคุณธรรม จริยธรรม มีประเด็นย่อยประกอบด้วย

๑) มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเข้าใจหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้ในการบริหาร ทั้งนี้ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า

๒) มีจริยธรรมนักรการเมือง ผู้นำท้องถิ่นจะต้องปฏิบัติตามจริยธรรมของนักรการเมือง ซึ่งเป็นไปตามประมวลจริยธรรมนักรการเมือง และเป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ผู้นำท้องถิ่นจึงต้องรับทราบและปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่

๓) นำหลักธรรมปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้นำท้องถิ่นนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถแล้ว การประพฤติปฏิบัติตนตามครรลองคลองธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม เป็นที่น่าเคารพยกย่องแก่ประชาชน ซึ่งก่อให้เกิดความร่วมมือกันชุมชนได้ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเข้าใจหลักธรรมเพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น หลักสัปปุริสธรรม หลักอิทธิบาท หลักพรหมวิหาร หลักธรรมาธรรม ศีล ๕ และหลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นต้น

๔) น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการรู้จักน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแบบอย่างในชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ยึดทางสายกลาง อันได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกัน นอกจากนั้นผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้มีความรู้ควบคู่กับเป็นผู้มีคุณธรรม

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการสร้างเสริมภาวะผู้นำท้องถิ่น เป็นการส่งเสริม “ผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการ มีจริยธรรมนักรการเมือง การนำหลักธรรมปรับใช้ในชีวิตประจำวันและการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต

๔. มีความทันสมัยก้าวหน้าเทคโนโลยี มีประเด็นย่อยประกอบด้วย

๑) ติดตามสถานการณ์โลกปัจจุบัน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องทราบถึงสถานการณ์โลกและภายในประเทศ ซึ่งจะทราบถึงความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง จึงจะสามารถทันโลกทันเหตุการณ์ รับทราบถึงปัญหาอันจะเกี่ยวเนื่องมาถึงภายในประเทศ

๒) ติดตามข่าวสารบ้านเมืองอยู่เสมอ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการติดตามข่าวสารบ้านเมืองเพื่อให้รู้ถึงปัญหาบ้านเมือง สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

๓) รู้จักการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการชีวิตประจำวัน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้จักการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ การนำแอปพลิเคชันต่างๆมาใช้ในการทำงาน ทั้งไลน์ เฟสบุค หรือโปรแกรมที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน

๔) มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการพัฒนาตนเองและเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ เพื่อให้ทันโลกทันเหตุการณ์และเกิดการพัฒนาตนเองในทุกด้าน

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการสร้างเสริมภาวะผู้นำท้องถิ่น เป็นการส่งเสริม “ผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีความทันสมัยก้าวหน้าเทคโนโลยี ประกอบด้วย ติดตามสถานการณ์โลกปัจจุบัน ติดตามข่าวสารบ้านเมืองอยู่เสมอ รู้จักการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการชีวิตประจำวันและมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

๕. การสร้างสรรค์นวัตกรรมชุมชน มีประเด็นย่อยประกอบด้วย

๑) ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและหาทางร่วมกันในการแก้ปัญหาชุมชน เช่น การแก้ไขปัญหาขยะชุมชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาความยากจน หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๒) ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีส่วนในการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ร่วมกันพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน ร่วมกันปลูกป่าชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์

๓) การนำเทคโนโลยีต่างๆมาใช้ร่วมกัน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้จักการร่วมกันต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาท้องถิ่น รู้คุณค่าและเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เช่น กลุ่มแปรรูปสมุนไพร กลุ่มแปรรูปการเกษตร

๔) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความสามัคคี ผู้นำท้องถิ่นต้องอาศัยความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมหรือการระดมความคิดเห็นจากทั้งผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในการพัฒนาร่วมกันจึงจะทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลายและมีทางเลือกในการพัฒนาที่มีหลายแนวทาง

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการสร้างเสริมภาวะผู้นำท้องถิ่น เป็นการส่งเสริม “ผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการ

สร้างสรรค์นวัตกรรมชุมชน ประกอบด้วย ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีการนำเทคโนโลยีต่างๆมาใช้ร่วมกันและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความสามัคคี

๔.๒.๓.๓ แนวทางการส่งเสริมการสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรและชุมชน

องค์กรหรือกลุ่มๆต่างๆที่มีการรวมกลุ่มเกิดขึ้นในชุมชน นับได้ว่าเป็นพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งจะเห็นได้ว่าภายในองค์กรหรือกลุ่มต่างๆ นั้น ย่อมมีโครงสร้างองค์กรที่คล้ายกัน โดยจะมีประธานและคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรนั้น อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการย่อมมีกฎ กติกา ที่ตั้งขึ้นเพื่อให้องค์กรมีกลไกที่จะสามารถดำเนินกิจการใดๆให้ประสบผลสำเร็จ ฉะนั้นแล้ว หากมีการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มหรือสร้างเครือข่ายชุมชน ก็จะเป็นกลไกหนึ่งที่จะสามารถทำให้ท้องถิ่นนั้น เกิดการขับเคลื่อนชุมชนร่วมกันเป็นพลังชุมชน ซึ่งการพัฒนาท้องถิ่นก็จะสามารถพัฒนาได้ในทิศทางเดียวกันและเกิดการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันก่อให้เกิดความยั่งยืน สามารถแยกได้ดังนี้

๑. ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่ม องค์กรชุมชน มีประเด็นย่อยประกอบด้วย

๑) เสริมสร้างกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มหรือองค์กร ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการให้คำแนะนำในการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มหรือองค์กรเกิดความเข้มแข็งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

๒) มีการสนับสนุนกิจกรรม/โครงการกลุ่มหรือองค์กร ผู้นำท้องถิ่นจะต้องให้การสนับสนุนกิจกรรมขององกลุ่มหรือองค์กรให้เกิดความมั่นคงต่อยอดไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีการสนับสนุนงบประมาณในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนกลุ่มหรือองค์กร

๓) มีตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรเพื่อช่วยเหลือในการประสานงาน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการส่งเสริมให้มีตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นผู้มีความรู้ในการประสานความร่วมมือเพื่อให้เกิดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

๔) มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นควรมีการให้กลุ่มหรือองค์กรมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานเพื่อให้สะดวก รวดเร็ว ทันต่อความต้องการ ในการประสานงานได้อย่างคล่องแคล่ว

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน เป็น “การสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรและชุมชน” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่ม องค์กรชุมชน ประกอบด้วย เสริมสร้างกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มหรือองค์กร มีการสนับสนุนกิจกรรม/โครงการกลุ่มหรือองค์กร มีตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรเพื่อช่วยเหลือในการประสานงาน มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานท้องถิ่น

๒. การบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานและชุมชน มีประเด็นย่อยประกอบด้วย

๑) การร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องสามารถเข้าถึงหน่วยงานภาครัฐ เช่น ส่วนท้องถิ่น ส่วนภูมิภาค และหน่วยงานราชการอื่นๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการพัฒนา

๒) ประสานความร่วมมือกับองค์กรเอกชน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการประสานกับภาคเอกชนเพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินการกิจกรรมต่างๆในชุมชน

๓) ประสานความร่วมมือกับกลุ่มหรือองค์กรชุมชน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการสร้างความเข้าใจและประสานความร่วมมือโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มหรือองค์กรในท้องถิ่นให้ครอบคลุมทุกองค์กร

๔) ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้นำท้องถิ่นจำเป็นจะต้องมีการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงาน องค์กร ชุมชน เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือต่อกัน

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน เป็น “การสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรและชุมชน” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานและชุมชน ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน กลุ่มหรือองค์กรชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วม

๓. ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์ประสานงานท้องถิ่น มีประเด็นย่อยประกอบด้วย

๑) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชน กลุ่มหรือองค์กรต่างๆในชุมชน นับว่ามีความสำคัญต่อการสร้างพลังชุมชน ก่อให้เกิดอำนาจการต่อรอง เมื่อมีกลุ่มที่เข้มแข็งก็จะเป็นพลังให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ผู้นำท้องถิ่นจึงจะต้องเห็นความสำคัญของกลุ่มต่างๆและมีการส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มหรือองค์กรชุมชน

๒) มีตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรชุมชนระดับหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการส่งเสริมให้แต่ละกลุ่มหรือองค์กรมีตัวแทนเพื่อเป็นแนวทางในการประสานงานเริ่มต้นจากตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรในระดับหมู่บ้านหรือชุมชน

๓) มีตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรชุมชนระดับตำบล ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการส่งเสริมให้เกิดตัวแทนในการประสานงานในระดับตำบลเพื่อยกระดับความร่วมมือกันอย่างกว้างขวางมากขึ้น

๔) มีการกำหนดโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน เมื่อมีองค์กรเครือข่ายตัวแทนระดับหมู่บ้านและตำบลแล้ว จะต้องมีการกำหนดโครงสร้างในการบริหารจัดการอย่างชัดเจนเพื่อเชื่อมประสานกันระหว่างภายในชุมชน โดยคัดเลือกจากตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรต่างๆในชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทิศทางเดียวกัน

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน เป็น “การสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรและ

ชุมชน” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์ประสานงานท้องถิ่น ประกอบด้วย สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชน มีตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรชุมชนระดับหมู่บ้าน มีตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรชุมชนระดับตำบลและมีการกำหนดโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน

๔. การนำหลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น มีประเด็นย่อยประกอบด้วย

๑) หลักทาน(การให้) การเชื่อมประสานกันระหว่างผู้นำท้องถิ่นและชุมชน ผู้นำท้องถิ่นที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปัน เป็นผู้ไม่มีมิตรไมตรีต่อผู้อื่น มีความเสียสละต่อส่วนรวม และสร้างสรรค์ผลประโยชน์ต่อชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในหลักการปกครองตนเอง ระเบียบ กฎหมาย ด้านต่างๆ ก็จะทำให้เป็นผู้นำท้องถิ่นเป็นที่น่าเคารพยกย่อง มีความน่าศรัทธา เกิดความน่าเชื่อถือ สามารถเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับชุมชนได้เป็นอย่างดี

๒) หลักปิยวาจา (การพูดไพเราะ) ผู้นำท้องถิ่นที่มีวาทศิลป์ที่ดี จะสามารถสร้างความร่วมมือกับชุมชนได้ดี ทั้งการพูดแต่ในสิ่งที่มีประโยชน์ การพูดแต่ความจริงไม่เพ้อเจ้อ พูดจาไพเราะน่าฟัง มีการสื่อสารอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการติดต่อประสานงานย่อมจะก่อให้เกิดผลสำเร็จและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

๓) อัตถจริยา (ประพฤติตนเป็นประโยชน์) ผู้นำท้องถิ่นที่มีการบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวมซึ่งถือเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติและลักษณะที่ควรที่จะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในทางอุทิศทั้งเวลาและทรัพย์สินเพื่อส่วนรวมอันจะก่อให้เกิดความร่วมมือในชุมชนและบุคคลรอบข้างทำงานร่วมกันจะก่อให้เกิดความสำเร็จทุกกิจกรรมและงานที่จะต้องมีการดำเนินการ มีความมุ่งมั่นในการทำงานจะสามารถสร้างความร่วมมือกันในการทำประโยชน์ต่อชุมชน

๔) สมานัตตา (ความเสมอต้นเสมอปลาย) ผู้นำท้องถิ่นที่มีการวางตนเสมอบุคคลอื่นที่อยู่รอบข้างจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานเพราะจะได้ความรักความเคารพนับถือ วางตนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ มีความเสมอต้นเสมอปลายกับประชาชน ให้ความสำคัญของประชาชน มีสัมมาคารวะรู้จักกาลเทศะ ซึ่งการรู้จักวางตนเสมอผู้อื่นหากเป็นผู้นำท้องถิ่นก็จะได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานและประชาชนในชุมชนเป็นที่รักของบุคคลรอบข้างทำให้งานที่ดำเนินงานสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์

ดังนั้น การนำหลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ซึ่งเป็นหลักแห่งการสงเคราะห์เพื่อให้เกิดความสามัคคีกันในชุมชน ก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับชุมชน ประกอบด้วย ทาน (การให้) ปิยวาจา (การมีวาจาไพเราะ) อัตถจริยา (ประพฤติตนเป็นประโยชน์) และสมานัตตา (เสมอต้นเสมอปลาย)

๔.๒.๔ สรุปผลการวิจัยการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

๑) ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น ตามลำดับ

๒) การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น แบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น และด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน

๓) แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น ได้แก่ การส่งเสริมให้เกิดการเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์ ผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่และการสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรและชุมชน

๔.๓ การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัด

ชัยภูมิ^{๑๔๘}

ในการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมินี้ คณะผู้วิจัยทำการศึกษาคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจ และการสนทนากลุ่ม ในพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ การศึกษาคูณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลและจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นได้ ๒ ประเด็นหลัก คือ ๑) คุณลักษณะด้านจริยธรรม และ ๒) คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

๔.๓.๑.๑. คุณลักษณะด้านจริยธรรม มี ๖ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย

๑) ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่

ปัญหาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นที่มีผลต่อประชาชนมีหลายสาเหตุ เช่น ไม่ซื่อสัตย์สุจริต ทุจริตต่อหน้าที่การงาน ประพฤติมิชอบ คิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชน และปัญหาด้านเศรษฐกิจปากท้อง ปัญหาด้านสังคมความเป็นอยู่ และประชาชนไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่และตรงจุด ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ประชาชนเบื่อหน่าย

^{๑๔๘} โครงการย่อยที่ ๓ เรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ”

ผู้นำท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดี เป็นสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นที่จะต้องทำเพื่อแสดงให้เห็นว่าเลือกไม่ผิดคน ฟังได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อประชาชน สังคมและประเทศชาติ

การทุจริตคอร์รัปชันเกิดจากความเห็นแก่ตัวไม่รู้จักรักพอของผู้นำท้องถิ่น ทั้งระบบการตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องที่ยากลำบาก ถ้าช้า บ้างครั้งหาหน่วยงานไหนมารับผิดชอบไม่ได้ การออกกฎหมายมามากมายแต่ก็ไม่มีหน่วยงานมาบังคับใช้กฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติมาตรฐานจริยธรรมทางการเมืองออกหลักกฎหมายแต่ก็ไม่มีผู้บังคับใช้จึงทำให้เกิดปัญหาการทุจริต มีการช่วยเหลือกัน สมประโยชน์กัน ยากที่จะนำผู้กระทำผิดมารับโทษตามความผิดของตนจึงเป็นปัญหาของการเมืองไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถ้าผู้นำท้องถิ่นมีจิตสำนึกที่ดีปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันก็จะหมดไป

จากสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงหลายปีที่ผ่านมา และมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อันเป็นปัญหาเรื้อรังทั้งในด้านความโปร่งใส การแสวงหาผลประโยชน์ขาดการตรวจสอบการถ่วงดุลการใช้อำนาจที่ไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ขาดความน่าเชื่อถือในภาพรวมจนทำให้ประชาชนรู้สึกว่าจะเสี่ยงต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ผู้นำท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองด้วยความยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่ปฏิบัติตน ๒ มาตรฐาน ขาดความเป็นธรรมในการบริหารงาน การที่จะให้ประชาชนไว้วางใจ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องทำให้ประชาชนเห็นการทำงาน ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ที่มีต่อหน้าที่

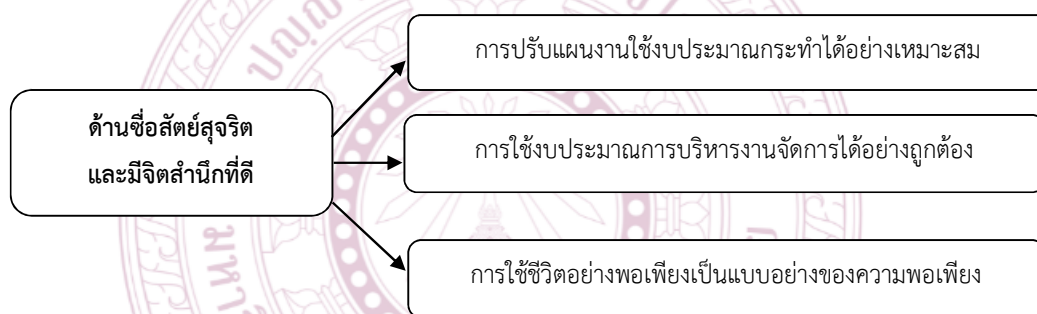
การเข้าร่วมการประชุมสภาเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง โดยหลัก คือ การเข้าประชุมให้ความเห็นชอบแผนการพัฒนา และเห็นชอบร่างข้อบัญญัติงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณ ผู้นำท้องถิ่นควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตและมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง พอมีพอกิน

ประชาชนจะไว้วางใจผู้นำท้องถิ่นได้ก็ต่อเมื่อผู้นำท้องถิ่นมีพฤติกรรมซื่อสัตย์ จริงใจ มีคุณธรรมจริยธรรมทางการเมือง และมีความรับผิดชอบต่อประชาชน และขยันลงพื้นที่ เมื่อมีกิจกรรมก็เข้าร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่นต้องเคารพกฎหมาย บริหารงานด้วยความโปร่งใสเป็นธรรม สามารถตรวจสอบได้ เข้ากับทุกคนเป็น ทำงานกับทุกคนได้ แก้ไขปัญหาประชาชน

ผู้นำท้องถิ่นควรทำหน้าที่ด้วยความสุจริต ตั้งใจทำงาน และมุ่งผลประโยชน์ของประชาชน ต้องทำตนให้เป็นคนหนักแน่น ใจเย็นเป็นแบบอย่าง ต้องปฏิบัติดี มีจิตอาสา มีสติในการทำงาน ช่วยเหลือสังคม บำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ต่อกิจกรรมส่วนรวม ส่งผลให้เกิดความโปร่งใสในการทำงานและมีความเป็นธรรมกับทุกคน เช่น การทำประชาคมช่วยให้คนที่อยู่ในพื้นที่ได้รับทราบและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นต้น

ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ในจังหวัดชัยภูมิมีความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ มีการวางแผนการบริหารงานได้อย่างสมเหตุสมผล แต่ยังมีผู้นำท้องถิ่นบางส่วนที่ขาดจริยธรรมใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบเพื่อแสวงหาประโยชน์เพื่อตนและพวกพ้องอันเป็นปัญหาเรื้อรังทั้งในด้านความโปร่งใส การแสวงหาผลประโยชน์ ขาดการตรวจสอบการถ่วงดุลการใช้อำนาจส่งผลให้ขาดความน่าเชื่อถือในภาพรวมของผู้นำท้องถิ่น

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ คือ ผู้นำท้องถิ่นสามารถปรับแผนงานใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม รู้จักใช้สอยงบประมาณในการบริหารจัดการอย่างถูกต้องสมเหตุสมผล และใช้ชีวิตอย่างพอเพียงทั้งเป็นแบบอย่างแนวทางของความพอเพียง ดังแผนภาพที่ ๔.๑

ภาพที่ ๔.๑ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดี

๒) ด้านกล้าตัดสินใจ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม

การบริหารงานในระดับประเทศนั้นการตัดสินใจเป็นสิ่งที่สำคัญ จำเป็นจะต้องให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมแก่เวลา และให้ทันต่อสถานการณ์ความเดือดร้อนของประชาชนอย่างเร่งด่วน ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นผู้บริหารส่วนใหญ่กล้าตัดสินใจ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม แต่ผู้นำท้องถิ่นที่บางส่วนที่ไม่ใช่ผู้บริหารจะไม่กล้าตัดสินใจเพราะไม่มีอำนาจหน้าที่ จึงทำให้การตัดสินใจไม่ทันต่อสถานการณ์ความเดือดร้อนของประชาชน

การบริหารงานผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเข้าร่วมประชุมเป็นการแสดงออกถึงความสนใจ และต้องกล้าตัดสินใจในการแก้ปัญหาการบริหารงาน และต้องแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน คือ เป็นตัวแทนของประชาชน การตัดสินใจแก้ปัญหาต้องปราศจากความรุนแรง ไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางสังคม ไม่ใช่อำนาจในการบีบบังคับ รับฟังความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าร่วมแก้ปัญหา ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสกัดกั้นและควบคุมความขัดแย้งให้กลายเป็นความร่วมมือ

ระหว่างกันสร้างความรักและลดความเกลียดชัง ยอมรับความแตกต่างและความหลากหลาย
ก่อให้เกิดความไว้วางใจอันนำไปสู่การมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชนอย่างแท้จริง

ผู้นำท้องถิ่นจะต้องกล้าตัดสินใจจึงจะแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการได้
อย่างรวดเร็วและตรงจุด เพราะการแก้ปัญหาโดยผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่และปัจจุบันทั้งมีการเปิดโอกาส
ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ มากขึ้นซึ่งประหยัดทั้งงบประมาณและเวลาจะเป็น
การแก้ปัญหาได้ตรงจุด

ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีความกล้าหาญในการตัดสินใจ การเป็นผู้นำท้องถิ่นต้องม
ีความสามารถในการนำ ผลักดัน และสั่งการให้กิจกรรมทุกอย่างดำเนินไปตามเป้าหมาย และครอง
ที่ต้องการซึ่งต้องประกอบไปด้วยความกล้าหาญ ความสามารถในการโน้มน้าวใจ และจังหวะเวลาใน
การตัดสินใจ

ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นผู้บริหารส่วนใหญ่กล้าตัดสินใจเมื่อถึงเวลาและใช้เวลาอย่างมี
ประสิทธิภาพเหมาะสมกับโอกาสและทันต่อสถานการณ์ แต่ระบบของราชการนั้นมีขั้นตอน มีกฎ มี
ระเบียบ มีกติกาที่จะละเมิดหรือกระทำผิดมิได้จึงทำให้การตัดสินใจนั้นล่าช้า ไม่ทันต่อเวลา ไม่ทันต่อ
สถานการณ์ความเดือดร้อนที่ประชาชนได้แจ้งเข้ามาจึงทำให้ประชาชนรู้สึกที่ไม่ได้รับความยุติธรรมจึง
ขาดความเชื่อมั่น

ผู้นำท้องถิ่นกับประชาชนในพื้นที่ควรมีการกำหนดการประชุม และร่วมกัน
ประชุม และควรมีการทำกิจกรรมร่วมกันทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการร่วมกัน เพื่อการหาข้อ
ยุติ รวมทั้งยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลาย ช่วยให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
อันจะนำไปสู่ผลสำเร็จผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของ
ประชาชน และส่งผลให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจได้อย่างแท้จริง

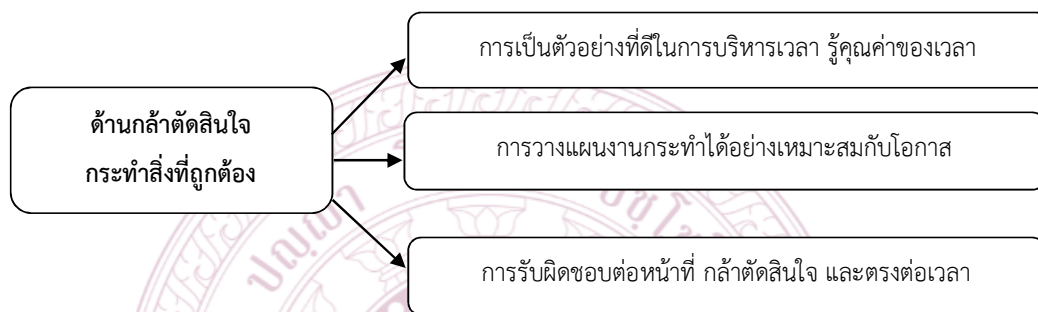
ผู้นำท้องถิ่นจะต้องทำให้ประชาชนในพื้นที่ไว้วางใจต่อผู้นำท้องถิ่น ผลตอบแทน
คือความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันของคนในพื้นที่อันจะนำไปสู่แนวทางการร่วมมือกันในการ
แก้ปัญหาในพื้นที่ และการแก้ปัญหาในการทำงานให้ได้ทันท่วงทีและยังสามารถร่วมกันหาข้อตกลง
ร่วมกัน เป็นสัญญาณที่ดีที่ทุกคนพร้อมเพรียงกันในการทำงาน ในการมีส่วนร่วมแสดงให้เห็นถึงพลัง
ความสามัคคีของผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน โดยร่วมกันตัดสินใจให้ทันต่อสถานการณ์

ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องของการตรงต่อเวลา กล้าตัดสินใจ
มีความกล้าหาญในการบริหารงาน และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมเป็นต้นแบบของการใช้เวลาให้มี
คุณค่าเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งส่งเสริมสนับสนุนการใช้เวลาให้มีคุณค่า ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความจริงใจ
ตรงไปตรงมา มีความโอบอ้อมอารี มีความคิดเห็นริเริ่มสร้างสรรค์

การติดตามโครงการพัฒนาที่ได้ใช้จ่ายงบประมาณเพื่อเร่งบรรเทาความ
เดือดร้อนของประชาชน และเมื่อพบปัญหาก็กจะรีบแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งร่วมเป็น

คณะกรรมการติดตามแผนการพัฒนาเพื่อตรวจสอบการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ทันต่อสถานการณ์

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านกล้าตัดสินใจ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม คือผู้นำท้องถิ่นสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการเวลา และรู้คุณค่าของเวลา สามารถวางแผนงานหรือจัดโครงการได้อย่างเหมาะสมกับโอกาสและเวลา และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา ดังแผนภาพที่ ๔.๒

ภาพที่ ๔.๒ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านกล้าตัดสินใจ กระทำสิ่งที่ถูกต้อง

๓) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ

ผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นคนดี มีน้ำใจ จิตอาสา ใจเป็นใหญ่ มีเมตตา ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะกับประชาชนได้ ไม่เอาเปรียบเห็นแก่ตัว เอาประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้กับประชาชนได้ การพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นให้มีจิตสำนึกสาธารณะ มีมาตรฐานด้านจริยธรรม มีธรรมาภิบาล และทัศนคติที่เอื้อต่อการบริการประชาชนให้ตรงกับความต้องการของประชาชน

ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ในจังหวัดชัยภูมิเป็นผู้มุ่งให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว พร้อมเสียสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม และสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เพราะต้องยึดโยงกับประชาชนเป็นสำคัญ

การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะจัดเป็นหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นเพราะผู้นำท้องถิ่นนั้นต้องยึดโยงกับประชาชน แต่ผู้นำท้องถิ่นที่ไม่ยึดโยงกับประชาชนก็จะคิดถึงแต่ประโยชน์ของกลุ่มก้อนตนเองเป็นสำคัญ ผู้นำท้องถิ่นที่มาจากประชาชนบางส่วนก็มักจะมีผลประโยชน์แอบแฝง

ผู้นำท้องถิ่นต้องดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในสาธารณะประโยชน์ในพื้นที่ โดยผู้นำท้องถิ่นต้องสามารถปลูกฝังประชาชนเกิดความรู้สึกและมีจิตสำนึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งและรู้สึกว่าตนเองมีสิทธิที่จะรักษาสีทิวและดูแลผลประโยชน์ของตนเอง ประชาชน สังคมและประเทศชาติอื่นนำไปสู่การเจริญเติบโตทางการเมืองที่ถือเป็นรากฐานของประชาธิปไตย เช่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ตลอดจนกระบวนการการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของประชาชนที่บรรจุไว้ในแผน เป็นต้น

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีความรู้ความสามารถในการสนองงานและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ นโยบายและยุทธศาสตร์ เพื่อเข้าสู่การปฏิบัติงานอย่างแท้จริง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมริเริ่มในกิจกรรมสาธารณะหรือโครงการสาธารณะต่าง ๆ ในพื้นที่ และมีการติดตามประเมินผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับฟังผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรจัดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ร่วมกันประชาชนในลักษณะจิตอาสาเพื่อสร้างความรัก ความสามัคคีของผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน และทำให้สังคมเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอันเป็นการสร้างความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อป้องกันปัญหา การหาข้อยุติ รวมทั้งยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลาย ช่วยให้การแก้ไขปัญหาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จตอบสนองความต้องการของประชาชน เพื่อความร่วมมือกันของคนในพื้นที่ เพื่อรวมกันแก้ปัญหาในพื้นที่

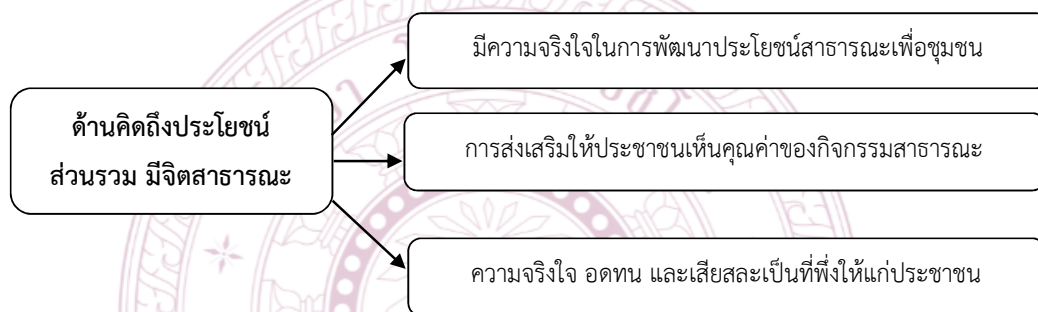
กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่เขตเลือกตั้ง จะแสดงให้เห็นว่าตนเองพึงพาได้ ทำงานจริง มีผลงาน มีจิตอาสาให้ความร่วมมือกับทุกหน่วยงานและองค์กรเพื่อประชาชน สร้างความสามัคคีที่ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจได้ เลือกตั้งที่สมัยก็ได้ทุกสมัยในเขตพื้นที่เลือกตั้งนั้น

ผู้นำท้องถิ่นควรทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจทำงาน เพื่อพัฒนาประโยชน์ของประชาชน ต้องทำตนให้เป็นคนหนักแน่น ใจเย็น ต้องปฏิบัติดี มีสติในการทำงาน มีจิตอาสา ช่วยเหลือสังคม บำเพ็ญตนต่อกิจกรรมส่วนรวม ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีจิตอาสาพยายามสร้างกิจกรรมทางสังคมให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ต้องร่วมงานประเพณีและวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นประจำ และไม่ควรทำอย่างยิ่งพอมีการเลือกตั้งก็จะเสนอตัวเข้ามาช่วยเหลือในพื้นที่ทันที ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องเป็นคนในพื้นที่ช่วยเหลือชุมชนมีเรื่องอะไรช่วยกันแก้ปัญหาในหลายเรื่องและทุกเรื่องตลอดเวลา ไม่ใช่แค่ช่วงเลือกตั้ง

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีจิตอาสา ร่วมกิจกรรมทางสังคม ร่วมกันหาแนวทางแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ควรมีการจัดให้มีการประชุมในพื้นที่เป็นประจำ เพื่อปรึกษาหารือกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เกิดการนำความคิดเห็นในการร่วมกันพิจารณาหาทางแก้ไขด้วยความรอบคอบ รอบด้าน ให้บรรลุตามเป้าหมายในทิศทางที่ถูกต้อง เพื่อลดความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น และหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

ผู้นำท้องถิ่นทางเมืองที่ดีต้องมีคุณสมบัติ เป็นผู้ที่สร้างสังคมให้อบอุ่น รักสามัคคี รักสงบ ใช้ระบบคุณธรรม มีจริยธรรมนำหน้าในการบริหารงาน และส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมเป็นแรงจูงใจให้สังคมตระหนักในความรับผิดชอบร่วมกัน คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะต่อสังคม

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ คือ ผู้นำท้องถิ่นมีความจริงใจในการพัฒนาประโยชน์สาธารณะเพื่อชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเห็นคุณค่าของกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และมีความจริงใจ อดทน และเสียสละเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนได้ ดังแผนภาพที่ ๔.๓

ภาพที่ ๔.๓ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม มีจิตสาธารณะ

๓) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีความมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานโดยมุ่งแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในเขตพื้นที่ของตน แต่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดเป็นพื้นที่เป็นป่าเป็นเขาโดยส่วนใหญ่ยากต่อการทำการเกษตร แต่อาชีพโดยส่วนใหญ่ของประชาชนก็คือเกษตรกร ประชาชนเลยไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่และตรงจุด

นโยบายเป็นสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นเองต้องยึดถือ นโยบายนั้นจำเป็นจะต้องตอบโจทย์สามารถแก้ปัญหาของประชาชนได้จริง และนโยบายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และความต้องการของประชาชนโดยรวม และจัดลำดับตามความสำคัญและความเป็นก่อนหลัง ในการนำไปใช้ประโยชน์และจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของวัตถุประสงค์และมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์

ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่รู้จักจุดหมายหรือเป้าหมายของการปฏิบัติ มีจุดมุ่งหมายที่ถูกต้องในการบริหารงาน มุ่งผลสำเร็จในการบริหารจัดการเป็นสำคัญ แต่โครงการที่ภาครัฐอนุมัติให้จัดทำนั้นมักไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือภาคีเครือข่ายทำงานร่วมกันในพื้นที่จะได้สะท้อนถึงความต้องการของประชาชนที่ได้รับ

ผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับเหตุผลที่ถูกต้อง เช่น การร้องเรียนโดยตรงสู่
รับปัญหาเรื่องร้องเรียนเพื่อจะได้ทราบปัญหาในพื้นที่ที่แท้จริงและแก้ปัญหาได้จริง

ผู้นำท้องถิ่นจะต้องทำให้ประชาชนในพื้นที่ไว้วางใจต่อผู้นำท้องถิ่น ผลตอบแทน
คือความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันของคนในพื้นที่อันจะนำไปสู่ผลสำเร็จผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมาย
อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของประชาชนและส่งผลให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ
ได้อย่างแท้จริง ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังในความ
รับผิดชอบต่อหน้าที่ และทำตามหน้าที่โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

การวางนโยบายอย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้ให้ประชาชนร่วมกันทบทวน
และวางแผนพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี ประชาชนใน
พื้นที่เกิดความผาสุกซึ่งเมื่อหน่วยงานจะเข้าดำเนินการหรือพัฒนาในด้านใดต้องประชาสัมพันธ์ให้
ประชาชนได้เข้าร่วม ต้องมีนโยบายที่ชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้ ต้องไม่เป็นนโยบายขายฝัน
ปัจจุบันนโยบายมักจะนำไปเพื่อสนองคนบางกลุ่มและขายฝัน คนในพื้นที่ที่มีปัญหาจริงก็ได้รับการ
แก้ไขไม่ตรงจุด

ปัญหาการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานโดยมุ่งแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน
เกิดจากหลายปัญหาหลายสาเหตุ เช่น นโยบายของผู้นำท้องถิ่นที่ไม่ตรงกับความต้องการของ
ประชาชน นโยบายที่ไม่อาจตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนจึงทำให้ประชาชนเบื่อหน่าย ผู้นำ
ท้องถิ่นที่ดีต้องทำให้ประชาชนไว้วางใจ มีการเชื่อมความสัมพันธ์ การเข้าถึงประชาชนแบบตรงต่อ
ความต้องการ ผู้นำท้องถิ่นต้องทำงานอย่างตั้งใจและสนใจปัญหาที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่และสามารถ
นำมาแก้ไขให้ประชาชนพอใจได้ การช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนการลงพื้นที่ต้องทำควบคู่กันตลอด

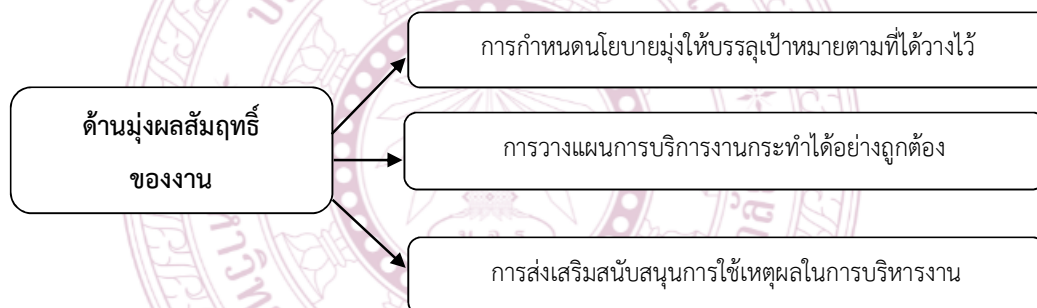
ผู้นำท้องถิ่นต้องมีนโยบายการทำงานที่ชัดเจนปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล
นโยบายต้องโปร่งใสชัดเจนเพื่อส่วนรวม และสร้างกรอบแผนแม่บทเพื่อตอบสนองความต้องการของ
ชุมชนให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี ประชาชนในพื้นที่เกิดความผาสุกซึ่งเมื่อหน่วยงานจะเข้า
ดำเนินการหรือพัฒนาในด้านใดก็สามารถหยิบแผนแม่บทที่ร่วมกันสร้างและดำเนินการได้ทันทีโดย
ประชาชนสามารถเข้าร่วมดำเนินการและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอนทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกเกิด
ความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมรักและหวงแหนบ้านเกิด

การติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนการพัฒนา และการติดตามการใช้
จ่ายงบประมาณเป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณโดยมุ่งผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ ผู้นำ
ท้องถิ่นที่ดีจะต้องสามารถปฏิบัติตามนโยบาย มุ่งสนองนโยบายให้กับประชาชนโดยรวม ผู้นำ
ท้องถิ่นที่ดีควรมีการพบประชาชนหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นยอมรับเหตุผลที่ถูกต้อง รวมทั้งหาแนว
ทางการแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนร่วมกับชาวบ้านหรือตัวแทนชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การร่วมประชุม

ทำให้สังคมเกิดความเข้าใจกัน ทุกปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ การมีส่วนร่วมก็จะเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ เพื่อหาข้อยุติร่วมกันจะได้ดีที่ทุกคนพอใจ

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรมีนโยบายที่มาจากความต้องการของประชาชนเป็นหลัก สอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีสามารถทำตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จะต้องแก้ไขปัญหาได้อย่างไรให้ตรงกับความต้องการของประชาชน จึงทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาและมีความไว้วางใจผู้นำท้องถิ่น ที่ผ่านมาผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิสามารถเข้าถึงความต้องการของประชาชนและแก้ปัญหาได้จริง

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน คือ ผู้นำท้องถิ่นมีการกำหนดนโยบายบริหารงานให้ถึงจุดเป้าหมายที่ได้วางไว้ ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เหตุผลในการบริหารงานเพื่อจะได้ทราบถึงข้อดีและข้อเสีย และมีการร่วมกันประชุมปรึกษาหารือวางแผนจุดมุ่งหมายของการบริการงานได้ ดังแผนภาพที่ ๔.๔

ภาพที่ ๔.๔ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

๕) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่รู้หน้าที่ กฎ ระเบียบ กติกา มารยาทของสังคมทำให้การทำงานเป็นระบบและงานนั้นออกมาดี พร้อมทั้งปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับทุกคนอย่างดี คือ รับเรื่อง รับรู้ความต้องการของประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ คือ รู้หน้าที่ของตนเป็นอย่างดี และทำหน้าที่นั้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยส่วนใหญ่ ประชาชนเกิดความไว้วางใจ และส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางราชการ

ผู้นำท้องถิ่นบางส่วนปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่เป็นธรรม และเลือกปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับคนที่ตนเองรู้จักหรือพวกพ้องตนเองเป็นสำคัญ ไม่สนใจความต้องการของประชาชน คือ ไม่รู้จักหน้าที่ของตนและเลือกปฏิบัติ ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่

เลือกปฏิบัติก็พลอยถูกตำหนิติเตียนไปด้วย เช่น ประชาชนท่านไหนมาติดต่อราชการแล้ว เขาได้รับความสะดวกสบายก็จะพากันชื่นชม ส่วนประชาชนท่านไหนที่ไม่ได้รับความสะดวกสบายก็จะกล่าวหาว่าปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่เป็นธรรมและเลือกปฏิบัติ เพราะฉะนั้นผู้นำท้องถิ่นควรรู้จักหน้าที่ของตนเองและทำตามหน้าที่นั้น

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นผู้รักษากฎข้อบังคับให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนทั่วไป เป็นคุณสมบัติของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องรักษากฎให้ประชาชนรู้เห็น มีการกระทำเป็นแบบอย่างที่ดีมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้เกิดความไว้วางใจของประชาชน ต้องเป็นผู้ที่อยู่ในกฎข้อบังคับและใช้กฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป

การรับผิดชอบหน้าที่โดยชอบธรรมของผู้นำท้องถิ่น คือ การรู้จักหน้าที่ ทำตามหน้าที่ ไม่ก้าวก่ายหน้าที่ การรักษากฎ ระเบียบ กติกา ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ การปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นแบบอย่างของผู้นำท้องถิ่นที่ดี

การเห็นชอบการให้งบประมาณครอบคลุมในทุกพื้นที่ ไม่ดูเลเฉพาะในพื้นที่ของตน เมื่อได้รับเรื่องราวร้องทุกข์ก็จะเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อขอรับงบประมาณในการแก้ไขปัญหา ไม่เลือกช่วยเหลือเฉพาะญาติพี่น้องของตน

การปฏิบัติตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของสังคม การเคารพกฎกติกาเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน การรักษากฎกติกาเป็นแบบอย่างในการสร้างความสงบในสังคมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน รักษา กฎ ระเบียบ กติกา มารยาทของสังคม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่นต้องช่วยรักษากฎ ระเบียบ กติกา มารยาท ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบในหน้าที่การงาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ เป็นตัวแทนประชาชน ประชาชนต้องได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นสามารถทำให้ประชาชนเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นตัวแทนสามารถทำหน้าที่ได้ดี ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม

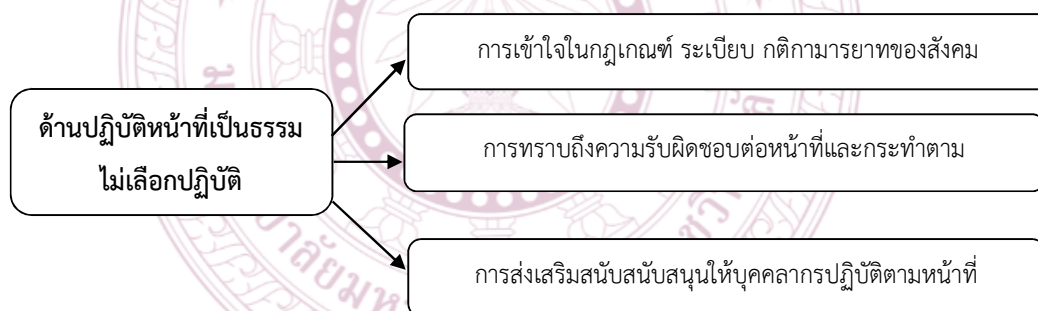
ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องปฏิบัติตามกฎที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ละเมิดข้อห้ามต่าง ๆ หรือดเว้นการปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับของชุมชนและบ้านเมือง ผู้นำท้องถิ่นต้องปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างตามระเบียบข้อบังคับ ในเรื่องของความประพฤติปฏิบัติก็รักษากฎเกณฑ์ทำให้สังคมเกิดความโปร่งใสและเป็นแบบอย่างให้คนในสังคมได้ยึดถือ ถ้าผู้นำท้องถิ่นมีระเบียบวินัย สังคมยึดกฎเกณฑ์ บ้านเมืองย่อมสงบสุข

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความมีระเบียบวินัยในหน้าที่ การมีระเบียบวินัยในการรักษากฎระเบียบส่วนรวม การเป็นตัวแทนที่ดีมีภาวะผู้นำท้องถิ่น รักษาผลประโยชน์ประชาชน เป็นการแสดงออกถึงความพร้อมในการทำงานตามกติกาของสังคม สร้างความสามัคคีสร้างการมีส่วนร่วมสังคมเกิดความเข้าใจกันยอมรับฟังเหตุผล ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องยึดถือและ

ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อกฎหมาย โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ประชาชนประโยชน์ของส่วนรวม ไม่มุ่งหวังประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง ผู้นำท้องถิ่นสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้ประชาชนปฏิบัติตาม

การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติทำให้ประชาชนเห็นพลังของผู้นำท้องถิ่นที่ทำหน้าที่แทนตนว่าเลือกคนไม่ผิด มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เมื่อมีการเลือกตั้งประชาชนก็จะเป็นผู้พิจารณาผู้นำท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ด้วยความมีระเบียบวินัย การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติเป็นสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคนทั้งได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ คือ ผู้นำท้องถิ่นมีเข้าใจในกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติการายาทของทางราชการ ทราบถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนนั้น และส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบของทางราชการ ดังแผนภาพที่ ๔.๕

ภาพที่ ๔.๕ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านปฏิบัติหน้าที่เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ

๖) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องการพัฒนาตนให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ จะต้องประพฤติตนให้มีภาวะผู้นำท้องถิ่นประพฤติตนให้เป็นคนดีเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมทำหน้าที่ด้วยความสุจริต ตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนต้องทำตนให้เป็นคนหนักแน่นมีความน่าเชื่อถือประชาชนเกิดความศรัทธามิติด้านนี้ต่อประชาชน มีความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม มีจิตอาสากล้าทำกิจกรรมเพื่อสร้างร่วมมือของประชาชน

ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ คือ รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

ผู้นำท้องถิ่นที่ขึ้นจะต้องสำรวจตนเองอยู่เสมอว่าตนเองมีจุดอ่อนจุดแข็งอะไรแล้วดำเนินการปรับปรุงจุดอ่อนของตน ในขณะที่เดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนให้ดีขึ้นเรื่อย

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำพามวลชนและองค์กรไปสู่จุดหมายได้ เป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้ตามได้ปฏิบัติตาม มีคุณธรรมจริยธรรมภายในจิตใจ แต่ผู้นำท้องถิ่นบางส่วนดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ ก็ได้แก่ การวางตัวดี ทำตัวให้ดี ไม่ดูหมิ่นคนอื่น เคารพสถานที่ รู้จักการวางตนในที่สาธารณะอย่างเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของคนอื่น สงบกาย สงบวาจา สงบใจ ผู้นำท้องถิ่นส่วนน้อยที่ไม่ดำรงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทำแต่เรื่องเสื่อมเสีย

ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีพฤติกรรมให้ประชาชนไว้วางใจมีสามัญสำนึกที่ดีว่าตนเองคือตัวแทนของประชาชนในจังหวัดผู้เป็นแบบอย่างที่ดีในการบริหารงานทุกมิติที่เสนอตัวเข้ามาพัฒนาให้ประชาชนในจังหวัดจะต้องมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยกเป็นกลุ่มก้อนเฉพาะหัวคะแนนหรือเครือข่าย ผู้ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องเข้าใจในตนเอง เช่น อ่านตัวให้ออกบอกตัวเองให้ได้ ใช้ตัวเองให้เป็น เห็นตัวเองให้ชัด ตัดตัวเองให้ถูก และปลูกคุณธรรม นำจะต้องรู้จักตนเองให้อ่องแท้ว่าเราอยู่ในสถานะใด และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรทำงานตามหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย รู้จักหน้าที่และทำตามความสามารถของตนเอง ควรรู้จักปรับปรุงตนให้เหมาะสมแก่การเป็นผู้นำท้องถิ่นอยู่เสมอเพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

ผู้นำท้องถิ่นปฏิบัติตนเป็นผู้ที่นั่งอยู่ในใจคน เข้าถึงประชาชน และเข้าร่วมงานชุมชน ทั้งงานบุญ งานบวช งานแต่ง และงานตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น การเป็นผู้ที่ประพฤติตนอยู่ในศีลในธรรมเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในที่สาธารณะ การส่งเสริมให้ประชาชนทุกหมู่บ้านเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และการแต่งกายสุภาพ สันนิษฐานและส่งเสริมเสื้อผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เมื่อมีกิจกรรมก็เข้าร่วมกับประชาชน มีเมตตา ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะกับประชาชนได้ ไม่เอาเปรียบเห็นแก่ตัว ประพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นควรเป็นตัวอย่างแก่คนในสังคม

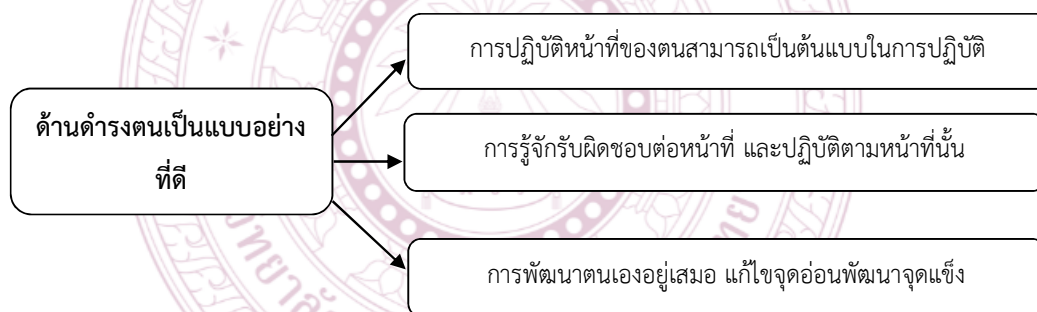
ผู้นำท้องถิ่นต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย มีจิตอาสา สร้างประโยชน์ให้กับสังคม แก้ปัญหาส่วนรวม โปร่งใส จิตใจดีในการปฏิบัติงาน ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรควรพบปะประชาชน ปรีกษาหารือในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรวมระดมสมองแลกเปลี่ยนออกความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องในการบริหารงานของตนเองอยู่เสมอ

ผู้นำท้องถิ่นต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ให้มีความน่าเชื่อถือประชาชนเกิดความศรัทธา ต้องกระทำความดี ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต รู้จักหิริโอตตัปปะ มีพรหมวิหารธรรม ต้องเป็นผู้ที่ประพฤติดี มีภาวะผู้นำท้องถิ่น ไม่ทำเรื่องเสียหาย ไม่มีเรื่องเสื่อมเสียสามารถเป็นตัวอย่างให้กับผู้อื่นได้

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องแสดงพลังให้ประชาชนเห็นว่า เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาดให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เป็นต้นแบบของเยาวชน ประวัติดี มีคุณภาพ การทำงานมีหลักเกณฑ์ในอดีตที่ผ่านมาเป็นคนดี ปฏิบัติคุณประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ ประชาชนก็จะสนับสนุน ชื่นชม ยกย่อง และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ คือ ผู้นำท้องถิ่นมีปฏิบัติหน้าที่ของตนสามารถเป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติตามหน้าที่นั้น และมีพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีการปรับปรุงจุดอ่อนของตน ในขณะเดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนเอง ดังแผนภาพที่ ๔.๖

ภาพที่ ๔.๖ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี

๔.๓.๑.๑. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มี ๓ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย

๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี

องค์กรปกครองท้องถิ่น ควรมีผู้นำท้องถิ่นที่มีความตั้งใจ มีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาท้องถิ่นตรงเป้าหมาย ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมกับผู้นำท้องถิ่นชุมชนในการนำเสนอโครงการตามความต้องการของชาวบ้าน บุคลากรคือผู้สนองงานท้องถิ่นยิ่งต้องมีความใส่ใจทำงานตามที่อยู่บังคับบัญชาขอบหมาย ทำตามนโยบายของทางภาครัฐอย่างเต็มที่ คอยบริการชาวบ้านด้วยความตั้งใจ และเป็นกันเอง

องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นควรมีภาวะผู้นำท้องถิ่น เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรและชุมชนนั้น ๆ กล่าวคือ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีไหวพริบปฏิภาณปรับเปลี่ยน

วิธีการในการปกครองบริหารจัดการไปตามสถานการณ์ได้อย่างกลมกลืนเหมาะสมตามสถานการณ์นั้น ๆ และผู้นำท้องถิ่นต้องมีความกล้าหาญ กล้าคิด และกล้าตัดสินใจ

ผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำท้องถิ่นควรต้องรู้ว่าในแต่ละสถานการณ์ต้องปฏิบัติตนอย่างไร ควรปรับปรุงแบบไหน หรืออนุโลมไปตามสถานการณ์อย่างไร เพื่อประโยชน์สูงสุดในการปกครองบริหารจัดการ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง คือ ผู้นำท้องถิ่นปรับตัวตามยุคสมัยนั่นเอง

การปกครองเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ผู้นำท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นสูงเป็นพิเศษกว่าบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะการรู้จักปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ในแต่ละช่วง ต้องรู้ว่าวิธีการหนึ่ง ๆ อาจจะไม่เหมาะสมหรือไม่ใช้ไม่ได้กับอีกสถานการณ์หนึ่ง คือ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง

ผู้นำท้องถิ่นต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมให้ครบถ้วน เพื่อใช้ความรู้ความสามารถของตนในการปกครองประชาชนให้เกิดความสงบสุขในชุมชน และให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในแต่ละสถานการณ์

การปกครองจัดการภายในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และลึกซึ้งมาก เพราะไม่ใช่แค่เพียงปกครองประชาชนในพื้นที่ของตนเองเท่านั้น จึงนับว่าเป็นเรื่องที่ท้าทายวัดระดับความรู้ความสามารถของผู้นำท้องถิ่นว่ามีความสามารถเพียงพอหรือไม่ในการปกครองการตัดสินใจในการจัดการแต่ละอย่างต้องผ่านความเห็นชอบจากประชาชน หากไม่แล้วก็จะความขัดแย้งกันขึ้นตามมา แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นถ้าผู้นำท้องถิ่นมีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นสูง รู้จักใช้แต่ละสถานการณ์ให้เป็นประโยชน์ ประชาชนก็จะเชื่อมั่นในตัวผู้นำท้องถิ่น การปกครองบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ ก็จะง่ายขึ้น ปัญหาความขัดแย้งก็จะไม่เกิดขึ้นเลย

ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความสามารถในการคาดคะเน ตัดสินใจ กล่าวคือ สามารถประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ล่วงหน้า มีการวางแผนเป็นขั้นตอนแสดงออกถึงภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นเพื่อรับมือและแก้ไขได้ในทุก ๆ สถานการณ์ ปกครองโดยไม่หวังผลประโยชน์ของประชาชนบริการให้ความเอาใจใส่เมื่อประชาชนมาขอรับคำแนะนำรักษาคำมั่นสัญญาไม่รับปากเพียงให้พ้นตัว โดยไม่สนใจว่าจะทำได้ตามที่รับปากหรือไม่ อันจะทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือมีอริยาไ้ยอ่อนโยน และอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ลบลู่เหยียดหยามประชาชน มีจิตสำนึกในการปกครองประชาชนอย่างเต็มที่ วางตนเป็นผู้มีเหตุผลและมีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ ไม่เจ้าอารมณ์

นอกจากนี้ ผู้นำท้องถิ่นที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดีนั้น มักจะเป็นผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการปกครองบริหารจัดการองค์กรหรือชุมชนนั้น ๆ และนำพาองค์กรหรือชุมชนผ่านพ้นวิกฤติต่าง ๆ ไปได้จึงได้รับเสียงชื่นชม เคารพ นับถือ และความเชื่อมั่นจากประชาชนอย่างจริงใจ

ผู้นำท้องถิ่นต้องมีภาวะผู้นำท้องถิ่นทางการปกครอง คือกระบวนการซึ่งทั้งผู้นำท้องถิ่นและผู้ตามต่างยกระดับให้สูงขึ้นทั้งแรงจูงใจและจริยธรรม โดยยกระดับความสำนึกของผู้นำท้องถิ่นและผู้ตามให้ไปสู่อุดมการณ์ที่สูงส่ง ชักนำผู้อื่นให้ทำมากกว่าที่พวกเขาตั้งใจตั้งแต่ต้น และบ่อยครั้งมากกว่าที่พวกเขาคิดว่ามันจะเป็นไปได้ ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการท้าทายความคาดหวังและมักจะนำไปสู่การบรรลุถึงผลงานที่สูงขึ้นเสมอ

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี คือ ผู้นำท้องถิ่นที่มีความตั้งใจพัฒนาท้องถิ่นให้ตรงเป้าหมาย บุคลากรคือผู้สนองงานท้องถิ่นยังต้องมีความใส่ใจทำงานตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย ทำตามนโยบายของทางภาครัฐอย่างเต็มที่ ค่อยบริการชาวบ้านด้วยความตั้งใจและเป็นกันเอง ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ต้องปรับตัวตามยุคตามสมัย และมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง เพื่อใช้ความรู้ความสามารถของตนในการปกครองประชาชนให้เกิดความสงบสุขในชุมชน และให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในแต่ละสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังแผนภาพที่ ๔.๗

ภาพที่ ๔.๗ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี

๒) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค

ในการอยู่ร่วมกัน ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน สังคม ประเทศชาติ เพื่อก่อให้เกิดความเรียบร้อย กฎระเบียบจึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการที่มีบุคคลหลายคน หลายกลุ่มมาอยู่ร่วมกันเพื่อกระทำประการใดประการหนึ่ง หากมิได้อยู่ภายใต้กฎหมายหรือเหตุผล สังคมก็จะวุ่นวาย ผู้นำท้องถิ่นต้องมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อสังคม ชุมชน และเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม มีมนุษยสัมพันธ์กับประชาชนที่มาติดต่อด้วยความจริงใจ

ผู้นำท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่ใดก็ตาม จะต้องมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่นต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รับผิดชอบต่อประชาชน รับผิดชอบต่อพื้นที่ เห็นประโยชน์ของ

ประชาชนและส่วนรวมเป็นสำคัญ การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติทำให้ประชาชนไว้วางใจ

ผู้นำท้องถิ่นต้องสามารถตรวจสอบได้ และมีช่องทางให้ประชาชนร่วมเป็นคณะทำงานในการตรวจสอบงบประมาณ และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการจัดทำโครงการต่าง ๆ และต้องเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต จริ่งใจในการแก้ไขปัญหา เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตัว ควรมีการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก ค่านิยม จริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้วยการปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ตลอดจนป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรักษาเวลาอย่างเคร่งครัดในการกระทำสิ่งใดก็ตาม เพื่อไม่ให้เสียหายด้วยกันทั้งสองฝ่าย ควรทำงานตามเวลาที่กำหนดไว้ คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับ และเรียงลำดับงานก่อนหลังให้ถูกต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ ผู้นำท้องถิ่นควรที่ดีควรจะวางแผนโดยกำหนดกรอบเวลาในการทำงานให้เหมาะสมกับชิ้นงานนั้น ๆ และควรคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชน ไม่ใช่ว่าจะเอาแต่ประโยชน์ตนเป็นใหญ่

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีความรู้และประสบการณ์ และต้องเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจการหน้าที่การงานต้องรู้จักแบ่งเวลาในการทำงาน เวลาพัก วันทำงาน วันหยุด รู้เวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจการหน้าที่การงาน

การเข้าร่วมประชุมในการจัดเวทีประชุมประชาคม เพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการ รวมทั้งข้อคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ทุกครั้ง และเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนเสมอ เช่น การปลูกต้นไม้ในที่สาธารณะ การทำความสะอาดรอบบริเวณหมู่บ้านและชุมชน การร่วมโครงการคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะในชุมชน และการร่วมบริจาคโลหิตในกิจกรรมของอำเภอ

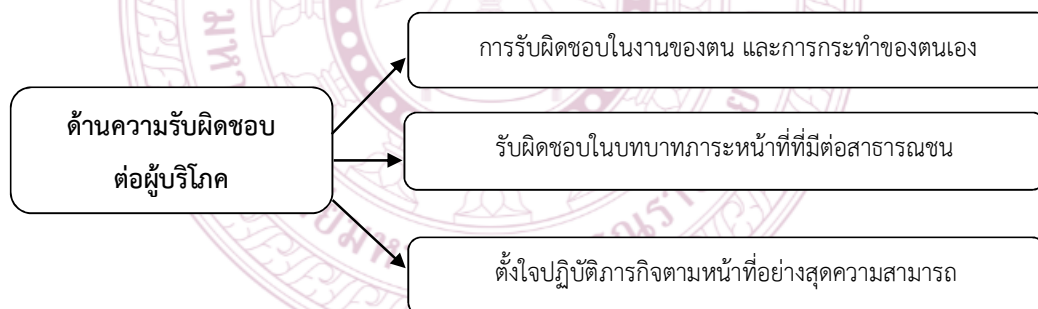
ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องมีจิตสำนึกเพื่อประชาชนและสาธารณะประโยชน์ หลักนิติธรรม มีความยุติธรรม และมีคุณธรรมเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน ในการปฏิบัติต้องให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม มีความตระหนักรู้ และให้ความร่วมมือในการตัดสินใจ มีจิตสำนึกที่ดีต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประชาชน โดยคำนึงถึงประโยชน์ให้ตรงกับความต้องการของประชาชน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม เป็นนโยบายที่สร้างสรรค์ ยึดประโยชน์สาธารณะ มีความชัดเจน ปฏิบัติได้จริง บริสุทธิ์ใจเพื่อประชาชน

ผู้นำท้องถิ่นที่เข้าไปดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติตามหน้าที่นั้น ๆ ถ้ามีความรู้ความสามารถก็จะทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ได้ ผู้นำจะต้องมีความพร้อมในการทำหน้าที่ การกระทำนั้นก็จะไม่บกพร่อง บทบาทและหน้าที่จะสมบูรณ์หรือบกพร่องนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถเป็นตัวกำหนดชีวิต ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลในสังคมซึ่งปฏิบัติต่อกัน เมื่อ

ผู้นำเข้าใจและปฏิบัติตามหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของสังคมนี้แล้วย่อมจะก่อให้เกิดความสามัคคีต่อกัน นั่นก็หมายถึงเป็นผู้นำท้องถิ่นที่รู้จักชุมชน ในการรู้จักชุมชนหรือสังคมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานของผู้นำหากผู้นำท้องถิ่นไม่รู้จักชุมชนว่ามีความต้องการหรือปัญหาต่างๆ ในสังคมจะเป็นผลให้การปกครองของผู้นำเกิดความล้มเหลว

ผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้ประกอบไปด้วยความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรม ฉลาดในหลักธรรมที่เป็นหนทางแห่งความเจริญ เป็นผู้มีเหตุผล ใช้คนให้ถูกกับงาน และจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม ประชาชนก็จะเกิดความศรัทธา เชื่อถือ นับถือ ผู้นำที่ได้รับความไว้วางใจหากใช้อำนาจตามเหตุและกฎหมายด้วยความเหมาะสม ชุมชน สังคม และประเทศก็จะเกิดความยุติธรรม และเอื้อประโยชน์แก่สังคมเป็นอย่างมาก

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคม คือ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีภาวะของผู้นำที่ดีและต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ต้องมีความรับผิดชอบในงานของตน และต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำ รับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน รับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีเหตุผลตามที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ ดังแผนภาพที่ ๔.๘

ภาพที่ ๔.๘ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคม

๓) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

ผู้นำท้องถิ่นจะมีความสำคัญต่อสมาชิกในกลุ่มได้ หากผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีเหตุผลหรือจุดมุ่งหมาย ผู้นำท้องถิ่นจะทำอะไรต้องมีแผนการหรือเป้าหมายย่อมจะทำให้หมู่คณะดำเนินไปได้ด้วยดี หรือในการทำงานเป็นคณะทุกคนจะต้องร่วมมือกันอย่างพร้อมเพรียงงานก็จะประสบความสำเร็จได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ผู้นำท้องถิ่นก็จะเกิดความสบายใจที่มีส่วนช่วยให้งานส่วนรวมประสบผลสำเร็จ

ด้านการมีส่วนร่วม คือ ผู้นำท้องถิ่นควรทำหน้าที่ให้เหมาะกับบทบาทที่ได้รับ และมีความรับผิดชอบ เช่น การกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน เป็นผู้สั่งการ การตัดสินใจ การควบคุมดูแลงาน การสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรับผิดชอบต่อการทำงานต่างๆ ยังเชื่อมโยงถึงการวางแผนเพราะผู้จะวางแผนงานวางโครงการจะต้องเข้าใจในเหตุผล ประโยชน์ ขั้นตอน และหลักการประเมินแผนงาน วิธีการที่ดีที่สุดคือการวางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นผู้รู้จักผล คือ รู้จักความมุ่งหมาย หรือรู้จักจุดมุ่งหมายปลายทางของการดำเนินงานว่า สิ่งที่กำลังดำเนินงานอยู่นี้เพื่อจุดประสงค์อย่างไร หรือเมื่อพบเห็นเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้นก็สามารถคาดการณ์ได้ว่าผลที่กำลังได้รับอยู่นี้เพราะเหตุอย่างนี้ เมื่อผู้นำรู้จักผล และมีเป้าหมายในการดำเนินงานตามเหตุผลแล้วย่อมสามารถเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์นำพาสังคมไปสู่ความเจริญ และประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้จักตนเองไม่ลืมตนต้องสำรวจตัวเองอยู่เสมออย่างหลงระเห็จในอำนาจอย่าใช้ตำแหน่งหน้าที่ไปในทางที่ผิดหรือในทางไม่เหมาะสมต้องพยายามเข้ากับทุกคนให้ได้ ถึงแม้จะอยู่ในภาวะซับซ้อนอย่างไรก็ตามต้องควบคุมสติอารมณ์ให้คงที่ไม่ทำอะไรด้วยอารมณ์ เมื่อรู้จักตนเองแล้วก็ต้องสำรวจข้อบกพร่องของตนเองอยู่เสมอเพื่อความก้าวหน้าของตนเองและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ต้องหูตากว้างขวาง รับฟังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหน่วยงานของตนเสมอ คอยฟังความคิดเห็นของลูกน้องแต่อย่าเป็นคนหูเบา ถ้าเป็นคนหูเบาจะเป็นการเปิดโอกาสให้มีการฟ้อง การประจบสอพลอ ควรเปิดโอกาสให้ลูกน้องได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือให้คิดว่า การวิพากษ์วิจารณ์ของลูกน้องคือกระแงเงาส่องดูตัวเอง ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรยึดหลักที่ว่าพูดให้น้อยฟังให้มาก

ผู้นำท้องถิ่นที่ดี คือ ผู้นำท้องถิ่นที่มีหลักการ การรู้จักตนนั้นจะต้องรู้ว่าตนคือใคร อยู่ในฐานะตำแหน่งหน้าที่อย่างไร เป็นผู้มีความรู้ความสามารถต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด รู้ว่าตนเองมีความรู้ความสามารถความถนัดเท่าใด และประเมินตนเองว่ามีคุณธรรมของผู้นำหรือไม่แล้วไม่ควรลืมตน ผู้นำจะต้องสำรวจตนเองพัฒนาตนเองเตือนตนเองและไม่ใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางที่ผิด เมื่อผู้นำท้องถิ่นรู้จักตนเองสำรวจตนเองปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองย่อมสามารถนำตนเองและสังคมไปสู่ความสุขความเจริญได้อย่างแน่นอน

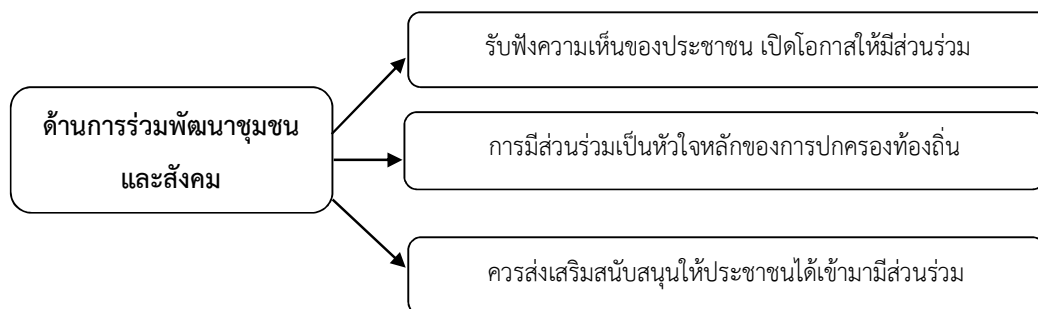
ควรมีการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก ค่านิยม จริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นด้วยการปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ตลอดจนป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้องชอบธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น การเข้าประชุมให้ความเห็นชอบแผนการพัฒนา และเห็นชอบร่างข้อบัญญัติ

งบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามข้อบัญญัติ งบประมาณ ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตและมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง พอมีพอกิน เป็นต้น

หากผู้นำท้องถิ่นไม่จัดสรรเวลาให้เหมาะสมแล้ว ผลที่ตามมาแทนที่จะมีค่า เหมาะสมกับเวลาที่สูญเสียไป เช่น เวลานี้ควรจะศึกษาเล่าเรียนแต่กลับเอาเวลาไปเที่ยวเตร่สนุกสนาน เมื่อผ่านวัยนี้ไปควรจะทำงานแต่กลับมาศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น การใช้เวลาจำเป็นจะต้องใช้เวลาให้ เหมาะสมกับวัยนั่นเอง ตลอดถึงการใช้เวลาในการบริหารงานส่วนอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน หากไม่ เหมาะสมกับกาลเวลากับเพศและวัยแล้วก็จะสูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ผู้นำควรเป็นผู้รู้จัก กาลเวลา การรู้จักเวลา คือ การรู้จักระยะ จังหวะ ความเหมาะสมของเวลา การใช้เวลาให้คุ้มค่า การ จัดกิจกรรมให้เหมาะกับเวลา ทำงานให้ตรงกับเวลาที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะการวางแผนต้องตรง กำหนดเวลาให้สอดคล้องกับแผน ดำเนินตามแผนที่วางไว้ ไม่ใช่เวลาโดยเปล่าประโยชน์ อาจเป็น สาเหตุให้งานไม่ประสบความสำเร็จ

ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรับผิดชอบหน้าที่ กล้าตัดสินใจ ตรงต่อเวลา และรู้ คุณค่าของเวลา มีสามารถในการวางแผนงานหรือคิดโครงการแล้วก็บริหารจัดการพร้อมทั้งให้การ สนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ชุมชน และสังคมให้คุ้มค่าคุ้มค่า กิจการหรือโครงการมีความเหมาะสมกับโอกาสและเวลาเป็นอย่างมากไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม คือ ผู้นำท้องถิ่น ต้องเคารพในความเห็นต่างของประชาชน ควรให้ความสำคัญต่อประชาชน ต้องกระตือรือร้นในการ ทำงาน ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ เรียนรู้ ทำ ความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา หรือประเด็นที่สำคัญ และควรส่งเสริมสนับสนุนให้ ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ดังแผนภาพที่ ๔.๙

ภาพที่ ๔.๙ แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

๔.๓.๒ กิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษากิจกรรมและจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) แล้ววิเคราะห์กิจกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ โดยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) เป็นการสนทนากลุ่มของผู้รู้ และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ คือ ๑) ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน ๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน และ ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คน ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสรุปกิจกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม พบดังนี้

๔.๓.๒.๑ รูปแบบการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนควรมีการให้ความรู้ในเรื่องของการทำหน้าที่ของแต่ละส่วนงานที่มีในชุมชน หรือที่เป็นองค์กรหลัก เช่น ในส่วนงานบริหารองค์กรมีหน่วยงานใดบ้างที่ต้องทำงานร่วมกันกับหน่วยงานของเรา ตรงนี้จะต้องจัดกิจกรรมเพื่อทำความเข้าใจกับผู้นำท้องถิ่น และคนในชุมชนให้รู้ว่าแต่ละหน่วยงานมีความสำคัญอย่างไร บางที่มีแต่ผู้นำท้องถิ่นที่รู้ว่าหน่วยงานใดทำอะไร แต่ประชาชนในชุมชนไม่รู้เลยว่าในชุมชนของตนเองมีหน่วยงานใดบ้าง ดังนั้นจะต้องจัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจในเรื่องของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบหรือดูแลชุมชน ดังนั้นรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนควรเป็นไปในรูปแบบนี้

องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหาร หรือเข้าไปรับรู้ในเรื่องการบริหาร ไม่แต่เฉพาะผู้นำท้องถิ่นแต่ชาวบ้านก็สามารถรับรู้ปัญหา และการทำงานขององค์กรท้องถิ่น มีจัดกิจกรรมธรรมะให้กับประชาชน โดยการจัดโครงการพักใจใส่ธรรมตามนโยบายการบริหาร

การจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนควรเป็นควรมีรูปแบบในการจัดหลักสูตรในการให้โอกาสผู้นำท้องถิ่นได้เข้ามาศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้ในเรื่องของการบริหารผู้นำท้องถิ่น หรือหลักสูตรอบรมผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และหลักสูตรอบรมคนในชุมชนในเรื่องความเป็นอยู่ที่ดีในสภาวะปัจจุบันโดยให้องค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าของโครงการในการจัดอบรม

รูปแบบการจัดกิจกรรมในการพัฒนาท้องถิ่นตามปกติแล้วชุมชนจะมีกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันพระทุกคนก็เข้าวัดปฏิบัติธรรม รักษาศีล วันวิสาขบูชาที่มีการรักษาศีล ๘ บ้าง ศีล ๕ บ้างแล้วแต่บุคคลแต่อย่างไรก็ตาม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะเป็นโอกาสที่ดีเพราะผู้นำท้องถิ่นก็เข้าวัดด้วย ดังนั้นการจัดกิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมคุณธรรม และศีลธรรมจึงควรจัดในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพราะปกติผู้นำท้องถิ่นและคนในชุมชนก็เข้าวัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว

รูปแบบการจัดกิจกรรมในการพัฒนาท้องถิ่นกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่เขตเลือกตั้ง จะแสดงให้เห็นว่าตนเองพึงพาได้ ทำงานจริง มีผลงาน มีจิตอาสาให้ความร่วมกับทุกหน่วยงานและองค์กรเพื่อประชาชน สร้างความสามัคคีที่ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจได้ เลือกตั้งก็สมัยก็ได้ทุกสมัยในเขตพื้นที่เลือกตั้งนั้นผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นที่พึ่งของชุมชนด้วย

ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นที่มาจากประชาชนและชุมชนเลือกมาจะต้องมีความรักที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองและประชาชนของตนเองให้อยู่ดีกินดี ความต้องการของผู้นำท้องถิ่นที่สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในการพัฒนาชุมชนของตนเองเป็นอย่างดี แต่บางอย่างก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้เป็นอย่างดี เพราะจะต้องอาศัยองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบหรือเห็นด้วย และบางครั้งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของผู้นำท้องถิ่นก็มักจะไม่มีความเข้าใจของชุมชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้องด้วย แต่กิจกรรมสัปดาห์ ๔ ทิศ ทำให้ผู้นำท้องถิ่นที่เข้าอบรมมีความเข้าใจตนเองมากขึ้นในการจะพัฒนาชุมชนของตนเอง เพราะผู้นำท้องถิ่นสามารถเข้าใจตนเอง เข้าใจชุมชน และสร้างการพัฒนาชุมชนของตนเองตามแบบที่ตนเองเข้าใจบริบทความเป็นอยู่ของชุมชน

ตามหลักในการพัฒนาให้มนุษย์มีจิตสำนึก รู้ มีความสุขแก่มนุษย์และเทวดาทั้งหลาย เหตุผลเพื่อทำหน้าที่แก่สังคมโลก ๖ ประการตามหลักของพระพุทธศาสนา เป็นประโยชน์ที่เกิดแก่สังคม ในการกล่าวถึงการทำหน้าที่ คือ “คนก้าวหน้าเป็นคนอยู่ในโลกอย่างมีประโยชน์ ชาวพุทธต้องใช้ชีวิตให้ก้าวหน้าในทางที่เป็นประโยชน์” ทำหน้าที่ให้ถูกต้องด้วยการเข้าใจในทิศ ๖ คือ ทิศตะวันออก คือ บิดามารดา ทิศใต้ คือ ครูอาจารย์ ทิศเหนือ คือ มิตรสหาย ทิศตะวันตก คือ ภรรยา บุตร ทิศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์ ทิศเบื้องต่ำ คือ ทาสคนใช้” “เราควรที่จะเกิดมาเพื่อเสริมเพื่อเติม เพื่อแต่งให้ชาติของเราเจริญก้าวหน้าต่อไป” เป็นหน้าที่ดังจะกล่าวต่อไป คือ

๑. ทิศเบื้องหน้า พึงบำรุงบิดามารดาโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ ๒) จักทำกิจของท่าน ๓) จักดำรงวงศ์ตระกูล ๔) จักประพฤติดนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท ๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

บิดามารดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า บำรุงบุตรโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา ๔) หาภรรยา (สามี) ที่สมควรให้ ๕) มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร^{๑๔๙} การทำหน้าที่ของกันและกัน เป็นเหตุเป็นผลของการทำความดีหน้าที่ต่อบุรุษบิดามารดา เป็นเหตุส่งผลต่อผู้ปฏิบัติในเวลาเดียวกันผู้ที่ถูกปฏิบัติก็ส่งผลที่ตนได้รับกลับคือเป็นความดี

^{๑๔๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒-๒๑๓.

๒. ทิศเบื้องขวา ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ลูกขึ้น ยืนรับ ๒) เข้าไปคอยรับใช้ ๓) เชื้อฟุ้ง ๔) ดูแลปรนนิบัติ ๕) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา บำรุงศิษย์โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) แนะนำให้เป็นคนดี ๒) ให้เรียนดี ๓) บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี ๔) ยกย่องให้ปรากฏในมิตรสหาย ๕) ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย^{๑๕๐}

๓. ทิศเบื้องหลัง สามิพึงบำรุงภรรยาโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ให้เกียรติยกย่อง ๒) ไม่ดูหมิ่น ๓) ไม่ประพฤตินอกใจ ๔) มอบความเป็นใหญ่ให้ ๕) ให้เครื่องแต่งตัว

ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง บำรุงสามีโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) จัดการงานดี ๒) สงเคราะห์คนข้างเคียงดี ๓) ไม่ประพฤตินอกใจ ๔) รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ ๕) ขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง^{๑๕๑}

๔. ทิศเบื้องซ้าย พึงบำรุงมิตรสหายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) การให้แบ่งปันสิ่งของ ๒) กล่าววาจาเป็นที่รัก ๓) ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ ๔) วางตนสม่ำเสมอ ๕) ไม่พูดจาหลอกลวงกันและกัน

มิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย บำรุงมิตรสหายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว ๒) ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว ๓) เมื่อมีภัยก็เป็นที่พึ่งพำนักได้ ๔) ไม่ละทิ้งในยามอันตราย ๕) นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของมิตร^{๑๕๒}

๕. ทิศเบื้องล่าง นายพึงบำรุงทาสกรรมกรโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง ๒) ให้อาหารและค่าจ้าง ๓) ดูแลรักษายามเจ็บป่วย ๔) ให้อาหารมีรสแปลก ๕) ให้หยุดงานตามโอกาส

กรรมกรผู้เป็นทิศเบื้องล่าง บำรุงนายโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) ตื่นขึ้นทำงานก่อนนาย ๒) เลิกงานช้ากว่านาย ๓) ถือเอาแต่ของที่นายให้ ๔) ทำงานให้ดีขึ้น ๕) นำคุณของนายไปสรรเสริญ^{๑๕๓}

๖. ทิศเบื้องบน พึงบำรุงสมณพราหมณ์โดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา ๒) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา ๓) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา ๔) เปิดประตูต้อนรับ ๕) ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพ

^{๑๕๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๘/๒๑๓.

^{๑๕๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๙/๒๑๔.

^{๑๕๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๐/๒๑๕.

^{๑๕๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๑/๒๑๕.

สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน บำรุงกุลบุตรโดยหน้าที่ ๖ ประการ คือ ๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ๔) ให้ได้ฟังในสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๕) อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ๖) บอกทางสวรรค์ให้^{๑๕๔}

การทำหน้าที่ทั้ง ๖ ประการนั้น เป็นการทำหน้าที่ที่มีการสอดคล้องกันในการดำเนินชีวิต คือ เป็นหลักของอุดมคติของสังคมโลก เพราะหน้าที่เป็นสิ่งที่ต้องทำให้ถูก หน้าที่ถูกต้องแล้วผลออกมาก็เป็นผลที่ดี เป็นชีวิตที่มีความสุขมีความปลอดภัย ด้วยการทำหน้าที่ให้ถูกต้องทั้ง ๖ ประการที่กล่าวมา

“ค่าของชีวิตอยู่ที่การทำงาน การกระทำตนให้มีราคา ก็คือ การปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันนั่นเอง การปฏิบัติงานทำให้ชีวิตให้มีค่า การไม่ทำงานทำให้ชีวิตของเราไร้ค่า เราอย่าอยู่อย่างคนไร้ค่า แต่ต้องอยู่อย่างคนมีค่า”^{๑๕๕}

จะเห็นได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมองให้รอบด้านผ่านกระบวนการ ตามแนวคิดด้านการบริหารแบบองค์รวม โดยยึดโยง ตามหลักการบริหารทางพระพุทธศาสนาในด้านของทิศทั้งหก คือ

๑. การประพุดิตนให้เหมาะสมในฐานะเป็นผู้นำท้องถิ่น
๒. ศิลปวิทยาในการบริหารและใช้คน
๓. เพียรในการปฏิบัติภาระงานในกิจของตน
๔. ให้เกียรติในการปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงาน
๕. ซินชมพนักงานตามโอกาสต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
๖. บำรุงด้วยปัจจัยสี่ ตามโอกาส

สิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นต้องมีหลักในการปฏิบัติหน้าที่แสดงถึงหลักจริยธรรมได้เป็นอย่างดี ต่อดังต่อไปนี้ที่ตนเองปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นกิจกรรมที่ทำงานสร้างผู้นำท้องถิ่นที่มีจริยธรรมและพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างดี

๔.๓.๒.๒ รูปแบบการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น

หลักจากการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น มีผลตอบรับเป็นที่น่าพอใจ เพราะว่าเป็นโครงการแรกในการนำเสนอเพื่อจะได้สร้างกลุ่มการพัฒนาชุมชนขึ้นมา ในแบบของการอบรมเชิงพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่น ทางผู้นำท้องถิ่นของตำบลนาฝาย ก็ให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการที่จัดขึ้นและมีความสนใจในการสานต่องานพัฒนาจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่นผ่านวิทยาลัยสงฆ์

^{๑๕๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๒/๒๑๖.

^{๑๕๕} พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๒๖.

ผู้นำท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องถิ่น ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นสังคม ผู้นำท้องถิ่น หรือ ผู้นำท้องถิ่นครอบครัวควรเป็นผู้ชี้แนะหรือเป็นต้นแบบให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรม จริยธรรม เช่น ประชาชนควรเชื่อฟัง ปฏิบัติตาม และเข้าร่วมในพิธีกรรม อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อ ช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมประเพณี

ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทาง ราชการ คือ รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีนั้นจะต้องสำรวจตนเองอยู่เสมอว่าตนเองมีจุดอ่อนจุดแข็งอะไรแล้วดำเนินการปรับปรุง จุดอ่อนของตน ในขณะที่เดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนให้ดีขึ้นเรื่อย

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำพามวลชน และองค์กรไปสู่จุดหมายได้ เป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้ตามได้ปฏิบัติตาม มีคุณธรรมจริยธรรมภายในจิตใจ แต่ผู้นำท้องถิ่นบางส่วนดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ คือ การวางตัวดี ทำตัวให้ดี ไม่ดูหมิ่นคนอื่น เคารพสถานที่ รู้จักการวางตนในที่สาธารณะอย่างเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของคนอื่น สงบกาย สงบวาจา สงบใจ ผู้นำท้องถิ่นส่วนน้อยที่ไม่ดำรงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีแต่จำทำแต่เรื่องเสื่อมเสีย

ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีพฤติกรรมให้ประชาชนไว้วางใจมีสามัญสำนึกที่ดีว่าตนเองคือ ตัวแทนของประชาชนในจังหวัดผู้เป็นแบบอย่างที่ดีในการบริหารงานทุกมิติที่เสนอตัวเข้ามาพัฒนาให้ ประชาชนในจังหวัดจะต้องมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยกเป็นกลุ่มก้อน เฉพาะหัวคะแนนหรือเครือข่าย

ผู้นำท้องถิ่นปฏิบัติตนเป็นผู้ที่นั่งอยู่ในใจคน เข้าถึงประชาชน และเข้าร่วมงาน ชุมชน ทั้งงานบุญ งานบวช งานแต่ง และงานตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น การเป็นผู้ที่ประพฤติ ตนอยู่ในศีลในธรรมเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในที่สาธารณะ การส่งเสริมให้ประชาชนทุกหมู่บ้านเข้า ร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ และการแต่งกายสุภาพ สันนิษฐานและส่งเสริมเสื้อผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ ของท้องถิ่น เมื่อมีกิจกรรมก็เข้าร่วมกับประชาชน มีเมตตา ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะกับ ประชาชนได้ ไม่เอาเปรียบเห็นแก่ตัว ประพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นควรเป็นตัวอย่างแก่คนในสังคม

ผู้นำท้องถิ่นต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย มีจิตอาสา สร้าง ประโยชน์ให้กับสังคม แก้ปัญหาส่วนรวม โปร่งใส จิตใจดีในการปฏิบัติงาน ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรควรพบปะ ประชาชน ปรึกษาหารือในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรวมระดมสมองแลกเปลี่ยนนอกความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องในการบริหารงานของตนเองอยู่ สม่ำเสมอ

ผู้นำท้องถิ่นต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ให้มีความ น่าเชื่อถือประชาชนเกิดความศรัทธา ต้องกระทำดี ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต รู้จักหิริโอตตัปปะ มี

พรหมวิหารธรรม ต้องเป็นผู้ที่ประพฤติดี มีภาวะผู้นำท้องถิ่น ไม่ทำเรื่องเสียหาย ไม่มีเรื่องเสื่อมเสีย สามารถเป็นตัวอย่างให้กับผู้อื่นได้

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องแสดงพลังให้ประชาชนเห็นว่า เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผล เป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เป็นต้นแบบของเยาวชน ประวัติดี มีคุณภาพการทำงานมีหลักเกณฑ์ในอดีตที่ผ่านมาเป็นคนดี ปฏิบัติคุณประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ ประชาชนก็จะสนับสนุน ชื่นชม ยกย่อง และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องการพัฒนาตนให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ จะต้องประพฤติตนให้มีภาวะผู้นำท้องถิ่นประพฤติดนให้เป็นคนดีเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมทำหน้าที่ด้วยความสุจริต ตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนต้องทำตนให้เป็นคนหนักแน่นให้มีความน่าเชื่อถือประชาชนเกิดความศรัทธามีจิตสำนึกต่อประชาชน มีความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม มีจิตอาสากล้าทำกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือของประชาชน

ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องเข้าใจในตนเอง เช่น อ่านตัวให้ออก บอกตัวเองให้ได้ ใช้ตัวเองให้เป็น เห็นตัวเองให้ชัด ตัดตัวเองให้ถูก และปลูกคุณธรรม นำจะต้องรู้จักตนเองให้ถ่องแท้ว่าเราอยู่ในสถานะใด และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรทำงานตามหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย รู้จักหน้าที่และทำตามความสามารถของตนเอง ควรรู้จักปรับปรุงตนให้เหมาะสมแก่การเป็นผู้นำท้องถิ่นอยู่เสมอเพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นจากการศึกษากิจกรรมและการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) แล้ววิเคราะห์กิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นในเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอนองบั้งแดง จังหวัดชัยภูมิ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำกิจกรรมการอบรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นที่ถูกต้องเหมาะสม มานำเสนอเป็นกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมที่ออกแบบมาเป็นกิจกรรมที่มีอยู่แล้ว แต่ผู้วิจัยได้จับประเด็นหลักต่าง ๆ เพื่อให้เป็นพื้นที่อิสระในการนำเสนอแนวคิดในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้เข้ารับการอบรม การจัดกิจกรรมมีการถอดบทเรียนของผู้เข้ารับการอบรมทำให้ทราบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความปรารถนาในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

จากการศึกษากิจกรรมและการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) แล้ว วิเคราะห์กิจกรรมการอบรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากิจกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมแก่การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในการทำวิจัยครั้งนี้จึงได้ออกแบบกิจกรรมในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ผ่านกิจกรรมจำนวน ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมเปิดใจ ๒) กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ และ ๓) กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้งดังต่อไปนี้ คือ

๑. กิจกรรมเปิดใจ เป็นกิจกรรมหลักที่ต้องทำเป็นกิจกรรมแรก เพราะในการฝึกอบรมเรื่องของการอบรมการต่าง ๆ จะต้องเปิดใจให้ผู้เข้ารับการอบรมลดละความเป็นตัวตนออก เพื่อเปิดความพร้อมในการอบรมกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกระบวนการให้ผู้เข้ารับการอบรมนั่งเป็นวงกลม แล้วให้ผู้เข้ารับการอบรมพูดถึงความรู้สึกของตนให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมท่านอื่นฟังทีละท่าน โดยใช้เวลาประมาณ ๑๐-๑๕ นาที แล้วถอดองค์ความรู้ด้วยการถาม กิจกรรมนี้เป็นการถามแบบเปิดใจทุกคนต้องได้ตอบและถามคำถามทุกท่าน กิจกรรมเปิดใจเป็นกิจกรรมสื่อกลางในการเปิดรับฟังปัญหาและทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน

๒. กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ เป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของตนเองได้อย่างชัดเจนผ่านกิจกรรมนี้ และได้ทำการถอดบทเรียนผู้เข้ารับการอบรม ในการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รู้จักหรือได้ใช้ตนเองจาก สัตว์ ๔ ทิศ คือ อินทรี หมายถึงผู้บริหาร หมู หมายถึงผู้วางแผนงาน กระต่าย หมายถึงผู้ปฏิบัติงาน ส่วนหนู หมายถึงผู้ปฏิบัติงานตามคำสั่ง เพื่อจะได้ช่วยให้เข้าใจตนเองและรู้จักตัวตนมากขึ้น รวมถึงมองเห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง ประกอบการตัดสินใจก่อนเลือกอาชีพและเป็นการปรับตัวก่อนที่จะไปทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งแน่นอนว่า นอกจากจะได้รู้จักตัวตนตนเองแล้ว ยังได้รู้จักตัวตนของคนรอบข้างอีกด้วย^{๑๕๖}

๓. กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง วิทยากรหรือกระบวนการนำผู้เข้ารับการอบรมจับคู่ โดยให้จับคู่คุยกัน คุยอะไรก็ได้คู่ละ ๕ นาที และสลับกันพูด สลับกันฟัง และต่างคนต่างพูด กิจกรรมนี้เพื่อสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับสภาพชุมชนของตนเองในปัจจุบันที่ปรากฏให้เห็นว่า ถ้าเราไม่ฟังกันจะเกิดอะไรขึ้น กิจกรรมนี้จะช่วยให้ผู้เข้าอบรมทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของตนเอง รวมถึงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน รับฟังเสียงจากคนอื่นอย่างตั้งใจมากขึ้น

การจัดกิจกรรมเปิดใจ เป็นกิจกรรมหลักที่ต้องทำเป็นกิจกรรมแรก เพราะเป็นกิจกรรมสื่อกลางในการเปิดรับฟังปัญหาและทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน

^{๑๕๖} MissSkyy, “สัตว์ 4 ทิศ” แบบทดสอบสะท้อนตัวตน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.wongnai.com/articles/four-animals-disc-personality?ref=ct> [๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

การจัดกิจกรรมเรื่องของสัตว์ ๔ ทิศ แล้วถอดบทเรียนกิจกรรมนี้ปรากฏได้ว่า ผู้เข้าร่วมรับการอบรมได้เห็นถึงตัวตนและพลังแฝงที่อยู่ลึก ๆ ในจิตใจของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเห็นแก่ตัวที่ตนเองมีอยู่ การกล่าวโทษคนอื่นมากกว่าที่จะกล่าวโทษตนเอง การมองคนอื่นเป็นตัวถ่วงในการพัฒนา จากประเด็นที่กล่าวมาเป็นการสร้างให้ผู้นำท้องถิ่นมีความตระหนักรู้ถึงตนเอง และเข้าใจคนอื่นมากขึ้น จากการจัดกิจกรรมนี้จะเห็นได้ว่าผู้นำท้องถิ่นมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น ในที่นี้สังเกตจากการถอดบทเรียนจากกิจกรรมที่ดำเนินการขึ้น

การจัดกิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง เป็นกิจกรรมเพื่อต้องการสร้างการฟังให้แก่ผู้นำท้องถิ่นในการรับฟังปัญหาต่าง ๆ จากชุมชน กิจกรรมนี้เมื่อเข้าสู่กิจกรรมแล้ว ผู้นำท้องถิ่นจะต้องปล่อยวางเรื่องราวต่าง ๆ และให้ความสนใจต่อสิ่งที่อยู่ต่อหน้า เป็นกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นรับฟังอย่างมีสติ และรับฟังอย่างเคารพ ไม่ตีค่า ไม่กล่าวโทษ แต่ให้รับฟังในสิ่งที่ผู้พูดต้องการพูดให้เราฟัง จากการถอดบทเรียนกิจกรรมนี้ปรากฏได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นสะท้อนความเป็นตัวตนได้มากจากการฟังผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง โดยไม่ตัดสินผู้พูด

จะเห็นได้ว่า จากการได้จัดกิจกรรมอบรมเพื่อถอดบทเรียนของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นผ่านกิจกรรมทั้ง ๓ จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ได้เข้ามารับการอบรม ได้เห็นตัวตนของตนเองชัดเจนขึ้น จากที่แต่ก่อนไม่เคยรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชนอย่างตั้งใจ หรือฟังเรื่องราวของชุมชนไม่จบแล้วก็สรุปเอาเอง จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้เห็นว่า ผู้นำไม่ว่าจะเป็นหรือผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้นำสังคม หรือผู้นำท้องถิ่นควรเป็นผู้ชี้นำเป็นต้นแบบให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ตามในด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวัง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของคนอื่น ประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และสิ่งที่สำคัญที่สุดผู้นำท้องถิ่นคือจะต้องรับฟังเสียงของประชาชนอย่างตั้งใจ โดยไม่ไปตัดสินเสียงร้องเรียนของประชาชน แต่ต้องรับฟังอย่างตั้งใจ และเคารพต่อเสียงร้องเรียนนั้นด้วย แล้วหาทางแก้ไขเพื่อความสงบสุขของชุมชน สังคม และประเทศชาติ

การพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาจริยธรรมที่ต้องมีต่อผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการพัฒนาทางด้านของการรู้จักหน้าที่ของตนเอง รู้จักให้และเสียสละต่อสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพ เป็นผู้มีศีลธรรมรู้จักเคารพผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังและยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี คนในชุมชนเป็นได้ทั้งผู้นำท้องถิ่นที่ดีและผู้ตามที่มีระเบียบวินัย ชุมชนที่มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเป็นชุมชนที่สมบูรณ์

ไปด้วยหลักจริยธรรม และคนในชุมชนนั้นมีศีลธรรมที่ดีงาม พร้อมทั้งพัฒนาตนเองและชุมชนให้เจริญก้าวหน้าทันยุคสมัยเป็นอย่างดี ในชุมชนมีผู้คนมากมายหลายหน้าที่ แต่ถ้าหากทุกคนมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเองเป็นอย่างดี ปัญหาเรื่องศีลธรรมจะไม่มี เพราะทุกคนรู้หน้าที่ของตนเอง มีหลักธรรมเป็นของตนเอง และมีศีลธรรมที่ดี ผู้นำท้องถิ่นต้องมีการพัฒนาหลักจริยธรรมเพื่อให้ชุมชนสงบสุข

การวางแผนการพัฒนาจริยธรรมในการส่งเสริมความรับผิดชอบ ในฐานะที่เป็นผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการพัฒนาจริยธรรมในทุกด้าน เช่น การพัฒนาเรื่องศีลธรรมเป็นหลัก ก่อน ต้องให้ชุมชนมีศีลธรรมที่มั่นคงก่อน เพราะว่าหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านก็มีวัดประจำหมู่บ้านอยู่แล้ว ดังนั้นผู้นำท้องถิ่นจะต้องนำพาประชาชนชาววัดรักษาศีลเป็นประจำ และผู้นำท้องถิ่นเองก็ต้องปฏิบัติตนเองให้เป็นที่ยอมรับในศีลในธรรม และสร้างความสามัคคีให้เกิดแก่ชุมชนนั้น ๆ ในฐานะที่เป็นผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนให้ได้ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้เห็นว่าเลือกไม่ผิดคน พึงได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบและส่งเสริมสนับสนุนสร้างความสำเร็จในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตนเองที่เป็นตัวแทนประชาชน

รูปแบบการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น ผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้นำสังคม หรือผู้นำท้องถิ่นควรเป็นผู้ชี้แนะ เป็นต้นแบบให้ผู้ที่บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านของคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปทำหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำเป็นประจำไม่เคยขาด ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวร้าวร้ายหน้าที่ของคนอื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม หรือที่เรียกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

ผลจากการจากการศึกษากิจกรรมและการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group)

ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๐ คน ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน ๓ คน และผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕ คน ใน ๒ ประเด็นหลักดังต่อไปนี้ คือ ๑) คุณลักษณะด้านจริยธรรม และ ๒) คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสามารถนำมาสรุปเป็นกิจกรรมการอบรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมเปิดใจ

๒) กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ และ ๓) กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

คู่มือการอบรมจริยธรรมผู้นำท้องถิ่น จากคู่มือการอบรมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในส่วนงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง ๒ อำเภอ คือ เทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยมีกลุ่มผู้นำท้องถิ่นร่วมกับคณะวิจัยที่ได้พัฒนาจะได้นำไปเป็นคู่มือการอบรมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นแบบระยะสั้น ที่สามารถเปิดสอนได้ในทุกระดับ เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่พนักงานป้องกัน ผู้ช่วยเจ้าพนักงานธุรการ และพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ตามที่ได้ลงพื้นที่จัดกิจกรรมไปแล้ว

๔.๓.๓ การนำเสนอการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

จากการศึกษาข้อมูลและจากการสัมภาษณ์การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นได้ ๒ ประเด็นหลักดังต่อไปนี้ คือ

๔.๓.๓.๑ คุณลักษณะด้านจริยธรรม

๑) ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่

ความซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องการเห็นจากผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องดำเนินงานให้เกิดความโปร่งใส ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมและสามารถตรวจสอบได้ ต้องยึดธรรมาภิบาลเป็นแนวทางในการทำงานเพื่อให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ โดยยึดถือประโยชน์ของคนส่วนรวมเป็นหลักสำคัญ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันจึงถือได้ว่าเป็นปัญหาที่เรื้อรังของสังคมไทย ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีการวางแผนงานใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างคุ้มค่า มีการดำเนินชีวิตด้วยความซื่อตรง และเป็นแบบอย่างที่ดี และมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่

๒) ด้านกล้าตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม

การบริหารงานในระดับประเทศนั้นการตัดสินใจเป็นสิ่งที่สำคัญจำเป็นจะต้องให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมแก่เวลา และให้ทันต่อสถานการณ์ความเดือดร้อนของประชาชนอย่างเร่งด่วน การบริหารงานในพื้นที่นั้นผู้นำท้องถิ่นจะต้องทำให้ประชาชนในพื้นที่ไว้วางใจผลตอบแทนคือความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันของคนในพื้นที่อันจะนำไปสู่แนวในการแก้ไขปัญหา เมื่อจะต้องตัดสินใจผู้นำท้องถิ่นที่ดีต้องตัดสินใจแก้ปัญหาไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางสังคม ไม่ควรลุแก่อำนาจ ไม่ดำเนินกิจการใดโดยพลการ ทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นต้น ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

สามารถแก้ไขปัญหาของการบริหารงานได้ทันต่อสถานการณ์อยู่เสมอ มีการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เวลาให้คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด และมีความกล้าหาญในการบริหารงาน กล้าตัดสินใจ และรู้คุณค่าของเวลา

๓) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ

ผู้นำท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นตัวแทนของประชาชนจะต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีจิตอาสาเพื่อประชาชน สร้างความสามัคคีทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจ ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีจิตสาธารณะประโยชน์ต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติ มีความจริงใจในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และมีการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่รู้จักคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม และมีจิตสาธารณะ

๔) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานที่จะแก้ปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนในเขตพื้นที่ของตนแต่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เพราะนโยบายไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้จริง อีกทั้งโครงการที่ภาครัฐอนุมัติให้จัดทำนั้นมักไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ผู้นำท้องถิ่นที่ดีควรมีนโยบายที่มาจากความต้องการของประชาชนเป็นหลักสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้สะท้อนถึงความต้องการของตน เป็นต้น ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิมีการวางแผนเป้าหมายของการบริหารงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสมมีวางแผนนโยบายการกำหนดแผนงานในการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและมีเหตุผล และส่งเสริมสนับสนุนการใช้เหตุผลในการบริหารงานให้สัมฤทธิ์ผล

๕) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่รู้หน้าที่ กฎ ระเบียบ กติกา มารยาทของสังคม ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคน พึ่งได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ และส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตน คือ เป็นตัวแทนประชาชน และมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน สังคมและประเทศชาติ

๖) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

ผู้นำท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นสังคม ผู้นำท้องถิ่นชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่นครอบครัวควรเป็นผู้ชี้เป็นต้นแบบให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรม

จริยธรรมต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมมีความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม ให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวังมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนสม่ำเสมอ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ รู้จักหน้าที่ของตนเองทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของคนอื่น ได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

๔.๓.๓.๑ คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี

ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ต้องเป็นคนที่มีมองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็น มองเห็นโอกาสในอนาคตได้ ต้องกล้าเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดีขึ้นและทำได้จริง เป็นแบบอย่างความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ สามารถเปลี่ยนแปลงการปกครองและบริหารจัดการด้วยวิธีการใหม่ ๆ ที่ทันสมัยและเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา เข้มแข็งกล้าตัดสินใจในสิ่งที่ควร โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังนั้นผู้นำที่ดีต้องตื่นตัวและต้องกล้าเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะยืนหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างเต็มภาคภูมิ ผู้นำท้องถิ่นต้องผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่กับสมัยเก่าให้ได้อย่างกลมกลืน และผู้นำท้องถิ่นต้องกล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการปกครองโดยเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาและประชาชนในชุมชนเสนอวิธีการใหม่ ๆ ในการปกครองและจัดการงานต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในองค์กรและชุมชนนั้น ๆ อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

๒) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคร

ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรับผิดชอบต่อในงานของตน และต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำ รับผิดชอบต่อบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน รับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีเหตุผลตามที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ และติดตามผลการปฏิบัติงานภายหลังโดยการประเมินผลงานเป็นระยะ ๆ พร้อมทั้งมีการเตรียมการแก้ไขปัญหาหากเกิดผลกระทบใด ๆ เพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรม

๓) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

ผู้นำท้องถิ่นต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา หรือประเด็นที่สำคัญ และควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เพราะผู้นำท้องถิ่นนั้นต้องพึงระลึกไว้ว่า ตนเองเป็นสมาชิกของสถาบันหรือชุมชน การเข้ามามีส่วนร่วมนั้นคืออิสระของการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการบ้านเมืองเป็นหัวใจหลักที่จะทำให้ผู้นำ

ท้องถิ่นประสบความสำเร็จในการปกครอง ผู้นำท้องถิ่นต้องเคารพในความเห็นต่างของประชาชน ผู้นำท้องถิ่นควรให้ความสำคัญต่อประชาชน ผู้นำท้องถิ่นต้องกระตือรือร้นในการทำงาน

๔.๓.๔ สรุปผลการวิจัยการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า

๑) การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งด้วยว่าผู้นำท้องถิ่น คือ รากฐานในการปกครอง และจำเป็นที่จะต้องพัฒนาท้องถิ่นก่อนเป็นลำดับแรก โดยการพัฒนาคุณลักษณะด้านจริยธรรมและคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นดังนี้ คุณลักษณะด้านจริยธรรม ผู้นำท้องถิ่นควรใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้คุณค่าของเวลา มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา เห็นคุณค่าของกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และมีความจริงใจ อดทน เสียสละเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนได้ ใช้เหตุผลในการบริหารงาน มีความเข้าใจในกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติการายาของสังคม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนพัฒนาจุดแข็ง คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้นำท้องถิ่นควรมีความตั้งใจพัฒนาท้องถิ่นอย่างเต็มที่ คอยบริการชาวบ้านด้วยความตั้งใจ และเป็นกันเอง มีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการปรับตัวตามยุคตามสมัย และมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีวุฒิภาวะของผู้นำที่ดี และต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองต่อสาธารณชนต่อสังคม ตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ เคารพในความเห็นต่างของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ

๒) จากการศึกษากิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมการอบรมเพื่อถอดบทเรียนกลุ่มผู้นำท้องถิ่นผ่านกิจกรรมทั้ง ๓ กิจกรรม เป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ได้เข้ารับการอบรม ได้เห็นตัวตนของตนเองชัดเจนขึ้น พร้อมรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชนอย่างตั้งใจ กิจกรรมการอบรมผู้นำท้องถิ่นนี้สามารถทำให้ผู้นำมีศักยภาพในการรับฟังปัญหาและเป็นที่เคารพของประชาชน ด้วยการปลูกฝังและการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดมีแก่ผู้นำท้องถิ่น เมื่อผู้นำท้องถิ่นมีจริยธรรม บุคคลในท้องถิ่นก็จะพากันปฏิบัติตามเป็นลำดับไป ซึ่งจะก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในชุมชน สังคม และประเทศชาติได้อย่างแน่นอน

๓) ผลจากการศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ด้วยการลงพื้นที่ในการจัดกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จากกิจกรรมเหล่านี้ สามารถสร้างผู้นำท้องถิ่นในระดับที่เป็นต้นแบบให้กับท้องถิ่น และได้ผู้นำซึ่งเป็นที่ยอมรับและเคารพศรัทธาของประชาชน เช่น การรู้จักหน้าที่ของตนเอง พร้อมที่จะให้และเสียสละต่อสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในสังคมเคารพนับถือ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับ

ฟังและยอมรับการเปลี่ยนแปลง เคารพกฎกติกาของชุมชน รู้รักสามัคคี พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าทันยุคสมัยได้เป็นอย่างดี มีศีลธรรมที่ดี จะเห็นได้ว่าการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น สิ่งที่สำคัญ คือผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีหลักธรรมประจำใจ

๔.๔ การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ^{๑๕๗}

ในการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมินี้ คณะผู้วิจัยทำการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสำรวจ, โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการแจกแบบสอบถาม และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ดำเนินการวิจัยในพื้นที่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

๔.๔.๑ การศึกษาการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

พบว่า

๔.๔.๑.๑ การวิจัยเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ทำการสอบถามประชาชนในพื้นที่วิจัย จำนวน ๔๐๐ ฉบับ เพื่อสอบถามแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรม โดยผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ๑) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๕๐ และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๐ และส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีช่วงอายุระหว่าง ๒๑ ถึง ๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗๕ มีวุฒิการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๗๕ มีสถานภาพเป็นผู้ที่สมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕๐ ๒) ผลการวิเคราะห์การอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรม จากข้อมูลแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งจนเกิดการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งและแต่ละครั้งสามารถยุติลงได้ด้วยการตกลงกันเอง ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติหรือเคารพนับถือกันภายในชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง ไม่ฝืดเคือง ทำให้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

๔.๔.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมากล่าวโดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑) ความขัดแย้งที่รุนแรงในพื้นที่ พบว่า แม้จะมีความขัดแย้งที่รุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่น้อยมาก ซึ่งเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่มีความผูกพันทางเครือญาติ แต่ก็มีสาเหตุมาจากการ

^{๑๕๗} โครงการย่อยที่ ๔ เรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ”

ดื่มสุราและนำไปสู่การทะเลาะวิวาทโดยเฉพาะในเทศกาลต่างๆเช่น สงกรานต์ ขึ้นปีใหม่ ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาหรืองานบุญบวชนาค ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน โดยเฉพาะการทะเลาะวิวาทกับคนต่างถิ่น เป็นต้น ในปัญหาทางเศรษฐกิจ การทำมาหากิน มักไม่ค่อยเกิดปัญหาเพราะสังคมชนบทเป็นสังคมเครือญาติมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ส่วนปัญหาการขัดแย้งทางสังคม ส่วนใหญ่จะมีสาเหตุมาจากคนภายนอกสังคม

๒) การยุติปัญหาความขัดแย้ง พบว่า การเป็นสังคมชนบทที่มีความผูกพันทางเครือญาติ หรือความสนิทสนม เคยเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้การยุติปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจึงมักเริ่มจากการเจรจากันภายในครอบครัวเป็นอันดับแรก ดังนั้นการยุติปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรง จึงดำเนินตามขั้นตอนดังนี้ ยุติที่ครอบครัวเมื่อเห็นว่าเป็นเครือญาติ เป็นเรื่องที่ไม่ใหญ่โตนัก หรือเป็นเรื่องที่น่าอับอาย แต่ถ้าตกลงกันไม่ได้ เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยประจักษ์พยาน เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการรับรู้ของผู้นำชุมชนแล้ว ชาวบ้านจึงจะนำเรื่องไปหาผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนมักใช้การไกล่เกลี่ยเป็นหลัก หรือการชดใช้ที่รับได้พอใจทั้งสองฝ่าย เพื่อยุติปัญหาไม่ให้บานปลาย หรือเกิดการบาดหมางอาฆาตกัน รวมทั้งการแก้ปัญหาโดยวิธีนี้อาจได้รับการกล่อมเกลามาจากผู้ใหญ่ในชุมชนด้วย แต่หากผู้นำไม่สามารถยุติปัญหาได้ หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายไม่พอใจ เรื่องก็ถูกนำไปแจ้งความดำเนินคดีต่อไป

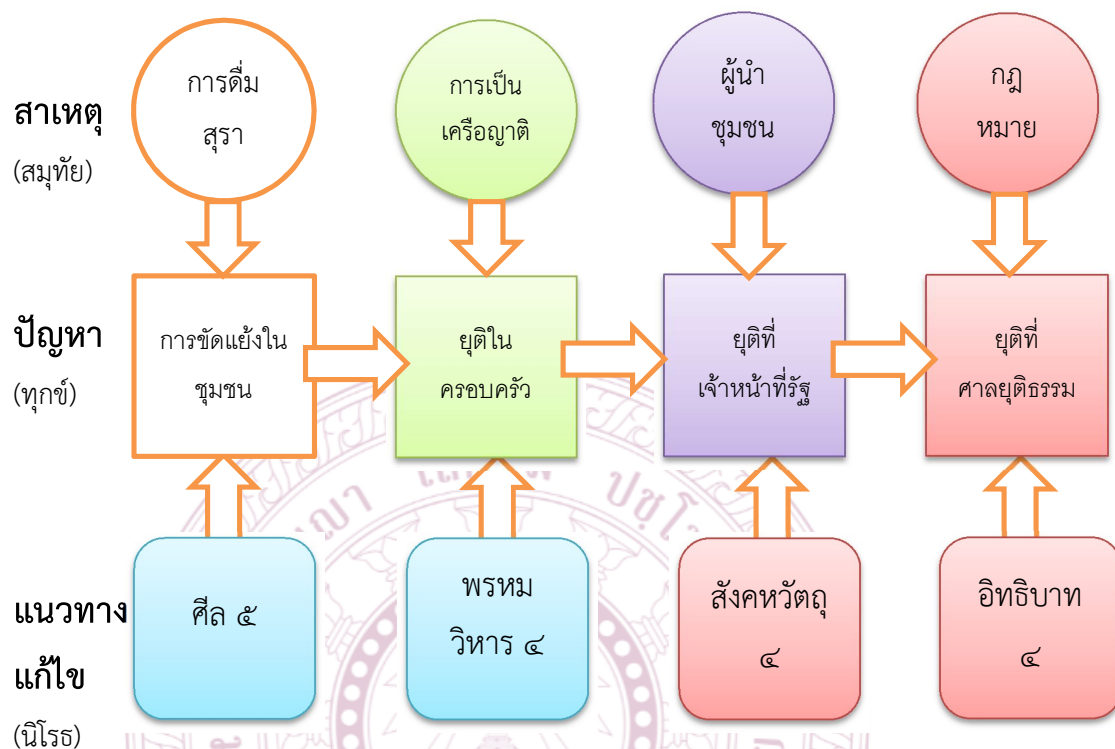
๓) ศาสนากับการแก้ปัญหาของชุมชน พบว่า ศาสนากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่มมองเห็นปัญหาในข้อนี้คล้ายกันคือ สภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านกับวัดเริ่มห่างกันมากขึ้น ในปัจจุบันสังคมชนบทเริ่มมีปัญหาที่ทำให้ศาสนาไม่มีบทบาทในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง คือปัญหาคนหนุ่มสาวเข้าวัด ฟังธรรมน้อยลง อาจมีเข้าวัดบ้างในวันสำคัญทางศาสนาหรือเทศกาล แต่ก็เข้ามาเพื่อประกอบศาสนกิจเท่านั้น ไม่ได้เข้าวัดเพื่อฟังธรรมเทศนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาเศรษฐกิจที่ทำให้ไม่มีเวลาเข้าวัดฟังธรรมก็อาจเป็นไปได้ ปัญหาเศรษฐกิจนับว่าเป็นเรื่องสำคัญต่อชีวิต แต่ธรรมก็คือสิ่งที่ทำให้ชีวิตงดงามขึ้น ทำให้ชีวิตสงบร่มเย็นและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ดังนั้นการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องมีทั้งสองอย่างประกอบกัน จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งจูงใจให้ประชาชนเข้าวัด ดึงดูดให้สนใจอยากรู้ อยากเห็นและให้ประชาชนได้เรียนรู้พระธรรมด้วยความเต็มใจ ซึ่งในกรณีนี้จะทำให้เกิดการกล่อมเกลாதงใจให้รู้ดีรู้ไม่ดี และจะทำให้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมลดลงหรือไม่เกิดขึ้นได้

๔) ความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม พบว่า ประชาชนไม่ได้มองความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นสาเหตุของปัญหาความขัดแย้ง เพราะความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปและสังคมชนบทเป็นสังคมแคบๆสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของแต่ละครอบครัวได้นอกจากนั้นการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะลดความเหลื่อมล้ำทาง

เศรษฐกิจลง ส่วนการเหลื่อมล้ำในแง่อื่นไม่มีให้เห็นในสังคมชนบทมากนัก ดังนั้นความเหลื่อมล้ำทางสังคมจึงไม่เป็นเหตุแห่งความขัดแย้งอย่างเด่นชัด

๕) สาเหตุของความสามัคคีในชุมชน พบว่า ความสามัคคีในชุมชนเกิดจากความสนิทสนมและเป็นเครือญาติ ด้วยเหตุที่หมู่บ้านนี้เป็นชุมชนที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนมาเป็นเวลานาน แม้จะมีคนถิ่นอื่นเข้ามาอยู่ภายหลัง แต่ความสนิทสนม ดูแลช่วยเหลือกันการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของชาวบ้านก็ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นตามธรรมชาติ ในสมัยก่อนชาวบ้านจะทำนาเกี่ยวข้าวด้วยกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมร่วมตามที่ได้ทำสืบทอดกันมา แต่ในปัจจุบันการทำกิจกรรมร่วมกันมักเป็นการทำกิจกรรมทางศาสนา เช่นการทำบุญกระฐูป ในอำเภอนองบัวแดง ที่ชาวบ้านจะออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน หรือการร่วมพัฒนาทำความสะอาดหมู่บ้านภายใต้การนำของผู้นำชุมชน เป็นต้น

๔.๔.๑.๓ การวิจัยเชิงสนทนากลุ่ม โดยสรุปเป็นผลการวิเคราะห์การอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน ในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งจากการศึกษาการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมินั้น พบว่า ในพื้นที่ที่มีปัญหาการทะเลาะวิวาทไม่มากนัก เป็นปัญหาเล็กน้อยที่มักจะเกิดจากการดื่มสุรา เมื่อเกิดความขัดแย้งก็มักจะแก้ปัญหากันเอง หรืออาจถึงครอบครัวที่ต้องเข้ามายุติปัญหา โดยใช้ความเป็นญาติ มีผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือเป็นผู้ตัดสิน ทำให้เกิดการเข้าใจกัน เกิดความสามัคคี อาจจะมีบางกรณีถึงผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านเข้ามายุติปัญหา เว้นแต่ปัญหาที่เป็นคดีอาญาแผ่นดินที่ไม่สามารถรอมชอมกันได้จึงจะถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลยุติธรรม ซึ่งสามารถแสดงแนวทางในการแก้ปัญหาและการยุติปัญหาในชุมชน ได้ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑๐ แสดงแนวทางในการแก้ปัญหาและการยุติปัญหาในชุมชน

จากแผนภาพที่ ๔.๑๐ พบว่า การทะเลาะวิวาทและความขัดแย้งในชุมชน สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการดื่มสุรา การที่จะยุติปัญหาขั้นต้นนี้คือความมั่นคงในศิลป ๕ และปฏิบัติให้ได้ก็จะสามารถยุติปัญหาได้ตั้งแต่เริ่มแรก ศิล ๕ จะช่วยกล่อมเกล่าให้บุคคลมีความสะอาดมีความบริสุทธิ์ทางใจมากขึ้น มีสติสมบูรณ์ขึ้น เมื่อสามารถรักษาศิล ๕ ได้ก็จะไม่มีศัตรูทางกาย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ผู้อื่นไม่เบียดเบียนเรา ทุกคนอยู่ร่วมกันโดยมีศิลป ๕ เป็นหลักยึดพื้นฐาน สังคมก็จะสงบสุข แต่หากมีปัญหาเกิดขึ้น มีข้อบกพร่องไม่สามารถเกิดปัญหาขึ้นไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตามจนไม่สามารถยุติปัญหาตนเองได้ทำให้ปัญหาต้องลุกลามกลายเป็นปัญหาให้ครอบครัวและวงญาติต้องช่วยแก้ปัญหานี้ ซึ่งจะต้องพิจารณาใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เข้ามาพิจารณา คือกลุ่มผู้เจรจาทั้งผู้นำครอบครัว ญาติผู้ใหญ่ที่มีอำนาจและมีอิทธิพลในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาก็ต้องมีความเมตตาเป็นหลักเริ่มต้น เมตตาต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ประรณาให้ทุกคนพ้นทุกข์ ให้ความเห็นอกเห็นใจ คิดทำประโยชน์ให้กับทุกคน โดยไม่มีอคติใดๆ ต้องมีความกรุณาคือให้ความสงสาร และมองหาวิธีช่วยให้ทุกคนพ้นจากทุกข์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีมุทิตา คือมีความยินดีที่เห็นผู้อื่นพ้นทุกข์มีความสุข และที่สำคัญคือจะต้องมีอุเบกขา คือ

การวางใจเป็นกลาง การเป็นผู้ใหญ่ได้รับความเชื่อถือเป็นผู้มีคุณธรรม จึงต้องวางใจให้ยุติธรรมต่อทุกฝ่าย แสวงหาข้อมูลที่ถูกต้องมาประกอบการพิจารณา ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วย ปัญญาไม่มีอคติ คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง นอกจากนั้นยังจะต้องพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบไว้แล้ว พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับมารับผิดชอบของตน

หากไม่สามารถตกลงหรือยุติปัญหาได้ด้วยเหตุใดๆก็ตาม โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมองว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมแล้ว ปัญหาไม่สามารถยุติได้ จึงจำเป็นต้องมีการนำปัญหาไปสู่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่นการแจ้งความเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อดำเนินคดี ในขั้นนี้เจ้าหน้าที่จะต้องหาข้อมูลจากคู่กรณี ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายของตนเอง ดังนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงลึกของทั้งสองฝ่าย หากคดีความเป็นคดีที่ไม่รุนแรงนักสามารถยอมความกันได้ตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงจะดำเนินการไกล่เกลี่ยปรองดองเพื่อยุติปัญหานี้ โดยมีผู้นำชุมชนร่วมเป็นคณะผู้ไกล่เกลี่ย ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ปัญหาที่เกิดขึ้นดำเนินไปถึงชั้นศาล ยุติธรรม ซึ่งปัญหาความยุ่งยาก เกิดความลำบากในทางธุรกรรมแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย สังคหวัตถุ ๔ จะเป็นธรรมที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

แต่ถ้าไม่สามารถปรองดองกันได้แล้ว ปัญหาจะต้องดำเนินไปสู่ศาลยุติธรรม ในขั้นนี้เป็นเรื่องของ การสืบพยานหาข้อเท็จจริง หากไม่ใช่คดีอาญาแล้วศาลมักจะดำเนินการไกล่เกลี่ยอีกครั้ง โดยชี้ให้เห็นถึงความถูกต้อง เป็นเรื่องของการดำเนินการตามกฎหมาย ซึ่งธรรมที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติคืออิทธิบาท ๔ คือฉันทะ ความพอใจ เต็มใจ ที่ยอมรับในการพิพากษา ไม่ดื้อดึง วิริยะ คือการตั้งอกตั้งใจอดทนฝึกฝนตนเองให้เป็นคนดีของสังคม จิตตะ คือการน้อมรับ การรับรู้ในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไปไม่มีอคติ และวิมังสา คือการใช้ปัญญาไตร่ตรองถึงความถูกต้องในสิ่งที่ผ่านมา

๔.๔.๒ รูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๔.๔.๒.๑ การวิจัยเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยได้ทำการสอบถามประชาชนในจังหวัดชัยภูมิเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชาธรรม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่า

(๑) พระสงฆ์ควรมีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อให้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในสังคม ในด้านการวางแผน การกำหนดนโยบาย ร่วมกับชาวบ้านได้ด้วย

(๒) การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับต้องเป็นไปตามความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ และระเบียบนั้นควรนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้จะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกรู้ว่าได้ปฏิบัติตามหลักศาสนาด้วย และที่สำคัญก็คือระเบียบกฎเกณฑ์นั้นต้องมีความอ่อนตัว

(๓) การวางระเบียบใดๆประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบ โดยผู้นำต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ หากมีปัญหาผู้นำจะต้องไม่ตัดสินใจตามอำเภอใจ ควรนำปัญหาเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน

(๔) คณะกรรมการหมู่บ้านไม่ควรได้รับการคัดเลือกจากผู้นำชุมชน แต่ต้องได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน นอกจากนั้นคณะกรรมการควรมีพระภิกษุและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นที่ปรึกษาด้วย

๔.๔.๒.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชาธรรม มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมากล่าวโดยสรุป ได้ว่า ในการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมนั้น จะต้องคำนึงถึงรูปแบบที่เหมาะสมและบทบาทสำคัญในสร้างสังคมสันติประชาธรรมดังต่อไปนี้

(๑) **บทบาทของพระสงฆ์กับสังคมสันติประชาธรรม** พบว่า ในการทำให้เกิดสังคมสันติประชาธรรมนั้น ต้องมีการร่วมกันปฏิบัติหลายฝ่ายทั้งวัด ชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้าน และภาครัฐ และควรทำให้เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ บริหารจัดการได้และมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยต้องมีการสนับสนุนจากภาครัฐ ให้พระสงฆ์มีบทบาทในสังคมมากขึ้น ประชาชนกับภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ขณะเดียวกันวัดก็ต้องเปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีกิจกรรม พระสงฆ์ต้องแสดงบทบาทในการเป็นผู้นำ ให้ประชาชนและภาครัฐใช้พื้นที่ภายในวัดได้อย่างเหมาะสม ในด้านงบประมาณภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอต่อกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น มีการวางแผน มีการสรุปการปฏิบัติว่าได้ประโยชน์เพียงใด งบประมาณที่ใช้ไปคุ้มกับงบประมาณหรือไม่ ควรจะจัดต่อไปอีกไหม หากเห็นว่าควรจัดกิจกรรมนี้ต้องปรับปรุงในปีต่อไปหรือไม่แค่ไหน ในส่วนของพระสงฆ์ที่จะสามารถทำให้เกิดสังคมสันติประชาธรรมได้นั้น ต้องเป็นพระที่มีความรู้สามารถสั่งสอนอบรมประชาชนได้ เป็นพระที่มีความรู้ ชาวบ้านเชื่อถือทั้งในด้านการประพฤติปฏิบัติตนเองและเชื่อถือในความรู้ที่ท่านได้ศึกษามา เมื่อประชาชนเชื่อมั่นแล้วประชาชนก็จะเริ่มเข้าวัดปรึกษาปัญหากับพระ การสร้างแรงจูงใจให้คนเข้าวัด เป็นเรื่องที่ต้องมีการจัดทำแผนพอสมควร การจัดภูมิทัศน์ภายในวัดไม่ควรเป็นหน้าที่เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์เท่านั้น แต่ควรเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐ วัด ผู้นำชุมชนและประชาชน เพื่อให้บริเวณวัดเปลี่ยนความรู้สึกให้ชาวบ้านอยากเข้ามาพักผ่อนในวัด เข้ามาสนทนาธรรมกับพระ ในศาลาภายในสวนที่ร่มรื่นสวยงาม ไม่ไปปรึกษาหรือสนทนาธรรมในกุฏิหรือที่ลับตา ซึ่งจะทำให้เกิดข้อครหาติดฉันทา สร้างความเสื่อมเสียให้พระพุทธศาสนาได้

(๒) **บทบาทของผู้นำกับสังคมสันติประชาธรรม** พบว่า ผู้นำชุมชนคือผู้ที่ได้รับมอบความไว้วางใจจากประชาชนในชุมชน ผู้นำส่วนมากจะเป็นผู้มีภาวะความเป็นผู้นำอยู่แล้ว นอกจากนั้นผู้นำคือผู้ที่มีความพร้อมที่จะทำงานให้กับสังคมมากที่สุดที่สุดในชุมชน ทั้งความพร้อมทางร่างกาย ความพร้อมทางจิตใจ และความพร้อมทางปัญญา ดังนั้นผู้นำจึงต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการ

ปฏิบัติตามระเบียบวินัยและข้อบังคับต่างๆที่กำหนด และจะต้องดูแลไม่ให้มีผู้ใดละเมิด จึงจะทำให้สังคมเกิดความสงบเกิดสังคมสันติประชาธรรมได้ หากมีปัญหาใดๆผู้นำจะต้องไม่ใช่สิทธิที่มีอยู่ด่วนตัดสินปัญหา โดยเฉพาะปัญหาที่น่าจะยากต่อการทำความเข้าใจ ปัญหาที่น่าจะยืดเยื้อ ผู้นำต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้ได้แง่มุมแนวคิดที่อาจจะเป็นประโยชน์ หากไม่สามารถหาข้อยุติได้ ผู้นำต้องนำปัญหานั้นเข้าสู่คณะกรรมการหมู่บ้าน

(๓) บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านของสังคมสันติประชาธรรม พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านควรมีบทบาทในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่การวางแผนวางนโยบาย การดำเนินงานจนถึงการกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยจะต้องเป็นที่สุดท้ายสำหรับการตัดสินใจ เพราะคณะกรรมการหมู่บ้านมาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย แต่เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นคณะกรรมการหมู่บ้านก็ควรจะต้องมีผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆทั้งมาจากภาครัฐและคณะสงฆ์เป็นที่ปรึกษาเสมอ อาจจะมาให้คำปรึกษาตามช่วงระยะเวลาหรืออาจมาเมื่อได้รับการร้องขอก็ได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามคณะกรรมการหมู่บ้านต้องเป็นหลักเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้

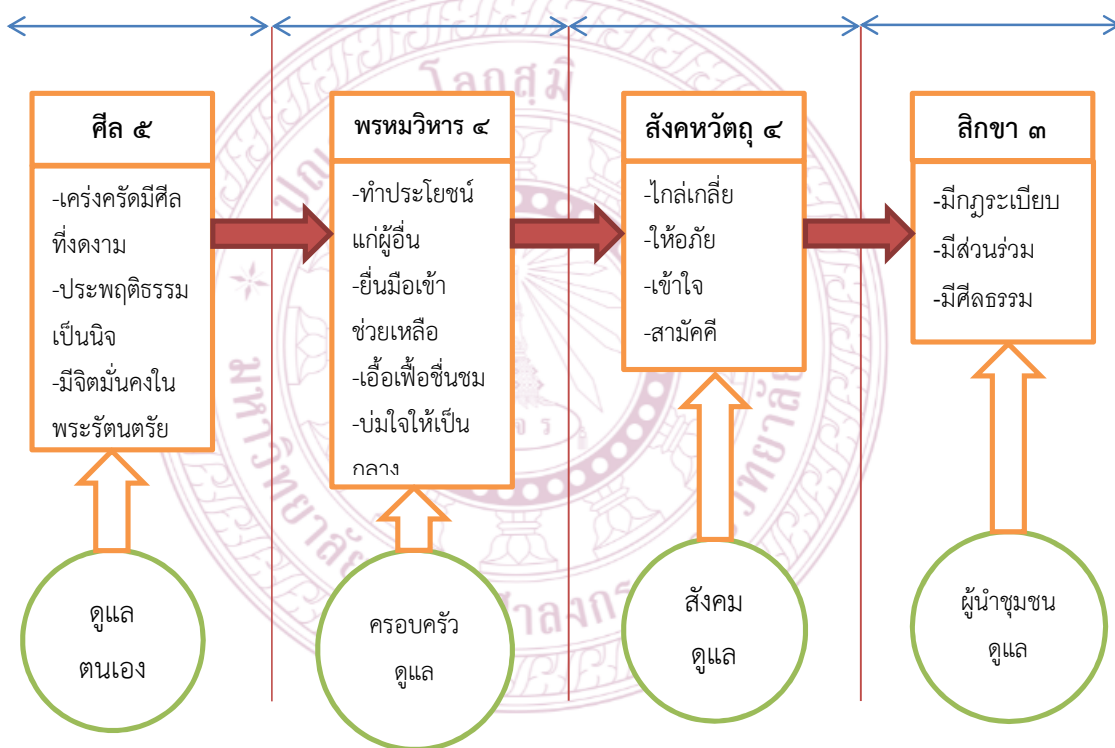
(๔) ความสำคัญของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับกับสังคมสันติประชาธรรม พบว่า ทุกฝ่ายเชื่อว่ากฎหมาย หรือระเบียบ ข้อบังคับต่างๆจะทำให้สังคมสงบสุขได้ แต่กฎระเบียบของชุมชนจะต้องถูกกำหนดขึ้นตามความต้องการของประชาชนในชุมชนโดยมีผู้มีความรู้ทางกฎหมายเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า กฎระเบียบข้อบังคับที่สร้างขึ้นนี้สามารถใช้ได้โดยไม่ผิดกฎหมาย เพราะจะต้องนำมาใช้เป็นแนวปฏิบัติของคนในหมู่บ้านจึงต้องเป็นรูปธรรม หลักการเหล่านี้ต้องคำนึงถึงความรู้สึกของประชาชนในชุมชนด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้นำเสนอให้นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้เป็นกฎระเบียบดูแลความสงบสุขทำให้เกิดสันติธรรม เพียงแต่ผู้ละเมิดจะไม่ได้รับโทษทางใจเท่านั้นแต่ผู้ละเมิดจะต้องได้รับโทษจากสังคมด้วย

(๕) การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรม พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรมนั้นเป็นการสร้างสังคมในชุมชนให้เข้มแข็งทำให้สังคมร่มเย็นเป็นสุข ดังนั้นคนในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนทั้งในการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ ของชุมชนโดยยึดหลักการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนาใช้เป็นข้อตกลงร่วมกัน ในการนี้พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำให้ประชาชนปฏิบัติตามพุทธบัญญัติอย่างเคร่งครัด และมีผู้รู้ทางกฎหมายให้คำแนะนำ เพื่อไม่ให้ขัดต่อกฎหมายของบ้านเมือง นอกจากนั้น กฎระเบียบข้อบังคับที่สร้างขึ้นควรมีความอ่อนตัวและปฏิบัติได้

๔.๔.๒.๓ การวิจัยเชิงสนทนากลุ่ม โดยสรุปผลการวิเคราะห์รูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า รูปแบบของสังคมสันติประชาธรรม คือ รูปแบบในการสร้างคนในสังคมให้เป็นคนที่มีคุณภาพ เป็นคนดีของสังคมให้ได้ ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่ บุคคลต้องดูแลตนเองให้เป็นคนดีของครอบครัวให้ได้เสียก่อนด้วยการมั่นคงในศีล ๕ เมื่อคนในครอบครัวดีมีการสั่งสอนอบรมให้ทุกคน

ในครอบครัวมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ด้วยความจริงใจจนเป็นนิสัยแล้วครอบครัวนั้นจะเป็นครอบครัวที่น่ารัก มีผู้คนเคารพยกย่องจากสังคม หากทุกครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงของคนดีแล้วชุมชนนั้นก็จะเป็นชุมชนที่มีแต่ความสุข ความสงบ ร่มเย็น แต่เพื่อป้องกันไม่ให้สังคมเกิดความท้อถอยในการทำความดีแล้ว ชุมชนนั้นจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติของสังคมของตน เพื่อที่ทุกคนจะได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบนั้นด้วยความเต็มใจและสังคมนั้นจะเป็นสังคมสันติประชาธรรมในที่สุด ตามแผนภาพที่ ๔.๑๑

เป็นคนดีของครอบครัว เป็นครอบครัวตัวอย่างของสังคม เป็นสังคมต้นแบบของชาติ เป็นสังคมสันติประชาธรรม

ภาพที่ ๔.๑๑ แสดงพัฒนาการทางสังคมสู่สังคมสันติประชาธรรม

จากแผนภาพที่ ๔.๑๑ จะเห็นว่า การพัฒนาตนให้เป็นผู้มีศรัทธาภาพ เป็นเรื่องที่มีมนุษย์จะต้องพัฒนาตนเอง ให้เป็นคนดีไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ด้วยการฝึกฝนตนเองให้อยู่ในกรอบของพระพุทธศาสนา ด้วยการตั้งมั่นมีจิตใจเลื่อมใสและมั่นคงต่อพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง น้อมนำเอาศีล ๕ มายึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ไม่ละเมิดโดยเด็ดขาด และตั้งใจประพฤติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ด้วยการศึกษาหาความรู้ นำมาใช้ในชีวิตประจำวันให้ได้ จะเป็นผู้มีชีวิตที่ทั้งดงาม เป็นคน

ดีของครอบครัวโดยการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ตามหลักทิศทั้ง ๖ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้สอนถึงหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นต่อครูบาอาจารย์ แม่พ่อ บุตร ภรรยา เพื่อน หรือข้าทาสบริวาร ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติของคนดี หากปฏิบัติได้ย่อมถือว่าเป็นคนดีของครอบครัว

การยึดมั่นถือมั่นในศีล ๕ ย่อมນ้อมนำไปสู่บุคคลข้างเคียงโดยเฉพาะคนในครอบครัวเดียวกัน คนดีย่อจะอยู่ในสังคมของคนดี มีการยึดถือปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนมาในระบอบเดียวกัน ด้วยการสั่งสอนอบรมให้มีเมตตาคือมีความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข ตั้งใจสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม มีกรุณาสงสารคิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ และมุทิตาคือยินดีที่เห็นผู้อื่นมีความสุข ที่สำคัญคือเป็นคนที่ม่อูเบกขา วางใจเป็นกลาง ตัดสินปัญหาต่างๆด้วยความเป็นธรรม การที่ครอบครัวใดสามารถประพฤติปฏิบัติได้ออย่างนี้ ย่อมจะเป็นครอบครัวที่เป็นตัวอย่างได้รับการชื่นชมยินดีและได้รับการยอมรับนับถือจากสังคม

เมื่อหลายๆครอบครัวพัฒนาครอบครัวของตนให้เป็นตัวอย่างได้มากพอสมควรแล้วจะเป็นชุมชนที่สงบร่มเย็นแต่ก็ยังมีการฝ่าฝืนระเบียบสังคมอยู่บ้าง อาจทำให้สังคมปั่นป่วน พุทธธรรมที่ควรนำมาใช้เป็นแนวทางคือ สังคหวัตถุ ๔ คือทาน หมายถึงการฝึกให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการบริจาค และให้เห็นผลลัพธ์ของการให้ ปิยวาจา คือชี้ให้เห็นคุณเห็นโทษของการพูด ให้เห็นถึงผลที่จะได้รับจากการพูดดี การผลในสิ่งที่เป็นมงคล ให้เห็นโทษของการกล่าวเท็จ การพูดส่อเสียด อตถจริยา คือการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ให้เห็นประโยชน์ของการช่วยเหลือสังคม และสมานัตตตา คือการรู้จักวางตนให้เหมาะสม รู้จักผู้ใหญ่ผู้น้อย ให้การเคารพนับถือ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสังคมส่วนใหญ่จะต้องเป็นผู้ดูแล แนะนำ และอาจมีการลงโทษว่ากล่าวตักเตือนเพื่อให้คนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบได้ปรับปรุงตนเองต่อไป ซึ่งสังคมประเภนี้จะเป็นสังคมต้นแบบของชาติ

แต่สังคมที่กล่าวมาแล้วถึงแม้จะเป็นสังคมต้นแบบของความสงบสุขภายในชาติ แต่เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม อาจทำให้เกิดการแปลกแยกได้ง่าย เป็นสังคมที่ยังเปราะบาง ยังต้องอาศัยกฎหมายเป็นข้อบังคับของสังคมอยู่ ผู้วิจัยจึงใคร่แนะนำเสนอ สังคมสันติประชาธรรมในรูปแบบสังคมวิถีพุทธ เป็นสังคมที่เหมาะสมกับสังคมชนบทในจังหวัดชัยภูมิ ที่คนในสังคมนับถือศาสนาพุทธ สังคมวิถีพุทธเป็นสังคมที่คนในสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ขึ้นมาเองโดยระเบียบกฎเกณฑ์นั้นจะต้องไม่ขัดกับหลักของกฎหมายบ้านเมือง มีผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้รักษากฎระเบียบ มีพระสงฆ์คอยตักเตือนสั่งสอนอบรมประชาชนอย่างสม่ำเสมอ พระสงฆ์ต้องมีบทบาทในสังคมมากขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งในเรื่องการให้บริการ การให้คำแนะนำ การสนับสนุน และงบประมาณต่างๆ

๔.๔.๓ แนวทางสร้างชุมชนต้นแบบตามรูปแบบสังคมสันติประชาธรรม

๔.๔.๓.๑ การวิจัยเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยได้ทำการสอบถามประชาชนในจังหวัดชัยภูมิเกี่ยวกับสร้างชุมชนต้นแบบตามรูปแบบสังคมสันติประชาธรรม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็น ว่า

(๑) ชุมชนวิถีพุทธเป็นชุมชนที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุดโดยให้ระดับความเห็นด้วยมากที่สุดเกือบทุกคำถามอาจจะเนื่องจากความเคยชินและความศรัทธาในศาสนาพุทธ เป็นพื้นฐานอยู่แล้วก็อาจจะเป็นไปได้ และอาจเห็นว่าเป็นสิ่งที่ตนเคยให้การเคารพมาก่อนจึงพร้อมที่จะปฏิบัติตาม

(๒) ชุมชนอหิสา เป็นชุมชนที่มีลักษณะการประพฤติปฏิบัติและมีหลักการคล้ายกับหลักของศาสนาพุทธ ทำให้กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมากที่สุดบางเรื่อง แต่ส่วนใหญ่ก็เห็นด้วยในระดับมาก หมายถึงการไม่ปฏิเสธหรือไม่เห็นด้วย

(๓) ชุมชนประชาธิปไตย ถึงแม้จะมีแนวคิดตะวันตกปนอยู่บ้าง แต่กลุ่มตัวอย่างก็ ยังให้ความสำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาคในชุมชน เว้นในเรื่องของอิสรภาพที่ กลุ่มตัวอย่างอาจมองเห็นว่าในปัจจุบันสังคมก็มีอิสรภาพอยู่แล้ว ซึ่งชุมชนทั้ง ๓ ประเภท จัดว่าเป็น ชุมชนต้นแบบของหมู่บ้านสันติประชาธรรมได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นการผสมผสานของชุมชนศีล ชุมชนสมาธิและชุมชนแห่งปัญญาเข้าด้วยกัน เพื่อนำข้อดีต่างๆมาบูรณาการเป็นหมู่บ้านสันติประชาธรรมในที่สุด

๔.๔.๓.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมากล่าวโดยสรุป ได้ว่า ในสร้างชุมชนต้นแบบสังคมสันติประชาธรรมนั้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์และสรุปออกมา เป็น ๓ รูปแบบ ดังต่อไปนี้

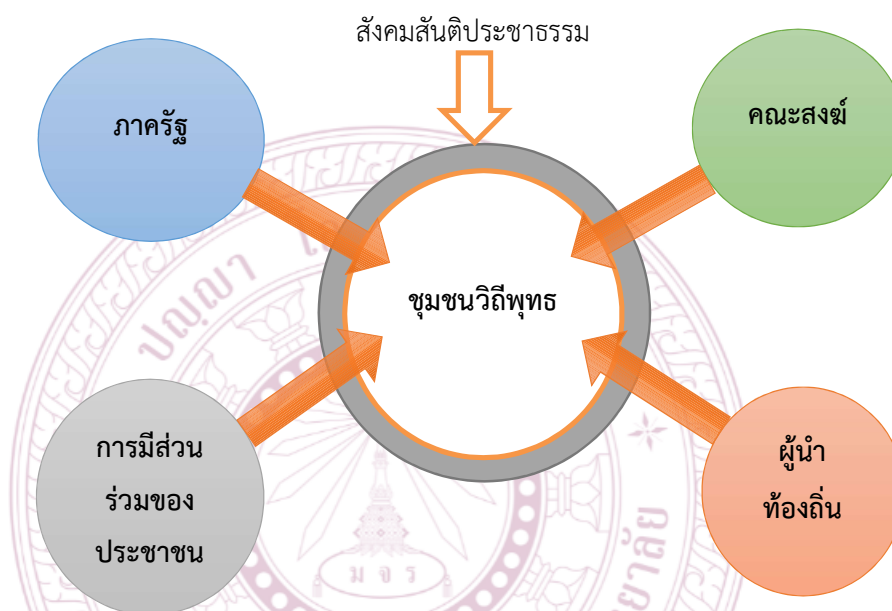
(๑) รูปแบบชุมชนวิถีพุทธ เป็นรูปแบบของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีธรรมะ คอยประคับ ประคองให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามธรรมนองครองธรรม การรักษาศีล ๕ อย่างจริงจัง เป็นการนำการปฏิบัติเดิมที่ถือปฏิบัติกันมาอยู่แล้ว มาใช้ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ประชาชนจะไม่รู้สึกอึดอัดเหมือนถูกบังคับ เพราะพุทธศาสนิกชนยึดถือศีล ๕ มาแล้วตั้งแต่เกิดเพียงแต่ ว่าอาจไม่เคร่งครัดไม่จริงจังเท่าที่ควร การนำศีล ๕ มาปฏิบัติอย่างจริงจังภายใต้การกำกับดูแลของ สังคมจึงจะทำให้ประชาชนในชุมชนมีศีลกันอย่างสมบูรณ์ สำหรับการปฏิบัติธรรมในวันพระนั้น แต่เดิม ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิก็มีการเข้าวัดถวายภัตตาหาร ฟังธรรมในวันพระอยู่แล้วเพียงแต่ไม่ได้ปฏิบัติ ธรรมเท่านั้น ในรูปแบบชุมชนวิถีพุทธ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจึงเสนอให้สมาชิกทุกคนต้องสละเวลาเข้าวัด เพื่อปฏิบัติธรรม เพื่อเรียนรู้ถึงการฝึกสมาธิ การฝึกควบคุมจิตใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการควบคุม อารมณ์ของตนหรือเรียกว่าการฝึกอาณาปานสตินั่นเองผลที่จะได้ตามมาคือการสามารถควบคุม

อารมณ์ของตนได้ ถือว่าเป็นการฝึกสมาธิ ในปัจจุบันโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ยังมีการเปิดการเรียนการสอนอยู่บ้างแต่จำนวนนักเรียนลดน้อยลง การฟื้นฟูให้โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใหม่ จึงจะต้องมีการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐอย่างเพียงพอ เพื่อจัดการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มีห้องเรียนที่น่าเรียน มีอุปกรณ์ทางการศึกษาครบครันและทันสมัย รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ผู้สนใจได้เข้ามาเรียนรู้โดยไม่จำกัดเพศ วัย ความรู้ อาชีพ และศาสนา ซึ่งจะทำให้โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์กลับมาศึกษาเล่าเรียนมีประโยชน์มีคุณค่าต่อสังคมมากขึ้นด้วย

(๒) รูปแบบชุมชนอหิงสา เป็นชุมชนที่มีต้นแบบมาจากประเทศอินเดียในสมัยที่ยังอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ โดยมหาตมะ คานธี ได้นำรูปแบบอหิงสาหรือการเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการต่อสู้ด้วยความพยายามในการขับเคลื่อนและผลักดันแนวคิดเพื่อต่อต้านฝ่ายตรงข้ามอหิงสา คือ การไม่ใช้กำลังและบอกกล่าวแก่ผู้ร่วมอุดมการณ์ทุกคนว่า นี่คือนโยบายหลักในการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมโดยปราศจากการใช้กำลังและหนึ่งในการไม่ใช้กำลังก็คือการต่อสู้แพ่ง หรือการปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมนั่นเอง ซึ่งในนัยยะนี้ หมายถึง การเป็นชุมชนแห่งการไม่เบียดเบียนกัน

(๓) รูปแบบชุมชนประชาธิปไตย ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การที่ปวงชนจะมีความเป็นใหญ่ได้ก็จำเป็นต้องร่วมกันเป็นปวงชนนั้นต้องมี สิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ชน อันเป็นสิทธิและหน้าที่ตามธรรมชาติของทุกคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์ คือ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคซึ่งมนุษย์จะต้องใช้พร้อมกันกับหน้าที่มิให้เกิดความเสียหายแก่เพื่อนมนุษย์อื่นและหมู่คนอื่นหรือปวงชนเป็นส่วนรวม สิทธิ คืออำนาจอันชอบธรรม หรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง ส่วนเสรีภาพ คือ การมีอิสระที่จะกระทำการใดๆ โดยต้องไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น หน้าที่ คือสิ่งที่บุคคลต้องปฏิบัติหรืองดเว้นจากการปฏิบัติบุคคลย่อมมีสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ซึ่งการใช้สิทธิ เสรีภาพต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น และต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนภายใต้กฎหมาย นอกจากนั้นประชาชนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยต้องยึดหลักความเสมอภาค เช่นความเสมอภาคทางการเมืองประชาชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจประชาชนทุกคนต้องไม่ถูกกีดกันในการประกอบอาชีพการประกอบกิจการต้องเป็นไปอย่างเสรีเป็นธรรมไม่มีการผูกขาดทางการค้า ความเสมอภาคทางโอกาสบุคคลสามารถจะได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาลและการให้บริการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน สุดท้ายสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คืออิสรภาพ ซึ่งหมายถึงความเป็นใหญ่ ความเป็นไทแก่ตัว การปกครองตนเอง

๔.๔.๓.๓ การวิจัยเชิงสนทนากลุ่ม โดยผลการวิเคราะห์ชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ โดยสรุปได้ว่า ชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ คือชุมชนวิถีพุทธ ซึ่งเป็นชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชนในชนบทของจังหวัดชัยภูมิ ตามแผนภาพที่ ๔.๓

ภาพที่ ๔.๑๒ แสดงชุมชนวิถีพุทธ : ชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม

จากแผนภาพที่ ๔.๑๒ จะเห็นได้ว่าชุมชนวิถีพุทธเป็นชุมชนหนึ่งในสังคมสันติประชาธรรม ซึ่งชุมชนวิถีพุทธจะเข้มแข็งได้ก็ต้องประกอบด้วย

ประชาชน : การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมทางการเมือง ตั้งแต่การกำหนดกรอบการปกครอง การอยู่ร่วมกันฯ จัดทำขึ้นมาเป็นธรรมนูญชุมชน

ผู้นำท้องถิ่น : ซึ่งไม่ได้หมายถึงผู้ใหญ่บ้านแต่เพียงผู้เดียว แต่จะประกอบด้วยคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลให้ธรรมนูญชุมชน มีความศักดิ์สิทธิ์

คณะสงฆ์ : หมายถึงคณะสงฆ์ในชุมชน ซึ่งอาจมีการนิมนต์พระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้มีความรู้มาเป็นคนสงฆ์ด้วย เพื่อจัดกิจกรรมทางศาสนาให้เป็นรูปธรรม

ภาครัฐ : หมายถึงฝ่ายปกครองของอำเภอ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมกันปรึกษาพิจารณาสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยการ ให้คำปรึกษา จัดหางบประมาณ ประสานงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง

๔.๔.๔ สรุปผลการวิจัยการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

พบว่า

๑. การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ๑) ความขัดแย้งที่รุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่น้อยมาก เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีความผูกพันทางเครือญาติ และไม่ค่อยมีปัญหาขัดแย้งในเรื่องการทำมาหากิน เพราะเป็นสังคมชนบทมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ๒) การยุติปัญหาความขัดแย้ง มักจะรวมขอมกันเองในครอบครัวก่อน ถ้าตกลงกันไม่ได้จึงจะให้ผู้ใหญ่บ้านมาไกล่เกลี่ย แต่หากเป็นเรื่องใหญ่อาจแจ้งความดำเนินคดี ๓) ประชาชนเชื่อว่าพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตงดงามขึ้น ทำให้ชีวิตสงบร่มเย็นจึงจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งจูงใจให้ประชาชนเข้าวัดเรียนรู้พระธรรมด้วยความเต็มใจ ๔) ประชาชนไม่ได้มองความเหลื่อมล้ำทางสังคมจะเป็นสาเหตุของความขัดแย้ง เพราะสังคมชนบทเป็นสังคมแคบๆสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของแต่ละครอบครัวได้ มีการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจลงได้ ๕) ความสามัคคีในชุมชน มาจากความสนิทสนมและเป็นเครือญาติด้วยเหตุที่เป็นชุมชนที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนมาเป็นเวลานานมาก แม้จะมีคนถิ่นอื่นเข้ามาอยู่ภายหลัง แต่ความสนิทสนม ดูแลช่วยเหลือกันการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของชาวบ้านก็ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นตามธรรมชาติ

๒. การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิพบว่า ๑) บทบาทของพระสงฆ์กับสังคมสันติประชาธรรมต้องมีการร่วมกันปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม มีการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง พระสงฆ์ต้องมีบทบาทในสังคมมากขึ้นและประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนามากกว่าปัจจุบัน ๒) บทบาทของผู้นำกับสังคมสันติประชาธรรมผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ดูแลไม่ให้มีผู้ใดละเมิด ระเบียบวินัยและข้อบังคับต่างๆที่กำหนด ๓) บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านของสังคมสันติประชาธรรมควรมีบทบาทในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่การวางแผนวางนโยบาย การดำเนินงานจนถึงการกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ๔) ความสำคัญของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับกับสังคมสันติประชาธรรมกฎระเบียบของชุมชนจะต้องถูกกำหนดขึ้นตามความต้องการของประชาชนในชุมชน ไม่ขัดกับหลักกฎหมายบ้านเมืองและไม่ขัดกับศีลธรรมทางศาสนา โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐและพระสงฆ์มีความรู้เป็นที่ปรึกษา ๕) การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรมคนในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับและร่วมในการเขียนธรรมนูญหมู่บ้านที่เป็นรูปธรรมขึ้น

๓. การศึกษาชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ๑) รูปแบบชุมชนวิถีพุทธเป็นรูปแบบของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีธรรมะคอยประคับ ประคองให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามธรรมนองครองธรรม การรักษาศีล ๕ อย่างจริงจัง ๒) รูปแบบชุมชนอหิงสาเป็นรูปแบบของการอยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นไม่ปฏิบัติผิดต่อผู้อื่น ไม่ว่าด้วยกาย วาจา หรือใจและไม่ใช้ความรุนแรง ๓) รูปแบบชุมชนประชาธิปไตย เป็นรูปแบบของการอยู่

ร่วมกันโดยมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค มีหน้าที่ป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ตนเองและผู้อื่น

4) ประชาชนทั้ง 6 อำเภอเห็นว่าควรนำเอาชุมชนวิถีพุทธมาเป็นชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม โดยไม่ต้องนำรูปแบบชุมชนอื่นมาบูรณาการ

๔.๕ การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ จังหวัดชัยภูมิ

๔.๕.๑ รูปแบบหลักสูตรจริยธรรมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

การจัดอบรมให้ความรู้สำหรับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำจำเป็นต้องแสวงหาความรู้รอบด้านเกี่ยวกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในชุมชนหรือองค์กร เพื่อจะได้นำมาแก้ปัญหา ก็ต้องอาศัยการฝึกอบรมรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หลักสูตรผู้นำจะต้องมีองค์ความรู้ให้มากในเรื่องการพัฒนาถ้าไม่มีความรู้ก็พัฒนา แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือในองค์กรไม่ได้ ปัญหามีหลายอย่าง เช่น ปัญหายาเสพติดรูปแบบบอกไม่ให้ลูกหลานไปเสพยาเสพติด จะต้องมีการป้องกัน ผู้นำจะต้องมีความเข้าใจปัญหา ประกาศอธิบายให้เห็นโทษยาเสพติด ตัดปายเนื้อหาเกี่ยวกับโทษของยาเสพติดเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยกับงานวิจัยของ อภิษฎา ศรีเครือดัง ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐศึกษาเชิงวิเคราะห์ปาปานิกรรม ๓ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำ ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ มีความรอบรู้ในการทำงาน ควรศึกษาเพิ่มเติมให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการสื่อสารรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ คือ มีความยุติธรรม มีคุณธรรมและจริยธรรม มีเมตตากรุณาสูง ซื่อสัตย์ จริงใจ นอกจากนี้ต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงานเหมือนญาติ รู้จักยอมให้อภัยคนง่ายไม่หนีปัญหา ผู้บริหารควรยึดหลักอริยสัจ ๔ ต้องเข้าใจงาน ภาระของตนเองให้ถูกต้อง ขอบเขต หน้าที่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนได้-เสีย พัฒนาต่อยอดในทุกเรื่องความเป็นธรรม สุจริต โปร่งใส รับผิดชอบต่อสังคม และผู้มีส่วนได้เสียตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี และจรรยาบรรณเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ สร้างกลุ่มรวมพลังชุมชน(เครือข่าย) ส่งเสริมให้เครือข่าย/กลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือระหว่างกลุ่มต่างๆ เช่น อสม.จัดทีมเยี่ยมบ้านร่วมกับกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มอาชีพสอนงานให้กลุ่มผู้พิการ ซื่อสัตย์กับประชาชน งบประมาณการเตรียมงบประมาณ การเสนอให้ผู้บังคับบัญชา ให้ความเห็นชอบ การดำเนินงานตามงบประมาณ การตรวจสอบ การใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่ เสนอขอไว้อย่างเที่ยงธรรม การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมร่วมถึงการพัฒนาคณะ เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริง เป้าหมายของการพัฒนาคือการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและ

ทางจิตใจ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนาประการหนึ่งตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่เป็นเครื่องพัฒนาทำให้เจริญทำให้เป็นให้ดีขึ้น เป็นการฝึกอบรม คือ ภาวนา มี ๔ ประการ คือ ๑) ภาวนา หมายถึง การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกว้างขวางกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ๒) สีสภาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน ๓) จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิและสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น ๔) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาการพัฒนาทางพระพุทธศาสนานั้นต้องเริ่มที่ตัวบุคคล หมายความว่า บุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือสังคม ควรที่จะได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรกทั้ง ๔ ด้าน ชื่อสัตย์ สุจริต ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยหลักของความถูกต้อง หลักแห่งเหตุผลและความชื่อสัตย์สุจริต ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยสั่งการ หรือปฏิบัติงานด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก มีรูปแบบความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และหลักสูตรคุณธรรม จริยธรรมทำให้ผู้นำยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกดี มีธรรมาภิบาล โดยมุ่งหวังในการปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ เพื่อให้ผู้นำได้เรียนรู้และเข้าใจนำไปปรับใช้ในองค์กรของตนเองได้อย่างมีความสุข ผู้นำรู้จักปรับตัวและยืดหยุ่นผู้นำต้องรู้จักปรับตัวตามสถานการณ์ เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ และพร้อมที่จะนำ ผู้อื่นให้ปรับตัวตาม อย่างที่เรียกว่า “เป็นผู้นำการ เปลี่ยนแปลง” อีกทั้งต้องมีความยืดหยุ่น รู้จักผ่อนปรน รับฟังความคิดเห็นของลูกน้องและเพื่อนร่วมงานบ้าง นั่นคือ ทำงานโดยยึดหลักนิติศาสตร์ ในขณะเดียวกันก็ต้องให้ความสำคัญแก่หลักรัฐศาสตร์ และหลักพุทธศาสตร์ด้วยยิ่งเป็นการดี ถ้ากล่าวถึงหลักพุทธศาสตร์ คิดถึงพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา การดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษยสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตา กรุณา และย่อมรักษารัษฎไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม มีรูปแบบที่เป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น และมีองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ และเครื่องมือในการทำงานของผู้นำท้องถิ่นในการแก้ปัญหาให้กับชุมชนให้ตรงจุด รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับผู้นำในท้องถิ่นที่มีความถูกต้อง เหมาะสม และตรงต่อความต้องการของประชาชนมากที่สุดอันจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เหมือนกับพิชากพ พันธุ์แพ ได้กล่าวไว้ในหนังสือผู้นำกับการจัดการการ

เปลี่ยนแปลงว่า เอาใจใส่ฝึกฝนทุกวัน ยิ่งฝึกฝนบ่อยแค่ไหน ยิ่งพัฒนามากขึ้นเท่านั้น ทักษะการเป็นผู้นำก็คล้ายกับการฝึกเล่นดนตรีที่ต้องรู้จุดมุ่งหมายเสียก่อน จากนั้นก็ต้องฝึกฝนทุกวันจนกว่าจะเล่นเป็นเพลงที่ไพเราะเพราะพริ้ง วางแผนล่วงหน้า แก้ปัญหาแบบถาวร และรวดเร็ว กตัญญู เคารพผู้สูงอายุ มีความละเอียดรอบคอบ ต่อหน้าและลับหลัง ท้องถิ่น กับจังหวัดต้องประสานงานเป็นแนวทางเดียวกัน เป็นตัวอย่างที่ดี

ผู้นำต้องมีรูปแบบเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ รอบรู้ในการทำงาน ควรศึกษาเพิ่มเติมให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทักษะในการทำงาน มีความยุติธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เมตตากรุณา ซื่อสัตย์ จริใจ นอกจากนี้ต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงานเหมือน

๔.๕.๒ การพัฒนากิจกรรมหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ จำนวน ๔ หลักสูตร ดังต่อไปนี้

๑.หลักสูตรการศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

๑) ความหมายและลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมือง

แกเบรียล เอ. อัลมอนต์ (Gabriel A. Almond) และซิดนีย์ เวอร์บา (Sidney Verba) ได้อธิบายเกี่ยวกับคำว่า วัฒนธรรมทางการเมือง ไว้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลต่อที่มีต่อระบบการเมือง ต่อส่วนต่างๆ ที่เป็นระบบย่อยของระบบการเมือง และต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคล โดยทั้งสองท่าน ได้จำแนกแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นตัวแบบเชิงอุดมคติ (Ideal type) ๓ ประเภท^{๑๕๘} คือ

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบ (Parochial Political Culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมแบบล้าหลัง หรือสังคมที่ยึดถือจารีตประเพณี เช่น สังคมเผ่าในแอฟริกา หรือชาวเขาเผ่าต่างๆ ในประเทศไทย สังคมแบบนี้ไม่มีการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ว่าจะใครคือบทบาททางการเมือง บทบาททางเศรษฐกิจ บทบาททางสังคม และบทบาททางจารีตประเพณี หัวหน้าเผ่าทำหน้าที่ในฐานะผู้ปกครองผู้มีอำนาจและ

^{๑๕๘} Almond, Gabriel A., and Verba, Sydney, The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nation. Boston: Little, Brown, 1965, pp.23-25

บทบาททุกด้าน ส่วนชนเผ่าในฐานะผู้ถูกปกครองก็จะไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าทางการเมืองแต่อย่างใด ความสำนึกทางการเมืองมีอยู่ในระดับต่ำมาก และไม่สนใจมีส่วนร่วมแต่อย่างใด

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมที่มีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ บทบาททางการเมืองไว้อย่างชัดเจน สมาชิกของสังคมมีความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าทางการเมือง แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจะทำหน้าที่ให้ความเคารพเชื่อฟัง และยอมรับอำนาจของรัฐบาลและสถาบันการเมืองต่างๆ แต่จะไม่ทำหน้าที่เรียกร้องหรือกดดันต่อรัฐบาลแต่ประการใด วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จึงเกิดขึ้นในสังคมที่มีการพัฒนามากขึ้น เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองของไพร่ไทยสมัยโบราณ หรือสังคมแบบชาวนา เป็นต้น (แบบสมบูรณาญาฯ/เผด็จการ)

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participative Political Culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่มักปรากฏในสังคมที่มีการพัฒนาการในด้านต่างๆ ในระดับสูง ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สังคมเหล่านี้ ได้แก่ สังคมแบบอุตสาหกรรมทั้งหลาย ประชาชนในฐานะสมาชิกของสังคมจะมีความผูกพันกับการเมืองสูง โดยถือว่าการแสดงออกหรือการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นสิทธิหน้าที่ของตน และเป็นความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมือง (citizenship) ที่มีความสำนึกทางการเมือง (political consciousness) ได้แก่ สังคมการเมืองที่มีระดับของการพัฒนาทางการเมืองสูง เช่น ญี่ปุ่น อังกฤษ เยอรมนี ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น (แบบประชาธิปไตย)

อย่างไรก็ดี การจำแนกประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวนั้นเป็นการจำแนกในทางทฤษฎี แต่ในทางที่เป็นจริงอาจพิจารณาได้ว่า ในแต่ละสังคมอาจมีความหลากหลายในลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน ซึ่งอัลมอนต์และเวอร์บาได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสานไว้อีก ๓ แบบ คือ

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจำกัดวงแคบผสมผสานกับแบบไพร่ฟ้า (Parochial & Subject Political Culture) เป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่คนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับอำนาจของเผ่าหมู่บ้าน หรือเจ้าของที่ดินอีกต่อไป แต่กลับมาให้ความภักดีต่อระบบการเมืองที่ซับซ้อนกว่าเดิม โดยรัฐบาลกลายเป็นผู้กุมอำนาจ แต่อย่างไรก็ตาม พวกนี้ก็ยังคงไม่สนใจที่จะเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดๆ ลักษณะของการผสมกันของสองวัฒนธรรมนี้ ในบางประเทศอาจให้สัดส่วนของแบบดั้งเดิมมากกว่าแบบไพร่ฟ้า แต่ในอีกประเทศหนึ่งอาจตรงข้ามกันก็ได้ (อมตยาธิปไตย)

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วม (Subjective & Participative Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมที่มี

สมาชิกบางส่วนเริ่มเรียกร้อง และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และเริ่มมองว่าตนเองมีความสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ แต่ก็มีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่กระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม และยังคงยอมรับในอำนาจรัฐโดยปราศจากเงื่อนไข และเนื่องจากวัฒนธรรมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเข้ามามีส่วนร่วม มักจะแพร่หลายในหมู่คนส่วนน้อยของสังคม จึงมักถูกบีบคั้นและทำทลาย จากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า และจากระบบอำนาจนิยมเป็นผลให้ประชาชนที่มีแนวโน้มที่จะยอมรับในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และไม่สามารถที่จะดำเนินการใดๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในระยะแรกของสังคมที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมนี้ เขาเอาระบบประชาธิปไตยมาใช้ สังคมจะไร้เสถียรภาพแต่ในระยะยาว ถ้ามีการสร้างองค์กรหรือสถาบันต่างๆ ขึ้นมารองรับ เช่น พรรคการเมืองที่ดี กลุ่มผลประโยชน์ที่ดี หรือหนังสือพิมพ์ที่ดี จะยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ซึ่งอาจจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยยืนยงอยู่ได้

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมผสานแบบมีส่วนร่วม (subject-participant political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงมีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อเผ่าหรือกลุ่มเชื้อชาติ เมื่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม เข้ามามีบทบาทต่อสังคม คนก็จะยอมรับเอาไว้ส่วนหนึ่ง แต่ทั้งนี้ก็คงอยู่ได้อิทธิพลของแบบดั้งเดิม กล่าวคือ คนจะหวังเขาไปมีส่วนร่วมเพื่อผลประโยชน์เฉพาะตัวหรือกลุ่มเชื้อชาติ ไม่มีการยึดหยุ่น ประนีประนอมในระหว่างกลุ่มที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งในสังคมจึงมีอยู่มาก (อนุรักษนิยมในกระแสประชาธิปไตย)

๒) พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นโดยภาพรวม และใน ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น ๒) ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๓) ด้านยึดผลประโยชน์ส่วนรวม และ ๔) ด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

(๑) พฤติกรรมทางการเมืองโดยภาพรวม ผู้นำท้องถิ่นต้องมีพฤติกรรมทางการเมือง โดยแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ดังต่อไปนี้

(๑.๑) ด้านการครองตน คือ เป็นคนดี มีศีลธรรม โดยตั้งอยู่บนความสุจริตตั้งงาม โดยยึดหลักความถูกต้อง ยุติธรรม ซื่อสัตย์ ความโปร่งใส มีธรรมาภิบาล ไม่ฉ้อโกง ไม่อคติ ทั้งนี้ต้องมี ความเป็นผู้นำ และมีองค์ความรู้ในการปกครองควบคุมไปด้วย

(๑.๒) ด้านการครองคน คือ เป็นคนของสังคม โดยเป็นผู้มีความโอบอ้อมอารี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พุดจาไพเราะ มีความเป็นกันเองไม่ถือยศศักดิ์ พร้อมช่วยเหลือผู้เดือดร้อนทุกเมื่อที่มีโอกาส มองประชาชนเป็นคนในครอบครัวตนเอง ดูแลประดุจญาติมิตร อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามตัวแบบหรือตัวอย่างที่ดีได้ ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นที่

นำเชือกถือ ศรธธา ยอมรับในบุคลิกภาพ ความคิดเห็น และยอมรับในพฤติกรรม ไม่ยกตนข่มท่าน มีความเสมอภาค มีจิตสาธารณะ มีค่านิยมที่ดี พุดจริงทำจริง

(๑.๓) ด้านการครองงาน โดยผู้นำท้องถิ่นที่มีฐานะค่อนข้างมั่นคง มีวุฒิภาวะในการเป็นผู้นำสูง มีความสามารถ มีความรับผิดชอบ ทำงานอย่างจริงจัง เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา แก้ไขปัญหาประชาชนได้ รับฟังความคิดเห็นให้เกียรติผู้อื่น ยอมรับการเปลี่ยนแปลง พร้อมเป็นทั้งผู้นำและผู้ตาม เป็นนักประสานต่อรอง มีเครือข่าย อุทิศเวลาให้ประชาชน เข้าถึงง่าย รู้จักและเข้าใจปัญหาของชุมชน ดูแลสุขทุกข์พัฒนาชุมชน ท้องถิ่นของตนให้ดีขึ้น มีการช่วยเหลือ เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม แก้ไขปัญหาเวลาชาวบ้านเดือดร้อนได้รวดเร็ว และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

(๒) พฤติกรรมทางการเมืองด้านเคารพสิทธิของผู้อื่น ผู้นำท้องถิ่นต้องเคารพสิทธิของผู้อื่น โดยมีความเข้าใจในเสรีภาพของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ต้องยินดียินยอมรับฟังเสียงส่วนใหญ่ด้วยความเต็มใจ แต่ไม่ละเลยเสียงคนของส่วนน้อย ยอมรับในความเท่าเทียมกัน ต้องมีจุดยืนของตนเองและต้องเข้าใจในสิทธิของผู้อื่นไปด้วยในตัว ต้องไม่มั่วทะลุ ไม่ล่วงละเมิดในสิทธิส่วนบุคคลของประชาชน หรือแม้กระทั่งการคัดค้าน ถกเถียงกัน โดยยกเอาเหตุผลมาพูดคุยกันอย่างเหมาะสม และหากผู้อื่นอนุญาตให้ใช้สิทธิในบางประการแล้วก็ไม่ควร ผู้นำต้องให้เกียรติประชาชนทุกเพศทุกวัย แจ้งข่าวสารและสิทธิประโยชน์ของชุมชน รู้จักหน้าที่ของตนเองและสิทธิและอำนาจของตนเองว่าเป็นแบบไหน โดยอยู่บนฐานของกฎหมาย มองเห็นถึงสิทธิความเสมอภาค และให้ต้องเคารพในสิทธิของผู้ตาม โดยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

(๓) พฤติกรรมทางการเมืองด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่พึ่งของประชาชน โดยเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อประชาชน ต่อสังคม มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง ตรงไปตรงมา มีวินัย รักษากฎระเบียบ พร้อมเป็นแบบอย่างที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ พร้อมเสียสละ รู้จักหน้าที่ตัวเองที่จะนำพาผู้ตามไปสู่ความสำเร็จ โดยมีการประสานการทำงานในทุกภาคส่วน ด้วยความกระตือรือร้นเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนอย่างทั่วถึง

(๔) พฤติกรรมทางการเมืองด้านยึดผลประโยชน์ของส่วนรวม ผู้นำท้องถิ่นต้องยึดผลประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยมองที่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักทำงานด้วยจิตอาสา เสียสละเวลา ละทิ้งประโยชน์ส่วนตนเองพวกพ้อง อย่างเคร่งครัดและเกิดผลดีต่อประชาชน มุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดของประชาชนก่อนสิ่งอื่น เป็นการตัดสินใจภายใต้ข้อมูลที่หนักแน่น ถูกต้องตามหลักการหลักเกณฑ์ หรือหลักวิชาการ งดเว้นความรู้สึกของความเป็นเจ้าของท้องถิ่น พร้อมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนหรือบุคลากรร่วมงาน พัฒนาให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่พึงประสงค์ขององค์การหรือสังคม มี

วิสัยทัศน์ มองไกลในอนาคตของส่วนรวม สร้างความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น และมีความคิดเชิงบวก มองโลกในทางดี ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมประโยชน์ต่อการบริหารงานบริหารคน นำพาองค์กรให้ไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๕) พฤติกรรมทางการเมืองด้านมีส่วนร่วม/สร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน
ผู้นำท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม/สร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน โดยผู้นำท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเปิดช่องทางที่รับข้อเสนอแนะที่ประโยชน์ในการทำงานเพื่อส่วนรวม รับฟังความคิดเห็น และให้ประชาชนนิพากษ์วิจารณ์ได้ มีการสร้างเวที เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในหลากหลายช่องทาง ทั้งในระบบออนไลน์และออนไลน์ มีการวางแผน มีนโยบาย มีกระบวนการทำงานที่ตรวจสอบได้ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่เสมอ โดยการจัดประชุม ประชุม จัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ลงพื้นที่พบปะชุมชนอย่างใกล้ชิด เพื่อถกเถียงปัญหาต่างๆในสังคมและเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาระบบท้องถิ่น สร้างการมีส่วนร่วมกับงานและทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีในการมีส่วนร่วมแก่ประชาชน ตลอดจนถึงการเปิดโอกาสให้เข้ามาร่วมกันทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ในทุกๆกิจกรรมของชุมชนนั้นๆ ทั้งนี้ ผู้นำท้องถิ่นนั้น ต้องมีทักษะในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง ถูกกาลเหมาะสมกับชุมชนและสังคมนั้นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

กิจกรรมการพัฒนากิจกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ มีดังต่อไปนี้

๑) ชื่อกิจกรรม “การพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ” ภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ”

๒) ลักษณะกิจกรรม

เป็นกิจกรรมการบรรยาย อภิปรายความรู้ และนำเสนอผลการค้นพบให้กับผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ในพื้นที่เป้าหมาย เป็นระยะเวลา ๑ ชั่วโมง

๓) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี เลขานุการนายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และบุคลากรเจ้าหน้าที่ ในเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และในองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๐๐ คน

๔) ผู้ดำเนินกิจกรรม ได้แก่ คณาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๕ คน

๕) เนื้อหาในการบรรยายในกิจกรรม

เนื้อหาการบรรยายในเรื่อง “การพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ” ซึ่งมีหัวข้อประเด็นที่ต้องการบรรยาย ประกอบด้วย

- ๑) ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง
- ๒) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นต้นแบบเชิงอุดมคติ ๓ แบบ
- ๓) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน ๓ แบบ
- ๔) รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ เชิงปริมาณ
- ๕) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ เชิงคุณภาพ
- ๖) พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ
- ๖) ระยะเวลาในการบรรยาย ๑ ชั่วโมง/ครั้ง
- ๗) ประเมินผลการบรรยาย จำนวน ๒ ครั้ง

๒. หลักสูตรการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

การปกครองส่วนท้องถิ่น ตามบทบัญญัติภายใต้รัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ ต้องตั้งศักยภาพบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยมุ่งหวังให้ประชาชนหรือคนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้มีการปกครองตนเอง ทั้งในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการตนเอง กำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น การจัดสรรผลประโยชน์ภายในท้องถิ่นตามวิถีชุมชน ผู้นำที่แท้จริงอาจไม่ใช่ผู้นำที่อยู่ในตำแหน่ง หรือมีชื่อเสียงอย่างที่คนทั่วไปมองเห็นหรือรู้จัก แต่เขาสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้จริงโดยคนทั่วไปไม่มีความรู้สึกว่าคุณำกำลังแสดงอาการนำอยู่ ผู้นำที่เป็นทางการอยู่ในตำแหน่ง คนทั่วไปสามารถมองเห็นด้วยตาว่าเป็นผู้นำ เพราะมีตำแหน่งหน้าที่ชัดเจน แต่หากไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจนเกิดผลสำเร็จที่ดีได้ การเป็นผู้นำก็ไม่มี ความหมาย ดังนั้นภาวะผู้นำจึงวัดกันด้วย "ผลที่เกิดจากการนำ" ไม่ได้วัดด้วย "ตำแหน่ง" หรืออาการที่ได้แสดงว่ากำลังนำอยู่

การใช้เสียงข้างมากไม่ได้หมายความว่า การตัดสินใจที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ ถูกต้อง หากแต่เป็นเพียงแสดงถึงการตัดสินใจโดยคนส่วนใหญ่ตามระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การถือเอาแต่เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์เพียงลำพังโดยไม่คำนึงถึงเสียงข้างน้อยในสังคมจึงอาจนำไปสู่การปกครองในระบอบเผด็จการเสียงข้างมากได้ ผู้ใช้อำนาจปกครองรัฐจึงต้องระมัดระวังการใช้ อำนาจของตนด้วยการพยายามประนีประนอมผลประโยชน์ของประชาชนที่มีความแตกต่างกันให้ประสานกันได้มากที่สุด เพราะปัญหาในสังคมไม่อาจตัดสินได้ด้วยเสียงข้างมากของประชาชนเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องมีหลักประกันสิทธิของฝ่ายข้างน้อยด้วย

คุณสมบัติผู้นำตามหลักธรรม เรียกว่า สัปปริสธรรม ๗ ประการ พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต ได้กล่าวถึง คือ ๑) รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่ง มีฐานะ หรือจะทำอะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง ๒) รู้จุดหมาย ผู้นำถ้าไม่รู้จุดหมายก็ไม่รู้ว่าจะนำคนและกิจการไปไหน นอกจากรู้จุดหมาย มีความชัดเจนในจุดหมายแล้ว จะต้องมีความแน่วแน่มั่น จะไปให้ถึงจุดหมายด้วยข้อนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญมาก ๓) รู้ตน คือ ต้องรู้ว่าตนเองคือใครมีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใด มีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญา ความสามารถอย่างไร มีกำลังแค่ไหน มีข้อดีข้อหย่อน จุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ซึ่งจะต้องสำรวจตนเอง และเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ ให้มีคุณสมบัติมีความสามารถยิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่ใช่ว่าเป็นผู้นำแล้วจะเป็นคนสมบูรณ์ไม่ต้องพัฒนาตนเอง ยิ่งเป็นผู้นำก็ยิ่งต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาให้ไปได้ดียิ่งขึ้นไป ๔) รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี หมายความว่า ต้องรู้จักขอบเขตขีดขั้น ความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่าง ๆ ท่านยกตัวอย่างเช่น รู้จักประมาณในการลงขันทอดอาชญา และการเก็บภาษี เป็นต้น ๕) รู้กาล คือ รู้จักเวลา เช่น รู้ลำดับ ระยะเวลา จังหวะ ปริมาณ ความเหมาะสมของเวลาว่า เรื่องนี้จะลงมือตอนไหน เวลาไหน จะทำอะไรอย่างไรจึงเหมาะ ๖) รู้จักชุมชน คือ รู้สังคมตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวาง คือ รู้สังคมโลก รู้สังคมของประเทศชาติ ว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร ๗) รู้บุคคล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการร่วมไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสมและได้ผล

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ การนำหลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

การพัฒนาผู้นำท้องถิ่น จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีคุณธรรมควบคู่ไปด้วยจะได้เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑. ทาน (การให้) ๒. ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) ๓. อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ๔. สมานัตตา (ความมีตนเสมอ) มาประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันในชุมชนจะก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี เป็นชุมชนที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งจะเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน เกิดเป็นชุมชนแห่งสันติ แบ่งปันกัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันกันในชุมชนช่วยเหลือประชาชนผู้เดือดร้อน ซึ่งนับว่าเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งที่น่ามาเป็นหลักในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นให้เกิดการเรียนรู้และก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ก็ให้ความหมายเอาไว้ คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ ๑) ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน ๒) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กันถ้อย ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม ๓) อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ

ชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม ๔) สมานัตตตา (ความมีตนเสมอ) คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

หลักสังคหวัตถุ ๔ คือ หลักคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลและประสานหมู่ชน ไว้ในความสามัคคี ได้แก่ ทาน การให้ ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ สมานัตตาคความมีตนเสมอ

รูปแบบกิจกรรม

๑. อ่านข้อความนี้แล้ววิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสถาบันของสังคม จากข้อความนี้มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันใดบ้าง

๒. จากข้อความนี้สถาบันการศึกษามีความสัมพันธ์กับสถาบันเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง

๓. เขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าที่ถูก และเขียนเครื่องหมาย X หน้าข้อที่ผิด

วัตถุประสงค์

ความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น พร้อมแนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่นและการนำหลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

๓. หลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ จริยธรรมนำชีวิต

การดำเนินชีวิต ก็ต้องมีผลต่อตนเองและสังคมเป็นอย่างมาก การยึดมั่นในการปฏิบัติงานต่อหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบภายใต้หลักของคุณธรรมและจริยธรรม อย่างเช่น หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน คือ (๑) ต้องมีความหมั่น มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต (๒) ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์ (๓) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน (๔) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม

ผู้นำจะต้องเว้นจากอบายมุข ซึ่งเป็นเหตุแห่งการสร้างความวุ่นวายให้เกิดขึ้นกับตนเองและชุมชน พร้อมกับสุขภาพร่างกายตนเองด้วยมีอยู่ ๔ ประการ คือ ๑) จากความเป็นนักเลงหญิงนักเที่ยวผู้หญิง ๒) เว้นจากความเป็นนักเลงสุรานักดื่มหนักเสพยาเสพติดประเภทต่าง ๆ ๓) เว้นจากความเป็นนักเลงเล่นการพนัน ๔) เว้นจากการคบคนชั่วเป็นมิตรสหาย หลักการปฏิบัติที่ส่งให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขพร้อมกับเป็นผลต่อชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

ในจังหวัดชัยภูมิ ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจำเป็นต้องมีจริยธรรมองค์ ๘ นี้เป็นหลักในการบริหาร คือ ๑) สัมมาทิฐิ คือ ความรู้ในทุกข์ ๒) สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริในเนกขัมมะ (การออกจากกาม) ๓) สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากมุสาวาท ๔) สัมมากัมมันตะ คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) ๕) สัมมาอาชีวะ คือ สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ ผู้นำต้องไม่เอาเปรียบประชาชน ๖) สัมมาวายามะ คือ “สร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ๗) สัมมาสติ คือ ผู้มีความเพียร “มีสัมปชัญญะ มีสติ พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ ๘) สัมมาสมาธิ เป็นหลักในการปฏิบัติเป็นฐาน

กระบวนการบริหารองค์กรตามหลักของศีล คือ ข้อห้ามมิให้บุคคลประพฤติผิดเพื่อรักษาจิตใจของตนเองให้เป็นจิตใจที่เหมาะสมต่อการพัฒนาตนเองอันเป็นผลกระทบที่นำไปสู่การพัฒนาตนเองและสังคม การกำหนดศีลให้มากอย่างนั้นเพื่อให้รู้ว่าจะอย่างไร กระทำแล้วผิด อย่างไร ไม่ผิด ถ้ารู้แล้วผิดแล้วให้สารภาพเสียว่า ตนเองทำผิดแล้วกลับไปปฏิบัติอีก การกำหนดกฎเกณฑ์ที่เรียกว่าศีลนั้นเป็นการสร้างกฎเกณฑ์เพื่อยู่ร่วมกัน หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นจากสติปัญญาความสามารถของชาวบ้านเอง การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ยังเกิดจากการสร้างสังคมมนุษย์ให้มีความเข้มแข็งใน ๓ มิติ ดังนี้ มิติที่ ๑ ความเข้มแข็งในรูปของการดำรงและดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม มิติที่ ๒ ความเข้มแข็งตามลักษณะความเข้มแข็งของชุมชน พิจารณาตามลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง มีดังนี้ คือ ๑) มีความเข้มแข็งในการแบ่งปันในสถานะขั้นมูลฐานของชีวิตร่วมกัน ๒) มีความเข้มแข็งของความสนใจในเรื่องต่าง ๆ คล้ายกัน มีความรู้สึกแบบเดียวกัน มิติที่ ๓. ความเข้มแข็งในรูปของความสนใจของประชน โดยเฉพาะความสนใจของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นสถาบันหรือความมีคุณค่าที่ยั่งยืนได้กล่าวถึง หลักทางสายกลาง ในการดำเนินชีวิต เช่น คิดชอบ ทำชอบ มีสติ มีศีล มรรค ๘ ประการ คือ ความเห็นที่ถูกต้อง ความคิดที่ถูกต้อง การพูดจาที่ถูกต้อง การงานที่ถูกต้อง การอาชีพที่ถูกต้อง ความพากเพียรที่ถูกต้อง ความรำลึกที่ถูกต้อง ความตั้งใจมั่นคงที่ถูกต้องทุกขั้นโรธคามินีปฏิบัติ หลักในการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง อันเป็นเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา ผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้รักษากฎข้อบังคับให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนทั่วไป

ด้วยเหตุนี้วิธีการสร้างการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ขณะนี้จึงมีความเร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนจำต้องร่วมระดมช่วยกันเยียวยาขนานใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงคำว่า "จิตสำนึกมากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะเป็นแนวคิดต่อตนเอง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคนพัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคม เพื่อชี้ให้เห็นประเด็นในแง่ของการจัดการศึกษาที่แท้จริงว่าต้องจัดกระบวนการความคิด เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านเรียนรู้จนตกผลึกความเห็นในการพัฒนาเชิงประจักษ์ร่วมกัน

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

ผู้นำต้องทันเหตุการณ์ทันสมัยรู้ข่าวสารต่าง ๆ เป็นอย่างดี เมื่อมีสิ่งใดเปลี่ยนแปลงในสังคมผู้นำจะต้องบอกกล่าวประชาชนได้ไม่ปิดบังประชาชน อย่างเช่นเรื่องโรคโควิด เวลามีการระบาดในหมู่บ้าน ผู้นำจะต้องเป็นคนที่คอยอำนวยความสะดวกในสถานที่กักตัวของคนในหมู่บ้าน และคอยดูแลผู้ที่เข้าออกหมู่บ้าน มาตรา ๕ มาตรฐานทางจริยธรรม คือ หลักเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะต้องประกอบด้วย 1) ยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศอันได้แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2) ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ 3) กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม 4) คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ 5) มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน 6) ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ 7) ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการการปฏิบัติที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ ตลอดจนการดำรงตนในการทำความดีและละเว้นความชั่วหลักจริยธรรมในชุมชนด้านความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และการร่วมกันพัฒนาชุมชนและสังคม

เพลโตได้แบ่งแนวคิดทางจริยธรรมของมนุษย์ที่มีหน้าที่ในการปกครองเป็น ๓ ระดับมี ๑) นักปกครองเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและฉลาด ๒) ทหารเป็นผู้มีความกล้าหาญทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยภายในประเทศและป้องกันประเทศ ๓) กรรมกรเป็นผู้ที่ยืนยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพของตนและมีระเบียบวินัยในตนเอง “หากไม่ได้นักปราชญ์เป็นนักปกครองหรือไม่ได้นักปกครองที่รู้ปรัชญาแล้วจะไม่มีวันสิ้นสุดแห่งความทุกข์ยากของมวลมนุษย์อย่างแน่นอน” อย่างไรก็ตามหลักจริยธรรมเป็นหลักสำคัญอย่างมากในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพราะถ้ามนุษย์มีการพัฒนาด้านจริยธรรมเป็นอย่างดีแล้ว ก็จะเป็นทรัพยากรที่ดีของโลกรับรู้ความต้องการของประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ คือ รู้หน้าที่ของตนเป็นอย่างดี และทำหน้าที่นั้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยส่วนใหญ่ ประชาชนเกิดความไว้วางใจ และส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบตามนโยบายของตนเองเป็นอย่างดี

การพัฒนามนุษย์ในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์นี้มีความหมายต่อการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนา ทั้งในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยตัวของมันเอง และในฐานะที่เป็นทรัพยากร ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันคือ การศึกษาเพื่อพัฒนาตัวมนุษย์นั้น เป็นการศึกษาที่เรียกได้ว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีความหมายขึ้นกับกาลเทศะหรือยุคสมัยมากกว่า คือเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของยุคสมัยนั้น เช่นเพื่อสนองความต้องการของสังคมในด้านกำลังคนในสาขางานและกิจการต่าง ๆ มนุษย์จึงควรจัดการศึกษาทั้งสองอย่างนี้ให้สัมพันธ์กัน เพราะถ้าสามารถพัฒนาทั้งสองส่วนนี้ให้สัมพันธ์กันจนเกิดดุลยภาพขึ้นก็จะเป็นผลดีต่อชีวิตและสังคมมาก

หลักจริยธรรมของมนุษย์ในปัจจุบันหากกล่าวถึงชีวิตจะดีงามมีความสุขประเทศชาติจะรุ่งเรืองมั่นคงแล้ว และสังคมจะร่มเย็นเกษมสันต์ ด้วยหลักจริยธรรมของมนุษย์ปัจจัยสำคัญที่สุดคือ การพัฒนามนุษย์ ซึ่งจะ使人เป็นคนดีมีความสุข และเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ การพัฒนาคนก็คือ การศึกษา คนที่มีการศึกษา ตลอดจนจบการศึกษาแล้วเรียกว่า บัณฑิต เมื่อว่าโดยเนื้อหาสาระ บัณฑิต ก็คือ คนที่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาท พัฒนาชีวิตของตนจนถึงประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของชีวิต โดยมีหลักจริยธรรมของมนุษย์เป็นแนวทางในการปฏิบัติและพัฒนา หลักจริยธรรมเป็นศาสตร์ที่สูงที่สุดเพราะเป็นเรื่องที่กล่าวถึงความดีสูงสุด ความดีสูงสุดที่ว่าเป็นคือความสุข หมายถึง ความปลอดภัยและสันติสุข เพราะเหตุนี้จริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เฉพาะตนและสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตน ได้แก่ สาระ ปริมาณ คุณภาพ ความสัมพันธ์ สถานที่ เวลา ลักษณะ การกระทำ เป็นต้น ความดีนี้ มนุษย์ทุกคนควรแสวงหาความดี ๓ ระดับ คือ ๑) ความดีภายนอก คือ ชื่อเสียง เกียรติยศ ๒) ความดีทางร่างกาย คือ การมีสุขภาพดี มีร่างกายสมบูรณ์ มีร่างกายสวยงาม ๓) ความดีทางวิญญาณ คือ สติปัญญา ความสุข คุณธรรม ความดี ๓ ระดับก่อให้เกิดความสุขขึ้นในชีวิต จะเห็นว่าคนที่มีความสุขที่สุดนั้นคือคนที่มีความรู้ดีทางวิญญาณอย่างไรรู้ก็ตามเราไม่ควรที่จะจำกัดตัวเองเพียงแค่ว่าอะไรดีเท่านั้นแต่ต้องรู้วิธีการที่จะทำให้เป็นคนดีด้วยซึ่งการเป็นคนดีต้องมีคุณสมบัติ ๒ ประการคือความฉลาดและศีลธรรมจรรยาโดยความฉลาดได้มาจากการศึกษา

การยึดถือปฏิบัติหลักการของศีล ๕ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ ๑. ไม่ฆ่าสัตว์ คือไม่ฆ่าทั้งปวง ๒. ไม่ลักทรัพย์ คือไม่ขโมยสิ่งของ วัตถุ เวลา ๓. ไม่ผิดในกาม คือไม่ประกอบกามกิจกับสตรีที่มีเจ้าของ รวมทั้งการไม่ข่มขืน ขำเรา เทียวช่องโสเภณี อันจะนำทุกข์คือเชื้อโรคมารให้ ๔. ไม่พูดเท็จ รวมทั้งการไม่ประจบสอพลอ เพื่อหาตำแหน่งใส่ตน ทั้ง ๆ ที่ตนไม่มีความสามารถ กล่าวคือเป็นบุคคลที่นิยมในเหตุผล ๕. ไม่เสพของมึนเมาทั้งปวง รวมทั้งบุหรี่ ยาแก้ปวดของบริษัทยาเอกชนที่เข่นฆ่าประชาชนโดยไม่มีการเปลี่ยนสูตรตามกฎหมายของกระทรวง พระพรหมมั่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ) ได้กล่าวคุณค่าไว้ว่า “ค่าของชีวิตอยู่ที่การทำงาน การกระทำตนให้มีราคา ก็คือการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันนั่นเอง การปฏิบัติงานทำให้ชีวิตให้มีค่า การไม่ทำงานทำให้ชีวิตของเราไร้ค่า เราอย่าอยู่อย่างคนไร้ค่า แต่ต้องอยู่อย่างคนมีค่า” “ทำงานด้วยความสำนึกเพียงว่าเป็นหน้าที่” ผู้ปฏิบัติธรรมนั้นต้องทำงานด้วยความสำนึกอยู่แต่เพียงว่า อันนี้เป็นหน้าที่ที่ฉันจะต้องทำ แล้วก็ทำตามหน้าที่ ไม่ได้คิดว่าจะมีอะไร จะได้อะไรจากเรื่องนี้ผู้นำจะต้องพัฒนาหลักจริยธรรมในเรื่องของความเสียสละ เป็นผู้นำจะต้องมีความเสียสละให้มากถึงจะเป็นผู้นำที่ดี และต้องรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเมื่อเป็นผู้นำแล้วจะต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเป็นสำคัญ

สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจคนอื่นที่ยัง ไม่เคยรักใคร่นับถือ ให้เกิดความรัก ความนับถือ สังคหวัตถุเป็นหลักธรรมที่ช่วยผูก

ไมตรีซึ่งกันและกันให้ แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา ๑) ทาน คือ การให้ปันสิ่งของของตนให้แก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ๒) ปิยวาจา คือ การเจรจาด้วยถ้อยคำไพเราะ อ่อนหวาน ๓) อตถจริยา คือ การประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน คือช่วยเหลือด้วยร่างกายและ ขวนขวาย ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ให้ลุล่วงไป ๔) สมานัตตตา คือ การวางตนเป็นปกติเสมอต้นเสมอปลาย

ผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนให้ได้ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้เห็นว่าเลือกไม่ผิดคน พึ่งได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ และส่งเสริมสนับสนุนสร้างความเข้าใจในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อตนเองที่เป็นตัวแทนประชาชน

รูปแบบกิจกรรม

การใช้กิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม ๕ ขั้นตอนเกี่ยวกับบอบายมุข

ขั้นตอนที่ ๑ เร้าความสนใจ เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เตรียมความพร้อมก่อนที่จะมีการอบรม ซึ่งวิทยากรต้องหาสิ่งเร้าความสนใจผู้เข้ารับการอบรมโดยอาจให้เล่นเกม หรือดูวีดิทัศน์ในเรื่องที่เกี่ยวกับบอบายมุข จากนั้นเป็นการซักถาม อภิปราย แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกันและกันเกี่ยวกับบอบายมุข

ขั้นตอนที่ ๒ ระดมพลังสมองวิธีป้องกันบอบายมุขเป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมระดมพลังสมอง ระดมความคิดและปรึกษาหารือกันก่อนที่จะลงมือปฏิบัติหรืออบรมแบ่งกลุ่ม แบ่งหน้าที่กันและมอบหมายภาระงานภายในกลุ่ม

ขั้นตอนที่ ๓ ปฏิบัติงานตามป้องกันบอบายมุขเป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายโดยกิจกรรมอาจจะให้ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ ทำใบงาน นำเสนอผลงานเกี่ยวกับประเด็นที่วิทยากรมอบหมายให้

ขั้นตอนที่ ๔ สรุปและอภิปรายเป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสรุปบทเรียนที่ได้รับการอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งผลที่ได้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้ผู้สอนและผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการ และเจตคติที่ดีต่อไป

กิจกรรมในการพัฒนาผู้นำตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำผ่านกิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของ ตนเองได้อย่างชัดเจนผ่านกิจกรรมนี้ และได้ทำการถอดบทเรียนผู้เข้าอบรม ในการให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักหรือได้เช็คตนเองจาก สัตว์ ๔ ทิศ เพื่อจะช่วยให้เข้าใจตนเองและรู้จักตัวตนมากขึ้น รวมถึงมองเห็นจุดแข็ง

และจุดอ่อนของตนเอง ประกอบการตัดสินใจก่อนเลือกอาชีพและเป็นการปรับตัวก่อนที่จะไปทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งแน่นอนว่า นอกจากจะได้รู้จักตัวตนตนเองแล้ว ยังได้รู้จักตัวตนของคนรอบข้างอีกด้วย

หลักสูตรอบรมผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และหลักสูตรอบรมคนในชุมชนในเรื่องความเป็นอยู่ที่ดีในสภาวะปัจจุบัน โดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าของโครงการในการจัดอบรม

รูปแบบการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน ตามปกติแล้วชุมชนจะมีกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่นวันพระทุกคนก็เข้าวัดปฏิบัติธรรม รักษาศีล วันวิสาขบูชาจะมีการรักษาศีล ๘ บ้าง ศีล ๕ บ้างแล้วแต่บุคคลแต่อย่างไรก็ตาม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จะเป็นโอกาสที่ดีเพราะผู้นำชุมชนก็เข้าวัดด้วย ดังนั้นการจัดกิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมคุณธรรม และศีลธรรมจึงควรจัดในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพราะปกติผู้นำชุมชนและคนในชุมชนก็เข้าวัดในวันนี้อยู่แล้ว

การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึก เพื่อให้ได้หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักคำสอนในการ แก้ปัญหา มีชุมชนชาวพุทธ ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการดำเนินชีวิตของทุกกลุ่มคนที่ดำเนินชีวิตของจังหวัดชัยภูมิการดำเนินชีวิตของคนเรานั้นจะดำเนินไปในทิศทางใด ในทางพุทธปรัชญาแสดงว่าต้องเป็นไปในทางดี และก็ต้องสัมพันธ์กันกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้วย เพราะการดำเนินชีวิตนั้นได้กระทำต่อโลก กระทำต่อสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในโลกนี้ โลกก็เหมือนกับบ้านหลังใหญ่

กิจกรรมสรุปการอบรมถอดเรียนผู้นำชุมชนในแต่ละด้าน เป็นกิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง เป็นกิจกรรมเพื่อต้องการสร้างการฟังให้แก่ผู้นำชุมชนในการรับฟังปัญหาต่าง ๆ จากชุมชนกิจกรรมนี้เมื่อเข้าสู่กิจกรรมแล้ว ผู้นำชุมชนจะต้องปล่อยวางเรื่องราวต่าง ๆ และให้ความสนใจต่อสิ่งที่อยู่ต่อหน้า เป็นกิจกรรมเพื่อให้ผู้นำรับฟังอย่างมีสติ และรับฟังอย่างเคารพ ไม่ตีค่าไม่กล่าวโทษ แต่ให้รับฟังในสิ่งที่ผู้พูดต้องการพูดให้เราฟัง กิจกรรมนี้จากการถอดบทเรียนปรากฏได้ว่า ผู้นำสะท้อนความเป็นตัวตนได้มาก จากการฟังผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง โดยไม่ตัดสินผู้พูด

ผู้นำที่ดีจะต้องเข้าใจในตนเอง เช่น อ่านตัวให้ออก บอกตัวเองให้ได้ ใช้ตัวเองให้เป็น เห็นตัวเองให้ชัด ตัดตัวเองให้ถูก และปลูกคุณธรรม นำจะต้องรู้จักตนเองให้ถ่องแท้ว่าเราอยู่ในสถานะใด และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรทำงานตามหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย รู้จักหน้าที่และทำตามความสามารถของตนเอง ควรรู้จักปรับปรุงตนให้เหมาะสมแก่การเป็นผู้นำอยู่เสมอ เพื่อที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

หลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่น ในส่วนงานของสองอำเภอโดยมีกลุ่มผู้นำตำบลนาฝาย และกลุ่มผู้นำตำบลหนองบัวแดง จากหลักสูตรที่ร่วมกันพัฒนาของคณะวิจัย ก็จะได้พัฒนาเป็นหลักสูตรผู้นำชุมชนแบบระยะสั้น ที่สามารถเปิดสอนได้ในระดับ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และ

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามที่ได้ลงพื้นที่จัดกิจกรรมไปแล้วได้ส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ของหน่วยงานราชการให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม รู้จักวัฒนธรรมประเพณีและความต้องการของชุมชน มีความจริงใจ อดทนให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน

วัตถุประสงค์

เพื่อจะได้นำเสนอหลักการและวิธีการที่เป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อสร้างแบบแผนในการนำหลักจริยธรรมมาเป็นเครื่องมือ และวิธีการในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่น โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตาม ในการบริหารชุมชน และพร้อมที่จะให้ชุมชนช่วยสร้างรูปแบบของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของตนเองได้อย่างเป็นรูปแบบต่อไป

๔ หลักสูตรการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

หน่วยเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง แนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

การสร้างสังคมสันติประชาธรรมเป็นเป้าหมายสำคัญ ที่จะทำให้สังคมมีความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขรัฐบาลในยุคปัจจุบัน ได้มีการกำหนดให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการตามนโยบายด้วยการจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมขึ้นทุกจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ในการรับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนทุกเรื่องในทุกพื้นที่ รวมถึงให้บริการข้อมูล ข่าวสารแก่ประชาชน และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือคนในสังคมได้ตื่นตัวและมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต รวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐในทางมิชอบเพิ่มมากขึ้น และสร้างความเท่าเทียมเสรีภาพในด้านข้อมูลข่าวสารอันเป็นกลไกในการสร้างความโปร่งใสของภาครัฐ ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทุจริต ซึ่งสามารถเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ปัญหา เกี่ยวกับการทุจริตมิให้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้อีกรูปแบบหนึ่ง ดังนั้นการแก้ปัญหการทุจริตต้องคำนึงถึงโครงสร้าง ระบบและตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องในทุกฝ่าย เริ่มตั้งแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับผู้นำชุมชนที่ให้บริการโดยตรงต่อประชาชนขึ้นไปถึงผู้บริหารระดับกลางและระดับสูง ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ใกล้ชิดกับประชาชน นักการเมืองที่เข้ามามีบทบาทและมีส่วนในการกำหนดนโยบาย กำกับดูแลและตรวจสอบการบริหารราชการและท้ายที่สุดคือประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำการทุจริต

คนสำคัญที่จะทำให้กลไกในระบบการบริหารงานขององค์กรนั้นๆ ดำเนินไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์สูงสุดก็คือผู้นำ เพราะผู้นำเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหาร การ

จัดการ การริเริ่ม การวางแผนและการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายขององค์กร ผู้นำจึงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลที่สามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นไปขององค์กรในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลหรือการจัดการองค์กร ฉะนั้นทุกองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้นำ ในท้องถิ่นผู้นำถือว่าเป็นผู้มีอิทธิพลในการโน้มน้าวจิตใจของประชาชนในชุมชน ผู้นำจะช่วยประสานให้บุคลากรทั้งหลายในชุมชนทำงานร่วมกันเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ทีมงานที่ประชุมนั้นได้วางไว้ร่วมกัน ดังนั้นผู้นำจึงมีความสำคัญต่อความก้าวหน้าขององค์กรและชุมชน ผู้นำที่ดีมีศักยภาพสูงย่อมเป็นหลักประกันความสำเร็จในวัตถุประสงค์ขององค์กร เมื่อผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้วก็จะสามารถนำพาองค์กรให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และนำพาองค์กรไปสู่ความเจริญก้าวหน้า เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้เกิดสภาพการณ์ของผู้นำที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นในสังคม กล่าวคือเป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดคุณธรรม จริยธรรมที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้นำที่ดี ทำให้กลไกในการบริหารงานขาดประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความเจริญของสังคมนั้นๆ ได้

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความอยู่รอดขององค์กรท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีนักวิชาการหลายท่านทั้งไทยและต่างประเทศที่ให้คำนิยามเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมไว้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย ซึ่งจะได้นำเสนอเพื่อประกอบเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมต่อไป

หน่วยเรียนรู้ที่ ๒ เรืองรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

สังคมสันติประชาธรรม ๑) สัตยาเคราะห์ ในทุกวันที่ ๑๕ สิงหาคมของทุกปี ถือเป็นหนึ่งในวันสำคัญทางประวัติศาสตร์ของอินเดีย เพราะในปี พ.ศ.๒๔๙๐ วันนี้ถือเป็นวันที่ชาวอินเดียทุกคนได้รับสิทธิในการปกครองตนเองหลังจากตกอยู่ใต้การปกครองของอังกฤษมาเป็นเวลายาวนานนับจิตชาวหะรัลล เนห์รู นายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดียได้อ่านสุนทรพจน์ชิ้นสำคัญ ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นอิสระและเสรีภาพของประชาชนชาวอินเดียที่ร่วมต่อสู้ด้วยความมุ่งมั่น และความหวังที่จะเห็นเอกราชแห่งชาติชัยชนะในครั้งนี้ไม่ใช่เป็นเพียงประวัติศาสตร์ของชาวอินเดียเท่านั้น หากแต่เป็นประวัติศาสตร์ของโลกที่ได้เห็นว่าแนวทางการต่อสู้แบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องเอกราชของชาวอินเดียนั้นประสบความสำเร็จได้อย่างสง่างามมหาตะมะ คานธี หรือบิดาแห่งชาติอินเดีย ผู้ซึ่งนำเสนอแนวคิดด้วยสันติวิธี อหิงสา และสัตยาเคราะห์เพื่อเป็นจุดหมายให้ชาวอินเดียทั้งประเทศได้ก้าวเดินเพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษนอกจากแนวคิดและอุดมการณ์นี้จะแพร่หลายในอินเดียแล้ว ยังแผ่กระจายไปทั่วโลกอีกด้วย

เอาชนะความเกลียดด้วยความรัก

หนึ่งในหลักคิดสำคัญที่เป็นหัวใจของการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชของมหาตะมะ คานธี คือความเมตตา การให้อภัย รวมถึงการไม่ใช้กำลัง หลายคนอาจเข้าใจว่าแนวคิดด้วยสันติวิธี

นั้น ถือกำเนิดขึ้นจากการเรียกร้องในประเทศอินเดีย แต่นั่นหาใช่ความจริงไม่ เพราะแนวคิดเหล่านี้ก่อตัวตั้งแต่ครั้งที่คานธีเริ่มเคลื่อนไหวช่วยเหลือคนอินเดียในแอฟริกาใต้ ซึ่งคานธีก็ใช้แนวทางการต่อสู้แบบไม่ใช้กำลังเป็นแนวทางหลักในการต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวอินเดียในแอฟริกาใต้ หรือที่ในเวลาต่อมาเรารู้จักในชื่อแนวคิด ‘สัตยาเคราะห์’ ซึ่งมีความหมายอย่างตรงไปตรงมาว่า ‘แข็งแกร่งหนักแน่นในความจริง’

การเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการต่อสู้แพ่ง

นอกจากความรักและเมตตาที่มีต่อผู้อื่นไม่ว่าจะฝ่ายตนหรือต่อฝ่ายตรงข้ามจะเป็น หมายความว่าสำคัญที่คานธีและพวกพ้องยึดถือในการขับเคลื่อนการเรียกร้องเอกราชและความเป็นธรรมในประเด็นต่างๆ แล้ว อีกหนึ่งหลักการสำคัญและถือเป็นหัวใจใหญ่ของการขับเคลื่อนมวลชนของคานธีคือการเอาชนะความอยุติธรรมด้วยการต่อสู้แพ่ง ความพยายามในการขับเคลื่อนและผลักดันแนวคิดเพื่อต่อต้านอังกฤษของคานธีเริ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ตลอดช่วงสงคราม คานธีพยายามอย่างมากในการสนับสนุนอังกฤษและคาดหวังว่าผลตอบแทนที่จะได้รับคือเอกราชของชาวอินเดีย แต่ความหวังของคานธีก็สิ้นสุดลงเพราะนอกจากอินเดียจะไม่ได้เอกราชแล้ว อังกฤษยังคงกดขี่ชาวอินเดียอย่างหนักเพื่อนำทรัพยากรไปฟื้นฟูประเทศตัวเอง แต่สำหรับคานธีการใช้กำลังนั้นไม่ใช่ทางออก ฉะนั้นคานธีจึงหยิบเอาหลัก ‘อหิงสา’ หรือการไม่ใช้กำลังมาใช้และบอกกล่าวแก่ผู้ติดตามทุกคนว่า นี่คือนโยบายหลักในการต่อสู้กับอังกฤษเพื่อเอกราชของคนอินเดียทั้งหมดโดยปราศจากการใช้กำลัง และหนึ่งในการไม่ใช้กำลังเพื่อต่อต้านอังกฤษก็คือการต่อสู้แพ่ง หรือการปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมนั่นเอง

หน่วยเรียนรู้ที่ ๓ เรื่องสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

หลักการแห่งอหิงสา อหิงสา ความหมายโดยพยัญชนะ คือ ความไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นไม่ปฏิบัติผิดต่อผู้อื่น ไม่ว่าด้วยกาย วาจา หรือใจก็ตาม การไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้อื่นนี้เป็นเพียงแง่ลบ คานธีเห็นว่าการมีอหิงสธรรมไม่จำเป็นต้องไปอยู่ป่า ถ้าคนมีอหิงสาอย่างแท้จริงอยู่ที่ไหนก็ประพฤติอหิงสาได้ การที่คนอยู่ในสังคมยังทำให้ประพฤติอหิงสาในแง่บวกได้ด้วย กล่าวคือการมีความรักผู้อื่น รักมนุษยชาติ และสัตว์ทั้งหลายเป็นความรักอันบริสุทธิ์ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

เมื่ออหิงสามีหลักการต้องปฏิบัติด้วยกาย วาจา และใจในการประพฤติ มนุษย์จึงต้องฝึกหัดควบคุมตนเองโดยการตั้งปณิธานที่ดี แล้วคิด พูด และปฏิบัติตามปณิธานนั้นอย่างแน่วแน่ การปฏิบัติตามนัยนี้ เรียกว่าการถือความสัตย์ หรือคานธีเรียกว่า สัตยาเคราะห์ โดยคานธีนำไปใช้ในการต่อต้านความอยุติธรรมต่างๆ ทางสังคมและการเมืองด้วย สิ่งสำคัญที่จะทำให้ความแตกต่างทางความคิดของคนเราลดลง คานธีมองว่าเป็นการศึกษาเขาได้ตั้งหลักการเรียกว่า สรรโวทัย ขึ้นมา มีกรอบ ๓ ประการคือ ๑) จงทำความดีแก่คนทั้งปวง ๒) งานของช่างตัดผมและของทนายความนั้นควรจะมีค่า

เท่ากันเพราะต่างก็มีสิทธิในการประกอบอาชีพของตนเท่ากัน ๓) ชีวิตของกรรมกรและชาวนาหรือชีวิตของผู้ที่ใช้แรงงานนั้นเองเป็นชีวิตที่แท้จริง

หลักการของคานธี จะมีรากฐานคล้ายคลึงกับปรัชญาในการเน้นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบง่าย ๆ นี้ คานธีถือว่าทุกคนมีความสามารถในการทำงานควรมีสิทธิในการทำงานเพื่อยังชีพประเทศด้อยพัฒนาซึ่งมีแรงงานมากและมีทุนน้อยควรจะใช้แรงงานคนให้มาก การสงเคราะห์ทำได้สองวิธีคือ ให้งานให้ทำหรือสร้างระบบประกันสังคม ขณะเดียวกันรัฐจะต้องเข้าควบคุมไม่ให้นายทุนใช้ ความร่ำรวยเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของสังคมส่วนรวม แต่ในทางตรงข้ามผู้ใช้แรงงานก็ต้องคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของตน กล่าวคือต้องถือว่าค่าจ้างจะเพิ่มขึ้นก็เมื่อผลผลิตเพิ่มขึ้น คนทุกคนควรถือว่าเมื่อไม่ทำงานก็ไม่สมควรรับค่าตอบแทน คานธีเห็นว่าการเพิ่มค่าแรงโดยไม่เพิ่มผลผลิตยังทำให้เกิดปัญหาแก่สังคมทำให้ สินค้าราคาแพงขึ้น

จะเห็นได้ว่า การนำคตินิยมแบบคานธีมาใช้ ล้วนเป็นการดำเนินชีวิตตามแนวคิดที่พยายาม สร้างความสมดุลอย่างกลมกลืน บนพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ที่มีคุณธรรม ไม่เบียดเบียน ทั้งตนเอง เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ เบียดเบียนสังคมอันจะทำให้คนทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นอหิงสา ที่ยากจะหาได้ในปฏิบัติการชุมนุมของเมืองไทยเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมาก

รูปแบบกิจกรรม

กิจกรรมที่ ๑ เติมคำหรือข้อความลงในที่ว่างให้ถูกต้อง เช่น แนวคิด วิถีชีวิต การอยู่ร่วมกัน สันติ สันติประชาธรรม หมายถึงอะไร เป็นต้น **กิจกรรมที่ ๒** ปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ แล้วทำกิจกรรมที่กำหนดให้ เป็นการถามตอบปลายเปิด เช่น ๑) การที่จะปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมได้นั้น ต้องปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง ๒) การทำงานกลุ่มร่วมกันตามสังคมสันติประชาธรรมจะต้องมีความเชื่อด้านใดบ้าง ๓) ผู้ที่มีความรับผิดชอบต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสม

วัตถุประสงค์ คือ มีแนวความคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิและศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พร้อมสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๔.๕.๒ การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์จังหวัดชัยภูมิ

หลักสูตรการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ การดำเนินกิจกรรมผู้เข้ามอบรมพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิและเทศบาลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิได้เติมคำหรือข้อความลงในที่ว่างให้ถูกต้องตามความคิดของตนเองหลักจากที่ได้นั่งฟังวิทยากรพูดเรื่องสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิแล้ว จนจบการบรรยาย แล้วให้ผู้มาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสังคมสันติประชาธรรม เช่น ๑) แนวคิด หมายถึง ผู้นำส่วนมาก ให้ความหมายแนวคิด คือ

แนวคิด เป็นการกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งใช้ความเชื่อ ความรู้สึก ทศนคติ แง่คิด ความรู้และประสบการณ์ เข้าร่วมอาจจะเป็น บทความ เป็นข่าว เป็นข้อเสนอแนะ หรือความคิดจากใครที่เชี่ยวชาญก็ได้ แนวคิดอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ ๒) วิถีชีวิต หมายถึง สภาพสิ่งแวดล้อมรอบข้างตามบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ๓) สันติประชาธรรม ความจริง และความงาม เป็นหลักใหญ่ในการดำเนินชีวิต กิจกรรมที่ ๒ ปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ แล้วทำกิจกรรมที่กำหนดให้ เป็นคำถามเกี่ยวกับสันติประชาธรรม ๑) การที่จะปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมได้นั้น ต้องปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของหน่วยงาน ปฏิบัติตามผู้ใต้บังคับบัญชา ๒) การทำงานกลุ่มร่วมกันตามสังคมสันติประชาธรรมจะต้องมีความเชื่อด้านใดบ้างเชื่อว่าการลงมือทำย่อมประสบความสำเร็จแน่นอน พร้อมนำหลักร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันมาใช้ ๓) เพราะเหตุใดจึงเชื่อว่าปฏิบัติตนตามสังคมสันติประชาธรรมเป็นการปฏิบัติที่ดีที่สุด เพราะมีความเชื่อมั่นในตนเอง

การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม รูปแบบการเรียนรู้แบบนี้สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้นำได้ เพราะพบเห็นมากับตัวเอง ซึ่งผู้นำการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เราๆมองเห็นกันอยู่นั้นส่วนใหญ่่มองเห็นเป็นค่ายกิจกรรมที่จัดขึ้น ก่อนการเรียนรู้ เป็นการฝึกทักษะเรียนรู้ของผู้นำ ทำให้มีการผ่อนคลาย สนุกสนาน มีกำลังใจเพิ่มขึ้น

ความคิด จิตใจ และการกระทำ อยู่ใน ๑ กิจกรรม หรือ ๑ กระบวนการ อยากให้ทุกคนลองย้อนมองดูรูปแบบของตนเอง คำถามต่อมา คือ แล้วจะเห็นได้อย่างไร ? ตัวอย่าง เช่น กิจกรรมทีม จิตใจจะมีทั้งช่วงที่เป็น - และเป็น + แล้วจึงเกิดปัญญา (กิจกรรมนี้ใช้การคิดเป็นส่วนใหญ่) หรือ กิจกรรมสนทนาการที่ให้กระโดดแล้วร้องเพลง การกระทำ คือ การใช้เท้ากระโดด โดยที่เรามุ่งหวังให้ทุกคนได้ละลายพฤติกรรมเข้าหากัน กิจกรรมเหล่านี้จะสนุก (ด้านจิตใจจะมากที่สุด) จากมุมมองข้างต้น อาจเห็นได้ในระดับหนึ่งว่ากิจกรรมที่เราทำกันอยู่นี้ มีทั้งการคิด จิตใจและการกระทำ หรืออาจมีปัจจัยอื่นๆ

หลักสูตรการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีกิจกรรม ๑) อ่านข้อความนี้แล้ววิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสถาบันของสังคม จากข้อความนี้มีความเกี่ยวข้องกับ

สถาบันใดบ้าง ๒) จากข้อความนี้สถาบันการศึกษามีความสัมพันธ์กับสถาบันเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง ๓) เขียนเครื่องหมาย ✓ หน้าที่ถูก และเขียนเครื่องหมาย X หน้าข้อที่ผิด การนำหลักสังคหวัตถุ ๔ มาเป็นกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมานัตตา(ความมีตนเสมอ) มาประยุกต์ใช้ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีการวางตนเสมอบุคคลอื่นที่อยู่รอบข้างจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานเพราะจะได้ความรักความเคารพนับถือ วางตนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ มีความเสมอต้นเสมอปลายกับประชาชน ให้ความสำคัญ ของประชาชน มีสัมมาคารวะรู้จักกาลเทศะ กิจกรรมความสามัคคีในการทำงานเป็นกลุ่มเป็นทีม สามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำกิจกรรมเสร็จแล้วก็ออกมาแสดงความคิดเห็นหรืออธิบายเสริมบางอย่างที่เกี่ยวกับความสามัคคี กิจกรรมผู้นำจะต้องเรียนรู้จักการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการชีวิตประจำวัน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องรู้จักการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ การนำแอปพลิเคชันต่างๆมาใช้ในการทำงาน ทั้งไลน์ เฟสบุค หรือโปรแกรมที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน จัดเป็นหลักสูตรอบรม และเสริมความรู้ในแต่ละด้านๆ ให้กับผู้นำท้องถิ่น กิจกรรมมีทักษะองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้นำในการพัฒนาต่อต้านยาเสพติด ความซื่อสัตย์ สุจริต อบออม อารี รักษาสิ่งจะ ตระหนักในหน้าที่ ยึดหลักความเป็นธรรม กิจกรรมมีส่วนร่วม ความสามัคคีในชุมชน มีโครงการใส่ใจคุณธรรมโดยนิมนต์พระคุณเจ้ามาเทศน์สอนหลักการดำเนินชีวิต การปฏิบัติธรรม สวดมนต์ นั่งภาวนา ทำให้จิตใจสงบ มีพื้นฐานและเป็นเกาะกำบังไม่ให้ความโลภ โกรธ หลง เข้ามาทางจิตใจได้ ทำให้เกิดจิตใจเสียสละ มีความสามัคคีในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสุขความเจริญ ซึ่งตรงตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับหลักความสามัคคีให้เกิดในหมู่คณะนั้นก็คือ หลักอภิปรายธรรมเป็นหลักความเจริญอย่างเดียว มี ๗ อย่าง คือ คือ ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีกรรม ตามที่วางไว้เดิม ๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่าน ว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง ๕) บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่มเหงหรืออวดคร่ำครวญใจ ๖) เคารพสักการะบูชาเจดีย์ของวัชชีทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ ธรรมิกพลีที่เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรมไป ๗) จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลายตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแว่นแคว้นผาสุก

ให้ผู้นำมีอภิปรายธรรม พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือทำให้เกิดความแตกสามัคคีกันภายในกลุ่มของวัชชีจึงจะมีสิทธิชนะ จะเห็นได้ว่า อภิปรายธรรม ๗ ประการนี้มีสามัคคีธรรม เป็นคุณธรรมที่คอยเกื้อหนุนให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดเป็นผลจริง ฉะนั้น หลักสามัคคีธรรม ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาสังคมเป็นไปตามแนวทางที่ชุมชนหรือสังคมตั้งเป้าหมายเอาไว้ได้แก่ความมีคุณภาพชีวิตที่

สาระสำคัญของความคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้นเนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์ตามหลักคำสอนนี้ พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ด้อยการศึกษาความสำคัญของการพัฒนา โดยการช่วยเหลือกัน ทั้งการอบรมในศาสนาธรรม และประสบการณ์มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์ ผู้นำที่ของผู้นำ กิจกรรมมีวินัย พัฒนาภาวะผู้นำ

หลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มีกิจกรรมพัฒนาผู้เข้าอบรมของผู้นำ การใช้กิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม ๕ ขั้นตอนเกี่ยวกับบอบายมุข

ขั้นตอนที่ ๑ เราความสนใจ เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เตรียมความพร้อมก่อนที่จะมีการอบรม ซึ่งวิทยากรต้องหาสิ่งเร้าความสนใจผู้เข้ารับการอบรมโดยอาจให้เล่นเกม หรือดูวิดีโอในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบอบายมุข จากนั้นเป็นการซักถาม อภิปราย แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกันและกันเกี่ยวกับบอบายมุข

ขั้นตอนที่ ๒ ระดมพลังสมองวิธีป้องกันบอบายมุข เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมรวมพลังสมอง ระดมความคิดและปรึกษาหารือกันก่อนที่จะลงมือปฏิบัติหรืออบรมแบ่งกลุ่ม แบ่งหน้าที่กันและมอบหมายภาระงานภายในกลุ่ม

ขั้นตอนที่ ๓ ปฏิบัติงานตามป้องกันบอบายมุขเป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายโดยกิจกรรมอาจจะให้ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ ทำใบงาน นำเสนอผลงานเกี่ยวกับประเด็นที่วิทยากรมอบหมายให้

ขั้นตอนที่ ๔ สรุปและอภิปราย

เป็นขั้นตอนที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสรุปบทเรียนที่ได้รับการอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งผลที่ได้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้ผู้สอนและผู้เรียนเกิดทักษะ กระบวนการ และเจตคติที่ดีต่อไป และมีกิจกรรมในการพัฒนาผู้นำตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำผ่านกิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของ ตนเองได้อย่างชัดเจน

บุคลากรของรัฐยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ตามหลักสามัคคีธรรม เว้นอบายมุขทั้งหลายอันก่อให้เกิดความทุกข์ จึงกำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐต้องยึดถือแนวทางปฏิบัติตามพระราชบัญญัติมาตรฐานจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒ และประมวลจริยธรรม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักเลี่ยงการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม

๔.๕.๓ การประเมินผลหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ

คณะผู้วิจัยดำเนินการประเมินผลหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แบบสอบถามในการประเมินผล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่ผ่านการอบรม เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๗๐.๕๐ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ร้อยละ ๔๖.๕๐ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๕๖.๐๐ มีรายได้ ๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ บาท ๓๕.๘๐

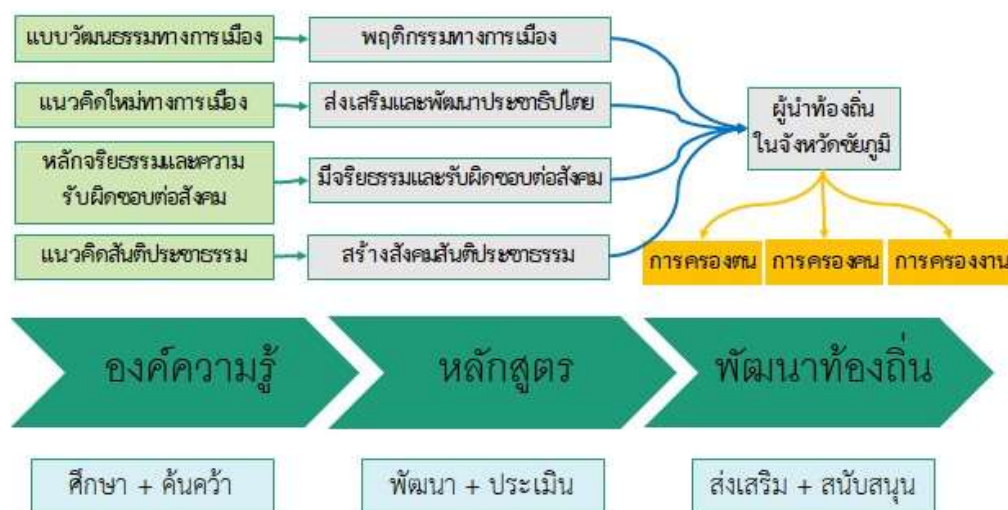
ผลการประเมินโครงการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า **ด้านเจตคติ** ผู้เข้าอบรมเจตคติที่ดีต่อโครงการ คือ มีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ในกิจกรรม การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ เห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ดีสามารถจะพัฒนาทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้นำได้เป็นอย่างดี มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรม

ด้านเนื้อหากิจกรรม ผู้เข้าอบรมมีความคิดเห็นต่อเนื้อหากิจกรรม คือ เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบัน

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เข้าอบรมมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ คือ กิจกรรมมีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ มีความชัดเจนน่าสนใจและสามารถปฏิบัติได้ สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลาที่กำหนด สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ” นี้ มีองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๑๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ”

องค์ความรู้จากงานวิจัยครั้งนี้ จากกรอบแนวคิดการวิจัยที่ใช้ คือ

๑) องค์ความรู้อันเกิดจากการศึกษาและค้นคว้าในแนวคิดที่สอดคล้องและเหมาะสมในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น ๔ แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับแบบวัฒนธรรมทางการเมือง, แนวคิดใหม่ทางการเมือง, หลักจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม และแนวคิดสันติประชาธรรม อันนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรและการประเมินหลักสูตรที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น

๒) หลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาขึ้น มี ๔ หลักสูตร คือ ๑) หลักสูตรสำหรับพัฒนาพฤติกรรมทางการเมือง ๒) หลักสูตรเพื่อการพัฒนาให้เกิดประชาธิปไตย ๓) หลักสูตรพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม และ ๔) หลักสูตรการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรม

๓) หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่น โดยมุ่งไปที่การพัฒนาผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิให้มีความยั่งยืนด้วยหลักการครองตน ครองคน และครองงานครองงาน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ” มีวัตถุประสงค์การวิจัย ๕ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ๒) เพื่อพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ๓) เพื่อพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ๔) การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ และ ๕) การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยทำการวิจัยเชิงคุณภาพ วิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ แสดงผลตามลำดับดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๕.๑.๑ การสร้างตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

๑) คณะผู้วิจัยได้นำเอารูปแบบตัวชี้วัดภาวะผู้นำ ๘ แบบของวิลเลียม เจมส์ เรดดิน (William James Reddin) มาประยุกต์ร่วมกับรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ของอัลมอลด์และเวอร์บา (Almon, Gabriel A., and Verba,) ได้ตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ๖ แบบ ประกอบด้วย

(๑) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบ (Parochial Political Culture)

(๒) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture)

(๓) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participative Political Culture)

(๔) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมแบบไพร่ฟ้า (Parochial & Subject Political Culture)

(๕) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม (Subjective & Participative Political Culture)

(๖) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมแบบมีส่วนร่วม (subject- participant political culture)

๒) ผลการวิเคราะห์รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ตามจำนวนความคิดเห็นของผู้นำจากมากไปหาน้อยดังนี้ ๑) รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม (E) จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๕๐ โดยมีค่าคะแนนโดยเฉลี่ย ๖.๔๗ ๒) รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (C) จำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕๐ โดยมีค่าคะแนนโดยเฉลี่ย ๕.๖๙ คะแนน ๓) รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบ (A) จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๕๐ โดยมีค่าคะแนนโดยเฉลี่ย ๖.๒๗ คะแนน ๔) รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (B) จำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐๐ โดยมีค่าคะแนนโดยเฉลี่ย ๕.๗๘ คะแนน ๕) รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมไพร่ฟ้า (D) จำนวน ๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗๕ โดยมีค่าคะแนนโดยเฉลี่ย ๕.๘๓ คะแนน ๖) รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมแบบมีส่วนร่วม (F) จำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๗๕ โดยมีค่าคะแนนโดยเฉลี่ย ๕.๙๖ คะแนน ตามลำดับ

๓) การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า

(๑) ผู้นำท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางการเมือง อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง ๔ ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดถึงน้อยที่สุด คือ ด้านความเคารพสิทธิของผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๕ ด้านการรับผิดชอบหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐ ด้านการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ และด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘ ตามลำดับ

(๒) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น พบว่า รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ กล่าวคือ ผู้นำท้องถิ่นที่มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันมีแนวโน้มทางพฤติกรรมทางการเมืองที่ต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

(๒.๑) แบบวัฒนธรรมทางการเมือง แบบค้ำแคบ ผู้นำท้องถิ่นจะมีพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับสูง

(๒.๒) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ผู้นำท้องถิ่นจะมีพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง

(๒.๓) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ผู้นำท้องถิ่นจะมีพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง

(๒.๔) แบบวัฒนธรรมทางการเมือง แบบค้ำแคบผสมไพร่ฟ้า ผู้นำท้องถิ่นจะมีพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง

(๒.๕) แบบวัฒนธรรมทางการเมือง แบบไพร่ฟ้าผสมมีส่วนร่วม ผู้นำท้องถิ่นจะมีพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง

(๒.๖) รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ด้านค้ำแคบผสมมีส่วนร่วม ผู้นำท้องถิ่นจะมีพฤติกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับสูง

๔) ผลการวิเคราะห์แบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น มีดังนี้

(๑) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิในปัจจุบัน พบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่ มีแบบวัฒนธรรมทางการเมือง ๑) แบบมีส่วนร่วม และ ๒) แบบแบบไพร่ฟ้าผสมผสานกับแบบมีส่วนร่วม ซึ่งด้วยเหตุผล ๒ ประการคือ ๑. การเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม กล่าวคือ (๑.๑) ด้านการเมือง เป็นยุคหลังรัฐประหารปี ๕๗ ที่ประชาชนเริ่มกลับมามีสิทธิมีเสียง และมีเสรีภาพทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยในระยะแรกประชาชนยังอยู่ในความหวาดกลัวต่ออำนาจของผู้นำรัฐประหาร จึงจำต้องยอมสยบต่อผู้มีอำนาจและยอมรับอำนาจของผู้นำที่เหนือกว่าตน ต่อมาเมื่อมีการปล่อยให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีการเรียกร้องและแสดงความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นจำนวนมากขึ้นเพื่อแสดงสิทธิเสรีภาพอันชอบธรรมของตนต่อสาธารณะ (๑.๒) ด้านเศรษฐกิจ เป็นยุคที่เศรษฐกิจมีความเหลื่อมล้ำสูงมาก ทำให้ประชาชนเดือดร้อน ประชาชนจึงมีการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตลอดเวลา (๑.๓) ด้านสังคม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนในพื้นที่ชนบทห่างไกลมีเพิ่มมากขึ้น ก็การก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้ประชาชนรู้เท่าทันข่าวสารบ้านเมืองและเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้ตลอดเวลา ๒. การผ่านการกล่อมเกลางานการเมืองผ่านสังคมต่างๆของประชาชน เช่น สื่อสารมวลชนต่างๆ สื่อดิจิทัล การพบปะพูดคุยกันระหว่างบุคคลในครอบครัว กลุ่มเพื่อน และอื่นๆ ทำให้ประชาชนรู้เท่าทันทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น และนักการเมืองท้องถิ่นเองก็มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมดังกล่าว ซึ่งในระยะเวลาต่อไป ผู้นำท้องถิ่นจะมีความเป็นผู้แทนของประชาชนเพิ่มมากขึ้น และจะมีแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น

(๒) พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

ก. ผู้นำท้องถิ่นต้องมีพฤติกรรมทางการเมืองโดยภาพรวม มี ๓ ด้าน คือ (๑) ด้านการครองตน คือ เป็นคนดี มีศีลธรรม ตั้งอยู่บนความสุจริตดีงาม โดยยึดหลักความถูกต้อง ยุติธรรม ซื่อสัตย์ ความโปร่งใสมีธรรมาภิบาล ไม่ฉ้อโกงไม่อคติ ทั้งนี้ต้องมีความเป็นผู้นำและมียศความรู้ในการปกครอง (๒) ด้านการครองคน คือ เป็นคนของสังคม เป็นผู้มีความโอบอ้อมอารี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พุดจาไพเราะ มีความเป็นกันเองไม่ถือยศศักดิ์ พร้อมช่วยเหลือผู้เดือดร้อนทุกเมื่อที่มีโอกาสมองประชาชนเป็นคนในครอบครัวตนเองดูแลประดุจญาติมิตร อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมจงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามตัวแบบหรือตัวอย่างที่ดีได้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธา

ยอมรับในบุคลิกภาพ (๓) ด้านการครองงาน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีวุฒิภาวะในการเป็นผู้นำสูงมีความสามารถ มีความรับผิดชอบ ทำงานอย่างจริงจังเข้าใจเข้าถึงพัฒนาแก้ไขปัญหาประชาชนได้รับฟังความคิดเห็นให้เกียรติผู้อื่น ยอมรับการเปลี่ยนแปลงพร้อมเป็นทั้งผู้นำและผู้ตามเป็นนักประสานต่อเรื่องมีเครือข่ายอยู่ตลอดเวลาให้ประชาชนเข้าถึงง่าย

ข. พฤติกรรมทางการเมืองด้านเคารพสิทธิของผู้อื่น ผู้นำต้องมีความเข้าใจในเสรีภาพของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยต้องยินดียอมรับฟังเสียงส่วนใหญ่ด้วยความเต็มใจแต่ไม่ละเลยเสียงคนของส่วนน้อย ยอมรับในความเท่าเทียมกันต้องมีจุดยืนของตนเองและต้องเข้าใจในสิทธิของผู้อื่นไปด้วยในตัวต้องไม่มั่วทะลุ

ค. พฤติกรรมทางการเมืองด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่พึ่งของประชาชนการเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อประชาชน ต่อสังคม

ง. พฤติกรรมทางการเมืองด้านยึดผลประโยชน์ของส่วนรวม ผู้นำท้องถิ่นต้องยึดผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักทำงานด้วยจิตอาสาเสียสละเวลา ละทิ้งประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องอย่างเคร่งครัด มุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดของประชาชนตัดสินใจภายใต้ข้อมูลที่หนักแน่น ถูกต้องตามหลักการหลักเกณฑ์ หรือหลักวิชาการ งดเว้นความรู้สึกของความเป็นเจ้าของท้องถิ่น พร้อมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนหรือบุคลากรร่วมงาน พัฒนาให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่พึงประสงค์ขององค์กรหรือสังคม ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ประโยชน์ต่อการบริหารงาน บริหารคน นำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จ. พฤติกรรมทางการเมืองด้านมีส่วนร่วม/สร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน ผู้นำท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม/สร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน ผู้นำท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเปิดช่องทางที่รับข้อเสนอแนะที่ประโยชน์ในการทำงานเพื่อส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็น และให้ประชาชนวิพากษ์วิจารณ์ได้มีการสร้างเวที เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในหลากหลายช่องทาง ทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์มีการวางแผน มีนโยบาย มีกระบวนการทำงานที่ตรวจสอบได้ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่เสมอ

๕) การพัฒนากิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

(๑) การดำเนินกิจกรรมการพัฒนา ภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ” ลักษณะกิจกรรม เป็นกิจกรรมการบรรยาย อภิปรายความรู้ และนำเสนอผลการค้นพบให้กับผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ในพื้นที่เป้าหมาย เป็นระยะเวลา ๑ ชั่วโมง ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี เลขาธิการนายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รอง

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และบุคลากรเจ้าหน้าที่ ในเทศบาลตำบลหลวงศิริ อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ และในองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๑๐๐ คน และเนื้อหาในการบรรยายในกิจกรรม มีหัวข้อประเด็นที่ต้องการบรรยาย ประกอบด้วย (๑) ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง (๒) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นตัวแทนเชิงอุดมคติ ๓ แบบ (๓) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน ๓ แบบ (๔) รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ เชิงปริมาณ (๕) แบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ เชิงคุณภาพ และ (๖) พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ พร้อมกับดำเนินการประเมินผลความพึงพอใจในกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น

(๒) ผลการประเมินความพึงพอใจในกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความพึงพอใจในกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D. = ๐.๑๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ๑) ด้านเจตคติต่อกิจกรรม ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D. = ๐.๑๔) ๒) ด้านเนื้อหากิจกรรม ($\bar{X} = ๔.๑๓$, S.D. = ๐.๑๘) ๓) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D. = ๐.๑๙) ๔) ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = ๔.๑๒$, S.D. = ๐.๑๖) และ ๕) ด้านการประเมินผลกิจกรรม ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๗๔)

๕.๑.๒ การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

๑) ความคิดเห็นต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๓$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ($\bar{X} = ๔.๐๑$) ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน ($\bar{X} = ๓.๘๕$) และด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น ($\bar{X} = ๓.๖๒$) ตามลำดับ

๒) การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น แบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ

(๑) แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น เป็นการเสริมสร้างความเข้าใจให้กับผู้นำท้องถิ่นในตามหลัก “การปกครองตนเอง” เนื่องจากประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้สามารถบริหารจัดการตนเอง โดยมีการเลือกตั้งคนในชุมชนนั้นๆ เป็นผู้กำหนดนโยบายและกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปตามบริบทชุมชนและปัญหา ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ร่วมกับคนในชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตน การ

ส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นมีการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น นอกจากนั้นผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ของตน ผู้นำท้องถิ่นเป็นลงสมัครรับเลือกตั้งโดยการไม่ซื้อเสียง มีการหาเสียงอย่างบริสุทธิ์และเป็นธรรม ผู้นำท้องถิ่นเข้าใจหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและสามารถส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นมีการเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆในท้องถิ่น เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจึงจะทำให้การดำเนินงานเกิดผลสำเร็จ ผู้นำท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถร่วมแสดงบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาได้อย่างหลากหลาย ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่เข้าใจบริบทพื้นที่ วัฒนธรรม ประเพณี สังคมในท้องถิ่น เพื่อสามารถรับทราบปัญหาและความต้องการในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในการเสนอ ปัญหาและความต้องการของประชาชน รวมทั้งหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชน ผู้นำท้องถิ่นเข้าใจถึงหลักประชาธิปไตยโดยเฉพาะการเลือกตั้งเพื่อที่จะได้ผู้นำที่สามารถแสดงบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผู้นำท้องถิ่นสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในชุมชน ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายและผู้นำท้องถิ่นรับฟังความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานท้องถิ่น ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน เกิดชุมชนเข้มแข็งและเกิดการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นต่อไป

(๒) แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความเสียสละต่อส่วนรวม ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เช่น หลักจากการเลือกตั้งต้องมองการพัฒนาในภาพรวม ไม่เลือกเอื้อประโยชน์เฉพาะชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตา ไม่มีการชิงดีชิงเด่นกัน ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้วางตัวเป็นแบบอย่างที่ดี มีความประพฤติดี มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและการพนัน ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงานที่ดีกับทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความร่วมมือรวมทั้งเกิดความสามัคคีในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และตั้งใจในการทำงานร่วมกับคนในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นมีความกล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็นและกล้าตัดสินใจในเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลและผู้นำท้องถิ่นรู้จักการเรียนรู้อยู่เสมอ มีการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีความทันสมัย ทันโลกทันเหตุการณ์ และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ผู้นำท้องถิ่นมีภาวะผู้นำในการเป็นผู้นำเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน

(๓) แนวคิดใหม่ทางการเมืองด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน เป็นการส่งเสริมผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและเข้าถึงแต่ละองค์กร ทั้งท้องถิ่น ท้องที่ ภาคราชการ ภาคเอกชน หน่วยงานต่างๆ ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่ประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่ม องค์กรต่างๆ เช่น กลุ่มอาชีพ เพื่อแก้ปัญหาปากท้องให้ประชาชน

อยู่ดีกินดี ผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ผู้นำท้องถิ่นเข้าใจในการบริหารงานของกลุ่มองค์กรต่างๆภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดตั้งกลุ่มและเกิดการพัฒนากลุ่มต่างๆในชุมชนและผู้นำท้องถิ่นมีการสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อให้เกิดการประสานงานในชุมชน ซึ่งจะทำให้เป็นการสร้างเสริมให้ชุมชนเกิดการพัฒนาได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

๓) แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น มีแนวทางดังต่อไปนี้

(๑) แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้เกิด “การเมืองท้องถิ่นเชิงสมานฉันท์” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตยท้องถิ่น ประกอบด้วย การสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปกครองตนเองตามหลักการกระจายอำนาจ การเข้าใจบริบทพื้นที่ ค้นหาปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริงและกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น

(๒) แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้เกิด “ผู้นำท้องถิ่นวิถีใหม่” นั้น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีการส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตยท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีความทันสมัย ก้าวทันเทคโนโลยี และการสร้างสรรค์นวัตกรรมชุมชน

(๓) แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน เป็น “การสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรและชุมชน” นั้น ผู้นำท้องถิ่นควรส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่ม องค์กรชุมชน มีการบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานและชุมชน ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์ประสานงานท้องถิ่นและมีการนำหลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อประยุกต์ใช้ในการสร้างเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่น

๕.๑.๓ การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัด

ชัยภูมิ

๑) คุณลักษณะด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า

(๑) คุณลักษณะด้านจริยธรรม ผู้นำท้องถิ่นสามารถปรับแผนงานใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม รู้จักใช้สอยงบประมาณในการบริหารจัดการอย่างถูกต้องสมเหตุสมผล และใช้ชีวิตอย่างพอเพียงทั้งเป็นแบบอย่างแนวทางของความพอเพียง ผู้นำท้องถิ่นสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการเวลา และรู้คุณค่าของเวลา สามารถวางแผนงานหรือจัดโครงการได้อย่างเหมาะสมกับโอกาสและเวลา และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ กล้าตัดสินใจ และตรงต่อเวลา

ผู้นำท้องถิ่นมีความจริงใจในการพัฒนาประโยชน์สาธารณะเพื่อชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเห็นคุณค่าของกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และมีความจริงใจ อดทน และเสียสละเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนได้ ผู้นำท้องถิ่นมีการกำหนดนโยบายบริหารงานให้ถึงจุดเป้าหมายที่ได้วางไว้ ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เหตุผลในการบริหารงานเพื่อจะได้ทราบถึงข้อดีและข้อเสีย และมีการรวมกันประชุมปรึกษาหารือวางแผนจุดมุ่งหมายของการบริการงานได้ ผู้นำท้องถิ่นมีเข้าใจในกฎเกณฑ์ ระเบียบกติกามารยาทของทางราชการ ทราบถึงความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนและมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนนั้น และส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบของทางราชการ ผู้นำท้องถิ่นมีปฏิบัติหน้าที่ของตนสามารถเป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติตามหน้าที่นั้น และมีพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ปรับปรุงจุดอ่อนของตน ในขณะเดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนเอง

(๒) คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้นำท้องถิ่นที่มีความตั้งใจพัฒนาท้องถิ่นให้ตรงเป้าหมาย บุคลากรคือผู้สนองงานท้องถิ่นยังต้องมีความใส่ใจทำงานตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย ทำตามนโยบายของทางภาครัฐอย่างเต็มที่ คอยบริการชาวบ้านด้วยความตั้งใจ และเป็นกันเอง ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ต้องปรับตัวตามยุคตามสมัย และมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการปกครอง เพื่อใช้ความรู้ความสามารถของตนในการปกครองประชาชนให้เกิดความสงบสุขในชุมชน และให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในแต่ละสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้นำท้องถิ่นต้องมีวุฒิภาวะของผู้นำที่ดีและต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระการกระทำของตนเอง ต้องมีความรับผิดชอบในงานของตน และต้องมีความรับผิดชอบต่อภาระการกระทำของตนเอง การร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำ รับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน รับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีเหตุมีผลตามที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ ผู้นำท้องถิ่นต้องเคารพในความเห็นต่างของประชาชน ควรให้ความสำคัญต่อประชาชน ต้องกระตือรือร้นในการทำงาน ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา หรือประเด็นที่สำคัญ และควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ

๒) กิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ได้ออกแบบกิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นตามโครงการวิจัย โดยได้มีการจัดกิจกรรมอบรมในเรื่องของความเป็นผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ผ่านกิจกรรมจำนวน ๓ กิจกรรม คือ

(๑) กิจกรรมเปิดใจ เป็นกิจกรรมหลักที่ต้องทำเป็นกิจกรรมแรก เพราะในการฝึกอบรมเรื่องของกระบวนการต่าง ๆ จะต้องเปิดใจให้ผู้เข้ารับการอบรมลดละความเป็นตัวตนออก

เพื่อเปิดความพร้อมในการอบรมกิจกรรมต่างๆ ด้วยกระบวนการให้ผู้เข้ารับการอบรมนั่งเป็นวงกลม แล้วให้ผู้เข้ารับการอบรมพูดถึงความรู้สึกของตนให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมท่านอื่นฟังทีละท่าน โดยใช้เวลาประมาณ ๑๐-๑๕ นาที แล้วถอดองค์ความรู้ด้วยการถาม กิจกรรมนี้เป็นการถามแบบเปิดใจทุกคนต้องได้ตอบและถามคำถามทุกท่าน กิจกรรมเปิดใจเป็นกิจกรรมสื่อกลางในการเปิดรับฟังปัญหาและทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน

(๒) กิจกรรมเรื่องสัตว์ ๔ ทิศ เป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของตนเองได้อย่างชัดเจนผ่านกิจกรรมนี้ และได้ทำการถอดบทเรียนผู้เข้ารับการอบรม ในการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รู้จักหรือได้ใช้ตนเองจาก สัตว์ ๔ ทิศ คือ อินทรี หมายถึงผู้บริหาร หมู หมายถึงผู้วางแผนงาน กระต่าย หมายถึงผู้ปฏิบัติงาน ส่วนหนู หมายถึงผู้ปฏิบัติงานตามคำสั่ง เพื่อจะได้ช่วยให้เข้าใจตนเองและรู้จักตัวตนมากขึ้น รวมถึงมองเห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง ประกอบการตัดสินใจก่อนเลือกอาชีพและเป็นการปรับตัวก่อนที่จะไปทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งแน่นอนว่า นอกจากจะได้รู้จักตัวตนตนเองแล้ว ยังได้รู้จักตัวตนของคนรอบข้างอีกด้วย

(๓) กิจกรรมฟังอย่างลึกซึ้ง วิทยากรหรือกระบวนการนำผู้เข้ารับการอบรมจับคู่ โดยให้จับคู่คุยกัน คุยอะไรก็ได้คู่ละ ๕ นาที และสลับกันพูด สลับกันฟัง และต่างคนต่างพูด กิจกรรมนี้เพื่อสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับสภาพชุมชนของตนเองในปัจจุบันที่ปรากฏให้เห็นว่า ถ้าเราไม่ฟังกันจะเกิดอะไรขึ้น กิจกรรมนี้จะช่วยให้ผู้เข้าอบรมทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

จากการได้จัดกิจกรรมอบรมเพื่อถอดบทเรียนของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นผ่านกิจกรรมทั้ง ๓ จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ได้เข้ามารับการอบรม ได้เห็นตัวตนของตนเองชัดเจนขึ้น จากที่แต่ก่อนไม่เคยรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชนอย่างตั้งใจ หรือฟังเรื่องราวของชุมชนไม่จบแล้วก็สรุปเอาเอง จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้เห็นว่า ผู้นำไม่ว่าจะเป็นหรือผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้นำสังคม หรือผู้นำท้องถิ่นควรเป็นผู้ชี้แนะเป็นต้นแบบให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ตามในด้านคุณธรรม จริยธรรม ต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ต้องประพฤติตนเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถ ประพฤติดีปฏิบัติดี มีเหตุผลเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นแบบอย่างของสังคม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ก็ไปปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจได้ว่าเลือกเข้าไปแล้วไม่ทำให้ผิดหวัง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำตามหน้าที่ของตนเองไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และสิ่งที่สำคัญที่สุดผู้นำท้องถิ่นคือจะต้องรับฟังเสียงของประชาชนอย่างตั้งใจ โดยไม่ไปตัดสินเสียงร้องเรียนของประชาชน แต่ต้องรับฟังอย่างตั้งใจ และเคารพต่อเสียงร้องเรียนนั้นด้วย แล้วหาทางแก้ไขเพื่อความสงบสุขของชุมชน สังคม และประเทศชาติ

๓) การนำเสนอการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า

(๑) คุณลักษณะด้านจริยธรรม มี ๖ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๒) ด้านกล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ๓) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ๔) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ๕) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และ ๖) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

(๒) คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มี ๓ ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ๒) ด้านความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคร และ ๓) ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

๕.๑.๔ การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

๑) แนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

(๑) ความขัดแย้งที่รุนแรงในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งที่รุนแรงเกิดขึ้นในพื้นที่น้อยมาก ซึ่งเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่มีความผูกพันทางเครือญาติ มีสาเหตุมาจากการดื่มสุราและนำไปสู่การทะเลาะวิวาทโดย เฉพาะในเทศกาลต่างๆ จะเป็นการทะเลาะวิวาทกับคนต่างถิ่น ในปัญหาทางเศรษฐกิจการทำมาหากิน มักไม่ค่อยเกิดปัญหาเพราะสังคมชนบทเป็นสังคมเครือญาติมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ส่วนปัญหาการขัดแย้งทางสังคม ส่วนใหญ่จะมีสาเหตุมาจากคนภายนอกสังคม

(๒) การยุติปัญหาความขัดแย้ง การยุติปัญหามักเป็นไปตามขั้นตอน ตามปกติชาวบ้านมักจะรวมขอมกันเองในครอบครัว ในหมู่ญาติสนิทเสียก่อน หากไม่สามารถตกลงกันได้แล้วจึงจะถึงผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะเป็นเรื่องที่พอจะพูดจากันได้ แต่ต้องการพยานให้ได้รับรู้ แต่หากเหตุเป็นเรื่องใหญ่อาจไม่ปรึกษาผู้นำชุมชน แต่อาจถึงตำรวจแจ้งความดำเนินคดีเลย

(๓) ศาสนากับการแก้ปัญหาของชุมชนเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตสงบร่มเย็นและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขดังนั้นการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงต้องมีทั้งสองอย่างประกอบกัน จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างสิ่งจูงใจให้ประชาชนเข้าวัดฟังธรรมให้สนใจอยากรู้ อยากเห็นและให้ประชาชนได้เรียนรู้พระธรรมด้วยความเต็มใจ ซึ่งในกรณีนี้จะทำให้เกิดการกล่อมเกลางานจิตใจให้รู้ดีรู้ไม่ผิด และจะทำให้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมลดลงหรือไม่เกิดขึ้นได้

(๔) ความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมประชาชนไม่ได้มองความเหลื่อมล้ำทางสังคมจะเป็นสาเหตุของปัญหาความขัดแย้ง เพราะความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปและสังคมชนบทเป็นสังคมแคบๆสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของแต่ละ

ครอบครัวได้ การดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจลง ความเหลื่อมล้ำทางสังคมจึงไม่เป็นเหตุแห่งความขัดแย้งอย่างเด่นชัด

(๕) สาเหตุของความสามัคคีในชุมชนความสามัคคีในชุมชน มาจากความสนิทสนมและเป็นเครือญาติด้วยเหตุที่หมู่บ้านนี้เป็นชุมชนที่อพยพมาตั้งบ้านเรือนมาเป็นเวลานานมาก แม้จะมีคนถิ่นอื่นเข้ามาอยู่ภายหลัง แต่ความสนิทสนม ดูแลช่วยเหลือกันการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของชาวบ้านก็ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นตามธรรมชาติ

๒) รูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า

(๑) บทบาทของพระสงฆ์กับสังคมสันติประชาธรรมต้องมีการร่วมกันปฏิบัติหลายฝ่าย ทั้งวัด ชาวบ้าน ผู้นำหมู่บ้าน และภาครัฐ และควรทำให้เป็นรูปธรรม สามารถจับต้องได้ บริหารจัดการได้ และมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยต้องมีการสนับสนุนจากภาครัฐให้พระสงฆ์มีบทบาทในสังคมมากขึ้นประชาชนกับภาครัฐควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

(๒) บทบาทของผู้นำกับสังคมสันติประชาธรรมผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามระเบียบวินัยและข้อบังคับต่างๆ ที่กำหนด และจะต้องดูแลไม่ให้มีผู้ใดละเมิด จึงจะทำให้สังคมเกิดความสงบเกิดสังคมสันติประชาธรรมได้

(๓) บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้านของสังคมสันติประชาธรรมคณะกรรมการหมู่บ้านสังคมสันติประชาธรรมควรมีบทบาทในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่การวางแผนวางนโยบาย การดำเนินงานจนถึงการกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยจะต้องเป็นที่สุดท้ายสำหรับการตัดสินใจ

(๔) ความสำคัญของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับกับสังคมสันติประชาธรรมกฎระเบียบของชุมชนจะต้องถูกกำหนดขึ้นตามความต้องการของประชาชนในชุมชนโดยมีผู้มีความรู้ทางกฎหมายเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า กฎระเบียบข้อบังคับที่สร้างขึ้นนี้สามารถใช้ได้โดยไม่ผิดกฎหมาย เพราะจะต้องนำมาใช้เป็นแนวปฏิบัติของคนในหมู่บ้านจึงต้องเป็นรูปธรรม

(๕) การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรมนั้นเป็นการสร้างสังคมในชุมชนให้เข้มแข็งทำให้สังคมร่มเย็นเป็นสุข คนในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนด ระเบียบ ข้อบังคับ โดยยึดหลักการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนามาใช้เป็นข้อตกลงร่วมกัน

๓) การศึกษาชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า การนำเอาข้อเท็จจริงที่ค้นพบนำมาปฏิบัติตามข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ก็จะได้กิจกรรมต่างๆ เพื่อที่จะสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ ๕ กิจกรรมคือ

(๑) กิจกรรมที่ ๑ การเรียนรู้กฎหมายเพื่อประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้เข้าใจ ในกฎระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง และเพื่อให้ประชาชนได้รู้ ความเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ของตนตามกฎหมาย

(๒) กิจกรรมที่ ๒ การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายนำความรู้ทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างมี คุณภาพบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(๓) กิจกรรมที่ ๓ การเรียนรู้การมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความผูกพัน รู้สึกรักและมีจิตสำนึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของตนเอง, เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยและ ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบล และ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชน ตลอดจนกำหนดแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ตามหลักประชาธิปไตย

(๔) กิจกรรมที่ ๔ การเรียนรู้ชุมชนวิถีพุทธ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน, เพื่อสร้างรากฐานวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนให้เข้มแข็งและเพื่อให้เด็กและเยาวชนเจริญงอกงามตามแนววิถีพุทธ

(๕) กิจกรรมที่ ๕ นายกฯพบประชาชน เพื่อรับทราบปัญหาได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง, เพื่อสร้างความร่วมมือให้ชุมชนเข้มแข็ง และเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมโดยทั่วกัน

๕.๑.๕ การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ จังหวัดชัยภูมิ

พบว่า

๑) รูปแบบหลักสูตรผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ จัดอบรมให้ความรู้ สำหรับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำจำเป็นต้องแสวงหาความรู้รอบด้านเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน หรือองค์กร เพื่อจะได้นำมาแก้ปัญหา ก็ต้องอาศัยการฝึกอบรมรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้นำจะต้องมีองค์ความรู้ให้มากในเรื่องการพัฒนา ถ้าไม่มีความรู้ก็จะพัฒนา แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือในองค์กรไม่ได้ ปัญหาที่หลากหลาย และผู้นำควรยึดหลักอริยสัจ ๔ ต้องเข้าใจงานภาระของตนเองให้ถูกต้อง ขอบเขตหน้าที่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนได้-เสีย พัฒนาต่อยอดในทุกเรื่องความเป็นธรรม สุจริต โปร่งใส รับผิดชอบต่อสังคม เหมือนกับรูปแบบการพัฒนาทำให้เจริญ ทำให้เป็นให้มีขึ้น เป็นการฝึกอบรมนั้นก็คือ ภาวนา มี ๔ ประการ คือ ๑) ภาวนา การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ๒) สีสภาวนา การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ๓) จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิตพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ๔) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง เรียนรู้รูปแบบที่เกี่ยวกับกฎหมาย และหลักสูตรคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ผู้นำยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกดี มีธรรมาภิบาล โดยมุ่งหวังในการปลูกฝัง ระเบียบ

วินัย คุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้ผู้นำได้เรียนรู้และเข้าใจนำไปปรับใช้ในองค์กรของตนเองได้อย่างมีความสุข ผู้นำต้องรู้จักปรับตัวและยืดหยุ่น ผู้นำต้องรู้จักปรับตัวตามสถานการณ์ เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ และพร้อมที่จะนำผู้อื่นให้ปรับตัวตาม อีกทั้งต้องมีความยืดหยุ่น รู้จักผ่อนปรน รับฟังความคิดเห็นของลูกน้องและเพื่อนร่วมงานบ้าง ผู้นำต้องมีแรงจูงใจให้กับลูกน้อง เพื่อให้ลูกน้องมีกำลังใจในการทำงาน ความต้องการในการเปลี่ยนแปลง ความไม่พึงพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ของบุคลากรและแรงผลักดันที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง ให้มากกว่าต้นทุนในการเปลี่ยนแปลง ดังคำกล่าวที่ว่า “หากปราศจากแรงจูงใจ คนก็จะไม่ให้ความช่วยเหลือ ความพยายามก็จะไม่เกิดขึ้นนั่นเอง” การทำงานโดยยึดหลักนิติศาสตร์ ในขณะเดียวกันก็ต้องให้ความสำคัญแก่หลักรัฐศาสตร์ และหลักพุทธศาสตร์ด้วยยิ่งเป็นการดี ถ้ากล่าวถึงหลักพุทธศาสตร์ คิดถึงพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา การดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษยสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และย่อมรักษารัฐธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา การมีส่วนร่วมโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับผู้นำในท้องถิ่นที่มีความถูกต้อง เหมาะสมและตรงต่อความต้องการของประชาชนมากที่สุดอันจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ผู้นำจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชนให้ได้ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำที่ดีจะต้องทำเพื่อแสดงให้ประชาชนเห็นว่าเลือกไม่ผิดคน พึ่งได้จริง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้จริง ไม่ทิ้งปัญหาของประชาชน มีภาวะความเป็นผู้นำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ และส่งเสริมสนับสนุนสร้างความสำเร็จในการทำงานให้แก่ประชาชน มีการพบประชาชน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชน

ผู้นำต้องมีรูปแบบเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ รอบรู้ในการทำงาน ควรศึกษาเพิ่มเติมให้ทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ทักษะในการทำงาน มีความยุติธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เมตตากรุณา ซื่อสัตย์ จริใจ นอกจากนี้ต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานดี มีจิตใจกว้างขวาง รักเพื่อนร่วมงานเหมือน

๒) กิจกรรมหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ โดยได้จัดกิจกรรมหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ จำนวน ๔ หลักสูตร ประกอบด้วย

(๑) หลักสูตรการศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ มี ๑ หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ อันประกอบด้วย ๑) ความหมายและลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมือง และ ๒) พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

(๒) หลักสูตรการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ มี ๒ หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิใน

การส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น และ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ การนำหลักสังเกต ๔ เพื่อประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

(๓) หลักสูตรการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ มี ๒ หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ จริยธรรมนำชีวิต และ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น

(๓) หลักสูตรการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ มี ๓ หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง แนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่องรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ และ หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่องสร้างชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๓) การประเมินผลหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผลการประเมินโครงการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ มีดังนี้

(๑) ด้านเจตคติ ผู้เข้าอบรมเจตคติที่ดีต่อโครงการ คือ มีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ เห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ดีสามารถจะพัฒนาทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้นำได้เป็นอย่างดี มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรม

(๒) ด้านเนื้อหากิจกรรม ผู้เข้าอบรมมีความคิดเห็นต่อเนื้อหากิจกรรม คือ เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบัน

(๓) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เข้าอบรมมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ คือ กิจกรรมมีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ มีความชัดเจนน่าสนใจและสามารถปฏิบัติได้ สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลาที่กำหนด สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ นี้ คณะผู้วิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ มีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง แบบมีส่วนร่วมและแบบผสมผสานกับแบบไพร่ฟ้า ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ๑.สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ๑) ด้านการเมืองในยุคปัจจุบัน เป็นยุคหลังรัฐประหาร ปี ๕๗ ที่ประชาชนเริ่มกลับมามีสิทธิมีเสียง และมีเสรีภาพทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยในระยะแรกประชาชนยังอยู่ในความหวาดกลัวต่ออำนาจของผู้นำรัฐประหาร จึงจำต้องยอมสยบต่อผู้มีอำนาจและ

ยอมรับอำนาจของผู้นำที่เหนือกว่าตน ต่อมาเมื่อมีการปล่อยให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีการเรียกร้องและแสดงความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นจำนวนมากขึ้นเพื่อแสดงสิทธิเสรีภาพอันชอบธรรมของตนต่อสาธารณะ ๒) ด้านเศรษฐกิจ ในยุคปัจจุบัน เป็นยุคที่เศรษฐกิจมีความเหลื่อมล้ำสูงมาก ทำให้ประชาชนเดือดร้อน ประชาชนจึงมีการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตลอดเวลา และ ๓) ด้านสังคม ในปัจจุบันการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนในพื้นที่ชนบทห่างไกลมีเพิ่มมากขึ้น ก็การก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้ประชาชนรู้เท่าทันข่าวสารบ้านเมืองและเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ คือ การผ่านการกล่อมเกลாதทางการเมืองผ่านสังคมต่างๆของประชาชน เช่น สื่อสารมวลชนต่างๆ สื่อดิจิทัล การพบปะพูดคุยกันระหว่างบุคคลในครอบครัว กลุ่มเพื่อน และอื่นๆ ทำให้ประชาชนรู้เท่าทันทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น และนักการเมืองท้องถิ่นเองก็มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมดังกล่าว ซึ่งในระยะเวลาต่อไป ผู้นำท้องถิ่นจะมีความเป็นผู้แทนของประชาชนเพิ่มมากขึ้น และจะมีแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Almond & Verba^{๑๕๙} ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคล/กลุ่มบุคคลมิได้เกิดขึ้นเอง แต่เป็นผลมาจากการกล่อมเกลாதทางการเมือง โดยตัวแทนต่างๆ และปฏิกิริยาที่บุคคล/กลุ่มบุคคลมีต่อวัตถุการเมือง (political objects) และปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะ ทั้งนี้ ปัจเจกบุคคล/กลุ่มบุคคลจะมีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะใด หรือประเภทใด เป็นผลมาจากปัจจัยทางจิตวิทยาของบุคคล/กลุ่มบุคคลที่มีต่อวัตถุการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง อันได้แก่ ๑. การรับรู้ (Perception) ที่คนอันเกิดจากความรู้สึกของบุคคล ความรู้สึกชอบ/ไม่ชอบ อันเกิดมาจากการประสบการณ์ หรือเกิดมาจากการได้รับอิทธิพลจากบุคคล/กลุ่มบุคคลอื่นๆ หรือตัวแทนอื่นๆ ก็ได้ ๒. ทัศนคติ (Attitude) ทำที่ของบุคคล/กลุ่มบุคคลอันนำไปสู่การแสดงออก หรือการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล/กลุ่มบุคคลนั้นๆ ๓. ค่านิยม (Values) ค่านิยมของบุคคล กลุ่มบุคคลเกิดจากการได้มาซึ่งประสบการณ์ ๔. ความเชื่อ (Beliefs) หมายถึง ความเข้าใจหรือความคิดของบุคคล ๕. การเรียนรู้ (learning) กระบวนการในการได้รับมาซึ่งประสบการณ์หรือความรู้ของบุคคล/กลุ่มบุคคลมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในที่สุด ๖. การจูงใจ (Motivation) หมายถึง กระบวนการกระตุ้น แรงจูงใจ ผลักดันให้บุคคล/กลุ่มบุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเมือง ๗. ความต้องการ (Wants) แรงผลักดัน หรือแรงขับที่ส่งผลให้บุคคล/กลุ่มบุคคล แสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเมือง ๘.บุคลิกภาพ (Personality) ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ อุปนิสัย ที่บุคคล/กลุ่มบุคคลได้สั่งสมมาอันเป็นผลมาจากการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมบุคลิกภาพของแต่ละ

^{๑๕๙} Almond, Gabriel A., and Verba, Sydney, The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nation. Boston: Little, Brown, 1965, pp.13-26.

บุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการ ของบุคคลแตกต่างกัน ออกไป

๕.๒.๒ แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ โดยมุ่งในการส่งเสริมการปกครองตนเองตาม วิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น ใน ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ๒)ด้านภาวะผู้นำ ท้องถิ่น และ ๓) ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้นของการส่งเสริมประชาธิปไตยให้ก้าวหน้านั่นเอง เนื่อง การกิจกรรมในท้องถิ่นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจึงจะทำให้การดำเนินงานเกิดผลสำเร็จ ในส่วนของภาวะผู้นำในท้องถิ่นนั้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ในฐานะเป็นผู้ชี้แนะช่องทางให้การพัฒนา ให้กับชุมชนหรือสังคมนั้นๆ โดยผู้นำท้องถิ่น ต้องมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตน มี คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับจากคนทั่วไป สามารถแสดงบทบาทในการพัฒนา ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาได้อย่างหลากหลาย ตลอดจนถึงต้องผู้ที่เข้าใจบริบทพื้นที่ ที่วัฒนธรรม ประเพณี สังคมในท้องถิ่น เพื่อสามารถรับทราบปัญหาและความต้องการในชุมชน และยัง ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมก่อให้เกิดการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายชุมชน เมื่อผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความ เข้าใจและเข้าถึงแต่ละองค์กร ทั้งท้องถิ่น ท้องที่ ภาคราชการ ภาคเอกชน หน่วยงานต่าง ๆ เป็น ผู้ที่ประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ มีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อให้สามารถ กำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน จึงทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายในชุมชนร่วมกัน พัฒนาให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คิต วรณดี^{๑๖๐} ที่ได้วิจัย เรื่อง ความมั่นคงด้าน ประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัย พบว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย มีการรณรงค์ในการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย และได้พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชน และประชาชนได้แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในลักษณะการไปเลือกตั้งและหน่วยงานภาครัฐให้ การ สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก โดยมีการประชาสัมพันธ์เพื่อการรณรงค์การ เลือกตั้งและหาเสียงและปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนคือการรับฟังจากสื่อ ต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานการณ์ของบ้านเมืองที่ทำให้ประชาชนได้รับรู้ถึงความไม่เป็นธรรมและปัญหา อุปสรรค

๕.๒.๓ การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า หลักจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น เป็นหลักที่สำคัญ

^{๑๖๐} คิต วรณดี, “ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษา การปกครองส่วน ท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย”, รายงานการวิจัย, (หนองคาย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

สำหรับผู้นำท้องถิ่น ซึ่งพบว่า ผู้นำท้องถิ่นต่างมีความต้องการแสวงหาเพื่อนำมาช่วยส่งเสริมให้เกิดความเป็นชอบธรรมและความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่ตัวผู้นำและสังคมโดยภาพรวม และการจัดกิจกรรมการอบรมการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นได้ตระหนักรู้ในความรับผิดชอบต่อผู้นำที่ต้องจัดการกับปัญหาและเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผลและแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง โดยไม่สร้างปัญหาใหม่ขึ้นมา ด้วยเหตุนี้กิจกรรมนี้จึงเป็นกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้นำท้องถิ่นแต่ละท่านที่เข้ามารับการอบรมมีความตระหนักรู้ในเรื่องของการแก้ไขปัญหาในชุมชนอย่างแยบคาย ด้วยการแก้จากภายในเป็นสำคัญ และเข้าใจในสิ่งที่ชุมชนต้องการ ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อินธนนต์ เหล็กนวลชูลิน^{๑๖๑} ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาผู้นำเชิงจริยธรรมประกอบด้วย ๔ ตัวแบบ ได้แก่ ๑) ความซื่อสัตย์และการปฏิบัติราชการโปร่งใสภายใต้หลักจริยธรรม ๒) ความมีคุณธรรมในการบริหารองค์การโดยสุจริตและรับผิดชอบต่อสังคม ๓) ส่งเสริมและสร้างทีมงานเข้มแข็งโดยการมีส่วนร่วมภายในองค์การ และ ๔) ศักยภาพในมิติทางปัญญาและสังคมที่สอดคล้องกับการเรียนรู้สิ่งใหม่อย่างต่อเนื่อง

๕.๒.๔ การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรม คือ (๑) บทบาทของพระสงฆ์ (๒) บทบาทของผู้นำ (๓) บทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่ต้องให้ความสำคัญกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสังคมสันติประชาธรรมนั้น โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการสร้างสังคมสันติประชาธรรมให้เกิดขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า พระสงฆ์ (ตัวแทนของศาสนา) ผู้นำท้องถิ่น (ตัวแทนของประชาชน) และคณะกรรมการ (ตัวแทนของหมู่บ้าน) จะต้องร่วมมือกันบนพื้นฐานของกฎ ระเบียบเป็นแกนกลาง โดยร่วมมือกันทุกฝ่ายซึ่งจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปไม่ได้ ซึ่งผลงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสมัย วงศ์จำปา^{๑๖๒} ที่ได้ทำการศึกษา เรื่อง “พลวัตภาคประชาชนกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในจังหวัดพะเยา” ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยาประกอบด้วย กลุ่มการเมืองภาคประชาชน กลุ่มท้องถิ่น ท้องที่ และกลุ่มภาคประชาสังคม ลักษณะของกลุ่มเป็นการรวมตัวตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน มีกิจกรรมต่อเนื่อง มีผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ละกลุ่มมีบทบาทเป็นตัวแทนของผลประโยชน์กลุ่มตนเอง มีบทบาทในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็น

^{๑๖๑} อินธนนต์ เหล็กนวลชูลิน, “การพัฒนาผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (๒๐๑๓): มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๐ หน้า ๑๖๙-๑๙๕.

^{๑๖๒} พิสมัย วงศ์จำปา, “พลวัตภาคประชาชนกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในจังหวัดพะเยา, รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนหอสมุดกลาง, ได้รับอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๙).

ลักษณะของกลุ่มผลประโยชน์ที่มารวมตัวกันชั่วคราว เพื่อเรียกร้องในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เมื่อมีกิจกรรมร่วมกันบ่อยครั้ง ได้พัฒนามาสู่การรวมกลุ่มที่เป็นเชิงสถาบันมากขึ้น โดยมีโครงสร้าง กลไกและกิจกรรมในการดำเนินงานในเชิงของการเรียกร้องผลประโยชน์ต่อสังคมพะเยา และประเทศชาติ บทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มการเมือง ได้แก่ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย

๕.๒.๕ การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ๔ หลักสูตร ๘ กิจกรรมการเรียนรู้ ในด้านการศึกษาหารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น การสร้างแนวคิดใหม่ทางการเมืองเพื่อส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น การพัฒนาจริยธรรมนำชีวิตและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันสู่การพัฒนาแบบสังคมสันติประชาธรรม และสร้างเป็นชุมชนต้นแบบของสังคมสันติประชาธรรม ทำให้ผู้นำท้องถิ่นได้รับการปลูกฝังแนวคิดในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองเพิ่มเติมขึ้น และจะมีการสร้างเครือข่ายการพัฒนาท้องถิ่นให้ก้าวหน้าขึ้น ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ^{๑๖๓} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรม การสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ได้แก่ ๑) การสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้เรียนรู้พัฒนานวัตกรรม ๒) การสื่อสารสร้างสันติและจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ๓) การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบมุ่งสู่วิถีแห่งสันติ ๔) จิตตระหนักรู้วิถีสันติภายในตน ๕) มีอุดมการณ์การเป็นผู้มีความเป็นธรรม รูปแบบที่นำมาใช้พัฒนาหลักสูตร คือ หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ การเรียนรู้เชิงรุก การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การสอนงานแบบพี่เลี้ยง

^{๑๖๓} ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และคณะ, การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรม การสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ (๒๐๒๑): พฤษภาคม, ๒๕๖๔ หน้า ๘๙๕ – ๙๐๗.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยได้พบประเด็นที่ควรเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาศักยภาพให้กับนักการเมืองท้องถิ่นและประชาชนอย่างต่อเนื่องโดยมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน
- ๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อสร้างกระบวนการกระจายอำนาจอย่างทั่วถึงและให้สิทธิแก่ประชาชน
- ๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อการกระจายการพัฒนาสู่ท้องถิ่น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในสังคมไทย
- ๒) ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการพัฒนาศักยภาพนักการเมืองท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์ในสังคมไทย
- ๓) ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในสังคมไทย

บรรณานุกรม

๑.หนังสือภาษาไทย

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยศิลปากรราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยศิลปากรราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากรราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กมล ทองธรรมชาติและคณะ (๒๕๒๕) , การเมืองการปกครองไทย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์.

กมล สมวิเชียร, (๒๕๑๔) วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาการเมือง ในวรรณไวทยาการ: รัฐศาสตร์, พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๑) แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๐) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2540, กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ,

กุลธน ธนาพงศธร, (๒๕๔๔) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เกรียงไกร เจียมบุญศรี และจักร อินทจักร, (๒๕๔๔) คู่มือการบริหารทรัพยากรบุคคล, กรุงเทพมหานคร : บั๊คแบงก์.

คณะกรรมการการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่สภาร่างรัฐธรรมนูญร่วมคิด, ร่วมสร้างร่วมร่างธรรมนูญ, ๒๕๕๐, (อัตสำเนา)

คำนิง ชัยสุวรรณรักษ์ และ ธีระพล บุญสร้าง, (๒๕๔๖) ประชาธิปไตยในวิถีไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แม่ค.

จารึก ชุกติติกุล, (๒๕๔๒) กิจกรรมนิทรรศการ "ครูคอมพิวเตอร์ของแผ่นดิน" ๑๘-๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑, เพชรบุรี : คณะคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีชั้นสูง สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.

จิโรชติ วีระสย และคณะ, (๒๕๔๒) รัฐศาสตร์ทั่วไป, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร, (๒๕๕๒) ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR : Corporate social responsibility), พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, (๒๕๔๑), คุณธรรมและจริยธรรมคืออะไร, เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชา
สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (อัดสำเนา).
- ชัยพร วิชชาวุธ, (๒๕๒๕) มูลสารจิตวิทยา, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวนพิศ ทองทวีและคณะ, (2520) การติดตามผลบัณฑิตปริญญาตรีครุศาสตร์สาขาการศึกษาในชนบท
, มหาสารคาม : คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูมหาสารคาม.
- दनัย เทียนพุ่ม, (๒๕๔๒) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ : การกึ่งที่ท้าทาย, (กรุงเทพมหานคร : สำนัก
พิมพ์บุ๊คแบงก์.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน, (๒๕๒๔) พฤติกรรมศาสตร์เล่ม ๒ : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา,
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์, (๒๕๒๗) ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ใน
องค์การ หน่วยที่ ๑๑ นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เทพพร มังธานี, (๒๕๔๗) เอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชา จริยศาสตร์ (Ethics), ขอนแก่น :
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
- ธีระพล อรุณะกสิกรและคณะ, (๒๕๕๐) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ,
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ธีรยุทธ์ หล่อเลิศรัตน์, (๒๕๔๓) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : ความสำเร็จในการปฏิรูปราชการ
, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์.
- น้อย สุปิงคลัด, (๒๕๓๗) ภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน, (มปท).
- ปวย อึ้งภากรณ์, (๒๕๓๙) ประสบการณ์และข้อคิดสำหรับคนหนุ่มสาว, กรุงเทพมหานคร : โกลด์ คิม
ทอง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๕) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, กรุงเทพมหานคร
: สื่อตะวัน.
- พระธรรมปิฎก (๒๕๔๐) (ป.อ.ปยุตโต), ภาวะผู้นำ, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา
- พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ), งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข, (กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป..
- ไพศาล ภูไพบูลย์ ,อังคณาตริรัตน์ และปนัดดา มีสมบัติงาม, (๒๕๕๑) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และ
การดำเนินชีวิตในสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- ภิญโญ สาร, (๒๕๒๖) หลักการบริหารการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (๒๕๖๒) หลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ ๑๑ วัฒนธรรมทาง
การเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๑, นนทบุรี:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- โยธิน ศันสนยุทธ์ และคณะ, (๒๕๓๕) มนุษย์สัมพันธ์ : จิตวิทยาการทำงานในองค์การ, พิมพ์ครั้งที่ ๓,
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๖) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, (๒๕๔๙) หลักรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด.

ลิขิต อีรเวคิน, (๒๕๒๙) ขอบข่ายและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามศาสตร์.

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. (๒๕๔๔) วัฒนธรรมทางการเมือง การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: วิ.เจ.พรินติ้ง, วุฒิสาร ตันไชย. (๒๕๕๓) การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยของไทย. (กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (๒๕๕๖) วัฒนธรรมทางการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ส. เศรษฐบุตร, (๒๕๔๕) NEW MODEL ENGLISH-THAI DICTIONARY, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, (2536) ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิทธิโชค วรรณสันติกุล, (2546) จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น..

สิทธิพันธ์ พุทธหนู, (๒๕๔๔) ทฤษฎีพัฒนาการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุจิต บุญบงการ, (๒๕๓๑) การพัฒนาทางการเมืองไทย, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจิตรา ธนानันท์, (๒๕๕๐) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ และยงยุทธ ขจรธรรม, (๒๕๔๐) การประชุมสัมมนาเรื่อง "การพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพพื้นฐานของเด็กวัยเรียน", ความหวังของแผ่นดิน:เด็ก รากฐานของการพัฒนาคน-พัฒนาประเทศความท้าทายต่อกระบวนการค้นพบใหม่ในการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยโภชนาการมหาวิทยาลัยมหิดลและมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.

เสนห์ จามริก, (๒๕๔๕) สิทธิมนุษยชน เส้นทางสู่สันติประชาธรรม, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

อุทัย เลาหิเชียร, (๒๕๔๒) รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมอธรรม.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (๒๕๕๑) สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานพัฒนาประชาธิปไตย.

สถาบันพระปกเกล้า, ธรรมดาเพลส จำกัด.

(๒) รายงานวิจัย:

กาญจนา รอดแก้ว, (๒๕๕๐) “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลาง” คุุณิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การศึกษานอกระบบโรงเรียน), บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คิต วรณดี (๒๕๕๙) “ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษาการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย”, รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนหอสมุดกลาง, ใ้รับอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จงจิตร ศิริทรัพย์จันท์, (๒๕๒๘) “ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จันทรา พวงยอด, (๒๕๔๓) “การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธจักรวิทยาโดยใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

จักรกริช สังขมณี. (๒๕๕๕) ชุมชนแห่งนั้นชื่อปรารถนา : วัฒนธรรมการเมืองในชีวิตประจำวันกับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาท้องถิ่น. รายงานการวิจัย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

จินตนา ธนวิบูลย์ชัย, (๒๕๔๐) “คุณสมบัติในการวัดและคุณภาพของมาตรเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อที่สร้างขึ้นโดยประยุกต์วิธีการของธอร์นไคค์”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

จิราติ นาคสวัสดิ์, (๒๕๔๐) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง”, ภาคนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และคณะ, (๒๕๖๑) “รูปแบบวิธีการขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองในยุคปฏิรูปของชาวรากหญ้าในจังหวัดชัยภูมิ”, รายงานการวิจัย สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

เฉลิม คำแก้ว, (๒๕๓๐) “ผลการให้คำปรึกษากลุ่มที่มีความรับผิดชอบของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านห้วยก้างราษฎร์สามัคคี อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

ณัฐพงศ์ชัย ไทพงษ์พันธ์, (๒๕๕๗) การพัฒนาหลักสูตร, (ราชบุรี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

ดวงเดือน พันธมนาวิน, (๒๕๕๐) “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ”, รายงานวิจัย, ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้กรมมหาชน.

เดชชัย สีนเจริญ, (๒๕๕๖) “การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สำหรับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล”. ปรัชญาดุขภูมิบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์.

ถวิล ไพรสณฑ์, (๒๕๑๒) ภาวะผู้นำทางการบริหารของนายเทศมนตรี, วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

นิเทศ สนั่นนารี, (๒๕๕๗) รูปแบบการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยแก่ประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น, รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ได้รับอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บรรเลง อุ่นพิกุล, (๒๕๕๑) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามในทัศนะของประชาชน : กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ ๑ อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ปัทมาภรณ์ จันทรรคนา, (๒๕๕๒) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขต จังหวัดเชียงราย”, การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พิสมัย วงศ์จำปา, (๒๕๕๙) “พลวัตภาคประชาชนกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในจังหวัดพะเยา, รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนหอสมุดกลาง, ได้รับอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภัสรา อรุณมีศรี, (๒๕๓๓) “การพัฒนามาตรฐานวัดเจตคติด้านความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มารุต พัฒนาผล, (๒๕๖๒) รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.

รัชตกาญจน์ ดิษฐอ่วม, (๒๕๔๔) ตัวแทนผู้นำองค์กรในทศวรรษหน้า : ศึกษากรณี บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา).

- ฤกษ์ชัย คุณูปการ, (๒๕๔๗) “ลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องในเชิงสาเหตุต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันราชภัฏ”, รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วรเทพ เวียงแก, (๒๕๕๒) “พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษาคฤหัสถ์ ภาคปกติเข้า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, รายงานการวิจัย, ขอนแก่น :มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน.
- วิชัย วงษ์ใหญ่, (๒๕๕๓) กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาหลักสูตร, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- วิภาดา วีระสัมฤทธิ์, (๒๕๕๓) “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าของบริษัท แอดวานซ์อินโฟร์เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)”, สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชณุ พลอยศรี, (๒๕๕๗) “การบริหารจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : ศึกษากรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพลาญข่อย ตำบลโนนก่อ อำเภอสรินธร์ จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมวาสนา ธนเมธิกุล, (๒๕๕๖) “จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมศรี แจ่มบุญรัตน์, (๒๕๕๘) “แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต ๑” สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรพงษ์ แสงเรณู, (๒๕๕๒) ความคิดเห็นของพนักงานส่วนท้องถิ่นต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ ร.ม มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สุรสิทธิ์ อินอุ่นโชติ, (๒๕๕๔) “พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของผู้ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการแสงเทียน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุวิน สุขสมกิจ, (๒๕๒๔) พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำระดับกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, , หน้า ๒๙๖.
- อดิศักดิ์ จันทไทย, (๒๕๖๒) นโยบายการกระจายอำนาจกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น. รายงานการวิจัย ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อติญาณ์ ศรีเกษตรริน (๒๕๕๓). “การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับพยาบาล”. ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

(๓) วารสาร:

ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์ และคณะ, (๒๕๖๔). การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรม การสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ (๒๐๒๑): พฤษภาคม ๒๕๖๔.

จันจิรา สมบัติพูนศิริ, (๒๕๕๖) “ทบทวนวรรณกรรมปฏิบัติการไร้ความรุนแรง (nonviolent action) ในโลกตะวันตก: หลักการ กระแส ปฏิบัติการ และทฤษฎี” รัฐศาสตร์สาร ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๒.

ชัยโชติ กมลวิจิตร และสุริยะ หาญพิชัย, (๒๕๖๒) “บทความแนะนำ/ปริทัศน์หนังสือ ทิศนะทางการเมือง ป่วย อังภากรณ์”, วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๒).

พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง) และ บุญฤทธิ์ เพ็ชรวิศิษฐ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างการค้าล่อแลกทางการเมืองกับวัฒนธรรมทางการเมือง” (๒๕๖๒) วารสารปัญญาภิธาน. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๒) :๔๐

ศิวาวัฒน์ ชัยวงศ์, อนุวัต กระสังข์, (๒๕๖๑) “การค้าล่อแลกทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง”.วารสารสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๒๒

อนุวัต สงสม, (๒๕๕๕) “แบบจำลองเชิงแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีต่อความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ”, วารสารกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕).

อินธนนต์ เหล็กนวลชูสิน, (๒๕๖๐) “การพัฒนาผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (๒๐๑๗): มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๐.

Pricha Hongskrailers, (๒๕๑๗) “Political Culture : Its Nature and Significance”, วารสารสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม ๒๕๑๗).

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

จิตวิทยาในการจัดการกับบุคคลที่มีพฤติกรรมเป็นปัญหา, 17มิถุนายน2552, <http://www.rural.chula.ac.th/Relation/Board/show.php?id=65>.

กษิตศ อนันทนารถ, สันติประชาธรรม : จากวิถีคิดสู่การปฏิบัติ สู่รางวัลอันทรงเกียรติ, วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป่วย อังภากรณ์,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,[ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.psds.tu.ac.th/blank> [๖ ตุลาคม ๒๕๖๓].

คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดชัยภูมิ (ก.บ.จ.),แผนพัฒนาจังหวัดชัยภูมิ (๒๕๖๑-๒๕๖๔). (ออนไลน์)

ที่มา <https://www.nongbuarawea.go.th/images/abt/pdf/p644-1.pdf>

- จุฬาพิช มณีวงศ์,หลักการแห่งอหิงสาของมหาตมะคานธี,[ออนไลน์],แหล่งที่มา : [http:// lakmuangonline.com/?p=4020](http://lakmuangonline.com/?p=4020) [๓ กันยายน ๒๕๖๔].
- บุญทัน ดอกไธสง. ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ,๒๕๕๒, ค้นเมื่อ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๓.จาก <http://www.watnachuak.org/index.php>
- พิทยา แสงแผ้ว. ภาวะผู้นำ คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับผู้บริหาร,ค้นเมื่อ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๓, จาก <http://www.thaindc.org/files/๕๑๐๘๘.pdf>
- มาร์ติน เซลิกแมน, Flourish 2001,[ออนไลน์], แหล่งที่มา : [https://www.okmd.or.th/okmd-kratooktomkit/4131/\[๙ ตุลาคม ๒๕๖๔\]](https://www.okmd.or.th/okmd-kratooktomkit/4131/[๙ ตุลาคม ๒๕๖๔]).
- ศุภวิชญ์ แก้วคูนอก, “สัตยาเคราะห์แบบคานธี : การชุมนุมด้วยความรักและการดิ้อแพ่งต่อความอยุติธรรม”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.the101.world/gandhi-satyagraha/> [๓ กันยายน ๒๕๖๔].
- สถาบันราชภัฏนครราชสีมา. ๒๕๔๕. ความหมายของผู้นำ. [Online] Available URL ; [http://www .rin.ac.th /article/leadership/page๑.๑.html](http://www.rin.ac.th /article/leadership/page๑.๑.html) ค้นเมื่อ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดชัยภูมิ (ออนไลน์) ที่มา <https://www.ect.go.th/chaiphum/>
- เสน่ห์ จัยโต, ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ,ค้นเมื่อ ๑๒ตุลาคม ๒๕๖๓,จาก <http://www.watnachuak.org/index.php>
- MissSkyy, “สัตว์ 4 ทิศ” แบบทดสอบสะท้อนตัวตน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.wongnai.com/articles/four-animals-disc-personality?ref=ct> [๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕].

(๕) ภาษาอังกฤษ:

- Beauchamp, George A. (1981) Curriculum Theory. Illinois : The Kagg Press.
- Bluhm, William T. (1974) Ideologies and Attitudes: Modern Political Culture. New
- Clarence M. Case, (1923) Non-Violent Coercion: A Study in Methods of Social Pressure, (New York and London: The Century Co.,.
- Dessler Gary, (2004), Management : Principles and Practices for Tomorrow’s Leaders, ๓rd ed., New Jersey : Pearson Education, Inc.
- Eric Rowe. (1969) Modern Politics. London: Routledge and Kegan Paul,Jersey: Prentice – Hall.
- Gabriel Almond and Sydney Verba. (1965) The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nation, Boston: Little, Brown and Co.,

- Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell Jr. (1966) *Comparative Politics: A Developmental Approach*, Boston: Little, Brown and Co.
- Gene Sharp, (2005). *Waging Nonviolent Struggle: 20th Century Practice and 21st Century Potential* Boston, M.A: Porter Sargent,
- Geoffrey K.Roberts, (1971) *A Dictionary of Political Analysis*, London : Longman.
- Jarol B Manheim. (1975) *The Political Within*. N.J.: Prentice Hall.
- Kenneth P. Langton, (1969) *Political Socialization*, N.Y., Oxford University Press.
- Lucian W. Pye and Sidney Verba, ed., (1965) *Political Culture and Political Development*, N.J.: Princeton University Press.
- Michael Rushc and Phillip Athoff, (1971). *Introduction to Political Siciology*, (London: Western Printing Services Press.
- Milton Yinger. (1962) *Religion, Society and the Individual*, N.Y.: the Macmillan Co.
- R.C. Macridis. (1961) "Interest Groups in Comparative Politics" in *Journal of Politics*, Vol. XXIII,
- Richard E. Dawson and Denneth Prewitt, (1969), **Political Socialization**, Boston: Little, Brown and Co.
- Robert A Dahl. (1966) *Political Opposition in Western Democracies*. New Haven: Yale University.
- Taba,H. (1962) *Curriculum Development Theory and Practice*.New York : Harcourt, Brace and World
- Vroom. V. H., (1990), *Manage People not Presonal : Motivation and Performnang appraisal* (Boston, : Harvard Business School Press.
- Walter A Rosenbaum. (1975) *Political Culture*. London: Thomas Nelson and Son Ltd.

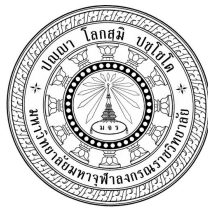
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ชุดที่ ๑

ที่ พิเศษ/๒๕๖๕

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๙๗ หมู่ ๑๔ ตำบลนาฝาย

อำเภอเมืองฯ จังหวัดชัยภูมิ

๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน

ด้วยข้าพเจ้า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร
รัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัย
เรื่อง “รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” โดย
เลือกเอาพื้นที่ที่อยู่ในการบริหารงานหรือการดูแลของท่านเป็นพื้นที่ในการทำวิจัย

ในนามของวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยได้ได้ใช้พื้นที่ในการทำวิจัย และให้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวม
ข้อมูลจากท่าน และผู้เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลสำหรับการทำวิจัยในพื้นที่ของท่าน และข้อมูลที่ได้นี้จัก
นำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น จักไม่มีผลกระทบต่อกท่านหรือพื้นที่การบริหารงานของท่านแต่
ประการใด และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช)

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

หมายเลขแบบสอบถาม

โครงการวิจัยเรื่อง

การศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ “รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” เป็นวัตถุประสงค์เพื่อสร้างตัวชี้วัดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ และศึกษาระดับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ อันจะนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมกรรมการพัฒนาแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการกรอกข้อมูลทุกข้อตามความคิดเห็นที่แท้จริงของท่าน เพื่อความถูกต้องในการวิเคราะห์และเป็นแนวทางในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

การตอบแบบสอบถามครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะภาพรวมเท่านั้น ไม่มีการระบุชื่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่ประการใด และข้อมูลของท่านจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและมีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยเท่านั้น

แบบสอบถามชุดนี้ ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๔ ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ในจังหวัดชัยภูมิ

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดชและคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น
จังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน (กรุณาตอบทุกข้อ)

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ไม่เกิน ๓๐ ปี

☐ ๓๑-๔๐ ปี

☐ ๔๑-๕๐ ปี

☐ ๕๑ - ๖๐

☐ ๖๑ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่ามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า

☐ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า

☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า

☐ ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท

☐ ปริญญาเอก

๔. ตำแหน่งปัจจุบัน

☐ นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ รองนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ ที่ปรึกษานายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ เลขานายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ ประธานสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ รองประธานสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ รองปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ ผู้อำนวยการส่วนงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

๕. มีประสบการณ์ในการทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

☐ ต่ำกว่า ๕ ปีลงมา ☐ ๕ - ๑๐ ปี บาท

☐ ๑๐ - ๑๕ ปี ☐ ๑๕ ปีขึ้นไป

แบบสอบถามรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด ๓๖ ข้อ แต่ละข้อมีข้อย่อยให้เลือก ๒ ข้อ

๒. โปรดพิจารณาจากเหตุการณ์ทั้งสองข้อย่อยว่าข้อย่อยใดตรงกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน (.....) หน้าข้อย่อยที่ท่านตัดสินใจเลือกเพียงหนึ่งข้อย่อย

ข้อ	เลือก	ข้อความคำถาม
๐๐	☒	ก.ท่านรู้สึกเฉยต่อนโยบายของรัฐบาล และไม่สนใจการเมืองทุกระดับ
	☐	ข.ท่านรู้สึกเฉยต่อนโยบายของรัฐบาล โดยถือว่าเป็นอำนาจของนักการเมือง

๓. ในกรณีที่ท่านตัดสินใจไม่ได้ว่า จะเลือกข้อย่อยใด เพราะผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีความคิดเห็นทั้งสองแบบให้ถือเอาว่าข้อย่อยทั้ง ๒ ข้อเป็นลักษณะของผู้ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง ๒ แบบ ซึ่งไม่ใช่ตัวผู้ตอบแบบสอบถาม และให้ท่านพิจารณาว่าเห็นด้วยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใด

๔. ข้อย่อยในแต่ละข้ออาจมีเนื้อหาซ้ำกัน ขอให้ท่านพิจารณาเฉพาะข้อที่กำลังจะตอบเท่านั้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงข้อที่ตอบผ่านมาแล้ว

๕. กรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อ ทั้ง ๓๖ ข้อ

ข้อ	เลือก	ข้อความคำถาม
๑	☐	ก.ท่านรู้สึกเฉยต่อนโยบายของรัฐบาล และไม่สนใจการเมืองทุกระดับ
	☐	ข.ท่านรู้สึกเฉยต่อนโยบายของรัฐบาล โดยถือว่าเป็นอำนาจของนักการเมือง
๒	☐	ก.ท่านไม่สนใจการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง
	☐	ข.ท่านยอมรับการทำงานของรัฐบาล เพราะไม่เกิดประโยชน์ในภาพรวม
๓	☐	ก.ท่านยังไม่รู้ถึงการเมืองการปกครองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอย่างแท้จริง
	☐	ข.ท่านเข้าใจการเมืองการปกครองและความเคลื่อนไหวทางการเมืองได้เป็นอย่างดี
๔	☐	ก.ท่านยินดีเชื่อฟังยอมรับและปฏิบัติตามกฎที่ผู้นำกำหนด
	☐	ข.ท่านยินดียกความรับผิดชอบทั้งหมดไว้กับผู้นำ และส่งเสริมให้คนอื่นนิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล
๕	☐	ก.ท่านนับถือระบบอาวุโสมากกว่าความรู้ความสามารถของบุคคล ขึ้นชมระบบชนชั้นด้วยคิดว่าคนเราไม่เสมอภาคกัน
	☐	ข.ท่านเชื่อในระบบประชาธิปไตยที่ต้องมีใจกว้างยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น
๖	☐	ก.ท่านไว้วางใจและยอมรับในความสามารถของเจ้านาย เพราะท่านมีบุญวาสนา
	☐	ข.ท่านสนใจและเข้ากิจกรรมทางการเมืองเป็นประจำ เพราะมีรัฐบาลเป็นพวกพ้องของ

		ตนเอง
๗	☐	ก.ท่านจะยึดถือจารีตประเพณีเป็นสำคัญ และไม่เข้าใจบทบาททางการเมือง บทบาททางเศรษฐกิจ บทบาททางสังคม
	☐	ข.ท่านไม่สนใจเกี่ยวกับบ้านเมือง และไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง
๘	☐	ก.ท่านพร้อมปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล แม้ว่าจะไม่เห็นด้วยก็ตาม
	☐	ข.ท่านเข้าใจการทำงานของรัฐบาล แต่ก็ถือว่าเป็นอำนาจของรัฐบาล
๙	☐	ก.ท่านไม่สนใจในนโยบายของรัฐบาล เพราะถือว่าเป็นอำนาจการตัดสินใจของผู้มีอำนาจทางการเมือง
	☐	ข.ท่านจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะถือว่าเป็นผลประโยชน์ของท่าน
๑๐	☐	ก.ท่านถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจเท่านั้น
	☐	ข.ท่านยอมรับผู้นำทางการเมือง แต่ไม่สนใจการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง
๑๑	☐	ก.ท่านสนใจแต่การปฏิบัติงานของตนเท่านั้น เพราะรู้สึกว่าไม่มีหน้าที่ทางการเมือง
	☐	ข.ท่านไม่เข้าใจถึงประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล
๑๒	☐	ก.ท่านให้ความสำคัญในการเลือกผู้แทนเพื่อเข้าไปเป็นรัฐบาล
	☐	ข.ท่านจะแสดงการต่อต้านทันทีเมื่อมีคนอื่นไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลที่เป็นพวกพ้องของตนเอง
๑๓	☐	ก.ท่านเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายการพัฒนาประเทศ
	☐	ข.ท่านจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล เพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของท่าน
๑๔	☐	ก.ท่านเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้รัฐบาลตอบสนองความต้องการของประชาชน
	☐	ข.ท่านยินยอมให้รัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบาย เพราะถือว่าเป็นอำนาจของรัฐบาล
๑๕	☐	ก.ท่านแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อก่อนนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน
	☐	ข.ท่านร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล
๑๖	☐	ก.ท่านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพื่อให้รัฐบาลมีการทำงานที่โปร่งใส
	☐	ข.ท่านยอมรับนโยบายของรัฐบาล โดยไม่มีข้อเรียกร้องใดๆ
๑๗	☐	ก.ท่านมีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปด้วยความสุจริตและยุติธรรม
	☐	ก.เมื่อท่านไม่เห็นด้วยต่อนโยบายของรัฐบาลแต่ก็ยังเพิกเฉย เพราะถือว่ารัฐมีอำนาจ

		เด็ดขาดที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม
๑๘	☐	ก. ท่านเชื่อว่าการกำหนดนโยบายเกิดจากความต้องการของประชาชน และประชาชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายนั้น
	☐	ข. เมื่อท่านประสบปัญหาในด้านต่างๆในการดำเนินชีวิต แต่ไม่มีการเรียกร้องใดๆจากรัฐบาลที่เป็นพวกพ้องของตนเอง
๑๙	☐	ก. ท่านไม่สนใจตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลเพราะมีหน้าที่เพียงแค่ปฏิบัติตามเท่านั้น
	☐	ข. ท่านมุ่งแต่การทำมาหากิน ไม่สนใจทางการเมือง
๒๐	☐	ก. แม้ท่านไม่เห็นด้วยกับการกำหนดนโยบายของรัฐบาล แต่ยังให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตาม
	☐	ข. ท่านไม่กล้าแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เนื่องจากเกรงกลัวผู้มีอำนาจ
๒๑	☐	ก. ท่านยอมรับในการตัดสินใจของผู้มีอำนาจทางการเมืองเพราะได้เลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองแล้ว
	☐	ข. ท่านจะแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายของรัฐบาล เมื่อรู้สึกว่ายโยบายมีผลต่อท่านโดยตรง
๒๒	☐	ก. ท่านรู้สึกว่าจะไม่เห็นความสำคัญต่อการตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาล
	☐	ข. ท่านยอมให้รัฐบาลมีอำนาจในการตัดสินใจแทนประชาชนได้
๒๓	☐	ก. ท่านเห็นด้วยกับการออกนโยบายแล้วจึงประกาศให้ประชาชนทราบได้
	☐	ข. ท่านเห็นว่าประชาชนต้องมีส่วนในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล
๒๔	☐	ก. ท่านไม่ได้สนใจตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลแต่สนใจถึงประโยชน์จากนโยบายที่ท่านจะได้รับ
	☐	ข. ท่านจะร่วมสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล โดยเห็นว่านโยบายนั้นเกิดผลดีต่อท่าน
๒๕	☐	ก. ท่านยินยอมต่อรัฐบาลในการออกนโยบายของรัฐบาล โดยไม่มีข้อเรียกร้องต่อรัฐบาล
	☐	ข. ท่านไม่ให้ความสำคัญในมีส่วนร่วมทางการเมืองและไม่เข้าใจหน้าที่พลเมือง
๒๖	☐	ก. ท่านยินยอมปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล เพราะรู้สึกว่าเป็นอำนาจที่รัฐบาลกระทำได้
	☐	ข. ท่านยอมรับและเชื่อฟังผู้มีอำนาจทางการเมือง
๒๗	☐	ก. ท่านยอมรับในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลแต่นโยบายนั้นต้องไม่กระทบต่อประชาชน
	☐	ข. ท่านเห็นว่ารัฐต้องทำงานโดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการออกนโยบาย
๒๘	☐	ก. ท่านยอมให้รัฐบาลกำหนดนโยบายโดยท่านต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายนั้น
	☐	ข. ท่านจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐบาล เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของ

		ผู้มีอำนาจทางการเมืองเท่านั้น
๒๙	☐ ☐	ก. ท่านเห็นว่าการเรียกร้องต่อรัฐบาลสามารถทำได้ แต่ยังเปิดโอกาสให้รัฐบาลเป็นผู้ออกนโยบายแก้ไขปัญหาให้เท่านั้น ข. ท่านมั่นใจในการทำงานของรัฐบาล โดยไม่จำเป็นต้องเข้าไปตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เพราะเป็นพวกเดียวกัน
๓๐	☐ ☐	ก. เมื่อรัฐบาลออกนโยบายโดยท่านไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม ท่านก็ยินยอมปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล ข. ท่านยินดีปฏิบัติตามรัฐบาลที่ท่านชื่นชมและมีแนวความคิดเดียวกับตนเอง
๓๑	☐ ☐	ก. ท่านไม่แสดงความคิดเห็นต่อรัฐบาล โดยให้อำนาจรัฐบาลเท่านั้น ข. ท่านไม่สนใจเข้าไปตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลเพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนในการตรวจสอบ
๓๒	☐ ☐	ก. แม้ท่านไม่เห็นด้วยต่อการทำงานของรัฐบาล แต่ก็ไม่เรียกร้องต่อรัฐบาลและนักการเมือง ข. ท่านยินยอมต่อรัฐบาลและหน่วยงานราชการที่มีอำนาจมากอยู่เสมอ
๓๓	☐ ☐	ก. แม้รัฐบาลจะไม่ฟังเสียงความต้องการของประชาชนในการกำหนดนโยบาย แต่ท่านถือว่าการตัดสินใจของรัฐบาลเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องยอมรับ ข. ท่านพร้อมจะแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเชิงนโยบายเพื่อเป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยตรง
๓๔	☐ ☐	ก. ท่านเห็นชอบตามนโยบายรัฐบาล โดยปฏิบัติตามรัฐบาลเสมอ ข. ท่านสนใจเรื่องการเมืองและติดตามการทำงานของนักการเมืองและผู้มีอำนาจอยู่เสมอ เพราะชื่นชอบ
๓๕	☐ ☐	ก. ท่านมั่นใจศักยภาพในการทำงานของรัฐบาล โดยประชาชนไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ข. เมื่อรัฐบาลได้กำหนดนโยบายในการบริหารงานประชาชนจะยึดตามมติของรัฐบาลและปฏิบัติตาม
๓๖	☐ ☐	ก. ท่านไม่สนใจว่ารัฐบาลจะออกนโยบายอย่างไร แต่ท่านมีหน้าที่ให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามเท่านั้น ข. ท่านแสดงการสนับสนุนรัฐบาลที่เป็นพวกพ้องของท่านโดยปราศจากเงื่อนไข

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

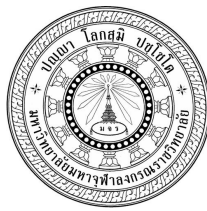
พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ	ระดับการปฏิบัติ				
	๑	๒	๓	๔	๕
๑. ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น					
๑. ท่านปฏิบัติตนโดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น					
๒. ท่านเคารพในความเสมอภาคของเพศชายและเพศหญิง					
๓. ท่านเคารพสิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนา					
๔. ท่านเคารพสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้อื่น					
๕. ท่านให้ความเคารพนับถือต่อผู้มียุมากกว่าเสมอ					
๖. ท่านยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น					
๒. ด้านการรับผิดชอบต่อหน้าที่					
๗. ท่านปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่					
๘. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต					
๙. ท่านปฏิบัติตนตามกฎหมาย ระเบียบ กติกา ของสังคมและองค์กร					
๑๐. ท่านรักษาทรัพย์สินบัติของสาธารณะเสมอ					
๑๑. ท่านยอมรับผิดเมื่อทำงานผิดพลาด					
๑๒. ท่านช่วยเหลืองานหรือกิจกรรมของทางราชการเสมอ					
๓. ด้านการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม					
๑๓. ท่านรักษาผลประโยชน์ของทางราชการ					
๑๔. ท่านสามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้					
๑๕. ท่านมีความเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวม					
๑๖. ท่านมีการวางแผนในการปฏิบัติงาน					
๑๗. ท่านใช้ทรัพยากรของหน่วยงานราชการอย่างคุ้มค่า					
๑๘. ท่านให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของชุมชนและสังคม					
๔. ด้านการมีส่วนร่วม					

๑๙. ท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่น					
๒๐. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมของสาธารณะทั่วไปเสมอ					
๒๑. ท่านชักชวนผู้อื่นเห็นความสำคัญของท้องถิ่น					
๒๒. ท่านติดตามข่าวสารบ้านเมืองเป็นประจำ					
๒๓. ท่านเข้าร่วมการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมของท้องถิ่น					
๒๔. ท่านช่วยประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของท้องถิ่น					
๒๕. ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการต่างๆ ของท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

*****ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม*****

ที่ พิเศษ/๒๕๖๕

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๙๗ หมู่ ๑๔ ตำบลนาฝาย

อำเภอเมืองฯ จังหวัดชัยภูมิ

๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน

ด้วยข้าพเจ้า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร
รัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัย
เรื่อง “รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” โดย
เลือกเอาพื้นที่ที่อยู่ในการบริหารงานหรือการดูแลของท่านเป็นพื้นที่ในการทำวิจัย

ในนามของวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากท่าน และข้อมูลที่ได้นี้จักนำไปใช้
ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น จักไม่มีผลกระทบต่อกท่านหรือพื้นที่การบริหารงานของท่านแต่ประการใด
และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช)

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

แบบสัมภาษณ์/แบบสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย
เรื่อง การศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น
จังหวัดชัยภูมิ

แบบสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ แบ่งเป็น ๕ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ตอนที่ ๒ แนวทางการพัฒนาการศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๙ ข้อ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปี.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษารูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

ข้อที่ ๑ ผู้นำท้องถิ่นมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาท้องถิ่น เป็นอย่างไรบ้างในยุคปัจจุบัน

ข้อที่ ๒ ประชาชนทั่วไปมีความคาดหวังให้ผู้นำท้องถิ่นได้เข้ามาพัฒนาในด้านใดบ้าง

ข้อที่ ๓ ประชาชนทั่วไปต้องการให้ผู้นำท้องถิ่นได้แสดงบทบาทอย่างไรจนให้เป็นที่ยอมรับ

ของสังคม

ข้อที่ ๔ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบใด เป็นวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับผู้นำท้องถิ่นใน

ปัจจุบัน

ข้อที่ ๕ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีเคารพในสิทธิของผู้อื่น เป็นอย่างไร?

ข้อที่ ๖ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรับผิดชอบต่อนานาชาติ เป็นอย่างไร?

ข้อที่ ๗ ผู้นำท้องถิ่นต้องยึดผลประโยชน์ของส่วนรวม เป็นอย่างไร?

ข้อที่ ๘ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม/สร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน เป็นอย่างไร?

ข้อที่ ๙ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีพฤติกรรมเช่นไร จึงจัดว่าเป็นผู้นำในหัวใจประชาชน ?

*****ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์*****

แบบประเมินผลกิจกรรมการวิจัย

เรื่อง กิจกรรมการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น
จังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน (กรุณาตอบทุกข้อ)

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ไม่เกิน ๓๐ ปี

☐ ๓๑-๔๐ ปี

☐ ๔๑-๕๐ ปี

☐ ๕๑ - ๖๐

☐ ๖๑ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่ามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า

☐ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า

☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า

☐ ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท

☐ ปริญญาเอก

๔. ตำแหน่งปัจจุบัน

☐ นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ รองนายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ เลขานายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ ปลัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ รองปลัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ ผู้อำนวยการส่วนงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

☐ พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบจ./เทศบาล/ อบต.)

๕. มีประสบการณ์ในการทำงานในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

☐ ต่ำกว่า ๕ ปีลงมา ☐ ๕ - ๑๐ ปี บาท

☐ ๑๐ - ๑๕ ปี ☐ ๑๕ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

กิจกรรมการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของ ท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น				
	๑	๒	๓	๔	๕
๑. ด้านเจตคติต่อกิจกรรม					
๑. ท่านมีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น					
๒. ท่านภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น					
๓. กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น					
๔. กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ดีสามารถจะพัฒนาทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้นำได้เป็นอย่างดี					
๒. ด้านเนื้อหากิจกรรม					
๕. มีรูปแบบที่น่าสนใจ					
๖. เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบัน					
๗. เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี					
๓. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้					
๘. มีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ					
๙. มีความชัดเจนน่าสนใจ และสามารถปฏิบัติได้					
๑๐. สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลาที่กำหนด					
๑๑. กิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์พัฒนาพฤติกรรมผู้นำได้เป็นอย่างดี					
๔. ด้านสื่อการเรียนรู้					
๑๒. สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม					
๑๓. สื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้					
๑๔. สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้แบบอย่างที่ดีได้					

๕.ด้านการประเมินผลกิจกรรม					
๑๕. ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น
จังหวัดชัยภูมิ

*****ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบประเมิน*****

ชุดที่ ๒

หมายเลขแบบสอบถาม

การวิจัยเรื่อง

การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเพื่อศึกษา ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น และข้อเสนอแนะของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการกรอกข้อมูลทุกข้อตามความคิดเห็นที่แท้จริงของท่าน เพื่อความถูกต้องในการวิเคราะห์ และเป็นแนวทางในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งแบบสอบถามชุดนี้ ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

ดร.สุเนตร ธนศิลปพิชิตและคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

.....

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ☐ ตรงกับความเป็นจริงของท่าน (กรุณาตอบทุกข้อ)

๑. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ไม่เกิน ๓๐ ปี ☐ ๓๑-๔๐ ปี
☐ ๔๑-๕๐ ปี ☐ ๕๑ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่ามัธยมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า
☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

๔. อาชีพ

☐ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ☐ ประกอบธุรกิจส่วนตัว
☐ เกษตรกร ☐ อื่นๆ.....

๕. รายได้

☐ ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท ☐ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท
☐ ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท ☐ ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำ
ท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ข้อที่	การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น				
		น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น						
๑.	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่น					
๒.	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมรับฟังนโยบายจากผู้บริหารท้องถิ่น					
๓.	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมเวทีประชาคมเพื่อแสดงความคิดเห็นและการลงประชามติ					
๔.	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น					
๕.	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมลงคะแนนถอดถอนผู้นำท้องถิ่น					
๖.	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอข้อบัญญัติหรือกฎหมายท้องถิ่น					
๗.	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่น					
๘.	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการตั้งคณะกรรมการต่างๆ ในการบริหารกิจการร่วมกับท้องถิ่น					
๙.	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมวิถีสุมชนให้เกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น					
๑๐.	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของท้องถิ่น เช่น เว็บไซต์ช่องทางร้องเรียนร้องทุกข์ เป็นต้น					
ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น						
๑๑.	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีการวางตัวเป็นที่มีความน่าเชื่อถือ					

ข้อที่	การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น				
		น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
๑๒	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความตั้งใจต่อการทำงาน และรับผิดชอบต่อหน้าที่					
๑๓	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความกล้าแสดงออกในการ เสนอความคิดเห็น กล้าตัดสินใจ					
๑๔	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวและยืดหยุ่นต่อ การเปลี่ยนแปลง					
๑๕	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์และสร้าง นวัตกรรมใหม่ๆ					
๑๖	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม					
๑๗	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์และสร้าง ทีมงาน					
๑๘	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีความเสียสละต่อส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตน					
๑๙	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่สามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยี สารสนเทศการสื่อสาร					
๒๐	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง อยู่เสมอ					
ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน						
๒๑	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มสตรี หมู่บ้าน/ตำบล					
๒๒	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ					
๒๓	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้ง อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)					
๒๔	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมการดำเนินงานของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)					
๒๕	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมการดำเนินงานของชมรม ผู้สูงอายุ					
๒๖	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมการดำเนินงานของสภา					

ข้อที่	การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น				
		น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
	เด็กและเยาวชน					
๒๗	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่ม อาสาสมัคร/จิตอาสา					
๒๘	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่ม อนุรักษ์ประเพณีชุมชน					
๒๙	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสภา องค์กรอื่นๆ					
๓๐	ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้มีการร่วมมือกัน ระหว่างหน่วยงานอื่น เช่น ศาสนสถาน สถานศึกษา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะของประชาชนต่อแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ ใน
การส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถึประชาธิปไตยท้องถิ่น

*****ขอขอบคุณทุกท่านในการตอบแบบสอบถาม*****

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

แบบสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ แบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ตอนที่ ๒ การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

ตอนที่ ๓ แนวทางการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปี.....

ตอนที่ ๒ การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริมการปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

๒.๑ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น

๒.๒ ด้านภาวะผู้นำท้องถิ่น

๒.๓ ด้านการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายชุมชน

ตอนที่ ๓ แนวทางการพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิในการส่งเสริม
การปกครองตนเองตามวิถีประชาธิปไตยท้องถิ่น

(๑) ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้ประชาชนสนใจในการเข้าร่วมในการเลือกตั้ง ควรทำอย่างไร

(๒) ท่านคิดว่า ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมทางการเมือง ได้อย่างไรบ้าง

(๓) ท่านคิดว่า ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างไรบ้าง

(๔) ท่านคิดว่า ท้องถิ่นหรือพื้นที่ที่มีความจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาด้านใดบ้าง

(๕) ท่านคิดว่า ประชาชนสามารถเข้าร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างไร

(๖) ท่านคิดว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น อย่างไรบ้าง

(๗) ท่านมีแนวคิดในการพัฒนาท้องถิ่น อย่างไรบ้าง

(๘) ท่านคิดว่า ผู้นำท้องถิ่น ควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง

(๙) ท่านคิดว่า การส่งเสริมให้ประชาชนมีการรวมกลุ่มมีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร

(๑๐) ท่านคิดว่า ถ้าหากประชาชนมีองค์กรเครือข่าย จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น ได้อย่างไร

*****ขอขอบคุณทุกท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์*****

ชุดที่ ๓

แบบสัมภาษณ์งานวิจัย

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ประกอบการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” เป็นคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบปลายเปิด มี ๒ ส่วน จำนวน ๑๑ ข้อ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ ประเด็นการสนทนา/คำถาม/ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....

การศึกษา.....ตำแหน่ง.....

อาชีพ.....เพศ.....ศาสนา.....

ส่วนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ มีอยู่จำนวน ๑๑ ข้อประกอบด้วย

คำถามที่ ๑. ผู้นำท้องถิ่น ควรมีข้อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ อย่างไร ?

.....

.....

.....

คำถามที่ ๒. ผู้นำท้องถิ่น ควรมีกล้าตัดสินใจ และกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม อย่างไร ?

.....

.....

.....

คำถามที่ ๓. ผู้นำท้องถิ่น ควรคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ อย่างไร ?

.....

 คำถามที่ ๔. ผู้นำท้องถิ่น ควรมีเป้าหมายในการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน อย่างไร ?

.....

 คำถามที่ ๕. ผู้นำท้องถิ่น ควรปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ อย่างไร ?

.....

 คำถามที่ ๖. ผู้นำท้องถิ่นควรดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการอย่างไร ?

.....

 คำถามที่ ๗. ผู้นำท้องถิ่น ควรมีการกำกับดูแลกิจการที่ดี อย่างไร ?

.....

 คำถามที่ ๘. ผู้นำท้องถิ่น ควรมีความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคร อย่างไร ?

.....

 คำถามที่ ๙. ผู้นำท้องถิ่น ควรมีการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม อย่างไร ?

.....

 คำถามที่ ๑๐. รูปแบบการจัดกิจกรรม ควรเป็นอย่างไร ?

คำถามที่ ๑๑. รูปแบบการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ขอเจริญพร/ขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความรู้และความร่วมมือในการให้ข้อมูลประกอบการวิจัย
ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครั้งนี้ จะใช้เพื่อประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น จะไม่มีผลกระทบของท่าน
ในทางเสียหายแต่อย่างใด ไม่ และข้อมูลทั้งหมดจะปิดเป็นความลับ

ด้วยความขอบคุณและปรารถนาดี

จากผู้วิจัย/ผู้สัมภาษณ์

...../...../.....

ชุดที่ ๔

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาการพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยใคร่ขอความรู้และข้อมูลจากท่าน เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน ศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น และสร้างชุมชนต้นแบบตามรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อบูรณาการการสร้างสังคมสันติประชาธรรม อันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการศึกษาต่อไป

๒. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเบื้องต้น

ตอนที่ ๒ คำถามการวิจัยเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน

ตอนที่ ๓ คำถามการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น

ตอนที่ ๔ เป็นคำถามปลายเปิด

๓. ขอความกรุณาตอบคำถามทุกข้อ คำตอบทุกคำตอบ ข้อมูลทุกข้อมูลของท่านในแบบสอบถามฉบับนี้ผู้วิจัยจะถือเป็นความลับที่สุด

๔. ผลที่ได้จากแบบสอบถาม จะช่วยให้การดำเนินการวิจัยนี้ บรรลุและเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างชุมชนต้นแบบตามรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิในโอกาสต่อไป

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

ผศ.พล.ต.ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของนักการเมืองในปัจจุบันกับการยอมรับของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

แบบสอบถามมี ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงในช่อง () ตรงกับข้อความที่เป็นจริง

๑. เพศ () ชาย () หญิง
๒. อายุ () ต่ำกว่า ๒๑ ปี () ๒๑-๓๐ ปี () ๓๑-๔๐ ปี
() ๔๑-๕๐ ปี () ๕๐ - ๖๐ ปี () ๖๐ ปี ขึ้นไป
๓. การศึกษา () ต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ ๓ () มัธยมศึกษาปีที่ ๖/ปว.ช.
() ปว.ส./อนุปริญญา () ปริญญาตรีขึ้นไป
๔. สถานภาพ () โสด /หย่า () สมรส

ตอนที่ ๒ โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องเพียงช่องเดียว คำตอบของท่านจะใช้เฉพาะการวิจัยเท่านั้น จะไม่นำไปเปิดเผยหรือทำให้เกิดผลกระทบต่อนานแต่ประการใด

ข้อ ที่	แนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ประชาธรรมของประชาชน	เห็นด้วย				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑.	คนในชุมชนของท่านส่วนใหญ่ผูกพันเป็นเครือญาติ					
๒.	ปัญหาความขัดแย้งจะยุติลงได้โดยการตกลงของ ครอบครัว					
๓.	ชุมชนของท่านส่วนใหญ่มีฐานะทางการเงินอยู่ใน ระดับดี					
๔.	ในปัจจุบันคนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ไม่ทำงานในภาค เกษตรกรรม					
๕.	ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของ					

	เทศบาล/ อบต.					
๖.	พระภิกษุสงฆ์มักเป็นที่ปรึกษาให้กับประชาชนเสมอ					
๗.	ประชาชนได้รับข่าวสารของทางราชการจากเทศบาล/ อบต. อย่างสม่ำเสมอ					
๘.	ประชาชนในชุมชนเข้าวัดฟังธรรมเป็นประจำ					
๙.	ผู้นำท้องถิ่นออกเยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยกับประชาชน ที่บ้านเป็นประจำ					
๑๐.	ผู้นำท้องถิ่นมีความเป็นกันเองกับประชาชนทุกคน					
	ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชา ธรรม					
๑๑.	ท่านมีความรู้ด้านกฎหมายมากแค่ไหน					
๑๒.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่ประชาชนควรรู้เรื่องกฎหมาย ใกล้ตัว					
๑๓.	ในปัจจุบันการท่านา น่าจะสามารถเลี้ยงครอบครัวได้					
๑๔.	ท่านรู้จักทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยเพียงใด					
๑๕.	ท่านได้รับประโยชน์จากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มากน้อยแค่ไหน					
๑๖.	ท่านมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในระดับใด					
๑๗.	บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมอยู่ในระดับใด					
๑๘.	พระสงฆ์ควรมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อให้ สามารถสั่งสอนชาวบ้านได้อย่างจริงจัง					
๑๙.	ผู้นำท้องถิ่น ใช้เวลาว่างเยี่ยมเยียนพบปะพูดคุยกับ ชาวบ้านเป็นประจำ					
๒๐.	ผู้นำท้องถิ่นมีความเป็นกันเองกับชาวบ้านเสมอ					

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความกรุณาตอบแบบสอบถาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดิ์รัตน์

ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเอกสารแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน ศึกษารูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่น และสร้างชุมชนต้นแบบตามรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๒. แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด ๕ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จะใช้สำหรับเก็บข้อมูลตามที่สนทนากับท่าน คณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี และคณะผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกภาพและเสียง ขณะที่ทำการสัมภาษณ์ เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป จึงกราบนิมัสการขอพระคุณ/ขอขอบพระคุณทุกท่าน มา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลตรี ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์

ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์

การวิจัย : เรื่อง การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ

.....

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....

สังกัด.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....

สถานที่ ที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับแนวคิดและวิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประชาธรรมของประชาชน
ในจังหวัดชัยภูมิ

๒.๑ คนในชุมชนของท่าน ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกันหรือไม่

.....
.....
.....

๒.๒ ท่านคิดว่าชุมชนของท่านเป็นชุมชนที่มีความสงบสุข มากน้อยแค่ไหน เพราะอะไร

.....
.....
.....

๒.๓ ท่านคิดว่าประชาชนทั่วไปควรมีความรู้กฎหมายเบื้องต้น หรือไม่

.....
.....
.....

๒.๔ ในภาพรวมฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

๒.๕ ไร่นาที่ท่านมีอยู่ในปัจจุบันสามารถเลี้ยงดูครอบครัวของท่านได้หรือไม่

.....
.....

๒.๖ คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ในชุมชนของท่านทำงานภาคเกษตรกรรมหรือไม่ หากไม่ได้ทำ คนเหล่านี้ไปทำงานอะไร

๒.๗ ท่านรู้เรื่องการทำงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) บ้างหรือไม่

๒.๘ ท่านเคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางนโยบายหรือการปฏิบัติขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) ด้วยหรือไม่ อย่างไร

๒.๙ ท่านเคยร่วมตรวจสอบการปฏิบัติงานหรือตรวจสอบผลการปฏิบัติงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) หรือไม่ แคไหน อย่างไร

๒.๑๐ ท่านเชื่อไหมว่าพระพุทธศาสนาเริ่มไม่มีบทบาทในสังคมปัจจุบัน เพราะเหตุใด

๒.๑๑ วัฒนธรรมตะวันตก ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่นิยมเข้าวัดฟังธรรม ท่านเชื่ออย่างนี้หรือไม่ เพราะอะไร

๒.๑๒ ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร

๒.๑๓ ผู้นำท้องถิ่นของท่าน เป็นคนดีมีความรู้ พบบ่อยใช้คลอง หรือไม่ อย่างไร

๒.๑๔ ผู้นำท้องถิ่นของท่านเป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น และนำเทคโนโลยีใหม่ๆมาสู่ชุมชน
เสมอ

๒.๑๕ ท่านชอบ หรือไม่ชอบผู้นำท้องถิ่น เพราะอะไร

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับรูปแบบสังคมสันติประชาธรรมในจังหวัดชัยภูมิ

๓.๑ ประเพณีของชาวอีสานสามารถสร้างความสามัคคี กลมเกลียวในชุมชนได้ โดยเฉพาะใน
กลุ่มเครือญาติ ท่านเห็นด้วยหรือไม่

๓.๒ เสรีภาพควรมีขอบเขต บุคคลไม่ควรมีเสรีภาพตามชอบใจ จึงจะทำให้สังคมสงบสุข จริง
หรือไม่

๓.๓ ภาครัฐควรให้ความรู้พื้นฐานทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนที่สนใจ

.....

.....

.....

๓.๔ สภาพสังคมเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้สภาวะทางเศรษฐกิจมีปัญหาตามไปด้วย รายได้จากภาคการเกษตร ไม่พอดำรงชีพ ทำให้คนหนุ่มสาวต้องไปทำงานภาคอุตสาหกรรมในเมือง ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดนี้หรือไม่เพราะอะไร

.....

.....

.....

๓.๕ ภาครัฐควรเข้ามาดูแล ช่วยเหลือและฟื้นฟู ชาวไร่ชาวนาเพื่อสร้างผลผลิตที่มีมูลค่าสูงพอ สำหรับการเลี้ยงชีพ ท่านมีความเห็นอย่างไร

.....

.....

.....

๓.๖ ผู้นำท้องถิ่นควรให้ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจของประชาชน โดยให้ความรู้ให้ การศึกษาและสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม

.....

.....

.....

๓.๗ ผู้นำควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึง โครงการและนโยบายต่างๆของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) อย่างทั่วถึง

.....

.....

.....

๓.๘ ผู้นำท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง มากขึ้น

.....

.....

.....

๓.๙ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) ต้องพร้อมต่อการตรวจสอบของประชาชน

.....

.....

.....

๓.๑๐ พระสงฆ์ควรมีความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก เพื่อสั่งสอนชาวบ้านให้รู้ทันโลกปัจจุบันได้ด้วยพุทธธรรม

.....

.....

.....

๓.๑๑ วัดต้องเปิดให้ประชาชนเข้าไปดำเนินกิจกรรมทางศาสนาได้ตลอดเวลา โดยวัดควรเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำและสนับสนุนเท่านั้น

.....

.....

.....

๓.๑๒ รัฐและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) ควรสนับสนุนหรือให้มีงบประมาณอย่างเพียงพอและใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมทางศาสนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น การพัฒนาโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สำหรับบุคคลทั่วไป เป็นต้น

.....

.....

.....

๓.๑๓ ผู้นำท้องถิ่นควรจัดให้มีเวลาในการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านเป็นรายบุคคล

.....

.....

.....

๓.๑๔ ผู้นำท้องถิ่นควรเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม อย่างสูง

.....

.....

.....

๓.๑๕ ท่านคิดว่าผู้นำท้องถิ่นควรมีบทบาทในการสร้างความสันติให้เกิดขึ้นในชุมชน มีความเป็นธรรมในสังคม หรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

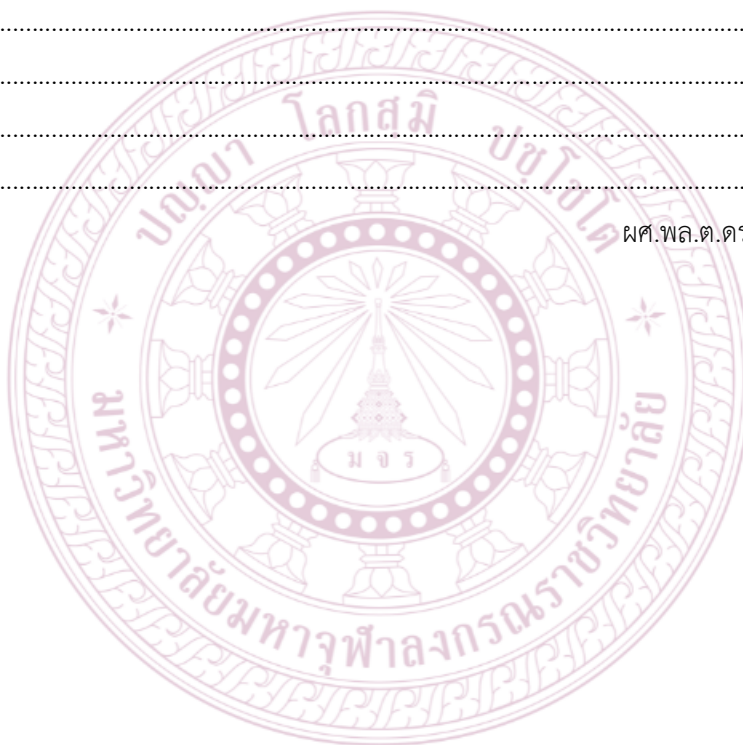
.....

.....

.....

.....

ผศ.พล.ต.ดร.ณัฐ สวาสดีรัตน์
ผู้วิจัย

ชุดที่ ๕

การวิจัยเรื่อง

“การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษา “การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ” และข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการกรอกข้อมูลทุกข้อตามความคิดเห็นที่แท้จริงของท่าน เพื่อความถูกต้องในการวิเคราะห์ และเป็นแนวทางในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งแบบสัมภาษณ์ชุดนี้ ประกอบด้วย ข้อคำถามทั้งหมด ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อมูลสำรวจความต้องการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์

ดร.กาญจน์พงศ์ สุวรรณ และคณะ

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

.....

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑. ผู้สัมภาษณ์.....วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....
๒. ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์..... เพศ.....อายุ.....ปี
๓. ระดับการศึกษา.....อาชีพ.....ตำแหน่ง.....
๔. สถานที่ทำงาน.....
๕. ประสบการณ์

ประสบการณ์ในการจัดอบรมปี

ประสบการณ์สอนเกี่ยวกับผู้นำปี

ประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรปี

ตอนที่ ๒ ข้อมูลสำรวจความต้องการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นของท่านให้ตรงประเด็นมากที่สุด

๑. ท่านคิดว่ารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิควรเป็นรูปแบบใด?

.....

.....

.....

๒. ท่านคิดว่ากิจกรรมการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิควรเป็นกิจกรรมอะไร ?

.....

.....

.....

๓. ท่านคิดว่าควรจะนำเนื้อหาใดบรรจุไว้ในการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ?

.....

.....

.....

๔. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

[illegible]

แบบประเมินผลกิจกรรมการวิจัย
เรื่อง กิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน (กรุณาตอบทุกข้อ)

๑. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ไม่เกิน ๓๐ ปี ☐ ๓๑-๔๐ ปี
☐ ๔๑-๕๐ ปี ☐ ๕๑ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่ามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ☐ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า
☐ สูงกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี

๔. มีประสบการณ์ในการทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

☐ ต่ำกว่า ๕ ปีลงมา ☐ ๕ - ๑๐ ปี
☐ ๑๐ - ๑๕ ปี ☐ ๑๕ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
4 หมายถึง เห็นด้วยมาก
3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

กิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ	ระดับการประเมิน				
	๑	๒	๓	๔	๕
๑. ด้านเจตคติต่อกิจกรรม					
๑. ท่านมีความสนใจและเต็มใจเรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์					
๒. ท่านภูมิใจที่ได้เรียนรู้ในกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์					

๓. กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น					
๔. กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ดีสามารถจะพัฒนาทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้นำได้เป็นอย่างดี					
๒. ด้านเนื้อหากิจกรรม					
๕. มีรูปแบบที่น่าสนใจ					
๖. เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับปัจจุบัน					
๗. เป็นรูปแบบที่สามารถกระตุ้นในการทำงานได้เป็นอย่างดี					
๓. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้					
๘. มีความหลากหลายเหมาะสมกับความเป็นผู้นำ					
๙. มีความชัดเจนน่าสนใจ และสามารถปฏิบัติได้					
๑๐. สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามกำหนดเวลาที่กำหนด					
๑๑. กิจกรรมการเรียนรู้สามารถช่วยเพิ่มศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี					
๔. ด้านสื่อการเรียนรู้					
๑๒. สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสม					
๑๓. สื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้					
๑๔. สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนสามารถนำไปเป็นแบบอย่างที่ดีได้					
๕. ด้านการประเมินผลกิจกรรม					
๑๕. ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในจังหวัดชัยภูมิ-----

****ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบประเมิน****

ภาคผนวก ข
ใบรับรองการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและไบนินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๓๗/๒๕๖๕

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น
ของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ
(Executive Training Program for Local Leaders : Learning to Local
Development of Leaders in Chaiya Phum Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800765021

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ผู้วิจัยหลัก: ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๓๗/๒๕๖๕

วันที่ให้การรับรอง: ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๑๓๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้ำน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช / นักวิจัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็นว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเจริญพรมมาเพื่อแก้ไขและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่และกิจกรรมประกอบการวิจัย

ภาพกิจกรรม แผนงานวิจัย
 หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่น
 ของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ

ภาคผนวก ง
หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์และหนังสือตอบรับบทความวิจัย

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภุมมา คณบดีคณะรัฐศาสตร์

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ที่อยู่ ๑๖๗ หมู่ ๒ ถ.ตลาดโตน-ชัยภูมิ ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๓๖๐๐๐

โทรศัพท์ โทรสาร -

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง

หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำ ในจังหวัดชัยภูมิ

Executive Training Program for Local Leaders : Learning to local development
of leaders in Chaiyaphum province

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช, พระศรีสังฆญาณมุนี,ดร. และ

พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี,ดร.

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๖ จนถึง ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. ได้องค์ความรู้และสาระสำคัญของรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมือง แนวคิดใหม่ทางการเมือง จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรม และการพัฒนาศักยภาพนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ.....
๒. ได้แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง, การพัฒนาท้องถิ่น และการพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ.....
๓. สามารถนำองค์ความรู้จากงานวิจัยชิ้นนี้ ไปใช้อ้างอิงเชิงวิชาการ และสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ด้านการเมืองการปกครองของประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสาน ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

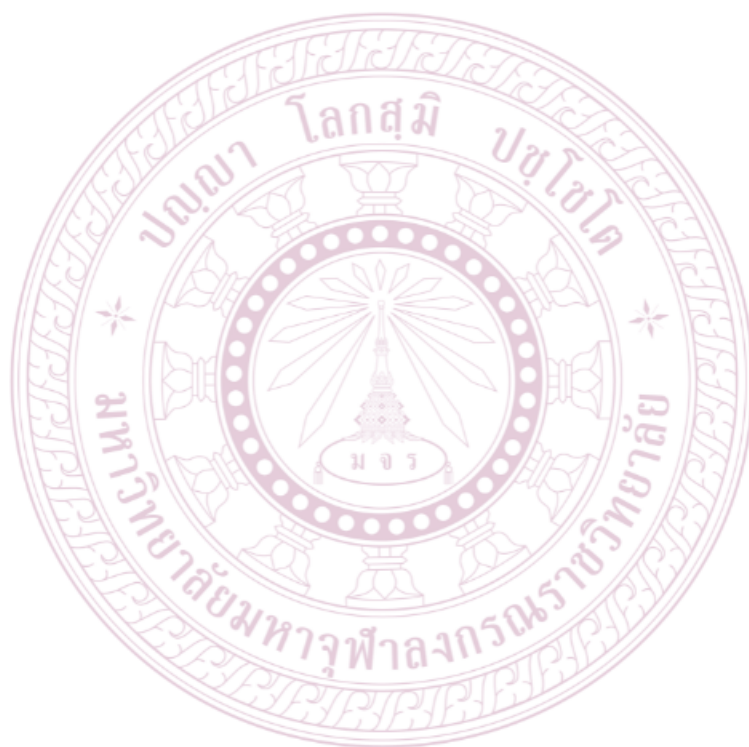
ลงชื่อ

(ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภุมมา)

รองคณบดีคณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก จ

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต (Output)	รายละเอียดผลผลิต
๑.องค์ความรู้ใหม่	รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ จำนวน ๖ เรื่อง
๒.ได้ผลงานตีพิมพ์ระดับชาติ	ได้ตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสารวิชาการระดับชาติ จำนวน ๖ ฉบับ คือ ๑) บทความวิจัย เรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ฉบับปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๓ (เดือนกรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๖) (TCI 1) ๒) บทความวิจัยเรื่อง “รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารวิชาการร้อยแก่นสาร ฉบับปีที่ ๘ ฉบับที่ ๗ (เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๖) (TCI 1) ๓) บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารวิชาการ มจร.บุรีรัมย์ ฉบับปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (เดือนมกราคม – เมษายน ๒๕๖๖) (TCI 2) ๔) บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม ฉบับปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๖) (TCI 2) ๕) บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารวิชาการร้อยแก่นสาร ฉบับปีที่ ๘ ฉบับที่ ๔ (เดือนเมษายน ๒๕๖๖) (TCI 1) ๖) บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารวิชาการ มจร.บุรีรัมย์ ฉบับปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (เดือนมกราคม – เมษายน ๒๕๖๖) (TCI 2)
๓.ได้ผลงานตีพิมพ์ระดับนานาชาติ	มีการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในระดับนานาชาติ จำนวน ๓ เรื่อง
๔.การพัฒนากำลังคน - เครือข่ายการเรียนรู้	ได้เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ อย่างน้อย ๕ แห่ง
๕. การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะ - กลุ่มคนที่ต้องการทักษะ	ได้หลักสูตรฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๔ โครงการๆ ละ อย่างน้อย ๕๐ คน

ผลผลิต (Output)	รายละเอียดผลผลิต
๖. ต้นแบบผลิตภัณฑ์ - ระดับภาคสนาม	หมู่บ้านสันติประชาธรรมต้นแบบ จำนวนอย่างน้อย ๑ หมู่บ้าน

ผลลัพธ์ (Outcome)	รายละเอียดผลลัพธ์
๑. หนังสือองค์ความรู้	ได้หนังสือองค์ความรู้ จำนวน ๖ เล่ม ประกอบด้วย ๑) หนังสือองค์ความรู้ แผนการวิจัยเรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ” ๒) หนังสือองค์ความรู้ โครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ๓) หนังสือองค์ความรู้ โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ๔) หนังสือองค์ความรู้ โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ๕) หนังสือองค์ความรู้ โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ๖) หนังสือองค์ความรู้ โครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ”
๒. ผลงานตีพิมพ์	ได้ตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสารวิชาการระดับชาติ จำนวน ๖ ฉบับ คือ ๑) บทความวิจัย เรื่อง “หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ฉบับปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๓ (เดือนกรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๖) (TCI 1) ๒) บทความวิจัยเรื่อง “รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารวิชาการร้อยแก่นสาร ฉบับปีที่ ๘ ฉบับที่ ๗ (เดือนกรกฎาคม ๒๕๖๖) (TCI 1) ๓) บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวคิดใหม่ทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารวิชาการ มจร.บุรีรัมย์ ฉบับปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (เดือนมกราคม – เมษายน ๒๕๖๖) (TCI 2)

ผลลัพธ์ (Outcome)	รายละเอียดผลลัพธ์
	๔) บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้นำท้องถิ่น จังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศ ฉบับปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๖) (TCI 2) ๕) บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสังคมสันติประชาธรรมของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารวิชาการร้อยแก่นสาร ฉบับปีที่ ๘ ฉบับที่ ๔ (เดือนเมษายน ๒๕๖๖) (TCI 1) ๖) บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาจริยธรรมผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ในจังหวัดชัยภูมิ” ในวารสารวิชาการ มจร.บุรีรัมย์ ฉบับปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (เดือนมกราคม – เมษายน ๒๕๖๖) (TCI 2)
๓. การอ้างอิง (Citations)	บทความวิจัยทั้ง ๖ บทความได้รับการนำไปอ้างอิงโดยนักวิจัยและนักวิชาการในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดไว้อย่างน้อย จำนวน ๖ ครั้ง
๔. การใช้ประโยชน์จากนวัตกรรม	มหาวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาผู้นำท้องถิ่น โดยร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ จำนวนอย่างน้อย ๕ ครั้ง
๕. มีการผลักดันนโยบาย แนวปฏิบัติ แผนและกฎระเบียบ	จังหวัดชัยภูมิ ผลักดันให้มีโครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ทุกปีอย่างต่อเนื่อง

ผลกระทบ (Impact)	รายละเอียดของผลกระทบ
๑.ด้านสังคม	๑.ผู้นำท้องถิ่นได้รับการตระหนักรู้ในการพัฒนาท้องถิ่น ๒.ผู้นำท้องถิ่นได้รับการอบรมและสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีต่อสังคม ๓.ผู้นำท้องถิ่นได้มีความรับผิดชอบต่อสังคมไทยโดยรวม ๔.ผู้นำท้องถิ่นมีแนวทางการสร้างสังคมสันติประชาธรรมให้กับประชาชนในสังคม

ภาคผนวก จ.ประวัติคณะผู้วิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์
๓. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๙๗ หมู่ที่ ๑๔
บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๓๔๐๐๐
โทร.๐๘๖ ๑๗๕ ๘๕๕๑ Email: panya.klay@mcu.ac.th

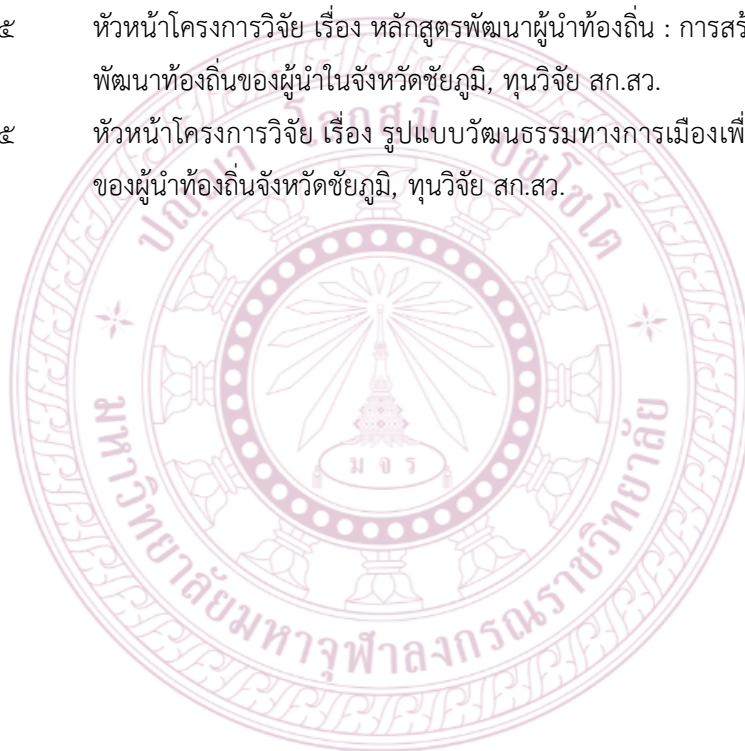
๔. ประวัติการศึกษา

- : เปรียญธรรม ๗ ประโยค สำนักเรียนวัดศรีสุदारาม กรุงเทพมหานคร
- : บาลีศึกษา ๗ ประโยค สำนักศาสนศึกษาวัดพยัคฆาราม สุพรรณบุรี
- : พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธัญนา,
จังหวัดสุพรรณบุรี
- : Doctor of Philosophy in Political Science, Dr.B.R.Ambedkar University,
Agra, U.P., India.

๕. ผลงานวิชาการ/งานวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๕๕ ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาใน
ภาคกลาง : กระบวนการจัดการพุทธศิลป์ถิ่นสยามเพื่อความงามของจิตใจและ
ปัญญา, ทุนวิจัย สกว.
- พ.ศ. ๒๕๕๗ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การติดตามประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพ
ผู้บริหาร, ทุนวิจัยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข
- พ.ศ. ๒๕๕๙ ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง ศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายของ
ผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมโยงสู่
ประชาคมอาเซียน, ทุนวิจัย สกว.
- พ.ศ. ๒๕๕๙ ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง โครงการวิจัยเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนว
พระพุทธศาสนาโดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตภาคกลางที่ ๒ จังหวัด
กาญจนบุรี, ทุนวิจัย สสส.
- พ.ศ. ๒๕๖๐ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ไทยเพื่อ
รองรับสังคมไทยในศตวรรษที่ ๒๑, ทุนวิจัย วช.

- พ.ศ. ๒๕๖๑ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่มีต่อการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ในประเทศไทย, ทุนวิจัย วช.
- พ.ศ. ๒๕๖๒ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง อาณาจักรล้านช้างและการล่มสลายของอาณาจักรล้านช้าง, ทุนวิจัย วช.
- พ.ศ.๒๕๖๕ ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยภูมิอย่างยั่งยืน, ทุนวิจัย สก.สว.
- พ.ศ.๒๕๖๕ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในจังหวัดชัยภูมิ, ทุนวิจัย สก.สว.
- พ.ศ.๒๕๖๕ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ, ทุนวิจัย สก.สว.
- พ.ศ.๒๕๖๕ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ, ทุนวิจัย สก.สว.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล พระศรีสัจญาณมุนี, ดร. (พระมหาสุมินทร์ ยติโกโร/ก่อบุญ)

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

๓. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๙๗ หมู่ที่ ๑๔

บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๓๔๐๐๐

โทร. ๐๘๒ ๑๓๔ ๑๐๔๙

๔. ประวัติการศึกษา

: เปรียญธรรม ๙ ประโยค

: พุทธศาสตรบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

: พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. ผลงานวิชาการ/งานวิจัย

พ.ศ. ๒๕๖๓ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง ความต้องการในการศึกษาต่อหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พจนวิจัยส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

พ.ศ. ๒๕๖๔ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19), พจนวิจัยส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

พ.ศ. ๒๕๖๕ นักวิจัยร่วม แผนงานวิจัย เรื่อง หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ, พจนวิจัย สก.สว.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี, ดร.

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ ฝ่ายวิชาการ

๓. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๙๗ หมู่ที่ ๑๔

บ้านโนนเหลื่อม ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ๓๔๐๐๐

โทร.๐๘๒ ๔๔๓ ๙๙๘๗

๔. ประวัติการศึกษา

: เปรียญธรรม ๙ ประโยค

: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

: ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปรัชญาและศาสนา) มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

๕. ผลงานวิชาการ/งานวิจัย

พ.ศ. ๒๕๖๑ นักวิจัยร่วมโครงการวิจัย เรื่อง พุทธจิตตรกรรม : ประวัติ พัฒนาการ และอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ, ทุนวิจัย วช.

พ.ศ. ๒๕๖๒ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง วิเคราะห์การเสริมสร้างจิตสาธารณะของสภาส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิตเด็กและเยาวชนจังหวัดชัยภูมิ (สรช.) ตามกระบวนการศาสน์หลังนวยุค, ทุนวิจัย วช.

พ.ศ. ๒๕๖๓ หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง อุดมการณ์และกระบวนการการเสริมสร้างสังคมสุวัถีชีวิตใหม่ตามหลักพุทธธรรมของเครือข่ายจิตอาสาจังหวัดชัยภูมิ, ทุนวิจัย วช.

พ.ศ. ๒๕๖๕ นักวิจัยร่วม แผนงานวิจัย เรื่อง หลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่น : การสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำในจังหวัดชัยภูมิ, ทุนวิจัย สก.สว.